

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

РАЧИНСЬКИЙ ОЛЕКСАНДР ВАСИЛЬОВИЧ

УДК: 658.14 (043.3)

ДИСЕРТАЦІЯ

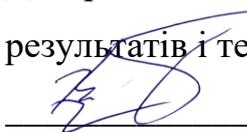
**СТРУКТУРА СИСТЕМИ ОЦІНКИ ТА ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ
СТІЙКОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ**

Спеціальність 051 – Економіка

Галузь знань: 05 – Соціальні та поведінкові науки

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

 О. В. Рачинський

Науковий керівник: Нижник Віктор Михайлович, доктор економічних наук,
професор, заслужений діяч науки і техніки України.

Хмельницький – 2024

АНОТАЦІЯ

Рачинський О. В. Структура системи оцінки та підвищення фінансової стійкості промислових підприємств. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 – Економіка. – Хмельницький національний університет. – Хмельницький, 2024.

Дисертацію присвячено формуванню теоретико-методичних основ та практичних рекомендацій щодо побудови структури системи оцінки та підвищення фінансової стійкості промислових підприємств. В контексті опрацювання даної проблематики проведено дослідження теоретико-методичних основ формування фінансової стійкості підприємства, здійснено аналіз стану та факторів підвищення фінансової стійкості промислових підприємств України, побудовано структуру системи оцінювання та підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств.

Досліджуючи теоретико-методичні основи формування фінансової стійкості підприємства сформовано осучаснену наукову парадигму термінів «стійкість», «стабільність», «фінансовий стан» із авторським формуванням та обґрунтуванням підходів до даних визначень. З метою більш ґрунтовного розуміння «стійкості» охарактеризовано її види та змістовно розкриті впливи на фінансову стійкість підприємства. Доведено залежність фінансової стійкості промислового підприємства від інших видів стійкостей: економічної, ресурсної, техніко-технологічної, виробничої стійкості із виокремленням тих видів, які за нинішніх умов ведення бізнесу мають найбільший вплив на фінансовий стан підприємства. Обґрунтовано, що фінансова стабільність є більш розширеним поняттям, через те у роботі деталізовано її базові елементи. Здійснивши аналіз наукових підходів до визначення стабільності, стійкості та фінансової й економічної стабільності, нами представлено взаємозв'язок категоріальних характеристик фінансового

забезпечення підприємства. Систематизовано найбільш конструктивні підходи науковців і практиків в генезисі фінансової стійкості підприємства із формулюванням авторського визначення. Доведено, що кожен підхід підкреслює багатогранність поняття та є важливим у подальших дослідженнях, особливо при формуванні системи оціночних параметрів фінансової стійкості та реалізації напрямів її підвищення. На основі аналізу існуючих підходів систематизовано і представлено основні типи, види фінансової стійкості із виокремленням її основних характеристик в умовах посилення інтеграційних процесів та нестабільності господарювання.

Систематизовано наукові підходи застосування відносних показників при оцінюванні фінансової стійкості підприємства, виявлення відхилень яких дозволяє вчасно приймати коригуючі управлінські рішення. Без належного рівня фінансової стійкості на підприємстві унеможливується забезпечення та підвищення фінансового стану як першорядного чинника успішного ведення фінансово-господарської діяльності. Через те, розкрито специфіку управління фінансовою стійкістю промислового підприємства за сучасних умов господарювання та місце такої функціональної складової як її оцінювання. Досліджено основні етапи проведення оцінювання фінансової стійкості підприємства із акцентуванням уваги на вагомості визначення мети даного оцінювання. Визначено проблемні аспекти, які виникають при оцінюванні фінансової стійкості промислового підприємства за сучасних умов ведення бізнесу. Через те, доведено необхідність використання комплексного методу в структурі системи оцінки та підвищення фінансової стійкості підприємства. Результатом оцінювання за умови використання даного підходу є визначення запасу фінансової стійкості, формування фінансових проєктів, стратегій підвищення фінансової стійкості та покращання фінансового стану, визначення імовірності банкрутства та формування прогностичних проєктів. Охарактеризовано сукупність економічних параметрів, які визначаються при оцінюванні фінансової стійкості промислового підприємства, а також моделі та методики визначення її рівня,

які ґрунтуються на систематизації відносних коефіцієнтів визначення фінансового стану. Досліджено проблематику забезпечення фінансової стійкості підприємств та методичних підходів до її оцінки, діагностики та контролю із виокремленням критеріїв її забезпечення в умовах функціонування підприємства в рамках СОТ, посилення конкуренції та функціонування в нестабільному повоєнному середовищі.

Обґрунтовано внутрішньо-фінансову стратегію промислового підприємства, яка складається із низки управлінських процесів та є необхідною для підтримки фінансової рівноваги. Визначено напрями, заходи та методи забезпечення фінансової стійкості промислових підприємств, які повинні бути функціонально поєднані із складовими елементами системи управління підприємством. Запропоновано концептуальні основи процесів формування структури системи оцінки фінансової стійкості підприємства, які ґрунтуються на використанні комплексного методу до її проведення та які безпосередньо деталізують процеси оцінювання фінансового стану та підвищення рівня фінансової стійкості промислових підприємств. Доведено, що основою такої оцінки фінансової стійкості є метод аналізу фінансової рівноваги активу і пасиву балансу підприємства, ліквідності та платоспроможності.

Досліджено проблематичні аспекти розвитку фінансово-господарської діяльності машинобудівних підприємств України, зокрема проаналізовано динаміку індексів промислової та машинобудівної продукції, обсяг реалізації, фінансові результати до оподаткування. Обґрунтовано роль інвестиційно-інноваційної складової розвитку промисловості, зокрема й машинобудівної галузі України та машинобудівних підприємств Вінницької області. Проведено аналіз динаміки основних показників діяльності машинобудівних підприємств Вінницької області: ПАТ «Барський машинобудівний завод», ПрАТ «Калинівський машзавод», ПАТ «Могилів-Подільський машинобудівний завод», ПрАТ «ПлазмаТек», ПрАТ «Вінницький завод «Маяк». В контексті дослідження динаміки розвитку

фінансово-господарської діяльності машинобудівних підприємств визначено основні проблеми, які мають значний вплив на розвиток бізнесу в сучасному конкурентному бізнес-середовищі та надано пропозиції в напрямі покращення фінансового стану, в тому числі й забезпечення фінансової стійкості для кожного із досліджуваних підприємств. Досліджуючи стан і забезпечення фінансової стійкості та ліквідності машинобудівних підприємств, проведено аналіз існуючих науково-методичних підходів із виокремленням напрямів зростання даних показників.

Розкрито комплексність процесів оцінки ліквідності та забезпечення фінансової стійкості підприємства, яка полягає в необхідності оцінювання ліквідності активів, ліквідності балансу та, в загальному, ліквідності підприємства. Аргументовано основні цілі, функції оцінки ліквідності і платоспроможності із розкриттям специфіки розрахунку ліквідності підприємства та врахування резервів ліквідності. Доведено, що для розвитку фінансово-господарської діяльності машинобудівних підприємств, особливо за трансформаційних умов ведення бізнесу має важливе значення обґрунтування нормативів коефіцієнтів ліквідності. Через те, у роботі наведено варіацію нормативних значень показників ліквідності та запропоновано при визначенні значення коефіцієнтів ліквідності, враховувати умови ведення бізнесу, специфіку господарювання конкретного підприємства, низку факторів, які чинять найбільший вплив на швидкість перетворення активів та, у свою чергу, погашення поточних зобов'язань. Здійснено аналіз динаміки оборотних, необоротних активів, поточних зобов'язань та забезпечень, капіталу та зобов'язань машинобудівних підприємств Вінниччини. Проведено розрахунок показників ліквідності машинобудування та промисловості України та зроблено висновок, що не усі показники відповідають рекомендованому значенню. Розраховано показники фінансової стійкості та стабільності машинобудівних підприємств Вінниччини та запропоновано інтегровані напрями й послідовність забезпечення фінансової стійкості й ліквідності машинобудівних

підприємств, які цілеспрямовані на досягнення економічної стабільності і фінансової рівноваги господарюючого суб'єкта за умови управлінської орієнтації в послідовності дій та впровадження запропонованої підсистеми управління фінансовими ризиками.

Розкрито основні фактори внутрішнього та зовнішнього характеру, які чинять вплив на фінансово-господарську діяльність машинобудівних підприємств із упорядкуванням типової класифікації факторів за різними ознаками. В цілях поглибленого аналізу та можливості виявлення взаємозалежності першорядних факторів від другорядних, обґрунтовано ієрархічну структуру факторів впливу на фінансову стійкість промислового підприємства. Удосконалено систематизацію зовнішніх та внутрішніх факторів впливу на фінансову стійкість, в тому числі й показників фінансового стану господарюючих суб'єктів. З метою виокремлення напрямів забезпечення належного фінансового стану проведено експертне оцінювання внутрішніх та зовнішніх факторів впливу на фінансову стійкість окремих підприємств Вінниччини із виокремленням тих, які за сучасних умов функціонування найбільше впливають на фінансовий розвиток.

В контексті дослідження структуризації моделей розрахунку показників фінансової стійкості машинобудівних підприємств обґрунтовано необхідність використання адаптаційних аспектів формування системи показників оцінки фінансової стійкості в розрізі життєвого циклу підприємств. Схематично представлено взаємозалежності діагностичних складових забезпечення фінансового потенціалу та фінансової стійкості машинобудівного підприємства, які стануть підґрунтям структуризації та розрахунку показників фінансової стійкості підприємства в аспекті підвищення її рівня. Обґрунтовано черговість формування системи оціночних параметрів та її критерії для визначення фінансової стійкості підприємства, специфіка якої полягає у тому, що перед процесом структуризації та формування системи оцінювання фінансової стійкості,

важливим є опрацювання науково-методичної бази із її «підлаштуванням» до специфіки ведення бізнесу кожним окремим підприємством.

Запропонована структурна архітектура показників фінансової стійкості машинобудівних підприємств, яка враховує групи показників ліквідності та платоспроможності, показники стану і структури капіталу, показники рентабельності діяльності, показники стану активів підприємства та ділової активності. Запропоновано модель визначення запасу фінансової стійкості машинобудівного підприємства та концептуальну модель розрахунку показників фінансової стійкості, яка складається із таких інструментально оціночних складових як: визначення фінансової стабільності та рівноваги, сформованої структурної архітектури показників фінансової стійкості; визначення діагностики можливого банкрутства, порогу рентабельності та запасу фінансової стійкості машинобудівних підприємств. У запропонованій концептуальній моделі розрахунку показників фінансової стійкості машинобудівних підприємств реалізується обґрунтований нами в дисертаційній роботі комплексний методичний підхід до проведення оцінювання фінансових параметрів відповідно до окресленого цілеспрямування.

Запропонована уніфікована піраміда бізнес розвитку підприємства, яка має сім рівнів стратегічного цілеспрямування, на кожному з яких із метою обґрунтування та прийняття управлінських рішень, використовуються аналітичні інформаційні дані щодо фінансового стану та показників фінансової стійкості за той чи інший період. Побудовано структуру системи оцінки та підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств, яка ґрунтується на організаційно-методичній та функціонально-інформаційній підсистемах, включає ряд концептуальних (методологічних) принципів, цілей, завдань, інструментарію, які на основі застосування комплексного методичного підходу до оцінки фінансового стану, дозволяють вчасно виявити фінансові ризики, ймовірність банкрутства, здійснити оцінку ліквідності із забезпеченням напрямів реалізації бізнес-орієнтирів.

Виокремлено концептуальні засади інформаційно-аналітичної складової управлінських процесів забезпечення та підвищення фінансової стійкості. Запропоновано концептуальний контур (профіль) забезпечення реалізації бізнес-орієнтирів підвищення фінансової стійкості машинобудівного підприємства у якому згруповано основні управлінські процеси в розрізі внутрішнього та зовнішнього профілю функціонування. Побудовано модель впливу антикризового інструментарію фінансового управління на забезпечення фінансової стійкості промислового підприємства із визначеними цілями, завданнями, методами, функціями, принципами та антикризовими аналітичними процесами.

Доведено, що сучасне програмно-технічне забезпечення, інформаційно-аналітична складова в структурі системи оцінки та підвищення фінансової стійкості машинобудівного підприємства дозволяють підвищувати ефективність управління фінансовими ресурсами, зокрема фінансового планування та прогнозування. Через те, виокремлено вимоги та переваги автоматизації процесів оцінки та підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств та шляхів її забезпечення в системі менеджменту підприємства. Схематично представлено функціональні взаємозв'язки програмно-інформаційного та процесного забезпечення в управлінні фінансовою стійкістю машинобудівного підприємства, організаційна реалізація яких підвищить результативність фінансового аналізу підприємства в аспекті оцінки оборотного капіталу, ліквідності, платоспроможності, рентабельності та фінансової стійкості. Досліджено сучасні програмні засоби для оцінки фінансової стійкості та фінансового стану із розкриттям їх особливостей впровадження на машинобудівних підприємствах. Вхідні інформаційні потоки, які в подальшому опрацьовуються за допомогою обраних підприємством інформаційних технологій формують інформаційно-аналітичне забезпечення. Через те, схематично представлено взаємозв'язок інформаційно-аналітичного забезпечення та методичних прийомів (основ) оцінки фінансової стійкості в

системі управління підприємством. Доведено, що більшість інструментів фінансового аналізу є адаптованими до діяльності вітчизняних промислових підприємств та досліджуваних підприємств Вінниччини, так як враховують нормативно-законодавчі зміни ведення бізнесу та подання звітності.

Ключові слова: фінансова стійкість, управління фінансово-господарською діяльністю, концептуальний контур (профіль) реалізації бізнес-орієнтирів підвищення фінансової стійкості машинобудівного підприємства, концептуальна модель структуризації та розрахунку показників фінансової стійкості підприємств, структура системи оцінки та підвищення фінансової стійкості, інформаційно-аналітична складова управлінських процесів.

ANNOTATION

O.V.Rachynskyi. The structure of the system for assessing and improving the financial sustainability of industrial enterprises. – Qualification scientific work, printed as manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy, majoring in 051 – Economics. – Khmelnytskyi National University. – Khmelnytskyi, 2024.

The dissertation is on the formation of theoretical and methodological backgrounds and practical recommendations for building the structure of the system for assessing and improving the financial sustainability of industrial enterprises. In the context of studying this issue, there have been conducted a study of the theoretical and methodological backgrounds for the formation of financial sustainability of an enterprise, there have been carried out analysis of the status and factors improving the financial sustainability of industrial enterprises in Ukraine, there have been built a structure of the system for assessing and improving the financial sustainability of machine-building enterprises.

By studying the theoretical and methodological backgrounds for the formation of financial sustainability of enterprise, an up-to-date scientific paradigm of the terms ‘sustainability’, ‘stability’, ‘financial condition’ has been formed with the author's formation and substantiation of approaches to these definitions. To understand the concept of ‘sustainability’ better, there have been characterized its types and substantiated its impact on the financial sustainability of enterprise. There has been proved the dependence of the financial sustainability of an industrial enterprise on other types of sustainability: economic, resource, technical and technological, production sustainability, with allocation of those types that, under the current business conditions, have the greatest impact on the financial condition of the enterprise. It has been substantiated that financial stability is a more extended concept, and therefore its basic elements are detailed in the paper. Having analyzed scientific approaches to the definition of stability, sustainability,

financial and economic stability, we have presented the interrelation of categorical characteristics of financial provision of an enterprise. There have been systematized the most constructive approaches of scientists and practitioners in the genesis of financial sustainability of enterprise with the formation of the author's definition. It has been proved that each approach emphasises the multifaceted nature of the concept and is important in further research, especially in the formation of a system of assessing parameters of financial sustainability and implementation of directions for its improvement. Based on the analysis of existing approaches, there have been systematized and presented the main types of financial sustainability, highlighting its main characteristics in the context of strengthening integration processes and economic instability.

There have been systematized scientific approaches for the application of relative indicators in the assessment of financial stability of enterprise, identification of deviations of which allows timely making corrective managerial decisions. Without an adequate level of financial sustainability at the enterprise, it is impossible to ensure and improve the financial condition as a primary factor in the successful conduct of financial and economic activities. Therefore, there has been revealed the specifics of managing the financial sustainability of an industrial enterprise under modern economic conditions and the place of such a functional component as its assessment. There have been studied the main stages of assessing the financial sustainability of an enterprise with an emphasis on the importance of determining the purpose of this assessment. There have been identified areas of concern that arise when assessing the financial sustainability of an industrial enterprise in the current business environment. Therefore, there has been proved the necessity of using a complex method in the structure of the system for assessing and improving the financial sustainability of an enterprise. The result of the assessment, under the condition of using this approach, is the determination of the financial stability margin, the formation of financial projects, strategies for increasing financial stability and improving the financial condition, determining the probability of bankruptcy and formation of forecast projects. There has been

characterized a set of economic parameters that are determined when assessing the financial sustainability of an industrial enterprise, as well as models and methods for determining its level, which are based on the systematisation of relative coefficients for determining the financial condition. There have been studied problems of ensuring the financial sustainability of enterprises and methodological approaches to its assessment, diagnostics and control with the allocation of criteria for its provision in the conditions of the enterprise's functioning within the World Trade Organization (WTO), better competitive environment and functioning in an unstable post-war environment.

There has been substantiated the internal financial strategy of an industrial enterprise, which consists of some management processes and is necessary to maintain financial balance. There have been determined the directions, measures and methods of ensuring the financial sustainability of industrial enterprises, that should be functionally combined with the constituent elements of the enterprise management system. There have been offered the conceptual foundations of the processes of forming the structure of the system for assessing the financial sustainability of the enterprise, based on the use of an integrated method for its implementation and directly detailing the processes of assessing the financial condition and improving the level of financial sustainability of industrial enterprises. It has been proved that the basis for such an assessment of financial sustainability is the method of analysing the financial balance of assets and liabilities of the enterprise's balance sheet, liquidity and solvency.

There have been studied areas of concern of the development of financial and economic activity of machine-building enterprises in Ukraine, in particular, there has been analyzed the dynamics of indices of industrial and machine-building products, sales volume, and financial results before taxation. There has been substantiated the role of the investment and innovation component of the development of industry, in particular, the machine-building industry in Ukraine, in general, and machine-building enterprises in Vinnytsia region, in particular. There has been analyzed the dynamics of the main performance indicators of the

following machine-building enterprises in Vinnytsia region: Private Joint-Stock Company “Barskiy Engineering Plant”, Private Joint-Stock Company “Kalynivsky Machine Building Plant”, Private Stock Company “Mogilev-Podolsky Machine Building Plant”, Private Joint-Stock Company ‘PlasmaTec’, Private Joint-Stock Company ‘Vinnytsia Factory Mayak’. In the context of studying the dynamics of development of financial and economic activities of machine-building enterprises, there have been identified the main problems that have a significant impact on business development in the modern competitive business environment and given suggestions concerning the improvement of the financial condition, including ensuring financial sustainability for each of the enterprises under study. While studying the status and provision of financial stability and liquidity of machine-building enterprises, there were analyzed the existing scientific and methodological approaches with the allocation of directions for the growth of these indicators.

There has been revealed the complexity of the processes of assessing liquidity and ensuring the financial stability of an enterprise, which consists in the need to assess the liquidity of assets, liquidity of the balance sheet and, in general, the liquidity of the enterprise. There have been given reasons for the main objectives, functions of liquidity and solvency assessment with disclosure of the specifics of calculating the liquidity of an enterprise and considering liquidity reserves. It has been proved that for the development of financial and economic activities of machine-building enterprises, especially under the transformational conditions of running a business, it is important to justify the standards of liquidity ratios. Therefore, the paper presents a variation of normative values of liquidity ratios and suggests that when determining the value of liquidity ratios, one should consider the business environment, specifics of a particular enterprise, some factors that have the greatest impact on the speed of transformation of assets and, in turn, repayment of current liabilities. There has been analyzed the dynamics of current and non-current assets, current liabilities and collateral, and capital and liabilities of machine-building enterprises in Vinnytsia region. There have been calculated the liquidity indicators of machine-building and industry in Ukraine are

concluded that not all indicators meet the recommended value. There have been calculated the indicators of financial stability and stability of machine-building enterprises in Vinnytsia region and suggested integrated directions and sequences of ensuring financial stability and liquidity of machine-building enterprises, which are aimed at achieving economic stability and financial balance of an economic entity, provided that the management is oriented in the sequence of actions and the proposed subsystem of financial risk management is implemented.

There have been revealed the main internal and external factors that influence the financial and economic activities of machine-building enterprises, with a typical classification of factors by various criteria. For an in-depth analysis and the possibility of identifying the interdependence of the primary factors from the secondary ones, there has been substantiated a hierarchical structure of factors influencing the financial stability of an industrial enterprise. There has been improved systematisation of external and internal factors of influence on financial sustainability, including indicators of the financial condition of economic entities. To identify areas for ensuring proper financial condition, there was carried out an expert assessment of internal and external factors influencing the financial sustainability of individual enterprises in Vinnytsia region, with the allocation of those that, under current operating conditions, have the greatest impact on financial development.

In the context of studying the structuring of models for calculating the indicators of financial sustainability of machine-building enterprises, there has been substantiated the necessity of using adaptation aspects of the formation of a system of indicators for assessing financial sustainability in the context of the life cycle of enterprises. There have been schematically presented interdependencies of the diagnostic components of ensuring the financial potential and financial sustainability of the machine-building enterprise, which will form the basis for structuring and calculating the indicators of financial sustainability of enterprise in terms of increasing its level. There has been substantiated the order of formation of the system of evaluation parameters and its criteria for determining the financial

sustainability of the enterprise, the specificity of which is that before the process of structuring and formation of the system for evaluating financial sustainability, it is important to develop a scientific and methodological framework with its 'adjustment' to the specifics of doing business by each enterprise.

The paper offers structural architectonics of indicators of financial stability of machine-building enterprises, which considers groups of indicators of liquidity and solvency, indicators of the state and structure of capital, indicators of profitability of activity, indicators of the state of enterprise assets and business activity. There has been offered a model for determining the financial stability margin of a machine-building enterprise and a conceptual model for calculating the financial stability indicators, consisting of the following instrumental and evaluative components: determination of financial stability and equilibrium, the formed structural architectonics of the financial stability indicators; determination of the diagnostics of possible bankruptcy, profitability threshold and financial stability margin of machine-building enterprises. The proposed conceptual model for calculating the indicators of financial sustainability of machine-building enterprises implements the comprehensive methodological approach to assessing financial parameters following the outlined goal, which we have substantiated in the dissertation.

There has been offered a unified pyramid of business development of an enterprise, which has seven levels of strategic targeting, each of which uses analytical information data on the financial status and indicators of financial sustainability for a given period to substantiate and make management decisions. There has been built up a structure of the system for assessing and improving of financial sustainability of machine-building enterprises, which is based on the organisational, methodological and functional information subsystems, includes some conceptual (methodological) principles, goals, tasks, instruments, which, based on application of an integrated methodological approach to the assessment of the financial status, allow timely identification of financial risks, probability of

bankruptcy, assessment of liquidity with the provision of directions of realisation of business orientations.

There have been allocated conceptual foundations of the information-analytical component of the management processes of ensuring and improving financial sustainability.

There has been offered the conceptual outline (profile) of ensuring the implementation of business guidelines for improving the financial sustainability of machine-building enterprises, which groups the main management processes in terms of the internal and external profile of functioning. There has been built a model of the influence of the anti-crisis financial management tools on ensuring the financial sustainability of the industrial enterprise, with defined goals, objectives, methods, functions, principles and anti-crisis analytical processes.

It has been proved that modern software and hardware, information and analytical components in the structure of the system for assessing and improving the financial sustainability of machine-building enterprises allow to increase the efficiency of financial resources management, in particular, financial planning and forecasting. Therefore, there have been allocated the requirements and advantages of automating the processes of assessing and improving the financial sustainability of machine-building enterprises and ways to ensure it in the enterprise management system. There have been schematically presented functional interrelationships of the software-information and process supply in the management of financial sustainability of the machine-building enterprise, the organisational implementation of which will increase the efficiency of financial analysis of enterprise in terms of assessing working capital, liquidity, solvency, profitability and financial stability. There have been studied modern software tools for assessing financial stability and financial condition, with disclosing their specific features of implementation at machine-building enterprises. The incoming information flows, which are further processed using the information technologies chosen by the enterprise, form the information and analytical support. Therefore, there have been schematically presented the relationship between the information-

analytical support and methodological techniques (bases) for assessing financial sustainability in the enterprise management system. It has been proved that most of the financial analysis tools are adapted to the activities of domestic industrial enterprises and the enterprises in Vinnytsia region under study, as they consider regulatory and legislative changes in business and reporting.

Key words: financial sustainability, management of financial and economic activity, conceptual outline (profile) of implementation of business guidelines for improving the financial sustainability of a machine-building enterprise, conceptual model of structuring and calculation of indicators of financial sustainability of enterprises, structure of the system for assessing and improving financial sustainability, information and analytical component of management processes.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

У наукових фахових виданнях України, у тому числі які входять до міжнародних наукометричних баз даних:

1. Рачинський О. В. Побудова структури системи оцінки та підвищення фінансової стійкості промислових підприємств. *Науковий журнал «Причорноморські економічні студії»*. 2023. Вип. 84. С. 90–94 (0,37 друк. арк.). **Індексується і реферується в базах даних:** *Index Copernicus, Google Scholar, НБУ ім. В. І. Вернадського*.
2. Рачинський О. В. Напрями зміцнення фінансової стійкості вітчизняних підприємств за умов функціонування в СОТ. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету : зб. наук. пр. Серія: Економіка і менеджмент*. 2022. Вип. 52. С. 90–95 (0,41 друк. арк.). **Індексується і реферується в базах даних:** *Index Copernicus, Google Scholar*,
3. Рачинський О. В. Чинники впливу на покращення фінансово-господарської діяльності підприємств машинобудування. *Проблеми системного підходу в економіці : зб. наук. пр.* 2022. Вип. 2 (88). С. 67–71 (0,4 друк. арк.). **Індексується і реферується в базах даних:** *Index Copernicus, Google Scholar, Crossref DOI*.
4. Рачинський О. В. Аналіз факторів впливу на фінансову стійкість машинобудівних підприємств. *Науковий економічний журнал «Інтелект XXI»*. 2020. № 6. С. 96-99 (0,36 друк. арк.). **Індексується і реферується в базах даних:** *Index Copernicus; Google Scholar; Vernadsky National Library; Crossref; OUCI*.
5. Рачинський О. В. Методичне забезпечення оцінки рівня ліквідності підприємства. *Наук погляд: економіка та управління*. 2019. № 4 (66). С. 68–73 (0,38 друк. арк.). **Індексується і реферується в базах даних:** *Index Copernicus; Google Scholar*.
6. Рачинський О. В. Базові аспекти формування системи оцінки фінансової стійкості промислових підприємств. *Науково-виробничий журнал*

«Бізнес навігатор». 2019. № 6(55). С. 115–118 (0,35 друк. арк.). **Індексується і реферується в базах даних: Index Copernicus, Google Scholar, Crossref; Open Ukrainian Citation Index.**

7. Рачинський О. В. Дефініція наукових поглядів щодо поняття «фінансова стійкість підприємства». *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2019. № 2. С. 226–228 (0,38 друк. арк.). **Індексується і реферується в базах даних: Index Copernicus, Google Scholar, Index РИИЦ, НБУ ім. В. І. Вернадського.**

8. Рачинський О. В. Методи забезпечення фінансової стійкості в системі управління підприємством. *Моделювання регіональної економіки. Збірник наукових праць*. 2018. № 1 (31). С. 329–337 (0,42 друк. арк.).

У закордонних періодичних наукових виданнях:

9. Рачинський О. В. Features of assessing the financial stability of enterprises (Особливості оцінювання фінансової стійкості підприємств). *Innovative Solutions In Modern Science*. New York. 2021. № 7(51). С. 5–16 (0,39 друк. арк.).

10. Рачинський О. В. Improvement of the financial firmness management system of industrial enterprises (Удосконалення системи управління фінансовою стійкістю промислових підприємств). *International Scientific Journal (Journal «Economics & Education»)*. Riga. 2021. Vol. 6, Issue 3. P. 30–34 (0,37 друк. арк.).

У матеріалах конференцій та інших наукових виданнях:

11. Рачинський О. В. Автоматизація процесів оцінювання фінансової стійкості машинобудівних підприємств. *Актуальні проблеми економіки, обліку, фінансів та права в умовах сучасних викликів* : зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (16 грудня 2023 р., м. Ізмаїл). – Ізмаїл : ЦФЕНД, 2023. – С. 22–23 (0,12 друк. арк.).

12. Рачинський О. В. Аналіз методів підвищення фінансової стійкості підприємства. *Стратегічні пріоритети розвитку економіки, фінансів, обліку і права в Україні та світі* : зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (15 червня 2022 р., м. Полтава). – Полтава : ЦФЕНД, 2022. – С. 16–17 (0,14 друк. арк.).

13. Рачинський О. В. Інформаційне забезпечення системи оцінки фінансової стійкості підприємства. *Економіка, фінанси, облік та право: проблеми та перспективи розвитку* : зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф. (17 листопада 2021 р., м. Полтава): у 2 ч. Полтава : ЦФЕНД, 2021. Ч. 1. – С. 15–16 (0,13 друк. арк.).

14. Рачинський О. В. Напрями підвищення платоспроможності, ліквідності та фінансової стійкості підприємств. *Менеджмент, аудит і фінанси: стан, перспективи та розвиток* : зб. тез наук. робіт учасників Всеукраїнської наук.-практ. конф. (13 листопада 2021 р., м. Одеса) / ГО «Центр економічних досліджень та розвитку». – Одеса : ЦЕДР, 2021. – С. 40–44 (0,19 друк. арк.).

15. Рачинський О. В. Структуризація показників фінансової стійкості машинобудівних підприємств. *Сучасні аспекти розвитку міжнародних економічних відносин і світового господарства* : матеріали доповідей Міжнар. наук.-практ. конф. (12-13 листопада 2021 р., м. Ужгород) / За заг. ред. : М. М. Палінчак, В. П. Приходько, В. В. Химинець та ін. – Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2021. – С. 91–95 (0,17 друк. арк.).

16. Рачинський О. В. Теоретико-методологічні аспекти прогнозування фінансового стану підприємства. *Бізнес, цифрові інновації, підприємництво: теоретичні підходи та практичні аспекти розвитку* : зб. матеріалів наук.-практ. конф. (6 листопада 2021 р., м. Запоріжжя) / Східноукраїнський інститут економіки та управління. – Запоріжжя : ГО «СІЕУ», 2021. – С. 68–72 (0,18 друк. арк.).

17. Рачинський О. В. Заходи з підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств. *Сучасні тенденції трансформації регіональної*

економіки : матеріали наук.-практ. конф. (30 жовтня 2021 р., м. Дніпро). – Дніпро : НО «Перспектива», 2021. – С. 39–43 (0,17 друк. арк.).

18. Рачинський О. В. Екзогенні та ендогенні фактори впливу на економічну стійкість підприємства. *Стабілізація ринкової трансформації економіки: теорія, організація та методика* : зб. тез наук. робіт учасників Міжнар. наук.-практ. конф. для студентів, аспірантів та молодих учених (21 грудня 2019 р., м. Київ). – Київ : Аналітичний центр «Нова Економіка», 2019. – С. 64–66 (0,16 друк. арк.).

19. Рачинський О. В. Економічний зміст фінансової стійкості промислових підприємств. *Економічна система країни в контексті міжнародного співробітництва: стан та перспективи розвитку* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (31 серпня 2019 р., м. Львів). – Львів : ЛЕФ, 2019. – С. 99–101 (0,15 друк. арк.).

ЗМІСТ

ВСТУП.....	24
Розділ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	33
1.1. Еволюція поняття фінансової стійкості підприємства та її забезпечення.....	33
1.2. Аналіз наукових підходів щодо оцінювання стану фінансової стійкості підприємства.....	56
1.3. Методи забезпечення фінансової стійкості підприємства за умов функціонування в рамках СОТ.....	76
Висновки до першого розділу.....	94
Розділ 2. АНАЛІЗ СТАНУ ТА ФАКТОРІВ ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	98
2.1. Динаміка розвитку фінансово-господарської діяльності машинобудівних підприємств.....	98
2.2. Стан і забезпечення фінансової стійкості та ліквідності машинобудівних підприємств.....	118
2.3. Оцінка факторів впливу на показники фінансової стійкості машинобудівних підприємств.....	142
Висновки до другого розділу.....	165
Розділ 3. ФОРМУВАННЯ СТРУКТУРИ СИСТЕМИ ОЦІНЮВАННЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	169
3.1. Структуризація моделей розрахунку показників фінансової стійкості машинобудівних підприємств.....	169
3.2. Взаємодія підсистем у загальній структурі системи фінансової стійкості машинобудівних підприємств.....	193

3.3. Автоматизація процесів оцінки, моніторингу і підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств та її забезпечення.....	213
Висновки до третього розділу.....	227
ВИСНОВКИ.....	231
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	235
ДОДАТКИ.....	259

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В сучасних ринкових умовах функціонування промислових підприємств, великого значення набуває забезпечення стійкості ведення фінансово-господарської діяльності, адже з'являються все нові труднощі, пов'язані із введенням воєнного стану, інтеграційними процесами в економіці країни, нестабільністю процесів господарювання тощо. Фінансова стійкість як складова загальної стійкості господарюючого суб'єкта є показником, що характеризує стан підприємства, можливості його розвитку, здатності забезпечити виконання поставлених цілей, рівень його конкурентоспроможності. Вітчизняні промислові підприємства за умов функціонування в рамках СОТ інтегрувалися до світової економіки, що розкриває великі можливості, надає переваги для розвитку міжнародного бізнесу й можливість зростання експортного потенціалу та, водночас, вимагає й вирішення багатьох проблем. Важливе значення має визначення специфіки проведення оцінювання фінансової стійкості підприємств за сформованими критеріями, що надасть можливість розкрити поточний фінансовий стан та упорядкувати напрями забезпечення стійкого фінансового стану в довгостроковій перспективі.

В економічній літературі досить широко досліджувалися теоретико-методичні питання щодо забезпечення фінансової стабільності, особливостей управління фінансовим станом, проведення аналізу та оцінювання фінансової стійкості із визначенням методів, напрямів її забезпечення та підвищення. Тематикою визначення та забезпечення належного рівня фінансової стійкості підприємства, дослідженням особливостей проведення оцінювання даної економічної категорії, підходів до систематизації показників фінансового стану, впливу факторів займалася значна чисельність як вітчизняних, так і зарубіжних відомих науковців та вчених, зокрема, серед них: Адонін С.В., Бутинець Ф.Ф., Бланк І.А., Войнаренко М.П., Гончар О.І, Довбня С.Б., Дяченко К.С., Ємельянов О.Ю., Козлова О.С., Кузнецова С.О., Клімович І.М.,

Лучко М.Р., Мельничук М.О., Мелень О.В., Мних Є.В., Нагорна І.В., Нижник В.М., Польова Т.В., Порсюрова І.П., Приймак С.В., Сітак І.Л., Фатюха В.В., Федоренко І.А., Хрущ Н.А., Чепка В.В., Череп А.В., Чуй І.Р., Шеремет О.Д., Ясіновська І.Ф., Яришко О.В. та інші.

Зважаючи на чималий науковий доробок зарубіжних й вітчизняних практиків та вчених, із врахуванням змін умов ведення бізнесу потребують подальших ґрунтовних досліджень питання щодо формування концептуальних основ забезпечення фінансової стійкості, ліквідності та фінансової стабільності саме промислових підприємств, які впливають на розвиток економіки країни. Актуальним на сьогодні залишається проблематика використання нових підходів до систематизації оціночних параметрів фінансової стійкості, процесів формування дієвої (результативної) структури системи оцінювання фінансової стійкості, цілеспрямованої на її підвищення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу написано відповідно до планів науково-дослідних робіт Хмельницького національного університету за темами: «Моделювання інноваційного ресурсного потенціалу в стратегіях безпечного розвитку підприємств малого та середнього бізнесу» (номер держреєстрації 0120U102123), де автором досліджено методи забезпечення фінансової стійкості та стабільності промислового підприємства в умовах глобалізації бізнесу та світогосподарських зв'язків.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розробка теоретико-методичних основ та практичних рекомендацій щодо формування структури системи оцінювання та підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств під впливом сучасних умов ведення бізнесу.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

– провести дослідження еволюції поняття «фінансова стійкість підприємства» та її забезпечення;

– проаналізувати існуючі наукові підходи щодо оцінювання стану фінансової стійкості підприємства;

– визначити методи забезпечення фінансової стійкості підприємства за умов функціонування в рамках СОТ та розвитку Європейської інтеграції України;

– дослідити динаміку розвитку фінансово-господарської діяльності машинобудівних підприємств;

– провести аналіз стану та напрямів забезпечення фінансової стійкості та ліквідності машинобудівних підприємств;

– комплексно оцінити фактори впливу на показники фінансової стійкості машинобудівних підприємств;

– розкрити елементи системи оцінки фінансової стійкості машинобудівних підприємств в контексті забезпечення їх взаємозв'язку;

– удосконалити моделі розрахунку показників фінансової стійкості машинобудівних підприємств;

– визначити підсистеми у загальній структурі системи фінансової стійкості машинобудівних підприємств;

– сформуванати структуру системи оцінювання та підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств;

– обґрунтувати процеси автоматизації системи оцінки та підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств та шляхи її забезпечення;

– здійснити практичну апробацію розроблених науково-методичних підходів та запропонувати практичні рекомендації для підприємств.

Об'єктом дослідження виступають процеси оцінки, управління та підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств.

Предметом дослідження є теоретичні, науково-методичні та практичні засади формування структури системи оцінки та підвищення фінансової стійкості підприємств.

Методи дослідження. Теоретико-методичними основами для проведення даного наукового дослідження стали здобутки економічної

теорії, засади управління підприємством та проведення економічного аналізу, наукові доробки та дослідження вітчизняних та зарубіжних науковців в сфері управління фінансовим станом та фінансовою стійкістю. Дослідження проводилося із використанням низки наукових методів, зокрема таких як: теоретичного узагальнення, діалектичного пізнання, порівняння – для дослідження категоріального апарату понять «фінансової стійкості», «фінансового стану», «фінансової стабільності» (пп. 1.1); системного аналізу, групування, синтезу, абстрактно-логічного аналізу – для визначення й обґрунтування наукових підходів щодо оцінювання стану фінансової стійкості підприємства та методів її забезпечення за умов функціонування в рамках СОТ із виокремленням відповідних критеріїв в контексті економічної стабільності та забезпечення фінансової рівноваги (пп. 1.2, 1.3); статистичного аналізу, порівняння, економіко-порівняльного аналізу – для дослідження динаміки розвитку фінансово-господарської діяльності машинобудівних підприємств та проведення аналізу стану та напрямів забезпечення фінансової стійкості та ліквідності промислових підприємств (пп. 2.1, 2.2); експертного оцінювання, прогнозування – для систематизації зовнішніх та внутрішніх факторів впливу на показники фінансової стійкості, в тому числі й фінансового стану господарюючих суб'єктів (пп. 2.3); гармонічного аналізу і формалізації – для обґрунтування елементів системи оцінки фінансової стійкості машинобудівних підприємств із визначенням їх взаємозв'язку та структуризації показників оцінки фінансової стійкості (пп. 2.4, 3.1); експериментального аналізу – з метою апробації запропонованих підходів щодо формування структури системи оцінювання та підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств та щодо побудови структури автоматизації даної запропонованої системи оцінки та підвищення фінансової стійкості підприємств та шляхів її забезпечення (пп. 3.2, 3.3); графічного аналізу – для наочного представлення одержаних результатів проведеного дослідження.

Інформаційною базою дослідження є нормативно-правові акти Верховної Ради України, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, дані офіційної статистичної звітності – Державної служби статистики України, Головного управління статистики у Вінницькій області, звіти міністерств, науково-дослідних центрів, інформаційні дані фінансово-статистичної звітності машинобудівних підприємств, результати власних аналітичних розрахунків, наукові роботи вітчизняних та зарубіжних вчених.

Наукова новизна одержаних результатів дисертаційної роботи полягає у ґрунтовному дослідженні особливостей управління фінансовим станом та фінансовою стійкістю промислових підприємств, обґрунтуванні теоретико-методичних основ та практичних положень щодо забезпечення фінансової стійкості та ліквідності, а також формуванні структури системи оцінювання та підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств.

Основні наукові результати, які є предметом захисту і визначають наукову новизну, полягають у наступному:

вперше:

– сформовано структуру системи оцінки та підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств, яка ґрунтується на організаційно-методичній та функціонально-інформаційній підсистемах, включає ряд концептуальних принципів, цілей, завдань, інструментарію, які на основі застосування комплексного методичного підходу до оцінки фінансового стану, дозволяють вчасно виявити фінансові ризики, ймовірність банкрутства, здійснити оцінку ліквідності із забезпеченням напрямів реалізації бізнес-орієнтирів щодо покращання фінансового стану та ведення фінансово-господарської діяльності (С. 196-203);

удосконалено:

– категорійний апарат щодо визначень понять «фінансової стабільності» як процесу взаємодії складових системи управління в контексті стратегії розвитку, стану збалансованості ресурсно-фінансового забезпечення із реалізацією поточних та стратегічних цілей розвитку (С. 40-41) та «фінансової

стійкості» (С. 44-47) як багатофакторної категорії оптимізації фінансового стану за умови впровадження (удосконалення) системи її оцінки та підвищення, що на відміну від існуючих підходів передбачає врахування специфіки управління та оцінювання (*алгоритмування показників*) фінансової стійкості підприємства (С. 65-66) за умов посиленої конкуренції, а також частих змін в ринковому бізнес-оточенні функціонування у залежності від рівня посилення інтеграційних процесів в рамках СОТ;

– концептуальні основи процесів формування оцінки фінансової стійкості промислового підприємства (С. 82-94), які, на відміну від існуючих, ґрунтуються на комплексному підході до її проведення, деталізації елементів оцінювання (наявності адаптивної системи індикативних параметрів), виокремленні рівнів управління фінансовою стійкістю, інструментарію та критеріїв забезпечення фінансової стійкості підприємства в контексті економічної стабільності за умов функціонування в СОТ (С. 84-85);

– науково-методичні підходи щодо реалізації інтегрованих (комплексних) напрямів та послідовності забезпечення фінансової стійкості та ліквідності підприємств (С. 140-142), які, на відміну від існуючих, цілеспрямовані на досягнення економічної стабільності і фінансової рівноваги господарюючого суб'єкта за умови управлінської орієнтації послідовності дій та впровадження запропонованої підсистеми управління фінансовими ризиками (С. 137-139) шляхом опрацювання інформаційної бази різновекторного спрямування;

– концептуальний контур (профіль) реалізації бізнес-орієнтирів підвищення фінансової стійкості машинобудівного підприємства (С. 208-211), в якому, на відміну від існуючих, згруповано основоположні управлінські процеси в розрізі внутрішнього та зовнішнього профілю функціонування, які базуються на адаптаційних фінансових механізмах, інтегрованості в систему менеджменту, удосконаленні підходів до фінансового прогнозування та планування із використанням антикризового

інструментарію фінансового управління, відповідно до моделі його впливу на забезпечення фінансової стійкості підприємства (С. 211-213);

набули подальшого розвитку:

– процеси систематизації внутрішніх та зовнішніх факторів впливу на фінансову стійкість машинобудівних підприємств (С. 150-154), які, на відміну від існуючих, надають можливість диференціювати серед сукупності груп фактори значної вагомості, позитивної чи негативної спрямованості (С. 157-163) та удосконалити управлінські підходи до оцінювання впливу кожного фактора на фінансовий стан із метою пришвидшення реалізації сформованих напрямів підвищення фінансової стійкості в системі управління підприємством (С. 163-164);

– науково-методичні основи до побудови концептуальної моделі структуризації та розрахунку показників фінансової стійкості машинобудівних підприємств (С. 190-192), яка, на відміну від існуючих, складається із таких інструментально-оціночних складових як: визначення фінансової стабільності та рівноваги, визначення діагностики можливого банкрутства, порогу рентабельності, запасу фінансової стійкості машинобудівних підприємств та сформованої структурної архітектоніки показників фінансової стійкості (С. 179-183), яка забезпечує прийняття ефективних управлінських рішень в контексті підвищення фінансового стану (потенціалу) в повоєнний період;

– засади інформаційно-аналітичної складової управлінських процесів забезпечення та підвищення фінансової стійкості машинобудівного підприємства (С. 204-206), які, на відміну від існуючих, функціонально посилюють ефективність впровадження (запропонованої) системи оцінки фінансової стійкості, комунікаційні зв'язки підсистем управління, а також забезпечують реалізацію поточних та стратегічних орієнтирів розвитку діяльності підприємства.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці теоретико-методичних та науково-практичних основ формування оцінки та

підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств. Положення та результати дисертаційної роботи, запропоновані до практичного використання Хмельницької обласної організації Спілки економістів України (довідка № 5 від 21.02.2024 р.) та впроваджено у діяльність машинобудівних підприємств Вінницької області: ПАТ «Барський машинобудівний завод» (довідка про впровадження № 237 від 25.03.2024 р.), ПрАТ «Калинівський машзавод» (довідка про впровадження № 401-3 від 02.04.2024 р.), ПАТ «Могилів-Подільський машинобудівний завод» (довідка про впровадження № 5324 від 05.03.2024 р.), ПрАТ «Маяк» (довідка про впровадження № 9062 від 12.03.2024 р.), ТОВ «Плазматек» (довідка про впровадження № 180324 від 18.03.2024 р.), що підтверджує їх прикладну значимість та перспективи впровадження отриманих результатів у роботі підприємств.

Науково-практичні рекомендації на основі сформованих теоретико-методичних висновків використовують в навчальному процесі Хмельницького національного університету при викладанні таких дисциплін як «Фінанси», «Фінансовий менеджмент», «Економіка підприємств» (довідка про впровадження № 006/408 від 20.02.2024 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є одноосібно проведеним науковим дослідженням, в якому викладено авторський підхід до формування теоретичних, науково-методичних, практичних засад та рекомендацій щодо вирішення поставленого завдання – формування структури системи оцінювання та підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств. Усі одержані в процесі дослідження наукові положення, розрахунки, алгоритми та сформовані висновки є результатом власних наукових досліджень автора.

Апробація результатів дисертаційної роботи. Одержані результати, положення, рекомендації дисертаційної роботи висвітлені у доповідях на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема таких: «Економічна система країни в контексті міжнародного співробітництва: стан та перспективи розвитку» (м. Львів, 31 серпня 2019 р.); «Стабілізація ринкової трансформації економіки: теорія, організація та

методика» (м. Київ, 21 грудня 2019 р.); «Сучасні тенденції трансформації регіональної економіки» (м. Дніпро, 30 жовтня 2021 р.); «Бізнес, цифрові інновації, підприємництво: теоретичні підходи та практичні аспекти розвитку» (м. Запоріжжя, 6 листопада 2021 р.); «Сучасні аспекти розвитку міжнародних економічних відносин і світового господарства» (м. Ужгород, 12-13 листопада 2021 р.); «Менеджмент, аудит і фінанси: стан, перспективи та розвиток» (м. Одеса, 13 листопада 2021 р.); «Економіка, фінанси, облік та право: проблеми та перспективи розвитку» (м. Полтава, 17 листопада 2021 р.); «Стратегічні пріоритети розвитку економіки, фінансів, обліку і права в Україні та світі» (м. Полтава, 15 червня 2022 р.); «Актуальні проблеми економіки, обліку, фінансів та права в умовах сучасних викликів» (м. Ізмаїл, 16 грудня 2023 р.).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 19 наукових праць загальним обсягом 5,24 друк. арк., у тому числі 8 статей обсягом 3,07 друк. арк. у фахових наукових виданнях та виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз даних, 2 статті у зарубіжних періодичних наукових виданнях обсягом 0,76 друк. арк. та 9 публікацій у наукових збірниках тез і матеріалах конференцій обсягом 1,41 друк. арк.

Структура та обсяг дисертаційної роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертаційної роботи викладений на 292 сторінках машинописного тексту. Дисертаційна робота включає 20 таблиць (з них 9 на повну сторінку), 35 рисунків (з них 14 на повну сторінку), анотацію на 22 сторінках, додатки на 28 сторінках, а також список використаних джерел із 231 найменувань, що розміщений на 24 сторінках.

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Еволюція поняття фінансової стійкості підприємства та її забезпечення

Фінансова стійкість будь-якого підприємства є багатофакторною категорією, визначення якої характеризується доволі дискусійними поглядами науковців. Проблематичним також є наявність різних підходів до систематизації показників, за якими оцінюється фінансова стійкість та стабільність економічного розвитку підприємства. Важливим питанням є проведення дослідження фінансової стійкості із рядом інших елементів, що визначають фінансовий стан підприємства в нинішніх складних умовах господарювання.

Водночас, серед багатьох визначень науковців не існує єдиної сучасної парадигми у трактуванні поняття «фінансової стійкості». Здебільшого під фінансовою стійкістю розуміють лише один із економічних параметрів фінансового стану підприємства, який надає характеристику стану активів і пасивів господарюючого суб'єкта.

На нашу думку, першочергово фінансово стійким є підприємство, яке має можливість проводити власну фінансово-господарську діяльність під впливом внутрішніх та зовнішніх чинників. Досліджуючи сучасну парадигму терміну «стійкість», варто акцентувати увагу на його співставності (зв'язку) із поняттями «стабільність», «сталість» та «постійність». «Стабільний», відповідно до словника за редакцією Білодіда І.К., ототожнюється із «сталим», «незмінним» та «стійким» [163]. Зважаючи на чималу кількість праць вчених-економістів, спрямованих на дослідження управління фінансовою стійкістю, можна дійти висновку про відсутність єдності у трактуванні даного поняття. Водночас, варто наголосити, що теоретичні

підходи науковців щодо трактування поняття фінансової стійкості характеризуються тотожністю, дублюванням та доповненням й своєрідним синонізмом.

Куц Л.Л. визначає «стійкість» як стабільну життєздатність господарюючого суб'єкта під впливом будь-яких змін внутрішнього та зовнішнього оточення, тобто йдеться про наявність своєрідного «імунітету», який здатний протистояти сукупності внутрішніх та зовнішніх факторів [85, с. 5]. Існування такої витримки та протистояння надає можливість підприємству провадити стабільну діяльність, функціонувати відповідно до поставлених у статуті цілей.

З метою більш ґрунтовного розуміння стійкості та її значення як економічно важливого поняття, зазначимо, що, в цілому, виокремлюють зовнішню, внутрішню та загальність загальну стійкість підприємства. Зовнішня стійкість господарюючого суб'єкта знаходиться під впливом економічного середовища функціонування - умови ведення бізнесу, поведінка споживачів, конкурентів та постачальників, напрями економічної політики, соціально-політичне становище [158, с. 792]. Внутрішня стійкість підприємства залежить від чинників його внутрішнього середовища: фінансово-економічних параметрів, економічного потенціалу, обраних підходів до здійснення управлінських процесів тощо. Відповідно, загальну стійкість варто характеризувати за зовнішньою та внутрішньою, проводячи моніторинг фінансового потенціалу, надходжень фінансових ресурсів та витрат підприємства.

За ознакою часу виокремлюють стратегічну стійкість - характеризує темпи економічного розвитку відповідно до обраної цільової орієнтації, і тактичну стійкість - характеризує рівновагу між існуючим ресурсним забезпеченням та його використанням. В аспекті функціонального спрямування варто надати характеристику таким видам стійкості як: економічна, техніко-технологічна, організаційна, маркетингова стійкість, ресурсно-інноваційна, соціальна, екологічна та зовнішньоекономічна

стійкість підприємства. Економічна стійкість підприємства передбачає пристосування до впливу внутрішнього оточення та зовнішніх факторів функціонування, платоспроможність, рентабельність, прибутковість діяльності, розвиток економічного потенціалу. Техніко-технологічна стійкість характеризує новизну техніки, виробничих технологій, енергомісткість, здатність забезпечувати конкурентоспроможність продукції та підприємства, в цілому.

Організаційна стійкість залежить від професіоналізму й компетентностей менеджерів, управлінських характеристик працівників та передбачає результативну організацію виробничого процесу, збуту продукції, співпраці з контрагентами тощо. Маркетингова стійкість характеризується впливом комплексу маркетингу, здатністю суб'єкта володіти достатніми конкурентними перевагами, задовільняти споживчий попит, реалізовувати маркетингові стратегії, функціонувати в умовах невизначеності. Як зазначають автори Белова Т., Фільченкова Я., кожен із видів маркетингової стійкості (ринкова, конкурентна, споживча) має бути оцінена відповідними (системно упорядкованими) показниками, що забезпечує ефективність інноваційної, цінової, збутової та комунікаційної політики [10, с. 36–39]. Соціальна стійкість залежить від мотивації працівників підприємства, умов праці, соціального захисту, що в цілому чинить суттєвий вплив на інші види стійкості. Ресурсно-інноваційна стійкість ґрунтується на оптимальному використанні усіх ресурсів господарюючого суб'єкта і визначає рівень новизни техніки, технологій, виробництво інновацій, впровадження результатів НТП тощо. Зовнішньоекономічна стійкість є вагомим чинником забезпечення економічної стійкості, підвищення експортного потенціалу країни, конкурентоздатності продукції вітчизняних підприємств на зовнішніх ринках, раціоналізації обсягів імпорту та експорту [174]. Аксіомою можна вважати те, що охарактеризовані вище різновиди стійкості чинять вплив на фінансову стійкість підприємства, відповідно, деталізація змісту якого наведена у табл. 1.1.

Характеристика впливу різновидів стійкості підприємства на його
фінансову стійкість*

Різновид стійкості підприємства	Зміст впливу на фінансову стійкість підприємства
Внутрішня стійкість	Характеризує становище підприємства за обраними для оцінювання фінансовими (економічними) параметрами
Зовнішня стійкість	Забезпечує стабільні взаємозв'язки із зовнішнім середовищем підприємства
Загальна стійкість	Забезпечує досягнення сформованих планів розвитку, поточних і стратегічних цілей; визначає підприємство як таке, що має достатній рівень платоспроможності
Поточна стійкість	Характеризує збалансування процесів використання ресурсів та отримання від них того чи іншого результату.
Стратегічна стійкість	Впливає на реалізацію стратегій фінансового розвитку підприємства (чинить вплив на виконання довгострокових цілей)
Економічна стійкість	Забезпечує стійкий фінансовий стан підприємства, рівновагу активу і пасиву балансу
Організаційна стійкість	Передбачає формування (існування) сприятливої до фінансового розвитку та забезпечення ефективного ведення бізнесу організаційної структури, цілеспрямованої на покращення процесів збору і опрацювання економічних показників (інформаційне забезпечення), виробничих процесів, прийняття управлінських рішень, а також процесів контролю
Соціальна і трудова стійкість	Чинить вплив на забезпечення підприємства кваліфікованим персоналом, керівниками структурних підрозділів із метою виконання планів, цілей, стратегій фінансового розвитку
Техніко-технологічна стійкість	Цілеспрямована на забезпечення належного рівня прибутковості, перевищення доходів над витратами, належну фінансову незалежність тощо
Ресурсна стійкість	Впливає на зростання ефективності ведення бізнесу підприємством, розвиток ресурсно-фінансового потенціалу, ефективне використання усіх наявних (та потенційних) ресурсів; передбачає економію ресурсного потенціалу підприємства
Маркетингова стійкість	Впливає на задоволення споживчого попиту, результативне проведення маркетингових досліджень із систематизуванням маркетингової інформації, підвищення доходів від обсягів реалізації продукції
Інноваційна стійкість	Впливає на позиції підприємства в конкурентному бізнес-оточенні; характеризує можливості підприємства погасити зобов'язання
Зовнішньоекономічна стійкість	Активізація зовнішньоекономічної співпраці впливає на розширення зовнішніх ринків збуту продукції, що можливо за умови забезпечення (підвищення) конкурентоздатності продукції та підприємства, що в цілому надасть можливість залучити додаткові фінансові ресурси
Екологічна стійкість	Впровадження заходів щодо використання енергозберігаючих технологій є запорукою зменшення витрат тощо

*сформовано автором за: [80, с. 62; 85, с. 12; 95, с. 111-112; 97, с. 138-

Величина зазначеного впливу на фінансову стійкість може бути різною й залежить від рівня розвитку економіки країни, поточного економічного стану й ресурсної доступності підприємства, факторів зовнішнього бізнес-середовища.

Фінансова стійкість підприємства як багатофакторна категорія залежить від забезпечення ефективності бізнес-процесів, впровадження новітніх технологій, оновлення устаткування й обладнання для покращення виробничих процесів, конкурентоспроможності продукції, обсягів збуту та ін. А отже, фінансова стійкість підприємства залежить від економічної, ресурсної, техніко-технологічної, виробничої стійкості із усіма їх складовими компонентами (рис. 1.1).

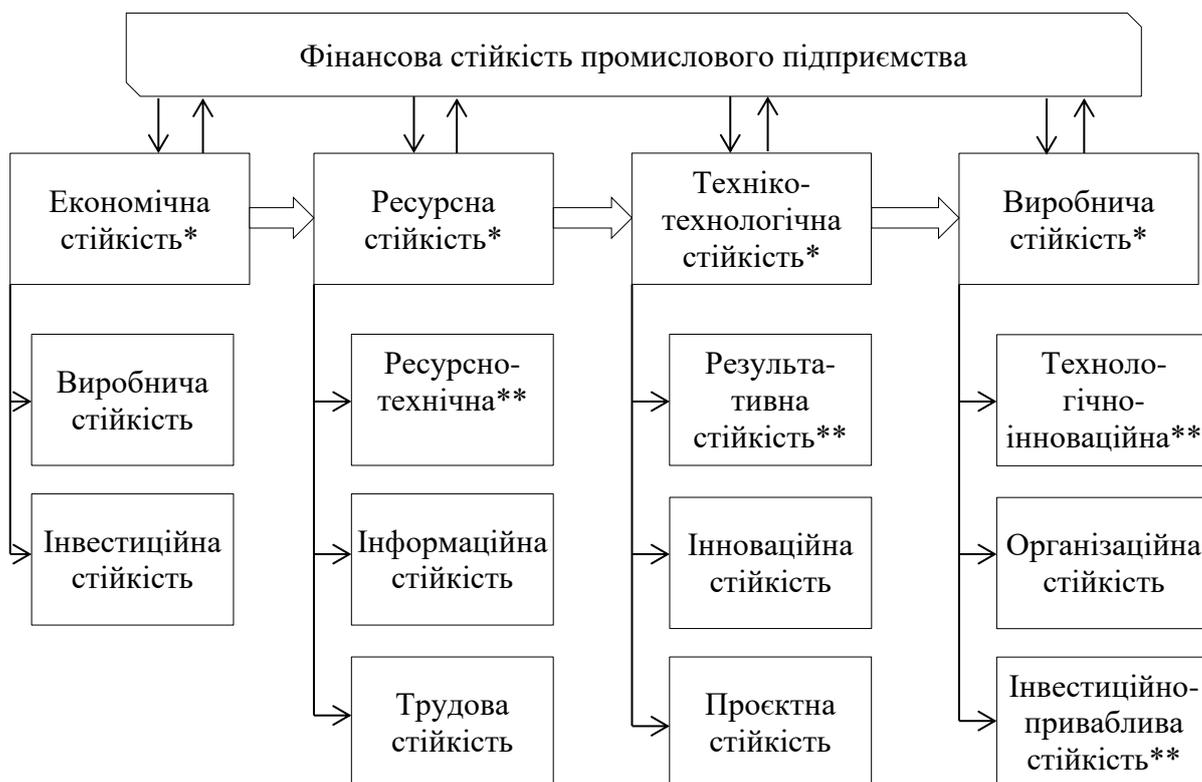

Рис. 1.1. Схема взаємозалежності видів стійкості промислового підприємства*

*сформовано автором за: [80, с. 63; 69; 182, с. 64]

**запропоновано автором

На нашу думку, за нинішніх умов ведення бізнесу, інтеграційно-глобалізаційних процесів найбільший вплив на фінансову стійкість промислового підприємства має ресурсно-технічна, результативна, технологічно-інноваційна та інвестиційно-приваблива стійкість. Управлінці та персонал підприємства, активізуючи дієвий взаємозв'язок між функціональними елементами менеджменту, здатні впливати на підвищення зазначених видів стійкості, що в цілому забезпечить фінансову стійкість суб'єкта й покращить його фінансовий стан.

Таким чином, фінансова стійкість гарантує: виживання підприємства в складних умовах функціонування; отримання більших конкурентних переваг; можливість використання механізмів пристосування до ринкової кон'юнктури й змін соціально-політичного, економічного характеру; економічну незалежність; недопущення банкрутства та ін. [110, с. 46].

З метою економічного зростання промислового підприємства, важливим є забезпечення у перспективі підвищення його стійкості, що досягається шляхом оптимізації темпів зростання таких параметрів, як: чистий прибуток, виручка від реалізації продукції підприємства, активів та власного капіталу. Отже, збалансованим співвідношенням для зміцнення стійкості господарюючого суб'єкта є:

$$TЗ \text{ ч.приб.} > TЗ \text{ вир.реал.} > TЗ \text{ вл.кап.} > TЗ \text{ акт.}, \quad (1.1)$$

де *TЗ ч.приб.* – темпи зростання чистого прибутку;

TЗ вир.реал. – темпи зростання виручки від реалізації продукції;

TЗ вл.кап. – темпи зростання власного капіталу;

TЗ акт. – темпи зростання активів [85, с. 6].

Автори Н. Ф. Єфремова, О. В. Золотарьова, К. Недашківська, досліджуючи елементи фінансової стабільності, наводять її трактування не тільки як економічної категорії, але й економічного процесу, останній характеризує наявність сформованих взаємозв'язків усіх внутрішніх механізмів фінансової стабілізації підприємства [52, с. 48].

Фінансова стабільність як важлива економічна категорія характеризується такими економічними відносинами, які здатні продукувати абсолютну чи нормальну фінансову стійкість господарюючого суб'єкта, фінансову рівновагу та спроможність покращення фінансового стану під впливом факторів зовнішнього середовища. Корбутяк А. Г., Бута М. М., досліджуючи підходи до трактування поняття «фінансовий стан підприємства», зазначають, що більшість науковців визначають зміст даної категорії «за методикою інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій» [71, с. 150]. Отже, дане поняття фінансового стану підприємства є комплексним, тобто характеризується системою економічних параметрів, які надають змогу визначити наявність та використання фінансових ресурсів господарюючого суб'єкта.

Комплексність даного поняття фінансового стану підприємства полягає у тому, що: фінансовий стан є об'єктом управління, який можна визначити лише через існування відповідних економічних параметрів; фінансовий стан є основним показником фінансово-господарської діяльності господарюючого суб'єкта. Фінансовому стану як поняттю притаманна статика, тобто визначення в певний часовий проміжок, а також, одночасно, фінансовий стан проявляється у динаміці, тобто можливості визначити перспективи розвитку на той чи інший період. Крім того, фінансовий стан характеризує не тільки рівень забезпечення господарюючого суб'єкта необхідними фінансовими ресурсами, а й оптимальністю їх використання.

Можемо дійти висновку, що такі поняття як «стабільність» та «стійкість» не варто ототожнювати. «Стабільний розвиток» характеризує фінансово-господарські процеси в динаміці, враховуючи системні зміни у тому чи іншому часовому проміжку. «Стабільність» є більш розширеним поняттям та визначає «сталість стійкості» на даний момент часу або у перспективі. Сстійкість є винятково моментною характеристикою стану суб'єкта, так як надає можливість визначати параметри міцності стану господарюючого суб'єкта на визначену дату [164, с. 98].

Відповідно до рисунку 1.2. базовими елементами фінансової стабільності підприємства є фінансова стійкість, фінансова рівновага та ресурсна стійкість.

Рис. 1.2. Базові елементи фінансової стабільності підприємства*

*сформовано автором за: [52, с. 48; 159]

**запропоновано автором

Поняття фінансової рівноваги підприємства виникло на основі розвитку корпоративного та фінансового управління та, відповідно, характеризується цілісністю та системністю, збалансованістю фінансового потенціалу за рівнем прибутковості, ліквідності й потенційного банкрутства

[40, с. 10]. У колі наукових досліджень вчених та практиків відносно трактування даного поняття не існує одностайності. Окремі науковці акцентують увагу на тому, що фінансова рівновага досягається шляхом оптимізації рівня ризику та отриманого доходу. Автор Терещенко О.О. зазначає, що під фінансовою рівновагою варто розуміти такий стан суб'єкта, коли його грошові надходження рівні чи є більшими за потребу в капіталі для реалізації платіжних зобов'язань в поточному періоді [159, с. 129; 176, с. 276-277].

Багатогранність поняття стійкості підприємства також поєднано із охопленням доволі широкого кола об'єктів. Зокрема, розвиток поняття «економічної стійкості» пов'язаний із дослідженням проблематики використання природних ресурсів в енергетичній галузі, яка є основою економіки та розвитку промисловості. Відповідно концептуальні засади економічної стійкості полягають в стабільному розвитку економіки шляхом оптимального використання існуючих ресурсів. Наприклад, економічна стійкість країни залежить від стійкості її основних елементів – галузей, господарюючих суб'єктів.

Завдяки отриманню суб'єктами господарювання прибутку, створюються можливості безперешкодного використання фінансово-ресурсного забезпечення, впровадження фінансово-господарської діяльності - процесу виробництва, збуту промислової продукції тощо. Однак зазначимо, що серед машинобудівних підприємств є такі, які мають статус збиткових, але, водночас, не є банкрутами [191].

Савицька Г. В. фінансову стійкість трактує як можливість підприємства функціонувати та розвиватися із забезпеченням балансу активів та пасивів, платоспроможності й інвестиційної привабливості під впливом чинників внутрішнього та зовнішнього оточення із урахуванням існуючих ризиків [1, с. 619]. Автори Вітюк А. В., Савельєва А. О. зазначають, що фінансова стійкість є параметром фінансового стану машинобудівного підприємства, що суттєво впливає на усі напрями ведення бізнесу, забезпечуючи

результативне управління капіталом та рухом фінансових ресурсів, виконання планів, реалізацію цілей функціонування не тільки в поточному періоді, але й у довгостроковій перспективі [27, с. 268].

Чепка В. В., Матяш О. К. пропонують комплексно досліджувати фінансову стійкість підприємства, відповідно розглядаючи її як комплексне поняття, яке характеризує стабільний фінансовий стан, ефективний розподіл та використання фінансових ресурсів, забезпечення фінансової автономії, рентабельності, дохідності й платоспроможності [201, с. 652-653]. Авторами акцентується увага на тому, що економічна стійкість - це можливість підприємства зберігати рівновагу та цілісність під дією низки факторів внутрішнього та зовнішнього оточення шляхом результативного використання власних ресурсів. Також, неприпустимим є ототожнення економічної та фінансової стійкості підприємства, адже перша передбачає врахування таких факторів впливу на підприємство як стійкість кадрів (персоналу) та ділову активність [201, с. 649-650].

Коваленко Л. О., розглядаючи промислове підприємство як суб'єкта ринкових відносин, фінансовий стан визначає як характеристику фінансової конкурентоздатності, результативне використання ресурсів та капіталу із одночасним виконанням власних зобов'язань [64, с. 411].

Слід відзначити, що не існує єдиного підходу до визначення фінансової стабільності та фінансової стійкості підприємства. Сучасна наукова парадигма визначає фінансову стійкість як можливість господарюючого суб'єкта економічно розвиватися та протистояти чинникам зовнішнього середовища, що негативно впливають на його фінансово-господарську діяльність. Здійснивши аналіз наукових підходів до визначення стабільності, стійкості та фінансової й економічної стабільності, нами представлено взаємозв'язок категоріальних характеристик фінансового забезпечення підприємства (рис. 1.3).

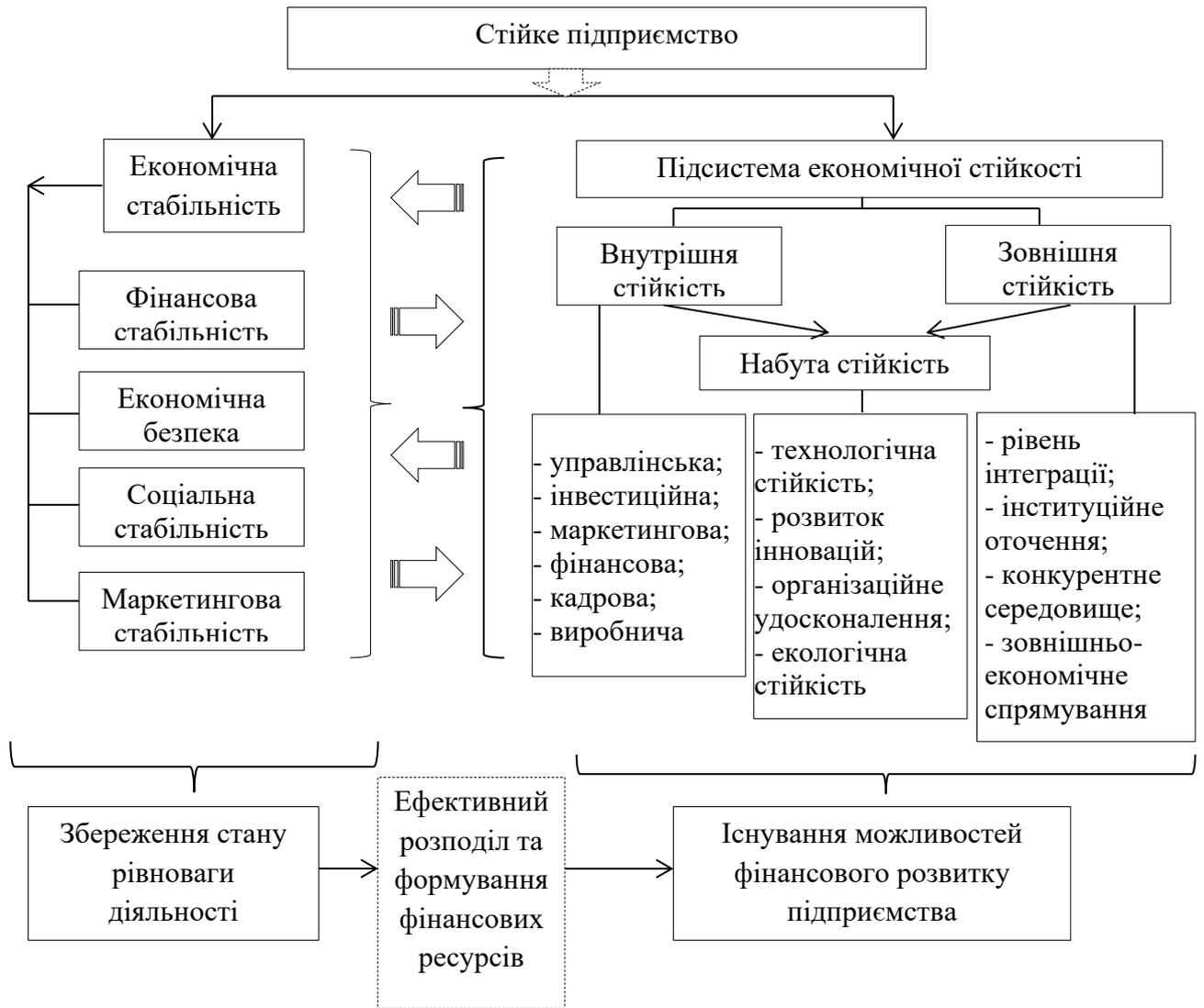

Рис. 1.3. Взаємозв'язок категоріальних характеристик фінансового забезпечення підприємства*

*сформовано автором за: [26, с. 19]

Фінансову стійкість підприємства, яка залежить від усіх чинників впливу на фінансово-господарську діяльність, можна тлумачити через зміну структури капіталу, його розподіл та використання. Через те, такий підхід базується на перетворенні капіталу на продукцію, ресурси та фінансові активи. Досить вузьким за науковим змістом є трактування фінансової стійкості підприємства як лише достатності фінансових ресурсів.

Стригуль Л. С. зазначає, що такий підхід до трактування фінансової стійкості варто використовувати лише для суб'єктів господарювання, які

ведуть господарську діяльність не із власних джерел, а в більшій мірі за рахунок надходжень грошових коштів, бюджетних асигнувань тощо. Це пояснюється методикою визначення параметрів прибутковості підприємства, яка враховує специфіку одержання фінансових надходжень [172, с. 66].

Напротивагу до ресурсної концепції, фінансову стійкість підприємства визначають через зміну капіталу та прибутку із виокремленням низки внутрішніх факторів, а саме тих, які визначають структуру капіталу, його використання, розподіл, та зовнішніх факторів, які передбачають врахування існуючих загроз веденню бізнесу, ризиків та ін. Таким чином, спостерігається взаємозв'язок руху капіталу та потреби підприємства пристосовуватися до умов господарювання в даний часовий проміжок.

Суттєво відрізняється від ресурсної концепції трактування фінансової стійкості підприємства підхід за яким господарюючий суб'єкт вважається фінансово стійким лише тоді, коли здатний збільшувати активи за рахунок власних фінансових ресурсів. Такий більш ширший підхід в певній мірі є неможливим у визначенні фінансової стійкості підприємства, адже відповідно до нього виключається можливість існування кредиторської та дебіторської заборгованостей [35, с. 173].

В загальному, зміст фінансової стійкості господарюючого суб'єкта можна сформулювати як аналітичну характеристику його фінансового стану, а саме: види залучених фінансових джерел із рівнем залежності від них; існування нерозподіленого прибутку; фінансово-ресурсне забезпечення; достатня платоспроможність; ефективність використання фінансових ресурсів; збільшення обсягів активів [34, с. 253].

У нинішніх умовах ведення бізнесу для більшості промислових підприємств умовою не тільки для виживання, але й стабілізації власного становища є фінансовий стан та фінансова стійкість. Отже, дослідженням генезису фінансової стійкості підприємства займалася велика кількість науковців й практиків. Найбільш конструктивні, на нашу думку, наукові підходи до визначення даної категорії систематизовано в табл. 1.2.

Наукові підходи до визначення «фінансової стійкості підприємства»

Автор	Трактування фінансової стійкості
Лучко М. Р. [97, с. 135]	залежить від ефективного управління фінансовими ресурсами і визначається оптимальною структурою активів, оптимальним співвідношенням власних і позикових коштів, оптимальним співвідношенням активів та джерел їх фінансування
Череп А., Матушевська О., Каткова Н. [204, с. 16]	якісна характеристика фінансового стану господарюючого суб'єкта, яка визначає його незалежність від зовнішніх джерел фінансування і здатність зберігати стійкий стан в умовах наростання кризових явищ в економіці
Чепка В. В. [201, с. 652-253]	є узагальненим поняттям, в якому відображається стабільний фінансовий стан підприємства, за якого ефективно формуються, розподіляються та використовуються фінансові ресурси, забезпечуються фінансова автономія, платоспроможність, дохідність та рентабельність, розвиток діяльності на поточний та майбутній періоди. Фінансова стійкість підприємства є однією з найважливіших характеристик його фінансового стану, що формується у процесі виробничої та фінансово-інвестиційної діяльності
Лахтіонова Л. А. [90, с. 221]	такий стан фінансових ресурсів, за якого підприємство, вільно маневруючи грошовими коштами, здатне шляхом ефективного використання забезпечити безперервний процес виробничо-господарської діяльності, а також затрати на його розширення і оновлення
Ткаченко Є. Ю., Фатюха В.В., Яришко О.В. [179, с. 130]	здатність підприємства формувати фінансові ресурси таким чином, щоб забезпечити можливість постійної рівномірної основної діяльності, з урахуванням всіх ризиків та змін зовнішнього оточення
Стригуль Л. С. [172, с. 66]	економічна категорія, яка досягається за умови стабільного надходження фінансових ресурсів підприємства, що характеризуються оптимальною їх структурою і визначаються раціональною забезпеченістю його потреб для виконання основних цілей ефективної діяльності та стійкого економічного зростання підприємства в ринкових умовах господарювання
Пігуль Н.Г., Клименко А.В. [123, с. 187]	під фінансовою стійкістю підприємства слід розуміти спроможність підприємства стабільно працювати та розвиватися, підтримуючи оптимальне співвідношення власного та позикового капіталу, з урахуванням змін внутрішнього та зовнішнього середовища
Тульчинська С. О., Кириченко С. О., Аларіки С. Н. [184]	особливий збалансований стан рівноваги підприємства, за якого відбувається раціональне використання виробничих та фінансових ресурсів, що дозволяє забезпечити його стабільне функціонування та розвиток, за наявності складних дестабілізуючих умов його середовища. Такий стан досягається шляхом оптимізації основних фінансових показників підприємства

Закінчення табл. 1.2

Кравченко М. С. [80, с. 63]	характеристика фінансового стану підприємства, що залежить і впливає на усі сфери його діяльності, забезпечуючи реалізацію стратегій розвитку, досягається на основі ефективного управління капіталом і рухом коштів та дозволяє стабільно розвиватися в існуючих ринкових умовах у довгостроковій перспективі
Шірінян Л. В. [216, с. 75]	здатність підприємства зберігати або відновлювати початковий (або близький до нього стан) чи поліпшувати цей стан при зміні зовнішніх або внутрішніх факторів впливу на фінансові потоки
Нагорна І. В., Кузнецова С. О., Польова Т. В. [109, с. 21]	визначається структурою джерел фінансування діяльності (пасивів), структурою оборотних та необоротних активів, збалансуванням рівноваги активів і пасивів та доходів і витрат
Сподіна А. О., Тарасенко І. О. [169, с. 26]	об'єкт менеджменту, який необхідно оцінювати, регулювати та контролювати, з іншого боку, це фундаментальний параметр функціонування підприємства, без якого неможливий його стабільний розвиток
Авторське визначення*	багатофакторна (комплексна) категорія, що забезпечує стабільність ведення бізнесу, оптимізацію використання ресурсно-фінансового забезпечення, фінансову рівновагу, визначення конкурентних позицій на ринку шляхом (за умови) впровадження (коригування) відповідної системи її оцінки та підвищення із стратегічним цілеспрямованим розвитком підприємства

* - авторське трактування на основі узагальнень [80, с. 63; 97, с. 135; 109, с. 21; 123, с. 187; 169, с. 26; 184; 204, с. 16; 201, с. 652-253; 216, с. 75; 90, с. 221; 172, с. 66; 179, с. 130]

Фінансовий стан в економічному розумінні більш стала категорія, яка характеризує становище фінансів суб'єкта у відповідному часовому періоді, що розкриває потенційні можливості підприємства й забезпечення сформованих стратегічних цілей. Підприємство є тим суб'єктом, діяльність якого є неможлива без безперервного обороту фінансових ресурсів, джерел їх надходження. Фінансова стійкість підприємства є тим базисом, який забезпечує стабільність ведення бізнесу в умовах частих змін ринкового оточення, зокрема і законодавчої сфери.

Отже, забезпечити власну фінансову стійкість підприємство може за допомогою реалізації низки заходів, спрямованих на результативне використання фінансових ресурсів, підтримку платоспроможності та кредитоспроможності та існування такої управлінської системи, яка

використовує адаптаційний інструментарій до зовнішніх умов та впливів на діяльність. Одностайно можна стверджувати, що фінансова стійкість є характеристикою підприємства в основі якої лежить адаптація та можливість протистояння існуючим ризикам й загрозам зовнішнього бізнес-оточення.

Проаналізувавши наукові підходи до визначення фінансової стійкості підприємства, можемо спостерігати, що більшість науковців акцентує увагу на взаємозв'язку даного поняття із власними та запозиченими фінансовими ресурсами при реалізації заходів щодо мінімізації ризиків функціонування. Окремі автори, на нашу думку, в більш вужчому розумінні, при визначенні фінансової стійкості підприємства, в загальному, пов'язують її із платоспроможністю та прибутковістю. Є науковці, які визначають, що підприємство є фінансово стійким при забезпеченні довготривалої платоспроможності. Натомість, інші акцентують увагу на оптимізації активів, оптимальності їх структури чи співвідношенні власного та позикового капіталу. З наукової точки зору, кожен підхід підкреслює багатогранність поняття та є важливим у подальших дослідженнях, особливо при формуванні системи оціночних параметрів фінансової стійкості та реалізації напрямів її підвищення.

Фінансова стійкість є тим терміном, який застосовується на усіх рівнях управління, починаючи від діяльності окремих господарюючих суб'єктів та, закінчуючи, масштабними фінансовими системами. Комплексне визначення фінансової стійкості підприємства базується на макро- та мікроекономічному підходах. За макроекономічного підходу обов'язковим є врахування синергетичного ефекту та залежності забезпечення фінансової стійкості підприємства від зовнішнього оточення функціонування.

Відповідно до мікроекономічного підходу, фінансова стійкість суб'єкта є його можливістю отримувати прибуток, підтримувати платоспроможність, кредитоспроможність та ліквідність. А отже, при формуванні системи оцінювання фінансової стійкості підприємства важливим є врахування

відповідних критеріїв оцінювання та виокремлення тих чи інших оціночних параметрів [169, с. 26].

Важливим є постійне прослідковування з боку управлінського персоналу вчасності розрахунку за власними зобов'язаннями, недопущення не виправданої дебіторської та кредиторської заборгованостей. Таким чином, буде дотримуватися фінансова рівновага між позиковими та власними засобами підприємства, що забезпечують ефективну фінансово-господарську діяльність та реалізацію напрямів покращення фінансового стану.

В залежності від цілей аналізу, інформація про фінансову стійкість використовується як безпосередніми власниками (керівництвом), так і кредиторами (інвесторами) підприємства, які і виступають суб'єктами оцінювання (рис. 1.4).

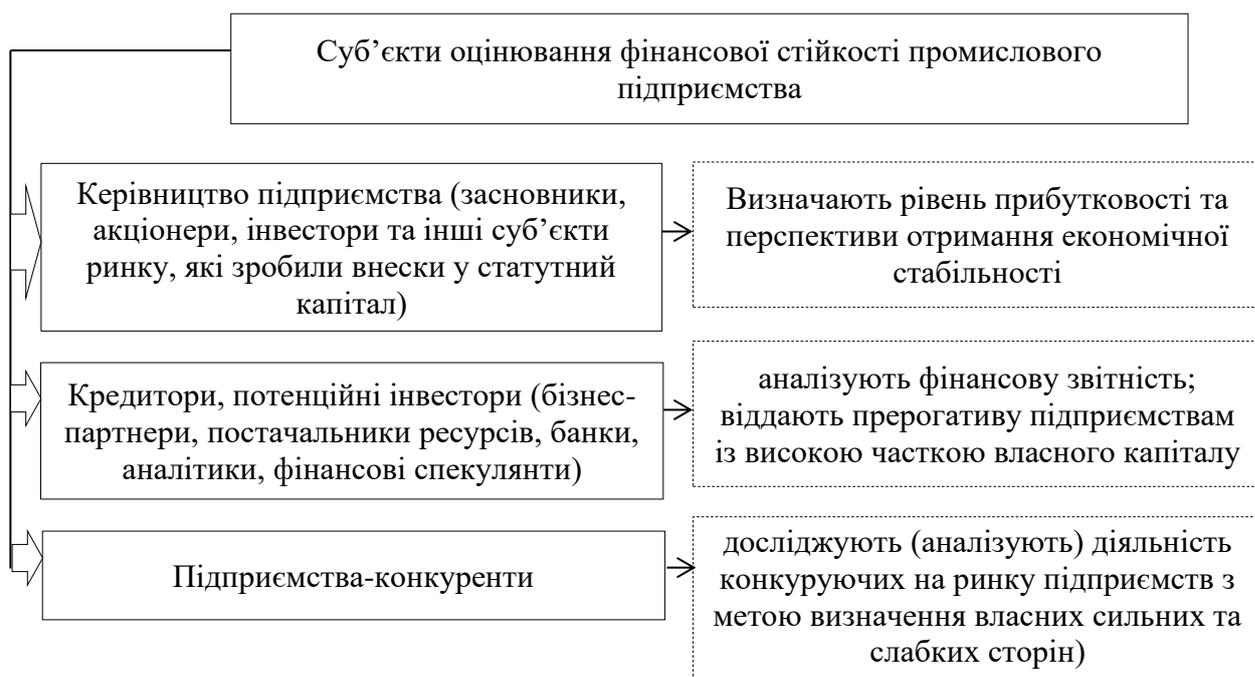

Рис. 1.4. Суб'єкти оцінювання фінансової стійкості підприємства*

*сформовано автором за: [32, с. 192; 83, с. 13]

Зацікавленими суб'єктами фінансової діяльності підприємств є не тільки керівництво, інвестори, постачальники, але й держава в особі податкових органів та інших державних інституцій. Головним фінансово-економічним інтересом податкових органів щодо фінансового стану

підприємства є надходження податків, а державних інституцій – вирішення проблем соціально-економічного розвитку, зниження рівня безробіття тощо. Підприємства конкуренти теж в цілях визначення сильних та слабких сторін входять в кагорту зацікавлених суб'єктів у ефективній фінансовій діяльності один одного.

Керівництво, провідні менеджери підприємства проводячи оцінку фінансової стійкості, визначають рівень прибутковості, можливість виплати дивідендів, перспективи отримання економічної стабільності в подальшому, вартість акцій, можливість розгляду питань щодо підвищення заробітної плати працівників, формування додаткових робочих місць тощо. Для постачальників дохід яких залежить від платоспроможності покупця, важливою інформацією є ймовірність повного виконання зобов'язань підприємством-покупцем [175].

Забезпечення фінансової стійкості будь-якого підприємства залежить від обраних підходів до управління фінансовими ресурсами, в тому числі від підходів до оцінки фінансових показників. Дані оцінювання та аналізу фінансового стану і фінансової стійкості підприємства використовуються не тільки менеджерами для прийняття рішень, але є важливими для інших суб'єктів ведення бізнесу (зовнішніх користувачів). Використовуючи дані аналізу фінансової стійкості підприємства, суб'єкти оцінювання приймають рішення щодо потенційної співпраці - надання кредиту, інвестування, постачання ресурсів та ін.

Автор Дуброва Н. П., узагальнюючи наукові погляди щодо трактування фінансової стійкості підприємства, зазначає, що:

1. Фінансова стійкість характеризує можливість господарюючого суб'єкта зберігати рух фінансових ресурсів під дією внутрішніх факторів та під впливом зовнішніх умов функціонування.

2. Від фінансової стійкості підприємства залежить його фінансова та економічна безпека, фінансова незалежність, можливість вчасно розраховуватися із зобов'язаннями.

3. Фінансова стійкість підприємства як основна складова економічної стійкості та стабільності є можливістю суб'єкта вести бізнес в мінливому бізнес-оточенні під дією багатьох ризик-факторів, підвищувати конкурентоспроможність, максимізуючи економічний добробут керівництва та персоналу.

4. Від фінансової стійкості залежать усі сфери діяльності підприємства. Формування належного фінансового стану відбувається під час операційної, фінансової та інноваційно-інвестиційної діяльності [48, с. 90].

Фінансова стійкість є запорукою зростання економічного потенціалу, характеризується багатогранністю аспектів її формування й оцінювання та є умовою фінансового та інвестиційно-інноваційного розвитку підприємства. А отже, фінансово стійкий розвиток, в цілому, впливає на економічне зростання, тобто приріст власного капіталу підприємства у формі додаткової вартості [208, с. 9].

Саме фінансова стійкість зумовлює таке становище господарюючого суб'єкта за якого він має змогу забезпечувати процес виробництва та збуту продукції, підтримувати рівновагу між залученими та власними фінансовими ресурсами, забезпечити відносну незалежність від контрагентів на ринку. Натомість, абсолютні і відносні показники фінансової стійкості, які не відповідають нормативному значенню можуть призвести до неплатоспроможності підприємства, зростання запасів і резервів у випадку зменшення обсягів виробництва продукції [219].

Розглядаючи комплекс складових стійкості господарюючого суб'єкта варто зазначити, що саме фінансова стійкість займає першочергове місце. З метою забезпечення та підвищення ефективності управління фінансовою стійкістю підприємства керівництво проводить оцінювання та аналіз відповідних показників, визначаючи її рівень. Із врахуванням ступеня впливу на фінансовий стан того чи іншого внутрішнього або зовнішнього фактора, приймаються управлінські рішення, обґрунтовуються методичні підходи, реалізуються напрями економічного розвитку системи [115, с. 36].

На сьогодні у фінансово-господарській діяльності промислових підприємств з'являються все нові труднощі, пов'язані із інтеграційними процесами в економіці країни, нестабільністю господарювання тощо. Під впливом багатьох чинників як внутрішнього, так і зовнішнього середовища, підприємства змушені активно адаптуватися, вчасно вносити зміни в систему управління підприємством за допомогою вдало підбраного інструментарію.

На рис. 1.5 на основі аналізу існуючих підходів систематизовано і представлено основні типи фінансової стійкості підприємства.

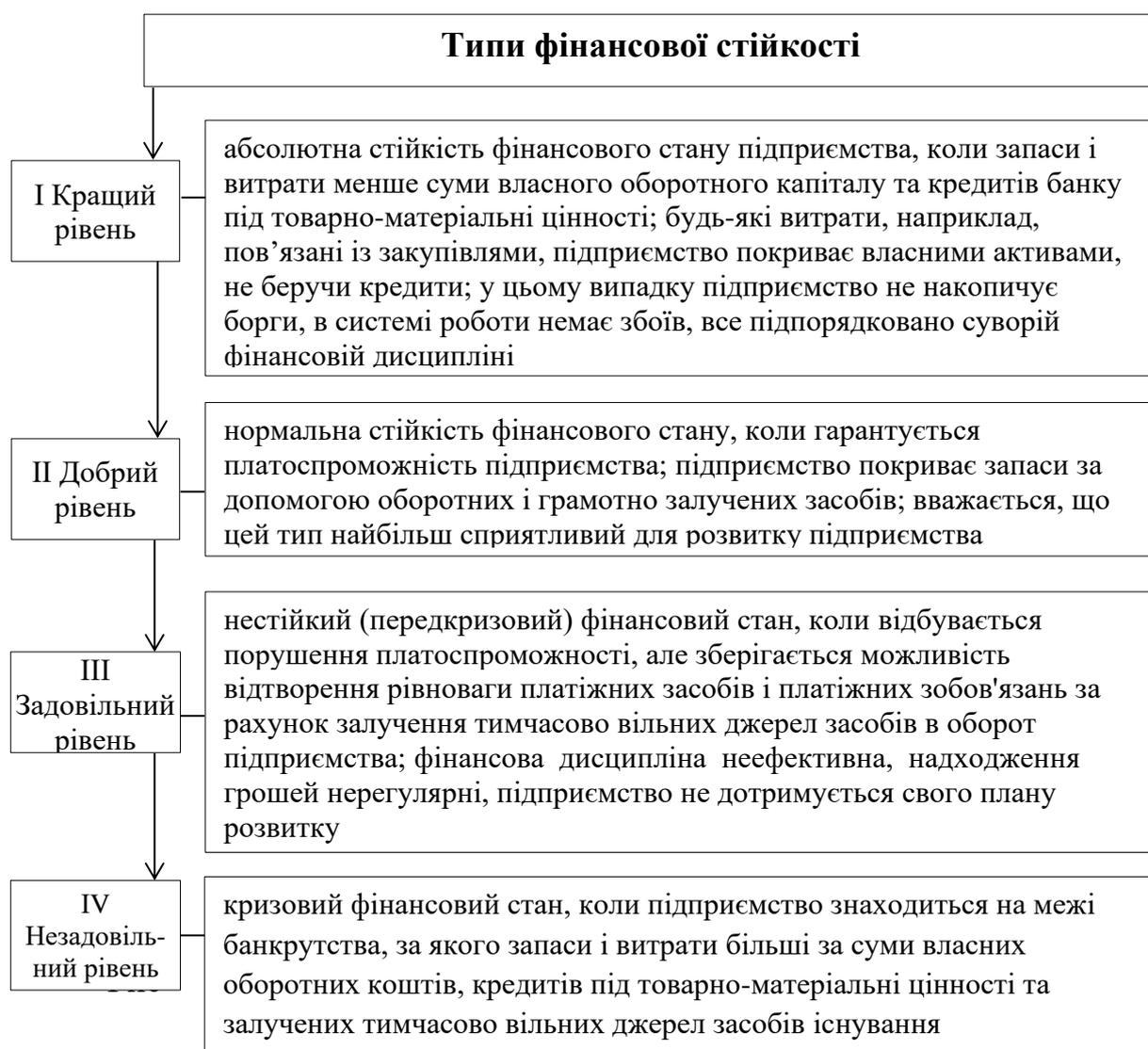

Рис. 1.5. Типи фінансової стійкості підприємства*

*сформовано автором за: [6, с. 66; 2, с. 157; 97, с. 140-141]

Потреба в технічному оновленні виробництва, підвищенні конкурентоспроможності продукції, активізації інноваційно-інвестиційної діяльності стимулює значні фінансові капіталовкладення. Через те, кожен господарюючий суб'єкт на ринку намагається використати усі можливі методи для забезпечення фінансової стабільності.

Дослідженням питань щодо забезпечення фінансової стабільності, удосконалення підходів відносно покращання фінансової стійкості підприємства займалося чимало як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, зокрема серед них: Башнянін Г.І., Бланк І.О., Герєга О.В., Долан Е.Дж., Коваленко Л.О., Крайник О., Ладунка І.С., Лінтур І.В., Масленніков Є.І., Нижник В.М., Чепка В.В., Петрушенко Т.В., Рудницька О., Роуз П.С., Тридід О.М. та багато інших.

Оцінювання, аналіз фінансового стану та фінансової стійкості цілеспрямовані на відслідковування її рівня в умовах нестабільного господарювання вітчизняних промислових підприємств. Формування системи оцінювання фінансової стійкості підприємства пов'язане із потребою окреслення причин її зменшення, визначення її типу, найбільш суттєвих факторів впливу для розробки в майбутньому коригувальних заходів в напрямі нормалізації фінансового стану та фінансової стабілізації [180].

Автори Пігуль Н.Г., Клименко А.В., Пігуль Є.І. до ознак фінансової стійкості підприємства відносять безперебійні процеси щодо постачання сировини, матеріалів, виробництва продукції та її збуту, своєчасність виконання зобов'язань, мінімізацію ризику ведення бізнесу, належний рівень рентабельності та забезпечення оптимальної структури капіталу [123, с. 188].

Отже, виходячи із систематизації змістовного наповнення фінансової стійкості підприємства, доцільним є виокремлення її основних характеристик як ознаки фінансово-стабільного підприємства (рис. 1.6).

Рис. 1.6. Ознаки (характеристики) фінансової стійкості підприємства*

*сформовано автором за: [8, с. 4; 80, с. 61; 115; 223, с. 171]

Як на діяльність підприємства (його загальну стійкість) в цілому, так і на його фінансову стійкість (базову складову) чинять вплив внутрішні та зовнішні фактори. В контексті впливу ряду факторів на рівень фінансової стійкості варто виокремити її основні види у залежності від сфери існування (рис. 1.7).

Рис. 1.7. Види фінансової стійкості у залежності від сфери існування*

*побудовано автором

Провівши аналіз дефініції наукових підходів до визначення та забезпечення фінансової стійкості підприємства, можна дійти висновку про

відсутність єдиного бачення даної економічної категорії, а також до сукупності показників, що визначають рівень фінансової стійкості.

Особливо важливим є проведення подальших досліджень відносно забезпечення належного рівня фінансової стійкості в сучасний період функціонування підприємств, що характеризується фінансово-економічною кризою, війною з російською федерацією, частими вимушеними змінами ведення фінансово-господарської діяльності та посиленням впливом зовнішніх факторів господарювання. На нашу думку, на кожному підприємстві повинна існувати система показників оцінки та аналізу фінансової стійкості, що формується на врахуванні специфіки діяльності. Актуальним на сьогодні залишається проблематика забезпечення фінансової стійкості саме промислових підприємств, які впливають на розвиток економіки країни. Той факт, що фінансова стійкість здійснює вплив на рівень ліквідності та платоспроможності підприємства дає змогу стверджувати, що даний показник відображає можливості суб'єкта до збільшення конкурентоспроможності продукції, покращання процесу виробництва, активізації інвестиційно-інноваційної діяльності тощо. Під час управління фінансовою стійкістю важливо приділяти увагу всім внутрішнім чинникам, що здійснюють вплив на її рівень під час фінансово-господарської діяльності підприємства. Також суттєвого значення набувають поставлені менеджерами підприємства поточні та стратегічні цілі стосовно забезпечення фінансової стійкості в системі управління підприємством, зокрема в усіх її складових [137].

Подальших досліджень потребують питання щодо ідентифікації чинників впливу на фінансову стійкість промислових підприємств, оцінювання стану фінансової стійкості й стабільності та напрямів спроможності підприємства вести фінансово-господарську діяльність із отриманням у кінцевому рахунку запланованих цілей.

1.2. Аналіз наукових підходів щодо оцінювання стану фінансової стійкості підприємства

Фінансова стійкість є багатограним поняттям, яке надає змогу охарактеризувати (здійснити оцінку) фінансового стану промислового підприємства та безпосередньо визначити проблематичні аспекти ведення бізнесу, зокрема в напрямі фінансового управління. За умов посиленої конкуренції, а також частих змін в ринковому бізнес-оточенні функціонування, власники підприємств постійно знаходяться в пошуках визначення напрямів підвищення результативності та формування відповідних механізмів управління, пришвидшення отримання поставлених цілей, завдань та мети, підвищення власної конкурентоздатності, розширення ринків, на яких реалізується продукція тощо. Саме оцінювання фінансової стійкості підприємства із врахуванням особливостей його фінансово-господарської діяльності, факторів, які впливають на ведення бізнесу дозволяє зкомпонувати інформаційну базу щодо фінансово-економічного потенціалу суб'єкта на якій, в майбутньому, ґрунтуватимуться управлінські вектори розвитку підприємства.

Під час оцінки фінансової стійкості господарюючого суб'єкта, ефективність розвитку його фінансово-господарської діяльності можна визначити порівнюючи показники наявності активів за їх певними складовими та фактично отриманими результатами функціонування підприємства [131].

В загальному, оцінювання фінансової стійкості підприємства проводиться за такими базовими параметрами як: вартість активів суб'єкта (BA), основних засобів та нематеріальних активів (BO) і власного капіталу (BK), базові параметри обсягу чистого доходу ($ЧД$), чистий прибуток ($ЧП$), додана вартість ($ДВ$). Умову, при якій підприємство має змогу підвищувати ефективність фінансово-господарської діяльності, підвищувати фінансову стійкість та фінансовий стан, можна відобразити у вигляді такої нерівності:

$$100 \% < BA < BO < BK < ЧД < ДВ < ЧП.$$

За нерівністю $100 \% < BA$ управлінці можуть зробити висновок, що промислове підприємство збільшує фінансові ресурси, перетворює їх на активи та має можливість економічно розвиватися, збільшувати обсяги виробництва та реалізації продукції, розширювати ринок збуту, підвищувати власну конкурентоспроможність, залучати інвестиційні ресурси, а також реалізовувати сформовані раніше стратегічні плани розвитку [173, с. 61].

В економічній літературі існує досить велике різноманіття підходів до трактування фінансової стійкості та особливостей її визначення. Проблематика особливостей оцінювання фінансової стійкості промислових підприємств досліджувалась такими вченими-економістами як: Адонін С.В., Артеменко В.Г., Беллендір М.В., Борецька Н.П., Галушак В.В., Кизим М.О., Майборода О.В., Чемчикаленко Р.А., Чепка В.В., Шеремет О.О., Пігуль Н.Г. та ін.

Зважаючи на те, що не існує єдності наукових думок у трактуванні фінансової стійкості підприємства, відповідно й різняться підходи до оцінювання фінансової стійкості, які, на нашу думку, необхідно розглядати в контексті врахування специфіки ведення бізнесу промисловими підприємствами [131]. Рівень фінансової стійкості обумовлений результативністю управлінських процесів стосовно забезпечення фінансовими ресурсами, структуризацією активів та пасивів підприємства.

В першу чергу, аналіз та оцінювання фінансової стійкості промислового підприємства спрямований на визначення величини і структури активів і пасивів господарюючого суб'єкта, а також фінансової незалежності та фінансової стабільності. Таким чином, управлінський персонал робить висновки на скільки швидко підприємство здатне реалізувати поставлені поточні та стратегічні цілі економічного розвитку.

Варічева Р. В. стверджує, що для визначення рівня фінансової стійкості підприємства важливим є розрахунок таких показників як: коефіцієнт маневреності власного капіталу; коефіцієнт фінансової залежності

підприємства; коефіцієнт співвідношення власного та залученого капіталу; коефіцієнт фінансової незалежності; коефіцієнт забезпечення власними оборотними засобами та коефіцієнт довгострокового залучення позикового капіталу [22, с. 156].

Є науковці, які вважають, що оціночними параметрами для визначення фінансової стійкості підприємства мають бути: показники рентабельності; рівень платоспроможності; показники, що характеризують структуру та стан капіталу суб'єкта; показники оборотності активів та їх ліквідності; параметри, які характеризують стан основних та оборотних засобів підприємства [33, с. 22]. Автор Гребенюк Н.О. пропонує визначати фінансову стійкість шляхом визначення джерел фінансування матеріальних запасів (рівня їх достатності для ефективної фінансово-господарської діяльності) та розрахунку обсягу власних джерел в обсязі усіх сукупних джерел фінансування запасів [38, с. 318].

Невід'ємною складовою системи оцінювання фінансової стійкості будь-якого підприємства є аналіз складу та розміщення його активів, визначення структури фінансових ресурсів, аналіз кредиторської й дебіторської заборгованостей, оцінка забезпечення власними оборотними коштами та визначення платоспроможності [161].

Отже, фінансові параметри для визначення стану фінансово-господарської діяльності, зокрема фінансової стійкості мають комплексно характеризувати сильні сторони в усіх сферах діяльності господарюючого суб'єкта; проблемні аспекти викликані як впливом внутрішніх, так і зовнішніх факторів із їх деталізацією. Такі інформаційні фінансові дані є надзвичайно важливою складовою підсистеми інформаційного забезпечення в системі менеджменту підприємства.

Водночас, виникає питання щодо вірної інтерпретації показників, визначення яких відбувається тільки на основі балансу та звіту про фінансові результати. Вважаємо, що оціночні параметри, які формують систему показників фінансової стійкості повинні періодично коригуватися

відповідальними менеджерами (їх кількість може зменшуватись чи збільшуватися) в залежності від цілеспрямування господарюючого суб'єкта та стану розвитку галузі й економіки країни.

Проводити оцінювання фінансової стійкості господарюючого суб'єкта можна шляхом аналізу даного показника на основі визначення відносних показників таких як: коефіцієнта автономії, фінансової стабільності, фінансової незалежності; коефіцієнта забезпечення; коефіцієнта маневреності; коефіцієнта фінансового левериджу. Також, важливим є визначення типу фінансової стійкості шляхом розрахунку обсягу запасів та рівня забезпеченості їх джерелами формування - розрахунку абсолютних показників [65, с. 369].

Зазначимо, що оцінюючи фінансовий стан та фінансову стійкість підприємства шляхом використання сформованої системи фінансових коефіцієнтів, вагомим є порівняння фактичних значень показників з їх нормативними значеннями. Таке порівняння з нормативними значеннями даних показників пояснюється метою та завданнями фінансового аналізу господарюючого суб'єкта [81]. На основі отриманих даних оцінювання фінансового стану підприємства, при виявленні відхилень фактично отриманих значень показників та нормативних, доцільним є використання методів, спрямованих на підвищення фінансової стійкості.

У таблиці 1.3 дисертаційної роботи систематизовано наукові підходи застосування відносних показників при оцінюванні фінансової стійкості підприємства. У таблиці наведені найбільш розповсюджені коефіцієнти, які обов'язково використовуються для визначення фінансової стійкості з метою прийняття ефективних управлінських рішень.

Систематизація наукових підходів застосування відносних показників
при оцінюванні фінансової стійкості підприємства*

Найменування показника	Савицька Г.А	Балабанов І.Г.	Шеремет А.Д.	Маркарян Є.А.	Русак Н.А.	Любушкін Н.П.	Ковальов А.І.	Артеменко В.Г.	Олексюк А.С.	Партин Г.
Коефіцієнт автономії	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Коефіцієнт фінансової залежності	-	-	-	-	-	-	+	-	+	+
Коефіцієнт співвідношення залучених і власних коштів	-	+	+	-	-	-	-	+	-	+
Коефіцієнт автономії джерел запасів і витрат	-	-	+	+	-	-	-	-	-	-
Коефіцієнт короткострокової заборгованості	-	-	+	+	-	-	-	-	-	+
Коефіцієнт кредиторської заборгованості	-	-	+	+	-	+	-	-	-	-
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	-	-	+	+	+	+	-	-	+	-
Коефіцієнт маневреності власних оборотних засобів	-	-	+	+	-	+	+	+	+	+
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	+	-	-	+	-	-	+	-	-	+

*сформовано автором за: [81; 118, с. 131]

При виявленні відхилень від нормативного значення таких показників як коефіцієнта забезпеченості власними оборотними коштами та коефіцієнта ліквідності, використовують такі методи як: регулювання обсягів незавершеного виробництва, перегляд сформованого платіжного календаря, перетворення короткострокової заборгованості на довгострокову. Крім

зазначених методів для покращення фінансового стану та фінансової стійкості, реалізують оперативні заходи відповідно до визначених проблемних аспектів у фінансово-господарській діяльності підприємства. Надалі управлінський персонал виокремлює заходи щодо забезпечення та підвищення фінансового стану господарюючого суб'єкта в середньостроковій перспективі, цілеспрямовані на врегулювання ліквідності активів, зростання рентабельності, стабілізацію надходження фінансових ресурсів, оцінювання можливості залучити додаткові джерела фінансування, вирішення питань із протермінованою кредиторською заборгованістю тощо. Після реалізації зазначених управлінських дій, визначаються напрями забезпечення й підвищення фінансової стійкості в довгостроковій перспективі [31, с. 811].

Оцінювання фінансової стійкості машинобудівного підприємства вимагає своєчасного здійснення діагностики та контролю фінансового стану із визначенням факторів впливу, оцінки залежності суб'єкта від залучених фінансових ресурсів, аналізу рівня автономії господарюючого суб'єкта, оцінкою достатності матеріальних запасів, визначенням факторів, які негативно впливають на фінансовий стан. В алгоритмі оцінювання фінансової стійкості підприємства останнім етапом є формування управлінських рішень та рекомендацій, цілеспрямованих на зменшення впливу негативних факторів як внутрішнього, так і зовнішнього середовища, формування адаптаційних механізмів з метою зміцнення фінансової стійкості.

В контексті формування інформаційної бази відносно фінансового стану після оцінки фінансової стійкості керівництво підприємства, інвестори, акціонери можуть бути зацікавленими в збільшенні частки позикових фінансових ресурсів, натомість кредитори, постачальники, банківські установи можуть віддавати перевагу підприємствам в яких збільшується величина власного капіталу.

Проводячи оцінювання та аналіз фінансового стану підприємства визначають рівень (межі) фінансової стійкості, адже її зниження відносно

нормативного значення може призвести до неплатоспроможності суб'єкта, водночас, надмірне значення фінансової стійкості може також негативно вплинути на бізнес-процеси суб'єкта, наприклад збільшенням запасів і виробничих резервів [214, с. 87-88].

Для формування ефективної системи оцінювання фінансової стійкості підприємства важливим є врахування її ознак, а також удосконалення управлінських процесів в даному напрямі. Адже, на сьогодні, процеси оцінювання та аналізу фінансової стійкості є вкрай важливими для ефективної оцінки активів, пасивів й потенціалу підприємства. Фінансова стійкість є показником, який характеризує ефективність ведення бізнесу в поточній та довгостроковій перспективі та, як комплексний показник, вимагає вдалого підбору інструментарію для аналізу фінансового стану. Так як фінансова стійкість визначається не тільки наявністю фінансових ресурсів та капіталу, важливе значення відіграє результативне управління ними, формування та впровадження заходів протидії ризикам, оперативного реагування на негативний вплив факторів внутрішнього і зовнішнього оточення суб'єкта.

Отже, на більшості підприємств формуючи систему оцінки та підвищення фінансової стійкості визначають відносні, абсолютні показники та комплексні фінансові параметри із ідентифікацією типу фінансової стійкості. Управлінський персонал повинен бути зацікавленим у відсутності обтяженості ідентичними показниками, занадто великої їх кількості в системі оцінювання фінансового стану та фінансової стійкості підприємства.

На сьогодні, умови в яких ведуть фінансово-господарську діяльність промислові підприємства є складними, що в першу чергу пов'язано із війною РФ проти України, соціально-політичними та суспільно-економічними несприятливими для бізнесу явищами, збільшенням ризиків й загроз діяльності. Через те, система оцінювання фінансової стійкості, на нашу думку, повинна ґрунтуватись не тільки на визначенні кількісних показників, а повинна передбачати якісну оцінку фінансового стану. Наприклад,

експортне оцінювання впливу чинників та тенденція економічних параметрів на функціонування промислового підприємства сприяє підвищенню ефективності прийняття управлінських рішень щодо забезпечення та підвищення його фінансової стійкості, урегулювання процесів виробництва, збуту, забезпечення платоспроможності тощо.

Чемчикаленко Р.А., Майборода О.В. наголошують на тому, що в сформованій системі оцінювання фінансової стійкості підприємства повинно бути не більше як 20 показників. Крім того, визначення цих показників повинно характеризувати не тільки наявну фінансову стійкість, але й надавати змогу спрогнозувати стійкість в довгостроковій перспективі [200, с. 383-384]. Отримання достовірної інформації щодо фінансової стабільності та незалежності підприємства, його можливості реалізувати поточні цілі, стратегії, напрями економічного розвитку стає можливим через проведення оцінки фінансової стійкості за системним підходом.

Крім отриманих в процесі оцінювання інформаційно-аналітичних даних щодо фінансової стійкості підприємства, провідні менеджери виокремлюють як внутрішні, так і зовнішні фактори впливу на фінансовий стан, визначають спроможність виготовляти конкурентоздатну продукцію, підтримувати ділову репутацію, а також визначають залежність від кредиторів та інвесторів. Серед виокремлених управлінцями факторів впливу на фінансовий стан господарюючого суб'єкта виокремлюються ті, які найбільш посилено чинять вплив на його діяльність. Зовнішні фактори впливу на які підприємство практично немає впливу характеризуються рівнем політичної стабільності, економічними умовами господарювання, платоспроможністю споживачів, суспільними явищами та ін. [18, с. 64-65].

Для чималої кількості промислових підприємств, які функціонують в кризових умовах, а також в умовах підвищеної конкуренції та впливу багатьох негативних факторів, важливим є пошук напрямів зміцнення свого фінансового становища. Через те, необхідним є визначення дієвих підходів до оцінювання фінансової стійкості, обрання системи оціночних показників,

які враховуватимуть специфіку умов ведення бізнесу промисловим підприємством. На промисловому підприємстві повинна бути чітко сформована система критеріїв оцінки фінансової стійкості, за якою визначають структуру та маневреність фінансово-ресурсного забезпечення підприємства, існуючі ризики, можливості до розвитку потенціалу тощо. Ефективність управління фінансовою стійкістю будь-якого підприємства залежить від оцінювання та аналізу, як одних із складових менеджменту, до функціонального удосконалення яких управлінському персоналу варто приділяти більше уваги [131].

Найважливішими економічними параметрами, які визначаються при оцінюванні фінансової стійкості промислового підприємства, є такі як: коефіцієнт фінансової залежності; коефіцієнт автономії, тобто фінансової незалежності; коефіцієнт маневреності власних фінансів підприємства; коефіцієнт фінансової стабільності; коефіцієнт співвідношення позикового та власного капіталу господарюючого суб'єкта та коефіцієнт поточних зобов'язань. Розглядаючи оцінювання фінансової стійкості підприємства, варто виокремлювати рівні управління фінансовою стійкістю, а саме в аспекті визначення стратегічної фінансової стійкості, тактичної та оперативної. Відповідно, кожен із різновидів рівнів управління фінансовою стійкістю має сукупність оціночних показників.

Забезпеченість фінансовими та іншими ресурсами характеризує фінансовий стан кожного промислового підприємства. Через те, подекуди відбувається ототожнення (співставлення) понять фінансового стану, фінансової стійкості та рівноваги господарюючого суб'єкта і його стабільності. Відповідно, в системі управління підприємством такі функціональні складові як аналіз та оцінка є найважливішими у процесі прийняття ефективних управлінських рішень [202, с. 98].

Без належного рівня фінансової стійкості на підприємстві унеможлиблюється забезпечення та підвищення фінансового стану як першорядного чинника успішного ведення фінансово-господарської

діяльності (виробництва та реалізації продукції, розширення ринків збуту, отримання прибутку, достатньої платоспроможності, рентабельної діяльності тощо). Також, фінансовий стан характеризується сформованою системою оціночних параметрів за якими управлінці роблять висновки щодо результативності використання фінансових та інших видів ресурсів.

Тому, вагомим питанням є обґрунтування специфіки управління фінансовою стійкістю промислового підприємства за сучасних умов господарювання та місця такої функціональної складової як її оцінювання (рис. 1.8).

Рис. 1.8. Специфіка управління та оцінки фінансової стійкості промислового підприємства за сучасних умов господарювання*

*сформовано автором

Через те, в контексті проведеного дослідження та, відповідно, до рис. 1.8 можемо стверджувати, що система управління фінансовою стійкістю знаходиться у взаємозв'язку із системою оцінки та підвищення фінансової стійкості промислового підприємства. А отже, формування завдань, цілей, мети, управлінських процесів щодо ведення бізнесу є цілеспрямованим на об'єкти управління фінансовим станом та фінансовою стійкістю із виокремленим інструментарієм та визначеними методами управління. Підсистема оцінювання та аналізу фінансової стійкості є складовою управління фінансовим станом. Зазначена підсистема знаходиться у взаємозалежності із функціональними складовими системами менеджменту підприємства, тобто від функціонального наповнення останніх значно залежить результативність оцінювання фінансових показників. Базисом підсистеми оцінювання та аналізу фінансової стійкості є вдало підібрані економічні параметри для проведення оцінювання показників фінансового стану, для реалізації поточних та стратегічних цілей. Розраховані показники фінансової стійкості та фінансового стану формують інформаційне забезпечення щодо наявності та використання фінансових ресурсів. Таким чином, управлінський персонал проводить моніторинг та контроль руху фінансових ресурсів та визначає відхилення фактично отриманих значень фінансових показників від запланованих. В подальшому, керівництвом і фінансовою службою підприємства виокремлюється необхідна інформація та приймаються рішення щодо коригування відхилень та реалізації напрямів забезпечення та підвищення фінансової стійкості промислового підприємства.

На рис. 1.9 продемонстровано основні елементи оцінювання фінансового стану промислового підприємства. До них належать рентабельність, яка характеризує рівень прибутковості ведення фінансово-господарської діяльності; ліквідність; ділова активність та фінансова стійкість за якими можна зробити висновок про фінансовий потенціал підприємства та результативне чи нерезультативне використання власних і

залучених фінансових ресурсів. Підвищити ділову активність підприємства можна шляхом внесення змін в організацію технологічного процесу та в структуру управління підприємством. Базовими заходами для поліпшення ділової активності є посилення моніторингу стану розрахунків із дебіторами, реалізація напрямів підвищення конкурентоздатності продукції підприємства, збільшення оборотності запасів [211, с. 293].

Рис. 1.9. Систематизація основних елементів оцінювання фінансового стану промислового підприємства*

*сформовано автором за: [3, с. 18]

Кожен елемент оцінювання, із поданої на рис. 1.9 систематизації, складається із ряду необхідних для розрахунку коефіцієнтів. На нашу думку,

зазначені коефіцієнти є обов'язковими для обчислення на кожному промисловому підприємстві.

Довбня С.Б., Разгоняєва Т.М. вважають, що неодмінним є розрахунок показників оцінювання платоспроможності господарюючого суб'єкта, а саме коефіцієнта поточної ліквідності. Адже, коефіцієнт абсолютної ліквідності характеризує так звану швидку платоспроможність підприємства і для аналізу фінансової стійкості є менш інформативним, ніж коефіцієнт поточної ліквідності [45, с. 91].

На сьогодні для вітчизняних промислових підприємств вагомим є обрання ефективного підходу щодо формування системи оцінки фінансової стійкості промислового підприємства з метою підвищення ефективності функціонування господарюючого суб'єкта в сучасному конкурентному середовищі.

Автори Нагайчук В. В., Ковальчук Н. Є. наголошують на тому, що фінансовий стан господарюючого суб'єкта в основному залежить від зіставлення основних та оборотних фінансових ресурсів, рівноваги активів й пасивів, тобто від структури активів підприємства, а також від збалансованої структури джерел капіталу – співвідношенні запозичених та власних коштів [108, с. 75].

Базовими параметрами, які визначають стійкість фінансового стану промислового підприємства, є рівень платоспроможності, забезпеченість власними оборотними коштами та процеси щодо ведення фінансової політики на підприємстві. Для підприємства важливим є визначення факторів, що вплинули на зміну обсягів власних оборотних фінансових ресурсів. Постійне використання кредитів та прострочена заборгованість фінансових ресурсів для підприємства є основоположними чинниками, які визначають незадовільний фінансовий стан та підвищені ризики господарювання [136].

Проведення оцінки та аналізу оборотних коштів господарюючого суб'єкта відбувається із врахуванням джерел їх формування. Але слід

зазначити, що у даного підходу є ряд недоліків, зокрема: орієнтація здебільшого на планову систему ведення фінансово-господарської діяльності, недостатність інформаційних даних тощо [185, с. 296].

Отже, для більшості вітчизняних підприємств результативність використання фінансово-економічного потенціалу, ресурсного забезпечення, рівня доходності та результативності управління витратами характеризують фінансове становище. Відповідно, фінансовий стан характеризує низка параметрів фінансової спроможності господарюючого суб'єкта від розрахунку яких залежить поглибленість аналізу та прийняття управлінських рішень в подальшому. За даними показниками менеджери мають змогу приймати результативні управлінські рішення в усіх сферах фінансово-господарської діяльності відповідно до обраного цілеспрямування.

Зокрема, це такі економічні параметри як: платоспроможність підприємства, конкурентоспроможність, фінансова стабільність та в цілому ефективність ведення бізнесу. Основними цілями оцінки та аналізу фінансових показників є визначення їх якості та повноти, розрахунок динаміки відносних та абсолютних показників, спрямованість руху фінансових ресурсів та визначення рівня впливу чинників на прибутковість і рентабельність господарюючого суб'єкта [42, с. 54].

Кожне промислове підприємство для оцінки фінансової стійкості може обрати той чи інший методичний підхід – коефіцієнтний, інтегральний, агрегований, маржинальний, бальний підхід, матричний, факторний підхід чи комплексний підхід до оцінки. Різновиди методичних підходів до оцінки фінансової стійкості промислового підприємства наведені у табл. 1.4. Кожен із наведених у таблиці підходів до оцінки фінансової стійкості підприємства має свою специфіку та відрізняється очікуваним результатом оцінювання. Обґрунтувавши існуючі науково-методичні підходи, нами запропоновано використання комплексного підходу до оцінки фінансової стійкості та фінансового стану промислового підприємства.

Різновиди методичних підходів до оцінки фінансової стійкості
промислового підприємства*

Найменування підходу до оцінки	Характеристика підходу	Очікуваний результат оцінювання
Коефіцієнтний підхід	Оцінка коефіцієнтів фінансового стану; співставлення фактичних значень показників із нормативними	Характеристика впливу внутрішніх та зовнішніх факторів із визначенням фінансового стану підприємства
Агрегований підхід	Розрахунок абсолютних оціночних параметрів фінансової стійкості	Ідентифікування типів фінансової стійкості підприємства
Інтегральний підхід	Розрахунок фінансової стійкості підприємства за визначеним інтегральним показником	Визначення базових показників фінансового стану підприємства та динаміки фінансової стійкості
Бальний підхід	Розрахунок ліквідності підприємства у бальному оцінюванні стану його фінансової стійкості	Визначення класу фінансової стійкості підприємства
Маржинальний підхід	Розподіл витрат підприємства на постійні та змінні; розрахунок маржинального доходу підприємства та порогу рентабельності	Розрахунок існуючого запасу фінансової міцності підприємства
Матричний підхід	Формування матричних балансів	Визначення збалансованості структури балансу, якості активів та стану пасивів підприємства
Факторний підхід	Здійснення факторного аналізу показників фінансової стійкості із формуванням ланцюга показників; оцінка темпів зростання показників фінансової стійкості	Формування даних щодо фінансового стану господарюючого суб'єкта
**Комплексний підхід	Застосування концептуальної моделі розрахунку показників фінансової стійкості та стабільності (розрахунок прибутковості, рентабельності, структури й стану капіталу, стану активів, комерційної активності)	Формулювання фінансової стійкості та фінансового стану підприємства, визначення запасу фінансової стійкості, формування прогнозних фінансових проєктів, стратегічних орієнтирів покращення фінансової стійкості, визначення ймовірності банкрутства

*сформовано автором за: [60; 68, с. 916; 223, с. 172; 179, с. 130]

**запропоновано автором

Результатом оцінювання за умови використання даного підходу є визначення запасу фінансової стійкості, формування фінансових проєктів, стратегій підвищення фінансової стійкості та покращення фінансового стану, визначення імовірності банкрутства та формування прогностичних проєктів. Використання комплексного підходу до оцінки фінансової стійкості пришвидшить реалізацію економічних інтересів промислового підприємства, забезпечить спроможність активізації інвестиційно-інноваційної діяльності, активне використання резервів, вчасне реагування на вплив внутрішніх та зовнішніх чинників із обраннями ефективного управлінського інструментарію.

Найчастіше при оцінюванні фінансової стійкості на підприємствах використовується коефіцієнтний підхід, який дозволяє порівнювати значення показників із нормативними. Інтегральний підхід до оцінки фінансової стійкості є актуальним на сьогодні за умов активізації інтеграційних процесів та пошуку бізнес партнерів, які зацікавлені співпрацювати із тими підприємствами, які мають достатній рівень фінансової стійкості. В основі інтегрального підходу оцінки фінансової стійкості лежить аналіз структури та стану активів та забезпеченість джерелами покриття [136].

Агрегований підхід до оцінки фінансової стійкості підприємства доповнює коефіцієнтний та надає можливість управлінському персоналу визначити типи фінансової стійкості - абсолютна, нормальна, нестійкий фінансовий стан чи кризовий. При аналізі параметрів забезпечення запасів джерелами формування, визначають існуючі надлишок або нестачу власних оборотних коштів, нестачу в довгострокових джерелах формування запасів та надмірний обсяг або недостатність запасів підприємства [68].

В процесі оцінювання фінансової стійкості промислового підприємства, серед чималої кількості відповідних коефіцієнтів, найбільш розповсюдженими для розрахунку на практиці є коефіцієнт співвідношення власних та залучених фінансових ресурсів, коефіцієнт автономії, коефіцієнт

маневреності власних оборотних засобів, коефіцієнт реальної ціни та коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів [81].

Процес оцінювання фінансової стійкості господарюючого суб'єкта відбувається протягом декількох стадій, зокрема, таких як: підготовча стадія оцінки, збір та опрацювання інформаційних даних, проведення аналізу та визначення напрямів покращання фінансового стану суб'єкта. На підготовчому етапі процесу оцінювання фінансової стійкості підприємства визначаються основоположні цілі проведення оцінки та аналізу, деталізується черговість стадій здійснення аналізу. Під час збору та опрацювання інформаційних даних важливим є врахування відповідальними фахівцями підприємства впливу як внутрішніх, так і зовнішніх чинників із визначенням можливості протидії негативним умовам господарювання та забезпеченням належного фінансового стану. Під час безпосереднього аналізу економічних параметрів, що визначають фінансову стійкість, управлінським персоналом надається характеристика різновиду фінансової стійкості, яка може бути абсолютною, стабільною чи кризовою [168, с. 63-64].

Кожне підприємство, враховуючи умови функціонування, вплив зовнішніх факторів, поточне фінансове становище, упорядковує власну систему економічних параметрів для оцінювання та аналізу рівня фінансової стійкості. Обрані для оцінювання дані показники повинні якнайширше відображати всі аспекти забезпечення фінансової стійкості. Саме на основі даного аналізу управлінський персонал має змогу визначити фактори, які призвели до відхилень фактично отриманих показників від запланованих та прийняти відповідні управлінські рішення. Такі рішення цілеспрямовані не тільки на покращення фінансової стійкості підприємства у знайдених проблематичних аспектах діяльності підприємства, а можуть стосуватися внесення корективів щодо алгоритму проведення оцінювання фінансового стану й коригування обраної системи економічних параметрів.

У попередньому підпункті дисертаційної роботи нами було надано характеристику існуючим типам фінансової стійкості підприємства. Здійснити оцінку типу фінансової стійкості підприємства можна шляхом співставлення запасів та джерел їх формування. Наявність джерел фінансування запасів та їх забезпеченість джерелами фінансування визначається за допомогою розрахунку ряду показників наведених на рис. 1.10.

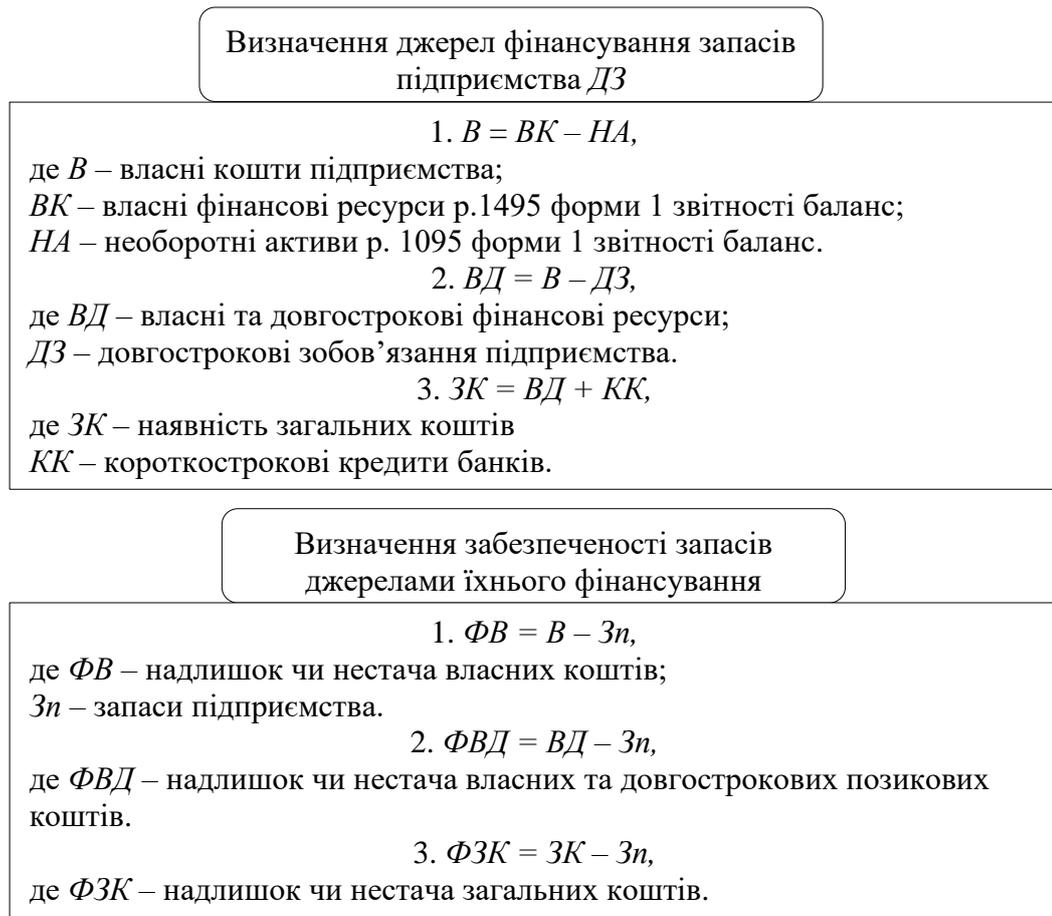

Рис. 1.10. Послідовність визначення наявності джерел фінансування запасів та забезпеченості запасів джерелами їх фінансування*

*побудовано автором за: [97, с. 140-141]

На практиці з метою формулювання типу фінансової стійкості підприємства використовують такий показник:

$$S = \{ S1(\pm\Phi^B), S2(\pm\Phi^{ВД}), S3(\pm\Phi^{ЗК}) \} \quad (1.2)$$

$$S(\Phi) = \begin{cases} 1, & \text{якщо } \Phi > 0 \\ 0, & \text{якщо } \Phi < 0 \end{cases} \quad (1.3)$$

Відповідно до вище наведеної функції абсолютна фінансова стійкість складатиме $S=\{1,1,1\}$; нормальна фінансова стійкість – $S=\{0,1,1\}$; передкризовий фінансовий стан – $S=\{0,0,1\}$; критичний стан – $S=\{0,0,0\}$ [97, с. 140-141].

За абсолютної фінансової стійкості підприємства його власні кошти перевищують запаси, підприємство не характеризується високим рівнем залежності від кредиторів. Водночас, підприємства, які мають за розрахунками абсолютну фінансову стійкість можуть не використовувати зовнішні джерела фінансування.

Нормальна фінансова стійкість підприємства визначається таким співвідношенням:

$$B < 3n < B + ДЗ \quad (1.4)$$

На практиці найбільш сприятливим вважається існування нормальної фінансової стійкості, яке характеризує можливість підприємства залучати довгострокові позики.

Передкризовий фінансовий стан підприємства констатують при такому співвідношенні фінансових показників:

$$B + ДЗ < 3n < B + ДЗ + КК \quad (1.5)$$

Найбільш критичним станом для підприємства, коли існує висока ймовірність збанкрутіти вважається таке співвідношення фінансових параметрів як:

$$3n > B + ДЗ + КК \quad (1.6)$$

З метою наочного представлення визначення типу фінансової стійкості підприємства у табл. 1.5 наведені співвідношення фінансових показників. Кожен суб'єкт господарювання має власну специфіку роботи, через те в системі менеджменту відповідальними фахівцями має бути розроблена власна система оцінки фінансової стійкості, яка дозволить приймати результативні управлінські рішення для покращання фінансового стану,

рівня конкурентоспроможності підприємства, розширення обсягів виробництва тощо.

Визначення типу фінансової стійкості підприємства*

Таблиця 1.5

Показники	Тип фінансової стійкості підприємства			
	Абсолютна стійкість	Нормальна стійкість	Нестійкий стан	Кризова стійкість
$\Phi B = B - 3n$	$\Phi B \geq 0$	$\Phi B < 0$	$\Phi B < 0$	$\Phi B < 0$
$\Phi BД = BД - 3n$	$\Phi BД \geq 0$	$\Phi BД \geq 0$	$\Phi BД < 0$	$\Phi BД < 0$
$\Phi ЗК = ЗК - 3n$	$\Phi ЗК \geq 0$	$\Phi ЗК \geq 0$	$\Phi ЗК \geq 0$	$\Phi ЗК < 0$

*сформовано автором за: [97, с. 140-141]

Система оцінки фінансової стійкості промислового підприємства повинна базуватися на визначених принципах та ряду етапів, на яких відбувається опрацювання як внутрішніх, так і зовнішніх інформаційних даних з метою прийняття результативних управлінських рішень, цілеспрямованих на покращення фінансового стану підприємства.

Внаслідок цього управлінський персонал здатний впливати на процеси підвищення конкурентоспроможності продукції і збільшення обсягів виробництва, реалізації продукції та отримати в кінцевому рахунку більшу прибутковість від ведення власної фінансово-господарської діяльності. Система оцінки фінансової стійкості входить до такого важливого елементу системи менеджменту підприємства як аналіз фінансово-господарської діяльності, через те даним питанням має бути приділена належна увага із використанням новітніх науково-методичних підходів забезпечення фінансової стійкості.

1.3. Методи забезпечення фінансової стійкості підприємства за умов функціонування в рамках СОТ

Фінансова стійкість для будь-якого підприємства відіграє важливу роль, адже забезпечує його сталу фінансово-господарську діяльність. Від фінансової стійкості, яка впливає на загальний фінансовий стан промислового підприємства залежить розвиток економічного потенціалу, можливість оновлення технологічного оснащення, підвищення якості продукції та, відповідно, рівня її конкурентоспроможності тощо. З метою виокремлення напрямів підвищення фінансової стійкості промислових підприємств, важливим є формування системи її оцінки, на основі даних якої будуть прийматися управлінські рішення в системі менеджменту господарюючого суб'єкта.

Проблематика питань щодо методів забезпечення та покращання фінансового стану та управління фінансовою стійкістю промислових підприємств піднімалася у працях багатьох як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, зокрема, серед них: М. П. Денисенко, Н. Є. Ковальчук, О. С. Козлова, В. В. Нагайчук, О. М. Рудницька, Р. Сміт, О. О. Сосновська, С. О. Тульчинська, А. В. Череп, Дж. Хорріган, Н. Ющенко та ін. На сьогодні підприємства змушені пристосовуватися до постійних змін умов функціонування, що потребує використання новітніх підходів до проведення аналізу та оцінювання фінансової стійкості господарюючих суб'єктів.

Насамперед, дані проблеми пов'язані із забезпеченням стабільного фінансового стану для оновлення технологічної бази, підвищення ефективності діяльності, залучення інвестицій, виробництва конкурентоспроможних на зовнішньому ринку видів продукції тощо.

Зважаючи на чималий науковий доробок зарубіжних й вітчизняних практиків та вчених, дослідження управління фінансовою стійкістю підприємства, а також зміни умов ведення бізнесу вимагають подальшого опрацювання методичних підходів щодо удосконалення управління

фінансовим станом та забезпечення фінансової стійкості. В контексті обрання методики оцінювання фінансової стійкості підприємства для удосконалення управління фінансовим станом, кожен методичний підхід має власні переваги та недоліки. Через те, питання дослідження використання того чи іншого методичного підходу залишаються актуальними.

Надзвичайно актуальним на сьогодні є дослідження проблематики забезпечення фінансової стійкості підприємства та методичних підходів до її оцінки, діагностики та контролю в умовах посилення конкуренції та функціонування в нестабільному зовнішньому середовищі.

Процес контролю за рівнем фінансової стійкості промислового підприємства є важливим не тільки для його керівництва, управлінського персоналу, а також для інвесторів та акціонерів. Останні завжди зацікавлені у стабільному фінансовому стані, потенційному розвитку підприємства, особливо за ринкових умов невизначеності функціонування. Рівень результативності діяльності підприємства, безризиковість у бізнес-середовищі як у поточному періоді, так і у довготривалій перспективі характеризується фінансовим станом, який здебільшого визначається економічними параметрами фінансової стійкості.

Існуючі напрями активізації фінансово-господарської діяльності промислових підприємств пов'язані із оптимальним обранням стратегічних цілей, в тому числі й стратегій управління фінансовою стійкістю. На думку Сітак І.Л., Івахненко А.В., у функціональній моделі управління фінансовою стійкістю господарюючого суб'єкта варто враховувати сукупність змін впливу факторів внутрішнього та зовнішнього оточення, наявний економічний потенціал, ризики та загрози під час забезпечення фінансової стійкості й покращення фінансового стану [160, с. 8-9].

Фінансова стійкість господарюючого суб'єкта характеризує його можливості провадити стабільну діяльність, розвиватися та підтримувати рівень економічної безпеки; забезпечує кредитоспроможність суб'єкта, ритмічність виробничого процесу, платоспроможність, інвестиційний

розвиток; характеризує обсяг власного капіталу, фінансових ресурсів, рахунків суб'єкта, а також відображає стан його майна. Фінансово стійким вважається підприємство, яке спроможне розвивати власний економічний потенціал незалежно від величини кредиторської заборгованості, шляхом оптимізації використання капіталу, вдало сформованої системи управління фінансовим станом та фінансовими ресурсами із обов'язковим прогнозуванням фінансової стабільності в умовах посиленої бізнес-конкуренції [109].

На сьогодні проблематика забезпечення фінансової стійкості промислових підприємств взаємопов'язана із суспільно-економічними проблемами. В умовах мінливого середовища функціонування, значного впливу ризиків та загроз на діяльність, темпи збуту продукції можуть значно відрізнятись від темпів її виробництва. Зменшення надходження інвестицій у товарні запаси промислових підприємств впливають на зниження обсягів реалізації продукції, що супроводжується невідповідністю показників ліквідності та платоспроможності нормативним значенням.

Для раціонального розрахунку величини запасів на промисловому підприємстві можна використовувати Модель Уілсона – Харріса, яка дозволяє зменшувати витрати на зберігання запасів. З метою визначення оптимальної величини запасів підприємства використовують таку формулу:

$$Q_z = (N_z * Q_r) + S_z + C_z \quad (1.7)$$

де Q_z – оптимальна величина запасів підприємства;

N_z – норматив запасів поточного зберігання у днях обороту;

Q_r – обсяг реалізації продукції підприємства за один робочий день;

S_z – величина запасів сезонного зберігання;

C_z – величина запасів цільового призначення [37, с. 263].

Наступним проблемним аспектом є прострочена заборгованість постачальникам та банківським установам, що скорочує джерела формування фінансових ресурсів. Через те, як зазначають автори Адонін С., Калашнікова

Ю., важливим при оцінці фінансової стійкості є розрахунок абсолютних та відносних фінансових індикаторів [2, с. 158].

В контексті існування виробничої, економічної, техніко-технологічної, ресурсної стійкості промислових підприємств варто зауважити, що усі ці види стійкості пов'язані між собою, а особливо із фінансовою стійкістю. Тільки при застосуванні комплексного підходу до оцінювання фінансової стійкості промислового підприємства, визначення відносних та абсолютних показників стає можливо провести результативний аналіз фінансово-господарської діяльності за умов функціонування в рамках СОТ [190].

Для забезпечення належного фінансового стану підсистема оцінки фінансової стійкості підприємства має ґрунтуватися як на визначенні безпосередньо фінансової стійкості, тобто абсолютних та відносних показників, порівнянні активів і джерел фінансування, так і на оцінці запасу фінансової стійкості - фінансового левериджу (співвідношення чистого прибутку та прибутку перед оподаткуванням), порогу рентабельності (витрати-обсяг-прибуток), точки беззбитковості, операційного левериджу. Проведення оцінки запасів фінансової стійкості підприємства є важливим процесом за нинішніх умов функціонування, в період збільшення ризиків та впливу негативних факторів. Інформація про рівень порогу рентабельності надає змогу підприємству визначити свій стан у випадку зменшення попиту або коригування цінової політики. Лучко М.Р., Жукевич С.М., Фаріон А.І. наголошують на тому, що «ідеальними умовами для підприємства є поєднання низьких постійних витрат з високим маржинальним прибутком». Важливим є співставлення величини постійних та змінних витрат підприємства [97, с. 147].

Для промислових підприємств стійкість фінансового стану визначається відповідним рівнем рентабельності, ліквідності, достатністю власного капіталу та отриманими доходами. Важливе значення також має результативність використання активів господарюючого суб'єкта, рівень

ефективності управління фінансовими ресурсами та можливість фахівців вчасно реагувати на ризики та загрози фінансово-господарської діяльності.

Гнучка структура капіталу будь-якого підприємства є запорукою забезпечення фінансової стійкості, а більші обсяги доходів ніж понесених витрат є ознакою платоспроможності та розвитку фінансово-економічного потенціалу [49]. Враховуючи важливість розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності за нинішніх умов господарювання, кожне підприємство повинно забезпечити можливості для залучення додаткових фінансових ресурсів через удосконалення процесу ведення фінансової політики та окремих елементів системи управління підприємством.

Базовим параметром системи методів оцінювання фінансового стану промислового підприємства є показники фінансової стійкості, за якими інші суб'єкти можуть визначити інвестиційну привабливість, а управлінський персонал – приймати ефективні управлінські рішення.

Мелень О.В., Кириєнко О.М. наголошують на тому, що метод оцінки та аналізу фінансової стійкості промислового підприємства надасть змогу отримати інформацію про можливість погашення поточних зобов'язань за рахунок активів господарюючого суб'єкта та його потенціалу та залучення позикових фінансових ресурсів. Визначення збалансування між статтями активу та пасиву форми 1 звітності підприємства Баланс, найбільше характеризує рівень фінансової стійкості. Оптимізація обсягу активів та пасивів підприємства відносно періоду використання забезпечує баланс між надходженнями та витратами фінансових ресурсів. Отже, для оцінки фінансової стійкості промислового підприємства досить ефективним є метод аналізу фінансової рівноваги активів та пасивів [101, с. 234].

Слободян Н.Г., Черняк В.А. зазначають, що позитивним є застосування не однієї моделі та не одного методу оцінки фінансового стану, а декількох одночасно. Таким чином, можна виявляти проблематичні аспекти функціонування господарюючого суб'єкта та на основі отриманих інформаційних даних забезпечувати результативне прогнозування

фінансового стану. Необхідним є використання формалізованих моделей банкрутства за допомогою яких також можна визначати фінансовий стан господарюючого суб'єкта та потенційний період настання банкрутства [162, с. 263].

Рентабельність власного капіталу кожного промислового підприємства впливає на зниження ризиків в управлінні фінансовими ресурсами, саме тому важливим напрямом для покращання фінансового стану господарюючих суб'єктів є забезпечення найліпшого співвідношення обсягів власних та додатково залучених із зовнішніх джерел фінансових ресурсів. Відповідальні фахівці підприємства можуть розробити власну систему так званої фінансової рівноваги, цілеспрямованої на забезпечення відповідного рівня ліквідності, тобто зменшення величини фінансових зобов'язань та, відповідно, зростання обсягів фінансових ресурсів.

Зниження величини фінансових зобов'язань підприємство може досягнути шляхом зменшення постійних витрат - витрат на утримання адміністративного персоналу; скорочення рівня умовно-змінних витрат; продовження термінів кредиторської заборгованості та ін.

Нарощування величини грошових активів підприємства може бути здійснено відповідальними менеджерами через пришвидшення оборотності дебіторської заборгованості. Це стає можливим через збалансування запасів підприємства, визначення їх нормативних значень; зниження обсягів страхових запасів під час виходу підприємства із нестабільного фінансового становища; зменшення періоду надання комерційних кредитів, а також рефінансування дебіторської заборгованості [154, с. 133]. Під дією нинішніх факторів впливу на фінансово-господарську діяльність підприємства, необхідним є забезпечення ефективності збутової діяльності, що також пов'язано із формуванням та впровадженням напрямів зменшення витрат на реалізацію продукції.

Інформаційною базою для проведення діагностики фінансового стану та фінансової стійкості підприємства є форми його фінансової звітності.

Науковці Приймак С., Волкова О. акцентують увагу на тому, що частина друга пасиву балансу (звіту про фінансовий стан підприємства) обтяжує процеси оцінювання, що пов'язано із розподілом поточних та довгострокових забезпечень, доходів майбутніх періодів та інших статей форми 1 звітності підприємства [128].

Для вітчизняних промислових підприємств основними методами забезпечення фінансової стійкості за умов функціонування в СОТ є реалізація таких управлінських процесів як:

- проведення аналізу рівня платоспроможності та фінансової стійкості покупців машинобудівної продукції в рамках СОТ та на внутрішньому ринку з метою зниження ризиків розрахунку за отриману продукцію;

- формування політики узагальнення платежів за продукцію, яка була реалізована в рамках СОТ;

- удосконалення методів планування виробничих запасів з метою раціоналізації їх використання;

- оцінювання можливостей використання факторингу з метою забезпечення ліквідності, рентабельності та прибутковості підприємства;

- виокремлення інструментарію для контролю за станом дебіторської заборгованості підприємства [2].

Зважаючи на те, що підсистема управління фінансовим станом та фінансовою стійкістю підприємства є складовою системи менеджменту підприємства, крім діагностики внутрішніх та зовнішніх факторів впливу на забезпечення фінансовими ресурсами, вагоме значення має налагодження взаємозв'язків між функціональними елементами управління із обранням відповідного управлінського інструментарію, методів, підходів, які будуть враховувати специфіку господарювання.

В умовах посиленого конкурентного середовища для вітчизняних підприємств постає питання визначення та реалізації заходів щодо забезпечення та підвищення конкурентоздатності як продукції, так і суб'єкта в цілому. Удосконалення підходів до управління фінансовою стійкістю та

методів її забезпечення надає можливість підприємству адаптуватися до зовнішніх умов функціонування із зниженням залежності від зовнішнього фінансування. Зазначені методи є основою у забезпеченні фінансової стійкості вітчизняних підприємств за умов посилення інтеграційних процесів та обрання євроінтеграційного вектору розвитку. В управлінні фінансовою стійкістю вітчизняних підприємств за умов функціонування в СОТ крім формування напрямів її зміцнення, важливим є розробка відповідної стратегії та контроль над її реалізацією.

На фінансово-господарську діяльність промислових підприємств чинять вплив не тільки фактори зовнішнього, але й фактори внутрішнього оточення, зокрема рівень забезпечення належного стану фінансової стійкості суб'єкта. Вдало підібраний методичний підхід до оцінювання фінансової стійкості промислового підприємства надасть можливість вчасно виявляти негативні чинники впливу, визначаючи напрями вдосконалення системи управління фінансовою стійкістю суб'єкта. В системі управління фінансовою стійкістю та оцінювання фінансового стану, управлінський персонал повинен акцентувати увагу на порівнянні фактично отриманих показників із визначеними нормативними значеннями.

Основним напрямом зміцнення фінансової стійкості вітчизняних підприємств, за умов функціонування в СОТ, є формування та реалізація структури відповідної системи її оцінки та підвищення, яка передбачає визначення суб'єктів, об'єктів управління, мети, принципів, цілей, інструментарію, методів, інформаційного забезпечення, напрямів удосконалення функцій управління та забезпечення їх взаємозв'язку. Підсистема оцінки та підвищення фінансової стійкості підприємства в структурі системи управління фінансами повинна повністю враховувати цілеспрямованість господарюючого суб'єкта, умови ведення бізнесу, наявні ризики та загрози. Провівши такі управлінські заходи, підприємство буде здатне досягти фінансової рівноваги в умовах посилення глобалізаційних та інтеграційних процесів [144].

Дослідивши в попередніх підпунктах роботи змістовність та основи забезпечення стабільності функціонування підприємства, вважаємо за необхідне виокремити критерії забезпечення фінансової стійкості підприємства в контексті економічної стабільності за умов функціонування в СOT (рис. 1.11). За пропонованими базовими критеріями фінансового стану та фінансової стійкості підприємства відповідно до напрямів його діяльності, управлінці матимуть змогу вносити корективи в поточні плани підвищення фінансової стійкості.

Рис. 1.11. Критерії забезпечення фінансової стійкості підприємства в контексті економічної стабільності за умов функціонування в СOT*

*побудовано автором

Від ефективності підсистеми економічної стабілізації підприємства за умов функціонування в системі СОТ залежить результативність усіх напрямів діяльності підприємства - управлінської, виробничої діяльності, інвестиційно-іноваційної, збутової, фінансової діяльності, а також сфери ресурсного забезпечення. Як зазначалося вище, коригуючі управлінські рішення приймаються відповідно до попередньо визначеного типу фінансової стійкості та результатів оцінки (на основі отриманих та опрацьованих інформаційних даних).

Система забезпечення та підвищення фінансової стійкості підприємства формується із підсистеми залучення, розподілу, використання фінансових ресурсів, а також включає управлінські складові, які відповідають за регулювання даних процесів на оперативному, тактичному та стратегічному рівні із оцінюванням, аналізом фінансового стану та прийнятті відповідальними менеджерами оперативних й стратегічних рішень. Також, функціонування даної управлінської системи здійснюється на основі чітко визначених методів, принципів, фінансового інструментарію, окреслених цілей та мети, організаційного забезпечення, які характеризуючись взаємовпливами одне на одного надають змогу реалізовувати заходи щодо покращення фінансового стану із реалізацією подальших можливих напрямів фінансово-економічного розвитку промислового підприємства.

Важливим та невід'ємним елементом системи управління фінансовим станом та фінансовою стійкістю промислового підприємства є підсистема оцінки та підвищення фінансової стійкості, яка виступає своєрідним механізмом фінансування суб'єкта ведення бізнесу. В рамках даної підсистеми проводяться усі без винятку фінансові відносини господарюючого суб'єкта, зокрема щодо залучення, розподілення, використання фінансових ресурсів, здійснення розрахунків із іншими суб'єктами з якими пов'язана діяльність підприємства на ринку. Таким чином, здійснюється розподіл та використання фінансових активів

промислового підприємства, які потрібні йому для ведення фінансово-господарської діяльності, зокрема фінансових операцій. Система управління фінансовим станом із підсистемою оцінки та підвищення фінансової стійкості здатні забезпечувати фінансову стабільність промислового підприємства під дією впливу зовнішніх чинників [99].

За умов функціонування в рамках СОТ, в умовах нестабільної економіки для промислових підприємств досить важливим є визначення фінансового стану, його оцінювання та фінансового потенціалу на внутрішньому та зовнішньому ринках. Через те, із метою підтримки фінансової рівноваги, виникає необхідність формування фінансової стратегії. Внутрішня фінансова стратегія промислового підприємства складається із низки управлінських процесів наведених на рис. 1.12.

Методи, цілеспрямовані на покращання фінансового стану, забезпечення та підвищення фінансової стійкості в стратегічній перспективі для підприємства, сприяють збільшенню прибутковості, відновленню платоспроможності та підвищенню фінансово-економічного потенціалу. Обліково-аналітичне та фінансове забезпечення в системі управління фінансовими ресурсами дозволяє відповідальним фахівцям промислового підприємства не допускати суттєвого впливу негативних факторів на фінансово-господарську діяльність.

Інформаційні дані щодо стану фінансових ресурсів одержуються завдяки вдало побудованій структурі системи оцінки та підвищення фінансової стійкості підприємства, яка нами буде в подальшому представлена у наступних розділах дисертації. Базовою ціллю даної управлінської системи є вчасність недопущення впливу ризиків та коригування процесів щодо управління фінансовими ресурсами із метою забезпечення фінансової стабільності та наближення до характеристик функціонування у високорозвинутих країнах.

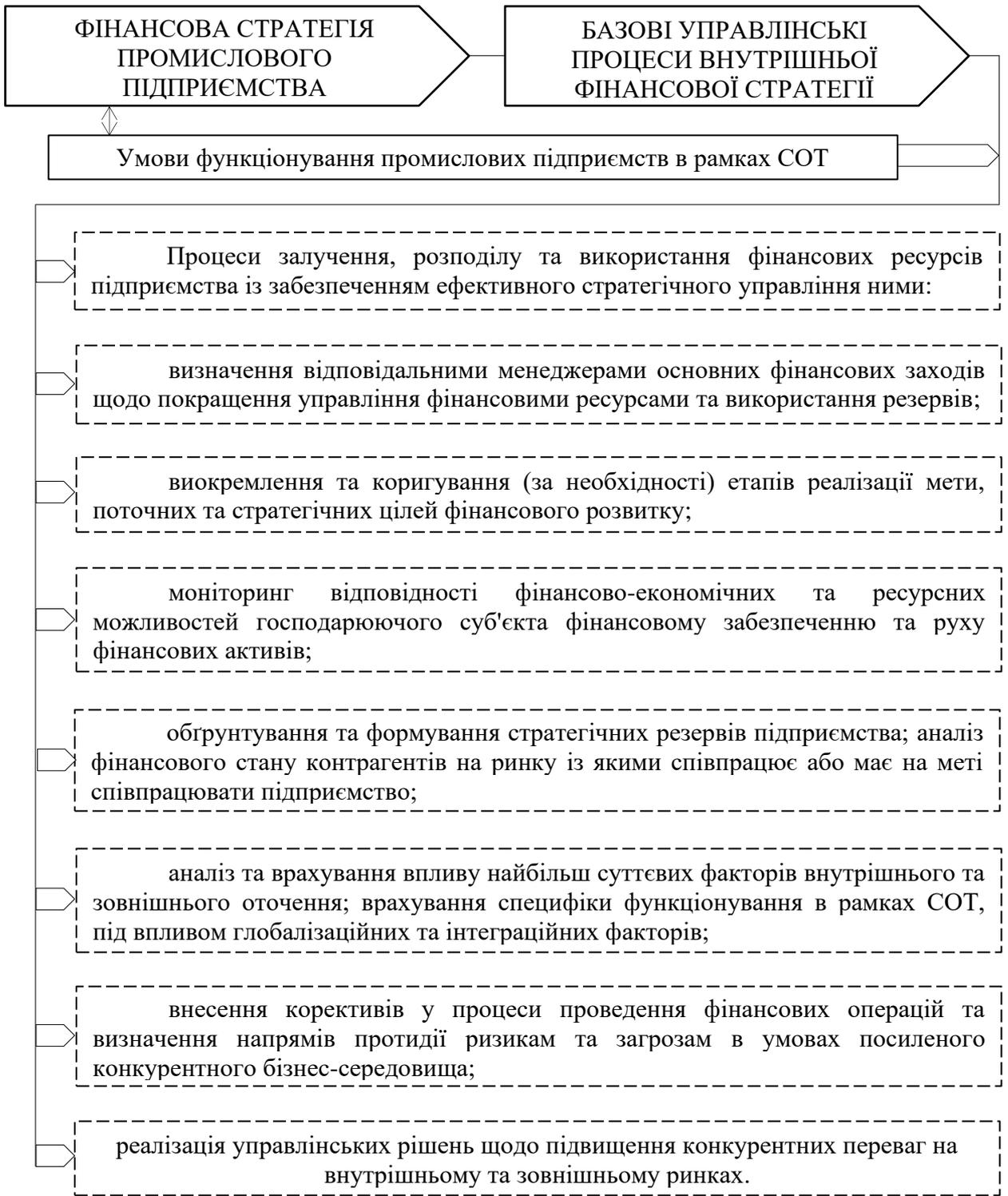

Рис. 1.12. Базові управлінські процеси внутрішньої фінансової стратегії в напрямі забезпечення фінансової стійкості промислового підприємства*

*сформовано автором за: [121, с. 159-160; 194, с. 159]

Основними заходами, які впливають на забезпечення фінансової стійкості промислового підприємства є збільшення надходжень фінансових

ресурсів, виручки від реалізації продукції та зменшення їх «виходу», але за умови моніторингу стану виробничих запасів та резервів із метою недопущення їх надлишку. Для покращення фінансово-господарського стану підприємства, зокрема його фінансового стану важливим аспектом є підвищення обсягів реалізації продукції, що є можливим шляхом проведення ефективної збутової політики, розвитку маркетингу, збалансування дебіторської та кредиторської заборгованостей, зменшення витрат виробництва та собівартості продукції, більшення конкурентних переваг та ін. Специфіка наведених заходів повинна ґрунтуватися на особливостях та умовах в яких функціонує підприємство, а також на результатах оцінки факторів впливу на його бізнес-процеси.

Важливим напрямом на рівні функціонування промислових підприємств в рамках СОТ є забезпечення належної фінансової стійкості із використанням резервів виробництва завдяки наступним реалізаційним методам: внесення структурних змін у складі активів балансу підприємства, їх реструктуризація, а також збільшення фінансових ресурсів.

За умови функціонування в рамках СОТ промислові підприємства із метою покращення фінансового стану та забезпечення фінансової стійкості повинні посилити контроль за дією факторів внутрішнього і зовнішнього середовища. Також, необхідним є удосконалення ризик менеджменту промислових підприємств, формування заходів, які оперативно вирішуватимуть проблемні ситуації та зменшуватимуть вплив ризиків. Дана підсистема оцінки та аналізу є надзвичайно важливою для ефективного забезпечення фінансової стійкості промислового підприємства, яка пришвидшує реалізацію фінансової стратегії, покращує результативність фінансової політики та, в цілому, позитивно впливає на усі сфери діяльності [87, с. 187-188].

Проблемним аспектом для функціонування вітчизняних промислових підприємств на сьогодні є питання, що стосуються оптимізації структури капіталу. Урегулювання зазначеної проблематики у діяльності промислових

підприємств позитивно вплине на соціально-економічний розвиток країни у повоєнний період.

Сучасні параметри техніко-технологічного рівня і темпи оновлення основних засобів, стан інвестиційно-інноваційної діяльності вітчизняних промислових підприємств негативно впливає на розвиток промислового потенціалу країни, а також на забезпечення економічної та національної безпеки. Підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності в промисловому секторі можливе за умови забезпечення та підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств [52].

Фінансова стійкість дає можливість управлінському персоналу підприємства оцінити результативність власної фінансово-господарської діяльності, рівень стабільного функціонування на ринку, рівень конкурентоспроможності продукції, можливість отримання належного рівня прибутковості, темпи зростання ресурсно-фінансового потенціалу тощо. Зважаючи на те, що фінансова стійкість промислового підприємства є запорукою економічного зростання, збільшення обсягів виробництва продукції, розширення ринкових сегментів реалізації виробів, даному поняттю з боку управлінського персоналу має бути приділено досить багато уваги в напрямі оцінювання та визначення засад дотримання запланованого рівня фінансової стійкості. Методи забезпечення належного рівня фінансової стійкості в довгостроковій перспективі мають бути сформовані у фінансовій стратегії підприємства. Методи, обрані промисловим підприємством для забезпечення фінансової стійкості, повинні використовуватися усіма складовими елементами системи управління підприємством, такими як: прогнозування, планування, аналіз, облік, контроль і моніторинг, організація та мотивація персоналу.

Промисловим підприємствам, фінансовий стан яких оцінюється як кризовий, для забезпечення фінансової стабільності та стійкості першочергово необхідно внести зміни в систему забезпечення фінансової стійкості в таких напрямках як:

1. Покращання показників платоспроможності – підприємство перебуваючи в складному фінансовому становищі негайно формує та реалізовує напрями щодо можливості налагодження вчасного розрахунку за фінансовими зобов'язаннями для уникнення стану банкрутства.

2. Забезпечення фінансової рівноваги та фінансової стабілізації – здійснення в найкоротші терміни відповідних фінансових операцій та коригувань в тих чи інших сферах фінансово-господарської діяльності з метою уникнення неплатоспроможності. Відновлення безпечного рівня фінансової стійкості призведе до підвищення ефективності виробничих, збутових, інвестиційних та інших сфер діяльності підприємства із збільшенням прибутковості та забезпеченням фінансової стабілізації в майбутньому.

3. Забезпечення фінансової стійкості та стабільності в стратегічній перспективі – формування та реалізація фінансової стратегії, яка враховує специфіку ведення бізнесу промисловим підприємством в рамках СОТ, стратегічне цілеспрямовання на збільшення власної ринкової вартості, темпи економічного розвитку суб'єкта [153, с. 25].

Варто навести фактори, які за нинішніх умов ведення бізнесу гальмують фінансово-економічний розвиток машинобудівних підприємств, а також впливають на забезпечення їх фінансової стійкості, зокрема це:

– знос основних засобів, зниження їх фондоддачі, завищені витрати виробництва, потреба в покращенні показників ефективності використання основних засобів, необхідність осучаснення матеріально-технічних засобів - оновлення виробничого обладнання, устаткування, технологій;

– недостатність фінансових ресурсів, що проявляється у нестабільному фінансовому стані; недостатність надходження інвестиційних ресурсів як внутрішніх, так і зовнішніх; низька активність впровадження інновацій; знижена конкурентоздатність продукції машинобудівних підприємств;

– відсутність державних програм, джерел фінансування в напрямі підтримки, стабілізації та розвитку фінансово-господарської діяльності машинобудівних підприємств;

– зниження інноваційної активності господарюючих суб'єктів;

– негативний вплив політичних, суспільних, економічних явищ на ведення бізнесу машинобудівними підприємствами; підвищення цін на сировину, матеріали; неспроможність технологічного оновлення; інфляція; низька платоспроможність споживачів на внутрішньому ринку збуту;

– перевищення обсягів імпорту над обсягами експорту сировини, матеріалів, комплектуючих в машинобудівному секторі економіки країни [166];

– війна РФ проти України, тимчасова втрата потужностей в промисловій галузі внаслідок окупаційних дій, руйнувань та знищення об'єктів інфраструктури на території країни з боку РФ;

– потреба в коригуванні нормативно-правового забезпечення щодо стимулювання діяльності та фінансової підтримки машинобудівних підприємств та ін.

За умов функціонування в СОТ, під впливом активізації глобалізаційних процесів, та в умовах посилення конкурентного бізнес середовища функціонування, промисловим підприємствам для забезпечення фінансової стійкості, окрім формування та внесення корективів в систему управління фінансовим станом, важливо визначити послідовність заходів щодо протистояння (за необхідності - адаптації) впливу факторів внутрішнього та особливо зовнішнього оточення.

На сьогодні, все більшого розвитку набуває використання у практичній діяльності промислових підприємств адаптивного інструментарію щодо зовнішніх факторів впливу, що пов'язано із нестабільними економічними, ринковими умовами ведення бізнесу, впливом низки факторів соціально-політичного, економічного, суспільного характеру. Управлінська майстерність забезпечувати та підвищувати фінансову стійкість сприяє

зменшенню впливу деструктивних явищ і факторів, а отже забезпечує фінансово-економічний розвиток кожного промислового підприємства [23, с. 31].

У запропонованих нами концептуальних основах процесів формування оцінки фінансової стійкості підприємства акцентується увага на комплексному методі до її проведення (рис. 1.13). Зазначимо, що основою оцінки фінансової стійкості є метод аналізу фінансової рівноваги активу і пасиву балансу підприємства, ліквідності та платоспроможності.

Цілі, принципи, інструментарій та методи в системі оцінки та підвищення фінансової стійкості підприємства повинні формуватися із врахуванням специфіки діяльності. Також, підбір інструментарію проведення оцінювання має здійснюватися із врахуванням обраних інтеграційних векторів бізнес співробітництва підприємства на внутрішньому та зовнішньому ринках в рамках СОТ.

Обов'язковим є врахування в поточному періоді напрямів обраної фінансової стратегії розвитку підприємства. Через те, у запропонованій схемі процесів формування оцінки фінансової стійкості акцентується увага на виокремленні рівнів управління фінансовою стійкістю, тобто визначення стратегічного, тактичного та оперативного, а також її типу та притаманних ознак. Відповідно до кожного рівня повинен здійснюватися підбір інструментарію, методів і важелів впливу.

З метою зменшення ризиків у забезпеченні фінансової стійкості промислових підприємств актуальним є коригування фінансової, збутової, політики, а також формування ефективної підсистеми управління активами та пасивами господарюючого суб'єкта. Безперебійність виробничого процесу та збуту продукції машинобудівних підприємств забезпечується оптимізацією фінансових ресурсів в системі управління підприємством.

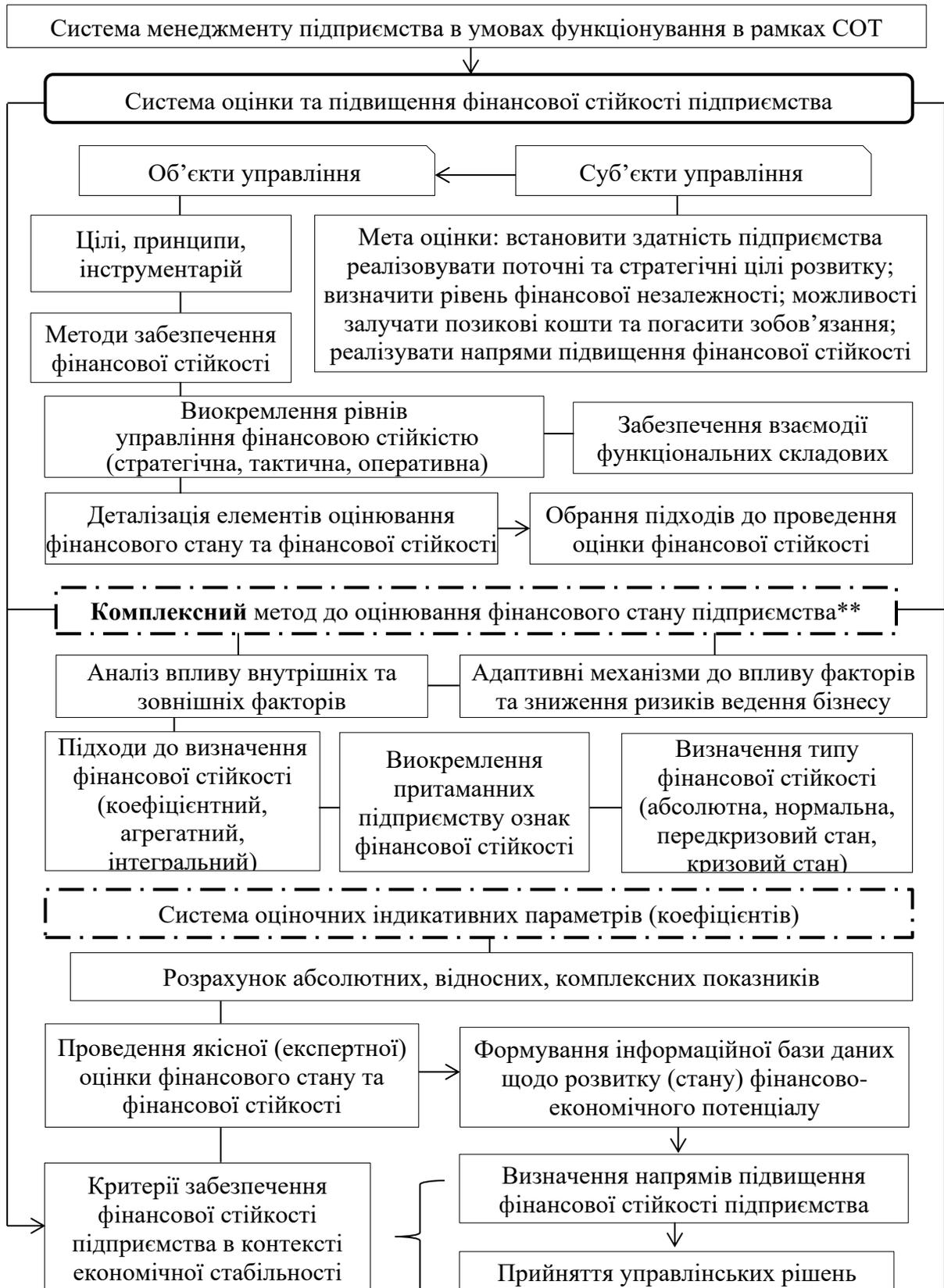

Рис. 1.13. Концептуальні основи запровадження комплексного методу у процесі формування оцінки фінансової стійкості промислового підприємства*

*побудовано автором

**запропоновано автором

У даному розділі дисертаційної роботи, на основі дослідження існуючих методів до аналізу фінансового стану, нами було запропоновано використання комплексного методу до оцінювання фінансового стану промислових підприємств, який цілеспрямований на опрацювання аналітичних інформаційних даних щодо сили дії тих чи інших факторів внутрішнього та зовнішнього оточення. На основі аналізу останніх, менеджери підприємства використовують адаптивні механізми до умов зовнішнього середовища, не допускаючи або зменшуючи вплив загроз та ризиків в умовах кризового стану економіки внаслідок військової агресії РФ та її нападу на Україну. Концептуальні основи запровадження комплексного методу у процесі формування оцінки фінансової стійкості промислового підприємства, крім наведених складових, ґрунтуються на підсистемі відповідних оціночних індикативних параметрів (коефіцієнтів). Завдяки вдало підібраній оптимальній систематизації параметрів оцінювання фінансової стійкості підприємства можна отримати результативну інформаційну базу даних для визначення напрямів покращання фінансової стійкості, стабільності та фінансового стану господарюючого суб'єкта. В контексті забезпечення фінансової стійкості підприємства, необхідним є виокремлення базових критеріїв, які співставляються із цілями фінансово-економічного розвитку промислового підприємства.

Висновки до першого розділу

Проведені дослідження і отримані результати у першому розділі дисертації дозволяють зробити наступні висновки:

1. Досліджено сучасну парадигму термінів «стійкість», «стабільність», «фінансовий стан» та надано власне авторське визначення даних термінів з огляду на висунуту концепцію. Охарактеризовано види стійкості підприємства відповідно до функціональної спрямованості із визначенням їх

впливу на фінансову стійкість підприємства. Схематично наведено взаємозалежності видів стійкостей промислового підприємства. Визначений взаємозв'язок категоріальних характеристик фінансового забезпечення підприємства.

2. Визначено сутнісне наповнення та елементи фінансової стабільності підприємства на сучасному етапі розвитку економічної системи країни. Ідентифіковано взаємозв'язок категоріальних характеристик фінансового забезпечення підприємства, який показує, що ефективний розподіл та формування фінансових ресурсів призводить до фінансового розвитку.

3. Здійснена оцінка наукових підходів щодо трактування категорії «фінансова стійкість підприємства». В залежності від цілей аналізу, інформація про фінансову стійкість використовується як безпосередніми власниками (керівництвом), так і кредиторами (інвесторами) підприємства, які і виступають суб'єктами оцінювання. Методом логічного узагальнення наведено основні характеристики фінансової стійкості підприємств. В контексті впливу ряду факторів на рівень фінансової стійкості виокремлено основні її види .

4. Проаналізовано засади використання агрегованих показників як зручного інструментарію оцінки фінансової стійкості та отримання інформації про ймовірність її зниження. Порівняно підходи науковців до використання відносних показників для оцінки фінансової стійкості підприємства. Досліджено основні етапи проведення оцінювання фінансової стійкості підприємства із акцентуванням уваги на вагомості визначення мети даного оцінювання. Визначено проблемні аспекти, які виникають при оцінюванні фінансової стійкості промислового підприємства за сучасних умов ведення бізнесу. Через те, доведено необхідність використання комплексного методу в структурі системи оцінки та підвищення фінансової стійкості підприємства.

5. Виокремлено найважливіші економічні параметри, які визначаються при оцінюванні фінансової стійкості промислового підприємства, а також

моделі та методики визначення її рівня, які ґрунтуються на систематизації відносних коефіцієнтів визначення фінансового стану. Схематично представлено специфіку управління фінансовою стійкістю промислового підприємства та місце такої функціональної складової як оцінювання. Через необхідність обрання ефективного процесу оцінки, систематизовано основні елементи оцінювання фінансового стану промислового підприємства.

6. Охарактеризовано та визначено найефективніші методи щодо оцінки фінансової стійкості промислового підприємства із виокремленням найбільш вживаних та розповсюджених, які використовуються на практиці вітчизняних промислових підприємств. Запропоновано використання комплексного підходу до оцінки фінансової стійкості та фінансового стану підприємства. Результатом оцінювання за умови використання даного підходу є визначення запасу фінансової стійкості, формування фінансових проєктів, стратегій підвищення фінансової стійкості та покращення фінансового стану, визначення імовірності банкрутства та формування прогностичних проєктів. Розкрито методику визначення типу фінансової стійкості підприємства (трикомпонентний показник), яка є обов'язковою при забезпеченні ефективного управління фінансами.

7. Досліджено проблематику забезпечення фінансової стійкості підприємств та методичних підходів до її оцінки, діагностики та контролю в умовах функціонування підприємства в рамках СОТ, посилення конкуренції та функціонування в нестабільному повоєнному середовищі. Розкрито основні методи забезпечення фінансової стійкості промислових підприємств за умов функціонування в СОТ. Виокремлено критерії забезпечення фінансової стійкості підприємства в контексті економічної стабільності за умов функціонування в СОТ. Доведено значимість існування фінансової стратегії в контексті забезпечення фінансової рівноваги в структурі системи оцінки і підвищення фінансової стійкості підприємства.

8. Визначено напрями, заходи та методи забезпечення фінансової стійкості промислових підприємств, які повинні бути функціонально

поєднані із складовими елементами системи управління підприємством. Запропоновано концептуальні основи процесів формування структури системи оцінки фінансової стійкості підприємства, які ґрунтуються на використанні комплексного методу до її проведення та які безпосередньо деталізують процеси оцінювання фінансового стану та підвищення рівня фінансової стійкості промислових підприємств.

Основні результати розділу опубліковані у працях автора: [143; 137; 142; 134; 139].

Розділ 2. АНАЛІЗ СТАНУ ТА ФАКТОРІВ ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

2.1. Динаміка розвитку фінансово-господарської діяльності машинобудівних підприємств

Промисловість та економічні параметри фінансово-господарської діяльності промислових підприємств є стратегічним базисом для соціально-економічного, суспільного розвитку України. Зокрема, машинобудування як найважливіша галузь промисловості чинить значний вплив на темпи зростання економічного потенціалу, розвиток економіки країни, соціальний розвиток, темпи росту науково-технічного прогресу, забезпечуючи конкурентоспроможність, рентабельність продукції, розвиток зовнішньоекономічної діяльності за умов функціонування в СОТ. Розвиток машинобудування як пріоритетного стратегічного напрямку промисловості в повоєнний період є фундаментом розвитку як окремих регіонів, так і країни в цілому, основою підвищення соціального захисту та добробуту населення.

У порівнянні зі станом машинобудівних підприємств країн Європейського Союзу, вітчизняні підприємства машинобудівного комплексу характеризуються багатьма проблемами в контексті забезпечення фінансово-господарської діяльності. Подолання так званої відсталості вітчизняних машинобудівних підприємств є запорукою розвитку промисловості та економіки країни в цілому. Невідповідність машинобудівної галузі нинішнім вимогам пояснюється потребою у значних організаційних змінах в аспекті виробництва продукції, технічного та технологічного оновлення, підвищення рентабельності, інноваційної та інвестиційної активності, що вимагає значних капіталовкладень [20].

Через те, дослідження динаміки розвитку фінансово-господарської діяльності машинобудівних підприємств, визначення сучасних проблем

ведення бізнесу, надасть можливість упорядкувати інструментарій для покращання фінансового стану, внесення змін до оцінювання економічних параметрів із виокремленням шляхів забезпечення фінансової стійкості.

Розвиток машинобудівної галузі як ключової в національній економіці є складним соціально-економічним завданням, що потребує систематизації, узгодження управлінських дій (включно на усіх рівнях управління), підходів до управління фінансовою стабільністю, її оцінкою із визначенням напрямів підвищення фінансової стійкості на поточну та стратегічну перспективу. Такі підходи повинні враховувати можливість реалізації фінансової стратегії, зниження ризиків, удосконалення підсистеми управління фінансово-економічною безпекою, механізмів уникнення ризиків, напрямів оцінки факторів підвищення фінансової стійкості та адаптації до негативних факторів макросередовища за умов функціонування в рамках СОТ.

Погіршення результатів фінансово-господарської діяльності машинобудівних підприємств за нинішніх умов господарювання обумовлюється воєнним станом, фінансово-економічною нестабільністю, недостатністю обігових коштів, високими відсотками у сфері кредитування. Зменшення інвестиційних надходжень, у зв'язку з військовою агресією з боку росії, суттєво стає на заваді оновлення основних засобів машинобудівних підприємств, яке є підґрунтям забезпечення їх фінансової рівноваги, стабільності та стійкості. Через зниження інноваційної активності, промисловим підприємствам складно конкурувати із підприємствами-конкурентами на зовнішньому ринку, що пояснюється недостатнім технологічним рівнем. Окремі фактори макро- середовища негативно впливають на розвиток машинобудування в контексті податкового навантаження, браку дотацій держави для підтримки підприємств галузі. Враховуючи усі чинники, які впливають на господарську діяльність машинобудівних підприємств, найгіршим фактором гальмування розвитку стала війна із російською федерацією.

Василенко Д. В. акцентує увагу на проблематиці забезпечення відповідного рівня кваліфікації управлінців, провідних менеджерів та фахівців окремих структурних підрозділів, тенденції до збільшення дебіторської та кредиторської заборгованостей, забезпечення результативного корпоративного управління, зниження ефективності системи менеджменту машинобудівних підприємств [24, с. 47-48].

У 2019-2021 р. пандемія COVID-19 суттєво вплинула на сповільнення науково-технічного та технологічного розвитку економіки країни, а особливо промислових підприємств. Окрім уже наявних проблем функціонування промислових підприємств, повномасштабного вторгнення росії в Україну, у зв'язку із карантинними заходами, окремі підприємства змушені були перевести працівників на дистанційну форму роботи. На макрорівні, після зниження внутрішнього попиту на промислову продукцію, відбулося зменшення реального ВВП, що, у свою чергу, негативно вплинуло і на галузі промисловості, на обсяги їх виробництва та реалізацію продукції. Особливо, у 2022 році – в період початку війни рф проти України, вітчизняні підприємства зіштовхнулися із надзвичайно складними умовами ведення бізнесу.

Провівши аналіз динаміки індексу промислової продукції, маємо можливість відслідкувати тенденцію до зменшення обсягів промислового виробництва, в тому числі виробництва машинобудівної продукції. Відповідно до рис. 2.1, із 2014 року можемо спостерігати негативну тенденцію зміни індексів промислової продукції.

У таблиці А.1 систематизовано індекси промислової та машинобудівної продукції за 2013-2021 роки, за якими можемо зробити висновок, що починаючи із 2016 року по 2018 рік індекс машинобудівної продукції характеризувався тенденцією до зростання із 101,8% до 112,4%, відповідно. Водночас, із 2019 року зазначений відносний показник динаміки обсягу виробництва машинобудівної продукції (індекс) значно знизився, і у 2019 році склав 97,8%.

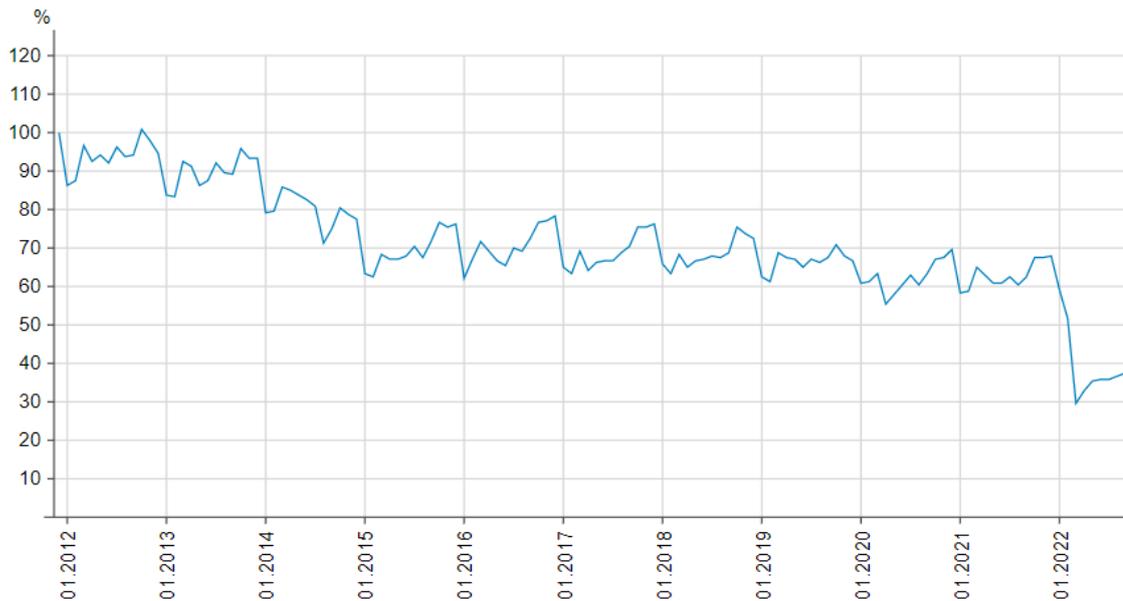

Рис. 2.1. Динаміка зміни індексів промислової продукції України за 2012-2022 рр.*

*сформовано автором за: [43]

Позитивна динаміка спостерігається щодо виробництва залізничних локомотивів, починаючи із 2016 до 2018 років – 133,9% та 132,4%, відповідно. За наведеними індексами машинобудівної продукції можемо констатувати факт, що не усі види машинобудівної продукції мають тенденцію до зниження виробництва. Це не стосується виробництва електродвигунів, генераторів і трансформаторів, а також виробництва електророзподільчої апаратури, машин та устаткування загального призначення, металообробних машин і верстатів та ін. Індекс виробництва автотранспортних засобів значно зріс – із 74,7% у 2016 р. до 162,3% у 2017 р., а на 2021 р. склав 155,8%. Загалом, у динаміці за 2013-2021 роки, зростання індексів як промислової, так і машинобудівної продукції, спостерігалось із 2016 по 2018 роки, а також позитивна тенденція до збільшення виробництва (за окремими групами машинобудівної продукції) існувала із 2020 року по 2021 рік.

За даними Державної служби статистики України, у таблиці А. 2, представлено індекси промислової продукції у 2015-2022 роках. Динаміка

розвитку фінансово-господарської діяльності машинобудівних підприємств України простежується завдяки аналізу обсягів реалізованої продукції. Значна частина машинобудівних підприємств в 2019-2020 роках характеризується скороченням виробництва та, відповідно, реалізацією продукції. Із 2015 по 2018 роки спостерігалось щорічне зростання обсягів виробництва машинобудівних підприємств до 112,4 % у 2018 році, водночас у 2020 році відбулося значне скорочення обсягів машинобудівного виробництва – до 80,4 % [43; 195, с. 231].

Згідно даних таблиці А. 3, обсяги реалізованої машинобудівної продукції збільшились, починаючи із 2017 року до 2019 року. У 2019 році машинобудівні підприємства реалізували продукції на 212027,3 млн. грн. Суттєве зростання обсягів реалізації відбулося у 2021 році – 243473,3 млн. грн, що на 46129,7 млн. грн більше за попередній рік. Позитивна динаміка спостерігалася в обсягах реалізації машин і устаткування із 2018 року по 2021 рік, а саме від 70237,3 млн. грн – у 2018 році до 91252,7 млн. грн – у 2021 році. Натомість, на 9991,2 млн. грн скоротилися обсяги реалізації автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів у 2020 році (73262,3 млн. грн), в порівнянні із обсягами 2019 року (83253,5 млн. грн). Щодо промисловості, в загальному за 2021 рік, в порівнянні із 2017 роком, обсяги реалізації промислової продукції зросли на 2053045,3 млн. грн.

Обсяг реалізованої промислової продукції без ПДВ та акцизу у січні-вересні 2022 року становив 2064729,4 млн. грн, із нього обсяг продукції, реалізованої за межі країни – 443899,8 млн. грн (21,5% до обсягу всієї продукції промисловості). За зазначений період 2022 року, обсяг реалізованої машинобудівної продукції без ПДВ та акцизу склав 100677,4 млн. грн. (4,9% до загального обсягу реалізованої промислової продукції), з нього – обсяг продукції, реалізованої за межі країни – 47299,4 млн. грн. (47% – до обсягу реалізованої промислової продукції). Значну частку в реалізації продукції машинобудування займає електричне устаткування (18987,7 млн. грн),

машини та устаткування (27611 млн. грн), вузли, деталі та приладдя для автотранспортних засобів (17319,7 млн. грн), автотранспортні засоби й причепи (47674,8 млн. грн), залізничні локомотиви й рухомий склад (11348,9 млн. грн) (табл. А. 4).

Оцінюючи динаміку розвитку фінансово-господарської діяльності вітчизняних машинобудівних підприємств, важливим є аналіз фінансових результатів до оподаткування, тобто спостереження за кількістю підприємств, які отримали прибуток, та суб'єктами, які отримали збиток, а також за динамікою їх фінансових результатів. Щодо машинобудування, за 2020 рік, в порівнянні із 2019 роком, спостерігаємо значне зменшення підприємств, які отримали прибуток, а саме із 75,2% підприємств із загальної кількості у 2019 році до 62,9% таких підприємств у 2020 році. Відповідно, значно зріс відсоток підприємств, які одержали збиток за 2020 рік, в порівнянні із 2019 роком. У 2019 році кількість машинобудівних підприємств, які отримали збиток становила 24,8%, натомість у 2020 році – 37,1% до загальної кількості господарюючих суб'єктів (табл. А. 5).

Фінансові результати машинобудівних підприємств України за 2021 рік становили 9503,9 млн. грн, що підтверджує незначну, але позитивну динаміку, в порівнянні із фінансовими результатами за 2020 рік – 7970,9 млн. грн. Відповідно, зменшилась кількість машинобудівних підприємств, які одержали збиток, зокрема у 2021 році відсоток таких підприємств до загальної кількості становив 25,4%, в порівнянні із даними 2020 року – 37,1%. Фінансові результати підприємств, які отримали збиток за 2021 рік склали 4725,4 млн. грн, а у 2020 році – 16815,8 млн. грн.

Щодо фінансових результатів до оподаткування великих та середніх промислових підприємств України спостерігаємо таку саму тенденцію, як і щодо машинобудівних підприємств. Тобто, зменшення кількості підприємств, які одержали прибуток у 2020 році (63,1% до загальної кількості підприємств), в порівнянні із 2019 роком (73,9% до загальної

кількості підприємств) та збільшення таких підприємств у 2021 році (75,4% до загальної кількості підприємств).

За даними Головного управління статистики у Вінницькій області, індекс промислової продукції у 2020 році, в порівнянні із 2019 роком, становив 94,1%, а у 2021 році, в порівнянні із 2020 роком – 99,4%; машинобудівної продукції – 79,2% та 114,9% , відповідно (табл. А. 6, табл. А. 7). У січні 2022 року, в порівнянні із січнем 2021 року, індекс промисловості склав 103,7%, машинобудування – 98,6% (табл. А. 8).

У 2020 році машинобудівні підприємства Вінницької області реалізували продукції на суму 2761,8 млн. грн, відповідно одержаний прибуток до оподаткування становив 132,3 млн. грн. У 2020 році рентабельність машинобудівних підприємств Вінниччини склала 5,2%, а найвищий рівень рентабельності операційної діяльності спостерігався у підприємств, зайнятих виробництвом електронної, оптичної продукції та комп'ютерів – 29,3%. Обсяги виробництва продукції машинобудівних підприємств Вінниччини за 2021 рік в порівнянні із 2020 роком зросли на 15,8% .

У січні–жовтні 2021 року машинобудівні підприємства Вінниччини реалізували продукції на 72,7 млрд. грн. Аналізуючи обсяги реалізованої продукції промисловості Вінниччини за даними Головного управління статистики у Вінницькій області, найбільшу частку 79,5 % займала переробна промисловість, з неї 3,8 % припадало на машинобудування.

У січні 2022 року в порівнянні із січнем 2021 року, обсяги промислового виробництва Вінниччини зросли на 3,7 %. Зокрема, у січні 2022 року промисловими підприємствами було реалізовано продукції на 8,2 млрд. грн. Переробна промисловість у структурі обсягів реалізованої продукції промисловості Вінниччини у 2022 році характеризувалася найбільшою часткою - 74,5 %, з неї 3 % складало машинобудування, 2 % – металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування [36].

У Вінницькій області провадить фінансово-господарську діяльність більше ста машинобудівних підприємств (10 % із усіх промислових підприємств), із них більше 85 % є малими. На середніх за масштабами машинобудівних підприємствах Вінницької області працює близько 80 % працівників машинобудування. Відповідно, обсяги реалізованої продукції середніх підприємств складають понад 80 % із усіх машинобудівних підприємств (малих, середніх, великих). У 2020-2021 роках найбільшу питому вагу в машинобудуванні Вінницької області склало виробництво машин та устаткування – 61,9 %. Обсяги виробництва транспортних засобів склали 17,9 %, виробництва комп'ютерів, електронної та оптичної продукції – 10,8 %, а обсяги виробництва електричного устаткування становило 9,4 %.

У 2022 році найбільшу питому вагу в експорті машинобудівної продукції займали машини, механізми та електротехнічне обладнання – 5,4%. Обсяг експортованих проводів ізольованих та кабелів становив 0,5 тис. т на 14,1 млн. дол., теплових насосів, холодильників – 2,1 тис. т на 12,1 млн. дол., електротехнічних водонагрівачів, електричних приладів для обігрівання приміщень, ґрунту – 78,2 тис. шт на 2,5 млн. дол. [36].

Важливе місце для забезпечення розвитку фінансово-господарської діяльності вітчизняних машинобудівних підприємств займає активізація їх інноваційно-інвестиційної складової функціонування.

Інноваційна діяльність промислових підприємств вимагає потужної активізації, а економіка країни потребує значного підвищення інвестиційно-інноваційного потенціалу. За обсягами впровадження інновацій, техніко-технологічними оновленнями у виробництві промислової продукції, Україна значно відстає від країн ЄС. Інноваційна діяльність, реалізація стратегій розвитку зовнішньоекономічної діяльності, реалізація інвестиційних проєктів сприяють зростанню обсягів виробництва та реалізації продукції вітчизняних машинобудівних підприємств, що вкрай важливо для забезпечення їх

конкурентоспроможності та розширення внутрішніх та зовнішніх ринкових сегментів збуту продукції.

Інноваційна активність вітчизняних машинобудівних підприємств значно впливає на обсяги виробництва та реалізації продукції, особливо на зовнішніх ринкових сегментах. Проблематичними аспектами розвитку машинобудівних підприємств України є негативний вплив ряду факторів на розвиток інвестиційно-інноваційної діяльності, а саме таких як: війна рф проти України; нестача фінансових ресурсів на реалізацію інвестиційних, інноваційних проєктів та на впровадження інновацій; потреба формування державного механізму фінансової підтримки машинобудівних підприємств; завищення фінансово-економічних ризиків та вплив загроз на ведення бізнесу; перевищення виробничих витрат та витрат на інновації; необхідність співпраці із іншими господарюючими суб'єктами ринку та науковими установами; «інформаційний дефіцит» щодо потенційних ринків збуту машинобудівної продукції [195, с. 236].

За умов функціонування в нинішньому конкурентному бізнес-оточенні, рівень конкурентоспроможності продукції машинобудівних підприємств вимагає реалізації напрямів її покращання. У даному процесі важливе значення відіграє інвестиційна складова розвитку промисловості, зокрема й машинобудівної галузі України. Стабільне економічне зростання унеможлиблюється без інвестиційної складової. На сьогодні, можна стверджувати про існування так званої інвестиційної кризи, що чинить негативний вплив на діяльність машинобудівних підприємств.

У 2021 році підприємствами Вінниччини було освоєно капітальних інвестицій на суму 14013,1 млн. грн, що посприяло модернізації матеріальних активів господарюючих суб'єктів. За обсягом надходження капітальних інвестицій, Вінницька область посідає 10 місце серед регіонів країни, а індекс капітальних інвестицій у 2021 році, в порівнянні із двома попередніми роками, збільшився на 33,1 %. Позитивною тенденцією є

збільшення обсягів інвестування машинобудівними підприємствами Вінниччини у машини, устаткування та обладнання [36].

Для визначення стану та шляхів забезпечення (підвищення) фінансової стійкості та ліквідності підприємств, нами були використані для дослідження матеріали фінансової звітності окремих машинобудівних підприємств Вінниччини, зокрема: ПАТ «Барський машинобудівний завод», ПрАТ «Калинівський машзавод», ПАТ «Могилів-Подільський машинобудівний завод», ПрАТ «ПлазмаТек», ПрАТ «Вінницький завод «Маяк». Перед проведенням аналізу динаміки основних показників діяльності, вважаємо за необхідне подати базисну характеристику діяльності зазначених машинобудівних підприємств.

ПАТ «Барський машинобудівний завод» функціонує понад 80 років, має достатньо широку номенклатуру виробництва обладнання для різноманітних галузей промисловості. На підприємстві працює 246 працівників, а фонд оплати праці становить 21139,5 тис. грн. Підприємство займається модернізацією власного устаткування та впроваджує новітнє технологічне обладнання. Товариство зосереджене на виготовленні обладнання для кондитерської консервної промисловості, твердопаливних та газових котлів та запасних частин до них. Поміж вітчизняного ринку збуту, ПАТ «Барський машинобудівний завод» експортує продукцію у 8 країн світу, що свідчить про конкурентноспроможність продукції даного підприємства та зростання попиту на неї. За 2021 рік була проведена модернізація виробничих цехів на суму 656 тис. грн, інвестовано у матеріальні активи – 3257 тис. грн. Розрахункова вартість чистих активів у 2021 р. становила 65982 тис. грн, а у 2020 – 69913 тис. грн. У 2021 р. зобов'язання та забезпечення підприємства становили 39552 тис. грн.

Приватне акціонерне товариство «Калинівський машинобудівний завод» (ПрАТ «Калинівський машзавод») займається виробництвом машин, устаткуванням для сільського, лісового господарства, виготовленням продуктів харчування, а також виробництвом підіймального та вантажно-

розвантажувального обладнання. На 2021 рік статутний капітал товариства становив 37630 тис. грн, а кількість працівників 379 осіб, фонд оплати праці за 2021 р. склав 46006 тис. грн. Загальний обсяг зобов'язань становить 231580 тис. грн, із них 760 тис. грн – податкові зобов'язання. Ринком збуту для товариства є вітчизняний ринок та ринок Туреччини. За 2021 р. виручка ПрАТ «Калинівський машзавод» становила 180,7 млн. грн. Обсяги виробництва та реалізації основних видів продукції ПрАТ «Калинівський машзавод» наведена у табл. Б. 1. Відповідно до наведених у таблиці додатку даних, обсяги виробництва основних видів продукції підприємства співпадають із обсягами реалізації. Розрахункова вартість чистих активів підприємства за 2021 р. становить 57459 тис. грн, за 2020 р. – 54845 тис. грн. На думку провідних фахівців товариства, основою для покращання показників його ліквідності є зниження витрат, внесення змін в цінову політику підприємства, а також зростання обсягів виробництва та реалізації продукції.

Приватне акціонерне товариство Могилів-Подільський машинобудівний завод зареєстроване у 1994 році у Вінницькій області. Наразі розмір статутного капіталу підприємства становить 629 820,00 грн. Чисельність працюючих невелика – 79 осіб, а фонд оплати за даними 2021 року складає 445,8 тис. грн. Діяльність підприємства зосереджена на виробництві машин і устаткування для виготовлення харчових продуктів, перероблення тютюну; виробництві машин і устаткування загального призначення та устаткування для сільськогосподарського господарства. Також, дане приватне акціонерне товариство займається виготовленням радіаторів і котлів центрального опалення, провадить діяльність із ремонту та технічного обслуговування готових металевих видів продукції, здійснює діяльність у сфері геології, інжинірингу, геодезії; займається посередницькою діяльністю у сфері продажу промислового устаткування та машин, займається установкою та демонтажем машин та різноманітного устаткування. Продажі машин та устаткування для переробки зернових

культур підприємства частково залежать від сезонності виробництва. Як і для більшості машинобудівних підприємств, зростання статті витрат на енергоносії негативно впливає на реалізацію продукції, так як підприємство змушене збільшувати ціни. Зважаючи на посилення конкуренції як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках для підприємства, узагальненим є формування програм та стратегій поліпшення економічного становища. Вагоме значення у даному процесі належить активізації інвестиційних програм, можливості отримання кредитів за невеликими відсотками, а також впровадженні новітніх технологій.

Обсяги виробництва та реалізації основних видів продукції ПАТ «Могилів-Подільський машинобудівний завод» за 2021 р. наведені у табл. Б. 2. Підприємство є суб'єктом малого підприємництва, через те подає звітні дані щодо активів і пасивів за формою №1-м, відповідно звіт про фінансові результати за формою 2-м.

ПрАТ «ПлазмаТек» Вінничини функціонує з 2001 року і здебільшого зорієнтоване на виробництві зварювальної продукції (зварювальних електродів). Починаючи із 2010 року по теперішній час, підприємство значно розширило обсяги виробництва та реалізації власної продукції. Основним видом діяльності ПрАТ «ПлазмаТек» є виробництво дроту, ланцюгових пружин, листового скла. Середньооблікова чисельність працівників становить 1757 осіб, статутний капітал товариства 3522360 грн. Позитивним для фінансово-господарської діяльності підприємства є модернізація та оновлення основних засобів, що суттєво вплинуло на підвищення виробництва та реалізації матеріалів для зварювання, проводиться оновлення технологій і технологічних процесів. Підприємство зорієнтоване в подальшому на розширенні зовнішнього ринку збуту продукції, особливо в країнах ЄС.

Діяльність ПрАТ «Вінницький завод «Маяк» бере свій початок із 1997 р. та зосереджена на виробництві електричних побутових приладів, радіаторів, котлів центрального опалення, обладнання для сільського та

лісового господарства, торгівлі устаткуванням та ін. Підприємство також зайняте в оптовій торгівлі побутовими електротоварами, має розширену номенклатуру виробів. У підпорядкуванні товариства знаходиться п'ять дочірніх підприємств, а розмір статутного капіталу підприємства 31724830,14 грн. Середньооблікова чисельність працівників 585 осіб, фонд оплати праці – 83229 тис. грн. За 2021 рік, в порівнянні із попереднім роком збільшилися обсяги виробництва та реалізації продукції, близько на 43% та 37%, відповідно. ПрАТ «Вінницький Завод «Маяк» Окрім реалізації продукції на внутрішньому ринку експортує власні вироби до Німеччини, Польщі, Румунії, Литви та ін. Проводячи програму щодо забезпечення конкурентоспроможності продукції, підприємство імпортує якісні комплектуючі від іноземних постачальників. В аспекті обрання євроінтеграційного вектору розвитку, реалізуються напрями щодо збільшення експорту виробів.

За даними звіту про фінансові результати (звіту про сукупний дохід) досліджуваних машинобудівних підприємств Вінниччини за період 2018 до 2021 року, проведено аналіз динаміки основних показників фінансово-господарської діяльності (табл. 2.1). Розраховані абсолютні відхилення чистого прибутку від реалізації продукції окремих машинобудівних підприємств Вінниччини мають від'ємні значення за 2021 рік, в порівнянні із 2018 роком, на таких підприємствах як: ПАТ «Барський машинобудівний завод», ПрАТ «Калинівський машзавод», ПАТ «Могилів-Подільський машинобудівний завод». Зменшення чистого доходу від реалізації продукції за 2021 рік в порівнянні із 2018 роком на ПАТ «Барський машинобудівний завод» склало 34183 тис. грн, відповідно відносне відхилення становить 75,89%; на ПрАТ «Калинівський машзавод» – 11165 тис. грн, відносне відхилення становить 93,99%; на ПАТ «Могилів-Подільський машинобудівний завод» – 68802,3 тис. грн, відносне відхилення становить 18,78%.

Динаміка основних показників фінансово-господарської діяльності
машинобудівних підприємств*

Стаття	Період	ПАТ «Барський машинобу- дівний завод»	ПрАТ «Калинів- ський машзавод»	ПАТ «Могилів- Подільський машинобу- дівний завод»	ПрАТ «Плазма Тек»	ПрАТ «Маяк»
		тис. грн				
1	2	3	4	5	6	7
Чистий дохід від реалізації продукції	2018	141782	186037	84708,6	1063112	261845
	2019	157979	289177	31001,6	998673	367 260
	2020	126 201	111670	12152,9	1230126	285 156
	2021	107 599	174872	15906,3	1370220	384 083
Абсолютне відхилення	2021 до 2018	-34183	-11165	-68802,3	307108	122238
відносне %		75,85	93,99	18,78	128,89	146,68
Собівартість реалізованої продукції	2018	122053	(151983)	61692,3	781937	209723
	2019	137987	(253979)	26875,9	777237	303564
	2020	110463	90889	11797,4	1001945	251 917
	2021	94 104	152083	11792,9	1161881	332 468
Абсолютне відхилення	2021 до 2018	-27949	100	-49899,4	379944	122745
відносне %		77,1	100,07	19,12	148,59	158,53
Валовий прибуток (збиток)	2018	19729	34054	20,02	281175	52122
	2019	19992	35198	306	221436	63696
	2020	15738	20781	201	228181	33 239
	2021	13 495	22789	101,5	208339	51 615
Абсолютне відхилення (+,-)	2021 до 2018	-6234	-11265	-80,04	-72836	-507
відносне %		68,4	66,93	72,05	74,1	99,03
Інші операційні доходи	2018	7459	6776	17172,8	8604	12606
	2019	6699	10356	4777,5	56914	17843
	2020	7138	7601	3471,4	80790	24118
	2021	3203	13467	1130,2	62249	57 687
Абсолютне відхилення	2021 до 2018	-4256	6691	-16042,6	53645	45081
відносне %		42,94	198,75	6,58	723,49	457,62
Адміністративні витрати	2018	7117	(12190)	6801	43777	16049
	2019	7900	(14453)	3214	32110	23441
	2020	8652	13479	147	33436	13710
	2021	7643	15202	5814	38970	21280
Абсолютне відхилення	2021 до 2018	526	3012	-10254	-4807	5231
відносне %		107,4	124,71	78,45	89,02	132,59
Витрати на збут	2018	2883	(7075)	2714	38634	8835
	2019	2868	(10008)	2647	39004	11155
	2020	3321	10139	2647	49440	8994
	2021	2160	9154	2896	62830	12463

Продовження табл. 2.1

1	2	3	4	5	6	7
Абсолютне відхилення	2021 до 2018	-723	2079	112	24196	3628
відносне %		74,92	129,39	24	162,63	141,07
Інші операційні витрати	2018	9308	9144	36048	116774	17024
	2019	7496	8094	17082,3	112079	22061
	2020	6877	4692	8920,4	60047	23975
	2021	3429	8517	8059,2	64923	40783
Абсолютне відхилення	2021 до 2018	-5879	-627	-27988,8	-51851	23759
відносне %		36,84	93,14	46,3	55,6	239,56
Фінансовий результат операційної діяльності: прибуток (збиток) від	2018	7880	12421	70488	90594	22820
	2019	8427	12999	68704	95157	24882
	2020	4026	72	26741	166048	10678
	2021	3466	3383	48905	103865	34776
Абсолютне відхилення	2021 до 2018	-5879	-9038	-30214	13271	11956
відносне %		43,98	27,24	38,45	114,65	152,4
Інші фінансові доходи	2018	187	0	0	34	0
	2019	22	0	0	187	0
	2020	1	0	0	47	0
	2021	2	0	0	0	0
Абсолютне відхилення	2021 до 2018	-185	0	0	-34	0
відносне %				0	3400	0
Фінансові витрати	2018	448	0	0	37500	3746
	2019	1305	0	0	42814	9896
	2020	2536	0	0	37585	11183
	2021	2536	40	9	37744	2016
Абсолютне відхилення	2021 до 2018	2088	40	9	244	-1730
відносне %		566,07	40000	900	100,65	53,82
Інші витрати	2018	55	30	1447,8	0	954
	2019	0	14	4140	0	1562
	2020	16	11	147	131485	492
	2021	0	28	28	45772	923
Абсолютне відхилення	2021 до 2018	-55	-2	-1421,8	45772	-31
відносне %		0	93,33	32	4577200	96,75
Фінансовий результат оподаткування: прибуток (збиток) до	2018	7565	12391	3697,3	53128	18474
	2019	7144	13005	-3433,3	52530	13696
	2020	1491	769	-5761,1	50521	(730)
	2021	932	3315	1203,7	60644	31 843
Абсолютне відхилення	2021 до 2018	-6633	-9076	-2493,6	7516	13369
відносне %		12,32	26,75	32,56	114,15	172,37
Чистий фінансовий результат: прибуток (збиток)	2018	6404	10161	3697,3	49342	3432
	2019	5951	10274	-3433,3	41258	12548
	2020	1131	741	-5761,1	41383	(2109)
	2021	745	2624	1203,7	49691	26 893
Абсолютне відхилення	2021 до 2018	-5659	-7537	-2493,6	-349	23461
відносне %		11,63	25,82	32,56	100,7	783,6

*систематизовано та розраховано автором за ф.1, ф.2 звітності підприємств

Показник чистого доходу від реалізації продукції за 2021 рік, в порівнянні із даними 2020 року мав позитивну тенденцію до зростання на усіх із досліджуваних підприємств, крім ПАТ «Барський машинобудівний завод». Найбільше відносне відхилення даного показника серед машинобудівних підприємств за 2021 рік, в порівнянні із 2018 роком, спостерігається у ПрАТ «Маяк» – 146,68%. Зменшення такого показника як собівартість реалізованої продукції за 2021 рік, в порівнянні із 2018 роком спостерігалось на ПАТ «Барський машинобудівний завод» – на 27949 тис. грн та на ПАТ «Могилів-Подільський машинобудівний завод» – 49899,4 тис. грн, абсолютні відхилення становили 77,1% та 19,12%, відповідно.

Із 2019 року на ПрАТ «ПлазмаТек» спостерігається збільшення собівартості реалізованої продукції, абсолютне відхилення даного показника за 2021 рік в порівнянні із 2018 роком склало 148,59%. Зростання собівартості реалізованої продукції на сьогодні характерне для багатьох машинобудівних підприємств, через те управлінському персоналу варто приділяти значну увагу виявленню резервів зниження собівартості, а також питанням зниження витрат, без впливу на якісні характеристики продукції.

Показник валового прибутку за 2021 рік, в порівнянні із 2020 роком, на усіх із досліджуваних підприємствах, крім ПрАТ «ПлазмаТек», має позитивну динаміку до зростання. Водночас, відслідковується від'ємне значення валового прибутку (абсолютного відхилення) за 2021 рік, в порівнянні із 2018 роком. Можемо зробити висновок про негативну динаміку даного показника, зокрема: на ПАТ «Барський машинобудівний завод» валовий прибуток за 2021 рік у порівнянні із 2018 роком зменшився на 6234 тис. грн (відносне відхилення склало 68,03%), на ПрАТ «Калинівський машзавод» – на 11265 тис. грн (відносне відхилення склало 66,92%), на ПрАТ «ПлазмаТек» – 72836 тис. грн (відносне відхилення склало 74,1%), а на ПрАТ «Маяк» – 507 тис. грн (відносне відхилення склало 99,03%).

Негативним фактором для ведення фінансово-господарської діяльності більшості із досліджуваних машинобудівних підприємств Вінниччини є

збільшення адміністративних, фінансових витрат, витрат на збут та інших операційних витрат. Тільки на ПрАТ «ПлазмаТек» адміністративні витрати за 2021 рік, в порівнянні із 2018 роком, зменшились на 4807 тис. грн. Відповідно до зазначених періодів, зменшення витрат на збут відбулося у ПАТ «Барський машинобудівний завод» – на 723 тис. грн (відносне відхилення склало 74,92%).

За 2021 рік, в порівнянні із 2018 роком, інші операційні витрати усіх досліджуваних підприємств, крім ПрАТ «Маяк», зменшилися. Щодо показника фінансових витрат зазначимо, що за 2021 рік в порівнянні із 2018 роком, на усіх із досліджуваних підприємствах спостерігається їх збільшення, крім ПрАТ «Маяк», де вони зменшились на 1730 тис. грн. Найсуттєвіше, починаючи із 2019 року зростали фінансові витрати у ПАТ «Барський машинобудівний завод», за 2021 рік вони збільшилися на 2088 тис. грн, в порівнянні із 2018 роком (відносне відхилення даного показника склало 566,07%).

Абсолютне відхилення фінансового результату до оподаткування – прибутку за 2021 рік, у порівнянні із 2018 роком, мало від'ємне значення для таких машинобудівних підприємств як: ПАТ «Барський машинобудівний завод» – 6633 тис. грн (відносне відхилення – 12,32%), ПрАТ «Калинівський машзавод» – 9076 тис. грн (відносне відхилення – 26,75%), ПАТ «Могилів-Подільський машинобудівний завод» – 2493 тис. грн (відносне відхилення – 32,56%). Водночас, співставляючи фінансовий результат до оподаткування за 2021 рік із 2020 роком, слід зазначити про зростання даного показника на ПрАТ «Калинівський машзавод», ПрАТ «ПлазмаТек» та отримання прибутку ПрАТ «Маяк» у 2021 році в сумі 31843 тис грн, у порівнянні із отриманням збитку за 2020 рік в сумі 730 тис. грн.

Отже, для забезпечення належного фінансового стану досліджуваних машинобудівних підприємств Вінниччини негативним стало зниження й чистого фінансового результату за 2021 рік, у порівнянні із 2018 роком.

Рис. 2.2. Проблеми та пропозиції щодо їх вирішення в контексті покращання фінансового стану та забезпечення фінансової стійкості машинобудівних підприємств Вінниччини*

*запропоновано автором

Суттєве зниження прибутку спостерігається на усіх підприємствах починаючи із 2020 року, а у ПрАТ «Маяк» за 2020 рік сума збитку становила 2109 тис. грн. Аналізуючи такий показник як чистий фінансовий результат за 2021 рік, в порівнянні із 2018 роком, найбільш від'ємні відхилення серед досліджуваних підприємств мають ПАТ «Барський машинобудівний завод» – 5659 тис. грн (відносне відхилення – 11,63%) та ПрАТ «Калинівський машзавод» – 7537 тис. грн (відносне відхилення – 25,82%).

Опрацювавши дані звітності та інші інформаційні джерела про діяльність досліджуваних машинобудівних підприємств Вінниччини, нами визначено основні проблеми, які мають значний вплив на розвиток бізнесу в сучасному конкурентному бізнес-середовищі та надано пропозиції в напрямі покращання фінансового стану, в тому числі й забезпечення фінансової стійкості (рис. 2.2).

У 2022 році найбільшими ризиками для діяльності машинобудівних підприємств та промисловості країни в цілому були військові дії та повномасштабна війна з боку РФ. Тому, як наслідок, спостерігаються зменшення обсягів виробництва та реалізації промислової продукції, зниження прибутковості, проблеми із постачанням сировини та матеріалів для виробництва, недостатність фінансових ресурсів та неможливість, в повній мірі використовувати фінансовий інструментарій в управлінні фінансово-господарською діяльністю машинобудівних підприємств. Для збільшення обсягів виробництва продукції машинобудівних підприємств першочерговим має стати розробка та впровадження напрямів підвищення зовнішнього попиту.

Для розвитку підприємств машинобудування необхідно сформувати та реалізувати цілісний механізм підвищення ефективності їх функціонування, цілеспрямованим якого повинно бути:

– впровадження державних програм та стратегій, спрямованих на розвиток машинобудівної галузі, в тому числі й визнання галузі на

державному рівні пріоритетною, що супроводжується внесенням змін до законодавчо-нормативної бази;

– використання новітніх технологій, устаткування та обладнання із метою забезпечення належного рівня конкурентоздатності продукції як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках;

– забезпечення формування інноваційних кластерів;

– активізація інноваційно-інвестиційної діяльності, а також зовнішньоекономічної діяльності підприємств машинобудування;

– формування системи управління витратами та фінансовими ресурсами, удосконалення кожної функціональної підсистеми менеджменту підприємства.

Рецесійні процеси в економіці призвели до суттєвого зменшення обсягів експорту машинобудівної продукції та, як наслідок, зменшилась виручка підприємств, збільшилась заборгованість тощо [14, с. 200]. Крім зменшення зовнішніх ринкових сегментів збуту продукції машинобудівних підприємств, зниження експортного потенціалу країни спостерігається зниження купівельної спроможності на внутрішньому ринку та скорочення обсягів виробництва. Це пов'язано із несприятливими умовами ведення бізнесу, недостатністю надходження як внутрішніх, так і зовнішніх інвестицій, підвищенням цін металургійного комплексу, коливанням курсу валют, зростанням витрат на енергоносії, значними кредитними ризиками та ін.

Для реалізації наданих пропозицій покращання фінансового стану, підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності машинобудівних підприємств необхідним є більш поглиблене дослідження (проблематики функціонування) стану та підходів, цілеспрямованих на забезпечення фінансової стійкості, зокрема ліквідності та платоспроможності підприємств.

2.2. Стан і забезпечення фінансової стійкості та ліквідності машинобудівних підприємств

Для промислових підприємств, за нинішніх умов функціонування, впливу зовнішніх факторів важливим є забезпечення належного фінансового стану, абсолютної ліквідності і платоспроможності. Даний аспект є запорукою розвитку економічного потенціалу підприємства, збільшення прибутків, забезпечення виробництва конкурентоспроможної продукції тощо. За допомогою оцінювання рівня ліквідності та платоспроможності промислового підприємства можна зробити висновки про його фінансовий стан, виявити фактори, які вплинули на наявні відхилення із прийняттям, в подальшому, коригуючих управлінських рішень менеджерами підприємства.

Науково-методичними дослідженнями оцінки та забезпечення ліквідності підприємств, їх фінансового стану займалося чимало вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема, серед них такі як: Атіє С., Бержанір І.А., Бровко Л.І., Водоріз Я.С., Ємельянов О., Котляр М., Лошакова С.Є., Мулик Я.І., Польова Т.В., Сабадаш В.В., Соколова Е., Халатур С.М., Чайка Т.Ю., Цал-Цалко Ю.С. та ін.

Спостерігаючи відсутність єдиного підходу до проведення оцінювання ліквідності підприємства, подальші дослідження даних питань є актуальними, виходячи із значимості даних аналізу фінансового стану для прийняття менеджерами ефективних управлінських рішень. Отже, в дисертаційній роботі важливим є проведення аналізу науково-методичних підходів відносно оцінювання та забезпечення ліквідності промислових підприємств із виокремленням напрямів зростання її рівня.

Ліквідність промислового підприємства відображає обсяги його ліквідних активів та спроможність вчасного погашення зобов'язань. Дане поняття є більш ширшим ніж платоспроможність, так як характеризує можливість господарюючого суб'єкта погасити власні поточні зобов'язання за рахунок оборотних активів, натомість платоспроможність відображає

здатність розрахуватися із зобов'язаннями підприємства тільки за рахунок грошових коштів та їх еквівалентів [106, с. 45].

Автори Н.О. Власова, Т.С. Пічугіна, П.В. Смірнова акцентують увагу на тому, що поняття ліквідності співвідноситься як із окремими різновидами активів підприємства, так із сумарним значенням показника оборотних активів [29, с 7].

Розраховуючи ліквідність підприємства з метою виокремлення нарядів забезпечення фінансової стійкості вагоме значення має систематизація складових активів підприємства за рівнем їх ліквідності, а пасивів за часом погашення (терміном розрахунку із зобов'язаннями). У табл. В.1 наведена систематизація активів та пасивів підприємства в контексті ступеня їх ліквідності та терміну погашення [29].

Ліквідність та платоспроможність надають змогу управлінському персоналу підприємства провести аналіз його фінансового стану в короткостроковій перспективі. Дані економічні категорії є нетотожними, але на практиці фінансово-господарської діяльності підприємства досить взаємопов'язані між собою. Єдиною відмінністю ліквідності та платоспроможності є спосіб розрахунку підприємства за власними поточними зобов'язаннями: ліквідність – розрахунок відбувається наявними оборотними ресурсами, платоспроможність – розрахунок відбувається наявними фінансовими ресурсами підприємства [127].

На рис. 2.3 схематично відображено комплексність ліквідності підприємства, оцінювання та забезпечення його фінансової стійкості. Комплексність ліквідності машинобудівного підприємства полягає в можливості оцінювання ліквідності активів, ліквідності балансу та, в загальному, ліквідності господарюючого суб'єкта. Підходи до оцінювання ліквідності та статей балансу (форми 1 звітності) - активів та пасивів впливають на процеси проведення фінансового стану підприємства. Отже, у випадку підвищення результативності проведення оцінювання ліквідності, вносяться корективи, пов'язані не тільки із удосконаленням процесів аналізу

фінансового стану, а й управлінням фінансовими ресурсами, що у свою чергу забезпечить реалізацію обраних відповідальними фахівцями шляхів підвищення фінансової стійкості машинобудівного підприємства.

Рис. 2.3. Схема відображення комплексності процесів оцінки ліквідності та забезпечення фінансової стійкості підприємства*

*сформовано автором за: [49; 205 с. 224]

Комплексність процесів оцінки ліквідності ґрунтується на аналізі ліквідності господарюючого суб'єкта, оцінюванні активів та джерел їх формування, а також визначенні шляхів забезпечення фінансової стійкості, фінансового стану із цілеспрямованим на покращання економічних параметрів фінансового стану. Метою оцінки та аналізу ліквідності балансу господарюючого суб'єкта є визначення проблематичних аспектів фінансово-

господарської діяльності, пошук перспектив розвитку суб'єкта в напрямі покращання його фінансового становища.

Варто визначити першорядні функції оцінки ліквідності та платоспроможності підприємства, а саме:

– виявлення відхилень фактичних параметрів функціонування від нормативних, перспектив адаптуватися до змін ринкових умов ведення бізнесу із можливістю внесення змін до попередньо обраних компонентів системи управління фінансовим станом та до системи менеджменту підприємства в цілому;

– співставлення мети та цілей у забезпеченні фінансової стабільності із фактичним ресурсно-фінансовим потенціалом підприємства; визначення тенденцій розвитку та їх закономірностей; коригування в напрямі протидії впливам негативних факторів для отримання цільових параметрів функціонування;

– визначення напрямів збільшення ліквідності та платоспроможності, заходів усунення відхилень фактично отриманих значень показників від нормативних; ідентифікація факторів впливу, які піддаються регулюванню;

– внесення (за потреби) корективів у прийняті раніше управлінські рішення, моніторинг виконання відповідальним персоналом поточних управлінських рішень, аналіз ефективності використання фінансово-ресурсного забезпечення підприємства [9].

Для аналізу ліквідності та платоспроможності господарюючого суб'єкта відповідальні фахівці групують активи за рівнем їх активності та пасиви підприємства за терміном їх погашення. В табл. В. 2 відповідно до різновидів, деталізовані статті активів (високоліквідні, середньоліквідні, низьколіквідні, складноліквідні) та пасивів (термінові зобов'язання, короткострокові зобов'язання та забезпечення, довгострокові зобов'язання та забезпечення, постійні пасиви) із зазначенням коду рядків балансу (форми 1 звітності підприємств). Таке групування активів за рівнем ліквідності та

пасивів – за терміном оплати, є методичною основою для розрахунку загального показника ліквідності підприємства ($L_{заг.}$).

$$L_{заг.} = \frac{A1*ChA1+A2*ChA2+A3*ChA3}{П1*ChП1+П2*ChП2+П3*ChП3} \quad * \quad (2.1)$$

де $A1, A2, A3$ – групи активів (за табл. В. 2);

$П1, П2, П3$ – групи пасивів (за табл. В. 2);

$ChA1, ChA2, ChA3$ – частка у балансі підприємства активів першої, другої та третьої групи;

$ChП1, ChП2, ChП3$ – частка у балансі підприємства пасивів першої, другої та третьої групи *[124, с. 225].

Вищенаведена формула розрахунку ліквідності підприємства сформована за стандартною методикою, має переваги в аспекті отримання даних, а саме із статей балансу форми 1 звітності підприємств.

Водночас, слід брати до уваги, що під час оцінювання ліквідності балансу підприємства варто зважати на умовність специфіки розподілу його активів за ступенем ліквідності, а саме щодо переміщення окремих статей активу балансу підприємства до інших їх груп.

Також, важливо враховувати чинники, які впливають на зміну ліквідності активів – компетентність фінансових аналітиків та інших задіяних менеджерів підприємства, платоспроможність суб'єктів із якими співпрацює підприємство, умови отримання та погашення боргових зобов'язань. Серед науковців спостерігається дискусія щодо віднесення довгострокових фінансових інвестицій саме до третьої групи. Поточні фінансові інвестиції є високоліквідними тільки в частині цінних паперів, що котируються на фондовій біржі і мають попит, а депозити – якщо у договорах передбачена можливість їх дострокового повернення [155, с. 102].

Під час аналізу фінансової стійкості із врахуванням показників ліквідності необхідно брати до уваги те, що їх значення отримане за даними фінансової звітності підприємства, водночас на поточну дату рівень

фінансової ліквідності може відрізнятися, що пов'язано із існуванням наступних операцій після дати складання відповідних форм звітності.

На нашу думку, незавжди беруться до уваги резерви ліквідності, а також з метою формування об'єктивних даних щодо рівня ліквідності господарюючого суб'єкта слід враховувати низку чинників, зокрема таких як:

- специфіка ведення бізнесу машинобудівними підприємствами, масштаби їх діяльності, обсяги запасів та фінансових ресурсів;
- стан та умови розрахунку з дебіторської заборгованістю, що впливає на терміни прострочених боргів та на склад оборотних активів балансу підприємства;
- стан запасів машинобудівно гопідприємства – їх перевищення або нестача, що впливає на забезпечення неперервного процесу виробництва продукції [78].

Коефіцієнт покриття, швидкої та абсолютної ліквідності є першорядними для управлінців при оцінюванні ліквідності підприємства. Розрахунок зазначених коефіцієнтів здійснюється за даними форми 1 баланс звітності на основі співставлення поточних активів та зобов'язань господарюючого суб'єкта. Коефіцієнт покриття характеризує ліквідність активів, а отже можна зробити висновки, яка сума поточних активів відповідає одній гривні поточних зобов'язань. Позитивним для фінансово-господарської діяльності підприємства є стан коли величина поточних активів є більшою за поточні зобов'язання. Відповідно, у випадку коли фактичне значення коефіцієнта покриття значно нижче нормативного, підприємство наближене або у стані неплатоспроможності та характеризується неліквідним балансом. На противагу коефіцієнту покриття, коефіцієнт швидкої ліквідності характеризує якість оборотних активів, а саме беруться до уваги (без запасів) найбільш ліквідні поточні активи підприємства [192]. Коефіцієнт абсолютної ліквідності є відношенням високоліквідних поточних активів до поточних пасивів та надає змогу

отримати інформацію про зобов'язання підприємства, які воно може негайно погасити [199, с. 903].

Закономірним є факт того, що для прийняття управлінських рішень та для забезпечення фінансової стійкості машинобудівних підприємств, відповідальні фахівці проводять співставлення фактично отриманих значень із нормативними. Водночас, Каткова Н.В., Марущак С.М. зазначають, що в контексті наявної нормативно-законодавчої бази й науково-методичних джерел, методи визначення показників ліквідності, а саме їх нормативні значення не характеризуються однозначністю [61, с 44]. Для розвитку фінансово-господарської діяльності машинобудівних підприємства, особливо за трансформаційних умов ведення бізнесу, обґрунтування нормативних значень коефіцієнтів ліквідності має важливе значення. У таблиці 2.2 наведено варіацію нормативних значень показників ліквідності підприємства, а саме коефіцієнта абсолютної ліквідності, коефіцієнта швидкої ліквідності та коефіцієнта покриття.

Таблиця 2.2

Варіація нормативних значень показників ліквідності підприємства*

Показники аналізу ліквідності підприємства	Гуменюк М.М. [41]	Отенко І.П., Азаренков Г.Ф., Іващенко Г.А. [Отенко І. П. [116]	Дорошенко А. П. [47]	Кірейцев Г.Г. [63]	Реверчук Н.Й. [150]
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,2-0,35	>0,2	$\geq 0,2$	0,20-0,25	$\geq 0,2-0,3$
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,7-0,8	0,4 – 0,8	$\geq 0,7$	$\geq 0,7-1,0$	$\geq 0,7-1,0$
Коефіцієнт покриття (загальної ліквідності)	1-1,5.	1,0 – 2,0	$\geq 1,5$	$\geq 2,0$	$\geq 2,0$

*сформовано автором за: [63; 150; 61; 116, с. 50; 41, с. 83-84; 205, с. 125-126; 47]

Саме визначення коефіцієнтів ліквідності надає можливість підприємству отримати оперативну інформацію щодо перетворення активів (ресурсів) на грошові кошти. Негативним чинником для фінансово-господарської діяльності, виконання поточних та стратегічних цілей є неспроможність підприємства вчасно розрахуватися із поточними зобов'язаннями. Через те, визначення показників поточної ліквідності має велике значення в управлінській діяльності, а особливо в забезпеченні фінансової стійкості підприємства.

Досвід проведення фінансового аналізу західних підприємств показує, що для оцінювання показників ліквідності здебільшого застосовують метод порівняльного аналізу, який ґрунтується на порівнянні стандартних значень показників із розрахунковими. Зазначену методику розрахунку підтримує чимало вітчизняних науковців і практиків. При визначенні значення коефіцієнтів ліквідності, важливо враховувати умови ведення бізнесу, специфіку господарювання конкретного підприємства, низку факторів, які чинять найбільший вплив на швидкість перетворення активів та, у свою чергу, погашення поточних зобов'язань.

Отже, значення коефіцієнта абсолютної ліквідності варіюється в межах від 0,2 до 0,3, коефіцієнта швидкої ліквідності – від 0,4 до 1,5, коефіцієнта покриття – від 1,0 до 2,0. Зазначимо, що нормативні значення показників ліквідності підприємства в інших країнах різняться відповідно до галузі економіки. Наприклад, в Англії та США для машинобудівних підприємств значення коефіцієнта поточної ліквідності складає 1,1; в країнах ЄС – 1,5; в Японії – 1,2 [126, с. 129].

В аспекті оцінювання ліквідності підприємства усі його активи можна розподілити на ті, які використовуються для забезпечення виробництва продукції та ті, які необхідні для її реалізації та виплати поточних зобов'язань. Обов'язковим є диференціація активів підприємства на абсолютно ліквідні (грошові кошти та їх еквіваленти), швидко ліквідні (дебіторська заборгованість) та повільно ліквідні (запаси, продукція).

Зіставляючи структуру абсолютно-ліквідних, швидко-ліквідних та повільно-ліквідних активів із їх нормативним значенням, управлінці мають змогу визначити абсолютну, проміжну та загальну платоспроможність. Для цього отримані значення даних показників порівнюють із їх нормативним значенням: абсолютно-ліквідні – 0,2; швидколіквідні – 0,3; повільно-ліквідні – 0,5 [198, с. 190-191].

Більш ліквідним є те, підприємство у якого оборотні активи значно перевищують його обсяги короткострокові пасиви. У табл. В.3 та В.4 нами визначено динаміку оборотних активів машинобудівних та промислових підприємств із розподілом на великі, середні, малі за 2013-2021 роки. Починаючи із 2016 року, ми спостерігаємо збільшення оборотних активів як великих, середніх, так і малих машинобудівних підприємств. Відповідно до згрупованих статистичних даних, за 2021 рік, у порівнянні із 2020 роком, оборотні активи машинобудівних підприємств зросли на 16, 884155 млн грн. Оборотні активи промислових підприємств в період із 2013 по 2021 роки також мали тенденцію до зростання. Тільки у 2019 році спостерігалось зменшення оборотних активів промислових підприємств, у порівнянні із попереднім роком, на 30,791946 млн. грн. Водночас, оборотні активи промисловості значно зросли за 2021 рік у порівнянні із 2020 роком на 459,987634 млн. грн.

Згідно із розрахунками у таблиці 2.3, розглянемо динаміку статей необоротних активів машинобудівних підприємств Вінниччини. На усіх підприємствах, крім ПАТ «Могилів-Подільський машинобудівний завод», частка необоротних активів за 2021 рік зросла, в порівнянні із попереднім 2020 роком.

За 2021 рік, у порівнянні із даними 2018 року, необоротні активи зменшились на ПАТ «Барський машинобудівний завод» (темп зростання становить 64,1%) та на ПАТ «Могилів-Подільський машинобудівний завод» (темп зростання становить 81,51%).

Аналіз використання необоротних активів машинобудівних
підприємств*

Актив	Роки	ПАТ «Барський машинобу- дівний завод»	ПрАТ «Калинівський машзавод»	ПАТ «Могилів- Подільський машинобу- дівний завод»	ПрАТ «Плазма Тек»	ПрАТ «Маяк»
		тис. грн				
I. Необоротні активи:	2018	23230	22821	15359,2	391341	34616
	2019	20259	24801	13852	536883	40 898
	2020	17070	22327	12868,2	712 089	37 976
	2021	14890	23699	12519,5	805 401	45 482
Абсолютне відхилення	за 2021 до 2018	-8340	878	-2839,7	414060	10866
відносне %		64,1	103,85	81,51	205,81	131,4
- нематеріальні активи	2018	314	1837	0	8613	24
	2019	80	786	0	10339	20
	2020	111	0	0	4 988	68
	2021	125	43	39,2	4 661	185
Абсолютне відхилення	за 2021 до 2018	-189	-1794	39,2	3952	161
відносне %		39,81	2,34	3920	54,12	770,8
Незавершені капітальні інвестиції	2018	1314	1679	0	0	334
	2019	308	5463	120,2	0	614
	2020	94	8160	0	84 406	293
	2021	392	9946	0	28 794	3319
Абсолютне відхилення	за 2021 до 2018	-922	8267	0	28794	2985
відносне %		29,83	592,4	0	2879400	933,7
- основні засоби	2018	21572	19066	13100,7	364048	21481
	2019	19841	18313	13728,3	504386	27 445
	2020	16835	13928	12864,7	605 781	24796
	2021	14343	13471	12476,8	755 032	26 241
Абсолютне відхилення	за 2021 до 2018	-7229	-5595	-623,9	390984	4760
відносне %		66,49	70,65	95,24	207,4	122,16
- довгострокові фінансові інвестиції	2018	30	239	2258,5	16614	12677
	2019	30	239	3,5	16614	12 719
	2020	30	239	3,5	16 914	12719
	2021	30	239	3,5	16 914	12 573
Абсолютне відхилення	за 2021 до 2018	0	0	-2255	+300	-104
відносне %		100	100	0,15	101,81	99,18

*систематизовано та розраховано автором за ф.1 звітності підприємств

З усіх досліджуваних нами підприємств найкраща позитивна динаміка щодо зростання обсягів необоротних активів за 2021 рік, у порівнянні із 2018 роком, спостерігається на ПрАТ «ПлазмаТек» – відносне відхилення становить 205,81%. Це свідчить про сталий розвиток підприємства та

активізацію діяльності даного підприємства як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. На ПрАТ «Калинівський машзавод» абсолютне відхилення необоротних активів за 2021 рік у порівнянні із 2018 роком становило 878 тис. грн (відносне відхилення –103,85%), на ПрАТ «Маяк» – 10866 тис. грн (відносне відхилення –131,4%), відповідно.

За результатами аналізу, на ПАТ «Барський машинобудівний завод» найбільшу частку серед необоротних активів за 2021 рік складають основні засоби – 14343 тис. грн та незавершені капітальні інвестиції – 391 тис. грн; на ПрАТ «Калинівський машзавод» - основні засоби – 13471 тис. грн та капітальні інвестиції в сумі 9946 тис. грн; на ПАТ «Могилів-Подільський машинобудівний завод» - основні засоби – 12476,8 тис. грн; на ПрАТ «ПлазмаТек» - основні засоби – 755032 тис. грн; на ПрАТ «Маяк», крім основних засобів на суму 26241 тис. грн, найбільша частка серед необоротних активів припадає на довгострокові фінансові інвестиції в сумі 12573 тис. грн. Позитивна динаміка зростання нематеріальних активів за 2021 рік, в порівнянні із 2018 роком, спостерігається на ПАТ «Могилів-Подільський машинобудівний завод» (темп зростання – 3920%) та на ПрАТ «Маяк» (темп зростання становить 161%). Суттєве зростання необоротних активів спостерігаємо за статтю «незавершені капітальні інвестиції» на ПрАТ «Калинівський машзавод» за 2021 рік, у порівнянні із 2018 роком, яке становило 8267 тис. грн, а темп зростання – 592,4%. Отже, задля підвищення фінансової стійкості, формування структури системи її оцінювання в рамках реалізації програми підвищення фінансового потенціалу для досліджуваних підприємств Вінниччини, важливе значення має своєчасний контроль за необоротними активами, адже саме вони є підґрунтям для зростання конкурентоздатності продукції, активізації інвестиційної діяльності тощо.

Аналіз оборотних активів машинобудівних підприємств Вінниччини свідчить про те, що за 2021 рік, в порівнянні із 2018 роком на усіх із досліджуваних підприємств, крім ПАТ «Могилів-Подільський

машинобудівний завод», спостерігається тенденція до зростання оборотних активів (табл. 2.4).

Таблиця 2. 4

Аналіз використання оборотних активів машинобудівних підприємств*

Актив	Роки	ПАТ «Барський машинобу- дівний завод»	ПрАТ «Калинівський машзавод»	ПАТ «Могилів- Подільський машинобу- дівний завод»	ПрАТ «Плазма Тек»	ПрАТ «Маяк»
		тис. грн				
Оборотні активи	2018	68691	208290	19558,7	451320	139446
	2019	76423	136081	16991,4	431483	199 970
	2020	82182	146287	10735,2	640 781	186 667
	2021	90644	265350	9832,6	660 310	228803
Абсолютне відхилення	за 2021 до 2018	21953	57060	-9726,1	208990	89357
відносне %		131,96	127,39	50,27	146,31	164,08
- запаси	2018	44807	108500	8880,9	204399	66282
	2019	59347	84156	6537,1	144314	103 723
	2020	66891	93122	1120,9	159 061	74 745
	2021	70678	143559	2405,2	232 020	93 835
Абсолютне відхилення	за 2021 до 2018	25871	35059	-6475,7	27621	27553
відносне %		157,74	132,3	27,08	113,5	141,57
- виробничі запаси	2018	25526	31478	452	155580	28825
	2019	27687	16588	245	86004	36 434
	2020	24087	13852	45	124 458	28 143
	2021	25387	70991	817,9	183 767	45 061
Абсолютне відхилення	за 2021 до 2018	-139	39513	-784,3	28187	16236
відносне %		99,46	225,53	35,14	118,12	156,31
- дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	2018	15263	12687	1824,5	66641	39323
	2019	14044	16088	2323,6	39292	61340
	2020	12561	9280	2354,1	100922	57 601
	2021	11209	3461	140,9	89 992	55 673
Абсолютне відхил.	за 2021 до 2018	-4054	-9226	-1683,6	23351	16350
відносне %		73,44	27,28	7,72	135,04	141,58
- гроші та їх еквіваленти	2018	3413	27431	3811	22987	17567
	2019	311	9637	172	7607	16335
	2020	583	15938	47,4	46390	36 616
	2021	4973	43519	741,4	72877	31 439
Абсолютне відхилення	за 2021 до 2018	1560	16088	-3069,6	49890	13872
відносне %		145,71	158,65	19,45	317,04	178,97

*систематизовано та розраховано автором за ф.1 звітності підприємств

Вінницької області

Найбільші темпи зростання оборотних активів за 2021 рік до 2018 року прослідковуються на ПрАТ «ПлазмаТек» – 208990 тис. грн (відносне відхилення склало 146,3%) та на ПрАТ «Маяк» – 89357 тис. грн (відносне відхилення склало 164,08%). З метою підвищення фінансової стійкості відповідальним фахівцям машинобудівного підприємства важливо проводити заходи щодо удосконалення системи обліку зобов'язань, адже інформаційні дані про їх рух є важливими для оцінки фінансового стану, аналізу, моніторингу та прийняття ефективних управлінських рішень.

При недотриманні умов розрахунку за зобов'язаннями у підприємства може зменшуватися рентабельність, платоспроможність та інші важливі фінансові показники діяльності. Отже, з метою недопущення вище зазначених негативних наслідків для фінансово-господарської діяльності підприємства необхідно контролювати якість та достовірність отриманих інформаційних даних щодо заборгованості підприємства [58, с. 55].

У табл. В.5 та В.6 наведено обсяг поточних зобов'язань та забезпечень машинобудівних підприємств й промисловості з розподілом на великі, середні, малі за 2013-2021 роки. Поточні зобов'язання та забезпечення машинобудівних підприємств за період із 2013 по 2021 роки мають тенденцію до сталого зростання. Слід зауважити про суттєве зменшення поточних зобов'язань і забезпечень великих підприємств за 2020 рік, в порівнянні із попереднім 2019 роком, а саме на 48,039 млн. грн. У середніх та малих підприємств у 2020 році, у порівнянні із 2019, поточні зобов'язання значно зросли на 61,445 млн. грн та на 9,167508 млн. грн., відповідно. Без суттєвих змін в період за 2020-2021 роки залишилися поточні зобов'язання і забезпечення середніх та малих машинобудівних підприємств.

Поточні зобов'язання та забезпечення промисловості починаючи із 2019 року мали значну тенденцію до зростання. За 2021 рік в порівнянні із 2020 роком поточні зобов'язання та забезпечення промисловості зросли на 374,281049 млн. грн. За 2021 рік, в порівнянні із 2020 роком, значне

зростання поточних зобов'язань та забезпечень спостерігається у великих та середніх підприємств крім малих.

Фінансова стійкість підприємства характеризується не тільки достатністю оборотних активів, фінансовими ресурсами, але й власним капіталом й поточними і довгостроковими зобов'язаннями. Через те, у роботі доцільно здійснити аналіз руху капіталу та зобов'язань, взятих для дослідження машинобудівних підприємств Вінниччини (рис. 2.5).

Таблиця 2.5

Аналіз руху капіталу та взятих зобов'язань машинобудівних підприємств*

Пасив	Період	ПАТ «Барський машинобу- дівний завод»	ПрАТ «Калинів- ський машзавод»	ПАТ «Могилів- Подільський машинобу- дівний завод»	ПрАТ «Плазма Тек»	ПрАТ «Маяк»
		тис. грн				
I. Власний капітал	2018	62831	43830	16148,5	133552	154528
	2019	68782	54104	12715,1	174810	116 648
	2020	69913	54845	6954,1	245062	114 591
	2021	65982	57469	8157,8	264297	216 845
Абсолютне відхилення	2021 до 2018	3151	13639	-7990,7	130745	62317
відносне %		105,02	131,12	50,52	197,9	140,33
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	2018	11900	0	1981,6	78716	0
	2019	9330	0	1002,5	86390	51000
	2020	6033	0	457,6	102703	15000
	2021	5743	0	147,8	163094	6 562
Абсолютне відхилення	2021 до 2018	-6157	0	-1833,8	84378	6562
відносне %		48,26	0	7,46	207,19	656200
III. Поточні зобов'язання і забезпечення	2018	17190	187281	16787,8	630393	19534
	2019	18570	106778	17125,8	707166	73220
	2020	23306	113769	16191,7	1005105	95117
	2021	33809	231580	14046,5	1038 320	50878
Абсолютне відхилення	2021 до 2018	16619	44299	-2741,3	407927	31344
відносне %		196,68	123,65	83,67	164,71	260,46

*систематизовано та розраховано автором за ф.1 звітності підприємств

На більшості машинобудівних підприємств Вінниччини за період із 2018 до 2021 року спостерігаємо позитивну динаміку зростання власного капіталу, крім ПАТ «Могилів-Подільський машинобудівний завод», де величина зазначеної статті балансу суттєво зменшилась - на 7990,7 тис. грн, а

відносне відхилення склало - 50,52%. Відслідковується зменшення довгострокових зобов'язань та забезпечень за 2021 рік, в порівнянні із 2018 роком, на таких підприємствах як ПАТ «Барський машинобудівний завод» та ПАТ «Могилів-Подільський машинобудівний завод», а саме на 6157 тис. грн, 1833,8 тис. грн, відповідно. Обсяг поточних зобов'язань та забезпечень машинобудівних підприємств Вінниччини характеризується значним зростанням, особливо за 2020 до 2021 рр. Тільки на ПАТ «Могилів-Подільський машинобудівний завод» на 2741,3 тис. грн спостерігаємо зменшення поточних зобов'язань за 2021 рік, у порівнянні із 2018 роком.

У таблиці 2.6 наведено показники ліквідності машинобудування та промисловості за 2013-2021 роки, а саме коефіцієнт абсолютної, поточної та швидкої ліквідності.

Таблиця 2.6

Показники ліквідності машинобудування та промисловості
за 2013-2021 роки*

Роки	Показники ліквідності підприємств		
	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Коефіцієнт поточної ліквідності	Коефіцієнт швидкої ліквідності
Машинобудування			
2013	0,07	0,64	0,38
2014	0,06	0,63	0,4
2015	0,07	0,55	0,69
2016	0,08	1,01	0,68
2017	0,09	1,02	0,61
2018	0,1	1,2	0,59
2019	0,09	0,85	0,7
2020	0,07	0,9	0,65
2021	0,06	0,98	0,68
Промисловість			
2013	0,08	1,074	0,78
2014	0,08	0,8	0,73
2015	0,07	0,9	0,89
2016	0,09	1,3	0,93
2017	0,07	1,02	0,85
2018	0,09	1,04	0,86
2019	0,06	1,03	0,79
2020	0,05	1,1	0,84
2021	0,07	0,99	0,83

*сформовано автором за: [43]

Як і у машинобудуванні, так і у промисловості за 2013 рік по 2021 рік, коефіцієнт абсолютної ліквідності далеко не відповідав рекомендованому значенню (0,2-0,35). Це засвідчує, що підприємства не мали змоги вчасно відшкодувати частину короткотермінових зобов'язань. Якщо коефіцієнти поточної та швидкої ліквідності машинобудівних підприємств відповідають нормативним значенням, то можна стверджувати, що такі підприємства мають можливість розрахуватися вчасно із поточними зобов'язаннями. Коефіцієнт поточної ліквідності, рекомендоване значення якого становить від 1 до 1,5, характеризувався для промисловості оптимальним значенням із 2016 року по 2020 рік. Натомість, у машинобудуванні даний показник був оптимальним лише із 2016 по 2018 роки.

Згідно даних таблиці 2.7 найбільш наближене оптимальне значення коефіцієнта швидкої ліквідності машинобудівних підприємств, особливо із 2019 року, водночас зауважимо, що в період 2013-2014 рр. значення даного коефіцієнта було занадто низьким (критичним), в порівнянні із оптимальним його значенням. Щодо промисловості, даний показник із 2013 року по 2021 рік характеризується рекомендованим значенням.

Таблиця 2.7

Статистичні дані коефіцієнтів фінансової стійкості вітчизняних підприємств за 2019-2021 роки*

Коефіцієнти	2019 рік	2020 рік	2021 рік	Відхилення 2020 р. до 2019 р.	Відхилення 2021 р. до 2020 р.
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,410	0,414	0,422	0,004	0,008
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,732	0,736	0,71	0,004	-0,026
Коефіцієнт фінансової автономії	0,27	0,262	0,28	-0,008	0,018
Коефіцієнт маневрування власного капіталу	-0,571	-0,592	-0,373	-0,021	-0,219
Коефіцієнт фінансування	0,367	0,35	0,41	-0,017	0,06

*сформовано автором за: [43]

Відповідно до вищенаведених даних, можна спостерігати, що коефіцієнт фінансової автономії значно відрізняється від нормативного значення на протязі досліджуваних періодів. Це є негативною тенденцією, адже його фактичне значення повинне знаходитися в межах нормативного - більше 0,5. Те що, коефіцієнт маневрування власного капіталу характеризується від'ємним значенням свідчить про те, що обсяги необоротних активів вітчизняних суб'єктів господарювання значно перевищують обсяги власного капіталу. В табл. 2.8 розраховано показники фінансової стійкості та стабільності машинобудівних підприємств Вінниччини.

Таблиця 2.8

Динаміка показників фінансової стійкості та стабільності машинобудівних підприємств Вінниччини*

Показник	Роки	ПАТ «Барський машинобу- дівний завод»	ПрАТ «Калинів- ський машзавод»	ПАТ «Могилів- Подільський машинобу- дівний завод»	ПрАТ «Плазма Тек»	ПрАТ «Маяк»
		тис. грн				
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	2018	0,07	0,21	0,18	0,09	0,23
	2019	0,02	0,18	0,165	0,034	0,22
	2020	0,045	0,24	0,09	0,087	0,38
	2021	0,38	0,17	0,11	0,1	0,32
Відхилення (+,-): абсолютне	За 2021/2018	542,8	80,95	61,11	111,11	139,13
Коефіцієнт швидкої ліквідності	2018	1,2	0,95	0,48	0,54	1,5
	2019	1,4	0,84	0,8	0,467	2,73
	2020	1,5	0,68	0,91	0,448	1,97
	2021	1,9	0,98	0,87	0,61	1,84
Відхилення (+,-): абсолютне	За 2021/2018	158,33	103,16	181,25	112,96	122,66
Коефіцієнт поточної ліквідності (Кпокр.)	2018	0,89	1,2	0,89	0,75	1,65
	2019	0,93	1,11	0,74	0,873	1,06
	2020	0,99	0,98	0,6	0,795	0,96
	2021	0,2	1,02	0,92	0,94	1,08
Відхилення (+,-): абсолютне	За 2021/2018	22,47	85	103,37	125,33	65,45
Коефіцієнт фінансової стійкості	2018	0,49	0,81	0,41	0,5	0,47
	2019	0,56	0,47	0,38	0,64	0,48
	2020	0,1	0,78	0,3	0,9	0,51
	2021	0,8	0,56	0,28	0,87	0,53
Відхилення (+,-): абсолютне	За 2021/2018	163,3	69,14	68,29	174	112,76

*систематизовано та розраховано автором за ф.1 звітності підприємств

Відповідно до статистичних даних у 2021 році коефіцієнт фінансування вітчизняних підприємств склав 0,41, а це свідчить, що на 1 грн позикового капіталу підприємств припадає 41 коп. їх власного капіталу [118, с. 131].

Для визначення термінів вчасного погашення кредиторської заборгованості значення коефіцієнта абсолютної ліквідності має бути не меншим 0,2. Відповідно, можемо зробити висновок, що ПрАТ «ПлазмаТек» за період 2018-2021 рр. мало проблеми із погашенням кредиторської заборгованості. За динамікою визначення коефіцієнта швидкої ліквідності ПрАТ «ПлазмаТек» за 2018-2021 рр. відслідковується неможливість підприємства повністю погасити короткострокову заборгованість (лише в межах 40-50%). Коефіцієнт поточної ліквідності підприємства свідчить про недостатність коштів для погашення короткострокових зобов'язань, адже не відповідає рекомендованому значенню від 1 до 2.

Оптимальне значення коефіцієнта абсолютної ліквідності на ПрАТ «Маяк» знаходиться в межах від 0,25 до 0,3, що надає можливість вчасно розрахуватися із кредиторською заборгованістю. Коефіцієнти поточної та швидкої ліквідності ПрАТ «Маяк» за досліджувані періоди характеризуються оптимальним значенням, що свідчить про можливість вчасного розрахунку за короткостроковими зобов'язаннями.

Отже, показники фінансової стійкості підприємства є параметрами, які характеризують рівень його платоспроможності та ліквідності, визначають економічний потенціал та можливість стратегічного розвитку, розширення обсягів виробництва продукції та її обсягів збуту як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Адже, нестача фінансових ресурсів для будь-якої виробничої системи впливає на стабільність ведення фінансово-господарської діяльності. З проведеного дослідження можна дійти висновку, що від результатів оцінювання ліквідності підприємства залежать управлінські рішення та, відповідно, результативність функціонування

підприємства в подальшому. За показниками ліквідності керівництвом робляться висновки щодо ефективності ведення фінансового менеджменту підприємства.

Досліджуючи проблематику пошуку шляхів забезпечення та підвищення фінансової стійкості машинобудівного підприємства, важливим є опрацювання питань щодо управління ризиками, вчасного їх виявлення, визначення імовірності виникнення та рівня впливу на успішність ведення бізнесу. Фінансово-господарська діяльність кожного машинобудівного підприємства пов'язана із низкою ризиків та загроз. Ризик – це можливість настання негативних подій, наслідки яких спричиняють збитки та фінансові втрати [125, с. 388]. Автори Куцик П.О., Васильців Т.Г., Сороківський В.М., Стефаняк В.І., Сороківська М.В. акцентують увагу на тому, що ризик взаємопов'язаний із небезпекою, тобто закономірністю, яка призведе до появи кількісних чи якісних змін [188, с. 9]. Фінансовий ризик зазначені автори пропонують розуміти як такий, що може виникати під час проведення фінансових операцій, а визначатися може імовірністю та величиною втрат капіталу, рівнем платоспроможності підприємства [188].

Саме фінансові ризики полягають у ймовірності виникнення додаткових витрат, що негативно впливає на фінансово-ресурсне забезпечення підприємства для ведення ефективної діяльності. Сьогодні, існує чимала кількість видів фінансових ризиків, кожен з яких має свій важіль впливу на ведення бізнесу, особливо в досить мінливих умовах ринкового середовища. Класифікація ризиків впливу на фінансовий стан за рядом критеріїв наведена у табл. В.7. Використання в управлінні підприємством новітнього фінансового інструментарію потенційно може призводити до появи нових фінансових ризиків, що у свою чергу можуть впливати на отримання запланованого фінансового результату.

Окремими науковцями пропонується розглядати фінансові ризики ґрунтуючись на взаємозв'язку у визначенні фінансів, їх характеру та напряму фінансових відносин. Таким чином, можна зробити висновок, що фінансові

ризиками можуть виявитися за умови відтворювального процесу, при впливі на об'єкти управління – капітал, активи, фінансові результати та ін. [89].

Основою забезпечення фінансової стійкості та ліквідності сучасних машинобудівних підприємств є наявна підсистема управління фінансовими ризиками (рис. 2.4). В підсистемі управління ризиками має бути враховано вплив умов зовнішнього оточення на діяльність підприємства (співпраця із постачальниками, іншими суб'єктами ринку, політико-економічні фактори, соціальні, демографічні та ін.), а також внутрішні фактори впливу на діяльність окремого підприємства (імовірність виникнення внутрішніх фінансових ризиків).

Як і у кожній управлінській системі, в системі управління фінансовими ризиками машинобудівного підприємства є суб'єкти (керівництво, відповідальні фахівці), які впливають на об'єкти управління шляхом опрацювання інформаційної бази різновекторного спрямування. Основною метою в ризик-менеджменті в контексті підвищення фінансової стійкості машинобудівного підприємства є обрання вірних підходів запобігання ризиків, зниження впливу тих ризикових подій, які настали.

В запропонованій нами підсистемі управління фінансовими ризиками машинобудівного підприємства крім принципів, методів, інструментарію, мети управління фінансовими ризиками виокремлює «цілеспрямування» даної підсистеми, яке полягає у підвищенні фінансової стійкості господарюючого суб'єкта, забезпечення належного фінансового стану для ведення бізнесу за нинішніх умов функціонування. Виходячи із парадигми взаємозв'язку управлінських підсистем в цілісній системі менеджменту підприємства, вважаємо, що до управління ризиками має бути використаний системний підхід. Використання цього підходу пов'язане з тим, що для ідентифікації ризиків управлінським персоналом має бути опрацьовано досить значний обсяг інформації із усіх структурних підрозділів підприємства (дані бухгалтерського обліку, маркетингові дані, інформація щодо інноваційно-інвестиційної діяльності тощо).

Рис. 2.4. Підсистема управління фінансовими ризиками машинобудівного підприємства*

*запропоновано автором

** сформовано автором за: [95, с. 263; 125, с. 388; 188, с. 71; 89, с. 24-25; 83, с. 277]

Підсистема управління фінансовими ризиками машинобудівного підприємства ґрунтується на стратегії та обраній підприємством тактиці управління фінансовими ризиками, так як стратегія управління фінансовими ризиками є складовою цілісної фінансової стратегії та стратегії розвитку підприємства, покращання фінансового стану.

Першочерговим етапом управління фінансовими ризиками для підвищення фінансової стійкості підприємства є їх ідентифікація відповідно до класифікації. Після визначення наявних чи потенційних ризиків управлінським персоналом аналізується рівень їх впливу на фінансово-господарську діяльність та розраховуються витрати підприємства для нейтралізації виявлених ризиків та витрати, пов'язані із уникненням потенційних фінансових ризиків.

Завданням підсистеми управління фінансовими ризиками машинобудівного підприємства є формування напрямів, визначення методів нейтралізації фінансових ризиків, тобто прийомів управління ризиками та загрозами діяльності. На основі оптимального підбору напрямів нейтралізації відповідно до впливу того чи іншого виду ризику, відбувається прийняття відповідних управлінських рішень, цілеспрямованих на забезпечення фінансової безпеки. Обов'язковими елементами даної підсистеми управління фінансовими ризиками виступають процеси контролю та моніторингу, які з боку відповідальних фахівців повинні підлягати організаційно-методичному удосконаленню (періодичному перегляду напрямів виявлення ризиків та загроз й методів їх уникнення або нейтралізації їх впливу).

Ризик зменшення рівня фінансової стійкості є імовірністю підприємством, при здійсненні фінансово-господарської діяльності, не отримати запланований рівень прибутку, змінити стан грошових потоків, збільшити зобов'язання. В загальному ризик чинить вплив на фінансовий стан суб'єкта, його ділову активність, може призвести до банкрутства, зменшує своєчасність розрахунку із зобов'язаннями. Такий ризик виникає внаслідок невідповідності структури капіталу підприємства, при значних

грошових зобов'язаннях, що призводить до незбалансованості грошових потоків. Провідну роль у забезпеченні належного фінансового стану підприємства відіграє також ризик неплатоспроможності (незбалансованої ліквідності підприємства), який характеризується зменшенням ліквідності оборотних активів.

Дослідивши фінансовий стан вітчизняних машинобудівних підприємств, специфіку проведення оцінки ліквідності та платоспроможності, провівши аналіз статей активу та пасиву форми 1 звітності досліджуваних підприємств Вінниччини, нами запропоновано інтегровані (комплексні) напрями та послідовність забезпечення фінансової стійкості й ліквідності машинобудівних підприємств (рис. 2.5). Наведені напрями носять комплексний характер та, на нашу думку, повинні реалізовуватися на машинобудівних підприємствах в певній послідовності, що пояснюється різним фінансовим станом господарюючих суб'єктів. Наприклад підприємства, які вже мають ефективно сформовану й діючу підсистему управління фінансово-економічною безпекою, вдало реалізують фінансову стратегію, не мають першочергової потреби у використанні даних напрямів для забезпечення фінансової стійкості. Але, наприклад, у випадку необхідності зниження собівартості продукції, зниження витрат, пошуку резервів підвищення ефективності виробництва, управлінці орієнтуються, в першу чергу, на удосконаленні системи управління витратами на підприємстві. У цьому й проявляється своєрідна управлінська орієнтація послідовності дій щодо забезпечення фінансової стійкості та ліквідності – управлінці та відповідальні фахівці використовують на початку саме ті напрями, які сприятимуть підвищенню результативності функціонування в найближчій перспективі, а в подальшому, в процесі фінансово-господарської діяльності, реалізовуватимуться інші напрями забезпечення фінансової стійкості та ліквідності, відповідно до аналітичної інформації щодо фінансового стану, власної фінансової стратегії та цілісних стратегічних орієнтирів розвитку підприємства.

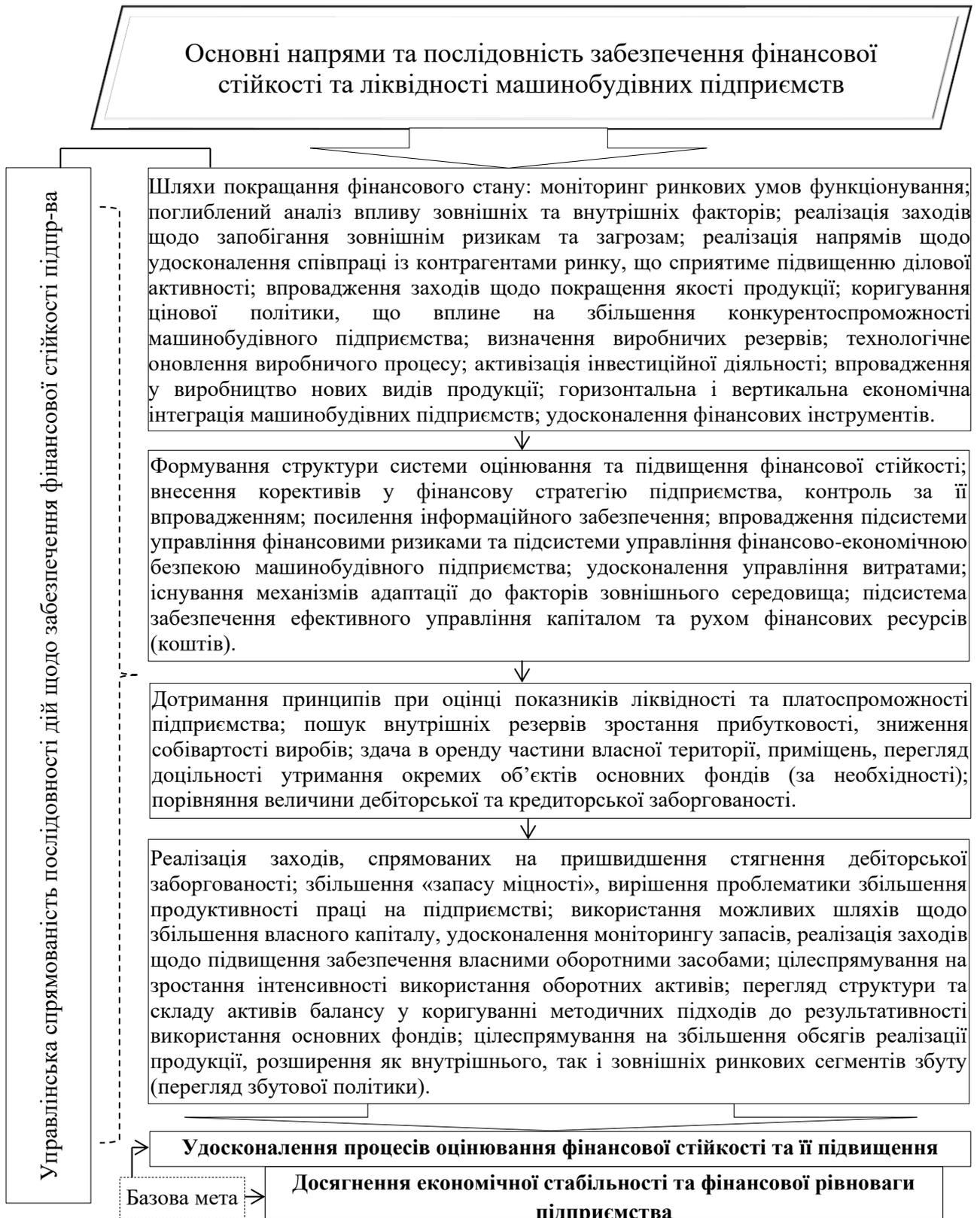

Рис. 2.5. Інтегровані (комплексні) напрями і послідовність забезпечення фінансової стійкості та ліквідності машинобудівних підприємств*

*сформовано автором

Оскільки, метою забезпечення фінансової стійкості, підвищення ліквідності є, в цілому, досягнення економічної стабільності та фінансової рівноваги машинобудівного підприємства, реалізація наведених напрямів пришвидшить досягнення зазначеної базової мети.

Машинобудівні підприємства провадять свою діяльність в часто змінних умовах зовнішнього середовища, зокрема політичних чинників, наявної фінансової кризи, активізації глобалізаційних та інтеграційних процесів, що зумовлює потребу у подальших дослідженнях, спрямованих на вирішення питань щодо покращання фінансового стану, структуризацію показників фінансової стійкості, реалізацію сформованих стратегій розвитку на усіх рівнях управління.

Через те, у дисертаційній роботі неодмінним є визначення чинників, які впливають на фінансово-господарську діяльність, зокрема факторів, які чинять вплив на показники фінансової стійкості машинобудівних підприємств із формуванням, в подальшому, факторів підвищення фінансової стійкості за нинішніх умов ведення бізнесу.

2.3. Оцінка факторів впливу на показники фінансової стійкості машинобудівних підприємств

Підприємства машинобудівної галузі значно впливають на розвиток економіки країни в цілому, розширення виробничого потенціалу та на її фінансову стійкість. Через те, на мікро- та макро- рівнях управління, важливим є забезпечення належного фінансового стану і економічної стабільності машинобудівних підприємств, які здійснюють чималий вплив на розвиток національної економіки. Більшість промислових підприємств, функціонуючи в досить непростих умовах, потребують розробки напрямів підвищення ефективності їх господарювання. Саме завдяки зібранню та детальному опрацюванню інформаційних джерел відносно факторів впливу

на фінансову складову діяльності підприємств машинобудування, керівництво має змогу приймати ефективні управлінські рішення, спрямовані на розвиток в стратегічній перспективі.

Фінансова стійкість є базисом покращання фінансово-господарської діяльності машинобудівних підприємств, основою реалізації поточних та стратегічних цілей у забезпеченні безперервної діяльності. Аналіз фінансового стану є найважливішим інструментарієм проведення політики підприємства, спрямованої на оптимізацію ресурсного забезпечення та підвищення конкурентоздатності продукції із розширенням внутрішніх та зовнішніх ринків збуту. Аналіз усіх внутрішніх та зовнішніх чинників впливу на покращання фінансово-господарської діяльності підприємства, надасть змогу управлінцям приймати оптимальні ефективні рішення для реалізації поставлених стратегічних планів. Визначення в подальшому основних проблем ведення бізнесу машинобудівними підприємствами в контексті забезпечення фінансового стану, фінансової стійкості, рентабельності, платоспроможності та інших показників ефективності стане підґрунтям для виокремлення напрямів покращання їх фінансово-господарської діяльності, а також напрямів забезпечення конкурентоздатності продукції, зменшення впливу ризиків функціонування, реалізації поставлених цілей, а також напрямів розширення як внутрішніх, так і зовнішніх ринків збуту продукції в умовах активізації євроінтеграційних процесів.

Нинішні проблеми щодо розвитку вітчизняних підприємств машинобудівної галузі, забезпечення належного фінансового стану, визначення факторів впливу на фінансові аспекти діяльності господарюючих суб'єктів досліджувалися такими вченими як: Бланк І.О., Барабаш Н.С., Волошина О.В., Корбутяк А.Г., Міюкова Г.І., Мних Є.В., Шергіна Л.А., Школьник І.О., Чубка О.М., Чернишов В.В., Хачатрян В.В., Павленко О.П., Пригуляк Н.М., Рекова Н.Ю., Семиліт І.В. та ін.

Кожним науковцем акцентується увага в більшій мірі на тих чи інших факторах впливу на фінансову стійкість промислових підприємств, але не

виокремлено єдиного підходу до визначення факторів та проведення оцінки фінансової стійкості підприємств машинобудування. Важливим є проведення дослідження факторів, які впливають на фінансову стійкість підприємств машинобудівної галузі за нинішніх умов функціонування для виокремлення напрямів поліпшення фінансового стану, формування та впровадження системи оцінювання та підвищення фінансової стійкості господарюючих суб'єктів.

Варто визначити першочергові чинники внутрішнього та зовнішнього характеру, які негативно впливають на фінансово-господарську діяльність підприємств машинобудування, а саме:

- складний фінансовий стан підприємств, потреба у забезпеченні додатковими фінансовими ресурсами, необхідність в активізації інноваційних процесів, залученні додаткових інвестицій (пошук надійних інвесторів);

- недостатній рівень платоспроможного попиту на продукцію машинобудівних підприємств на внутрішньому ринку;

- низький рівень конкурентоздатності як продукції, так і чималої кількості машинобудівних підприємств в цілому (необхідність у підвищенні якісних характеристик та проведенні змін в ціновій політиці);

- суттєве зростання цін на енергоносії, нестабільне політичне становище в країні;

- відсутність державних механізмів підтримки машинобудівної галузі та визначення її як однієї із пріоритетних галузей [166].

В науково-методичних виданнях не визначено єдиної класифікації факторів впливу на показники фінансової стійкості підприємства. Здебільшого їх класифікують за ознакою виникнення, тобто ендогенного та екзогенного характеру (внутрішні та зовнішні фактори). Вважаємо за необхідне дослідити класифікацію факторів за різними ознаками, що дозволить розширено підійти до питання удосконалення підходів до оцінки та підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств. На рис. 2.6

представлено узагальнену класифікацію факторів, які впливають на фінансову стійкість промислових підприємств.

Рис. 2.6. Систематизація факторів, які впливають на фінансову стійкість промислових підприємств*

*сформовано автором за: [12; 181; 201, с. 653; 105, с. 98; 97, с. 137; 82, с. 63]

Для розвитку вітчизняної економіки машинобудування, як провідна галузь, має стратегічно важливе значення. Машинобудування є вагомим чинником забезпечення конкурентоздатності економіки країни, досягнення поставлених стратегій соціально-економічного розвитку. Негативним, на сьогодні, є перевищення експорту над імпортом продукції, комплектуючих машинобудівного комплексу, значний знос основних засобів, зменшення надходження інвестицій, існування збиткових машинобудівних підприємств тощо. Існує необхідність у збільшенні рівня рентабельності та прибутковості машинобудівних підприємств, зростанні обсягів реалізації продукції, особливо за умов функціонування в рамках СОТ.

Основними факторами, які значно впливають на зниження обсягів виробництва продукції машинобудівних підприємства, є потреба у залученні інвестицій, низький рівень інноваційних процесів, недостатність оборотних коштів. На нашу думку, за нинішніх умов ведення бізнесу питання забезпечення належного рівня фінансової стійкості машинобудівних підприємств є одним із найважливіших для вирішення. Адже, фінансова стійкість характеризується співвідношенням обсягів власних та запозичених фінансових ресурсів [149].

Важливим фактором забезпечення належного рівня фінансової стійкості машинобудівного підприємства є формування такого стану фінансових ресурсів, їх розподілення та використання, за якого підприємство здатне підвищувати рівень прибутковості, зберігати належний рівень платоспроможності та кредитоспроможності під впливом різноманітних чинників зовнішнього середовища.

Фінансова стійкість підприємства забезпечує не тільки його інвестиційну привабливість, а є важливим фактором забезпечення конкурентоздатності його продукції та розширення внутрішніх і зовнішніх ринків збуту в умовах активізації євроінтеграційних процесів. Також, від фінансової стійкості залежить розвиток економічного потенціалу машинобудівних підприємств та інших галузей.

Ієрархічна структура факторів впливу на фінансову стійкість промислового підприємства використовується в цілях поглибленого їх аналізу та можливості виявлення взаємозалежності першорядних факторів та другорядних – похідних від них (рис. 2.7).

Рис. 2.7. Ієрархічна структура факторів впливу на фінансову стійкість промислового підприємства за ступенем значущості*

*побудовано автором за: [117, с. 114; 75, с. 9; 12; 201, с. 653; 104, с. 14]

Автор Король К. В. наголошує на існуванні диспропорційності стану вітчизняних машинобудівних підприємств. Дана диспропорційність визначає потребу в покращанні управлінських механізмів підприємства з метою реалізації сформованих стратегій розвитку. Управлінські процеси вимагають удосконалення на усіх рівнях управління – на рівні галузі, а також на рівні безпосередньо господарюючого суб'єкта [74, с. 162]. Групи внутрішніх та зовнішніх факторів впливу на фінансово-господарську діяльність

підприємства, в загальному, співвідносяться із факторами, що впливають на фінансовий стан, фінансову стійкість, рентабельність та платоспроможність підприємства.

В нинішніх умовах, більшість вітчизняних промислових підприємств потребують значної модернізації, залучення додаткових фінансових ресурсів, формування та реалізації програм державної підтримки, що вплине на стан економіки країни в цілому. Виробництво конкурентоспроможної продукції та активізація інноваційно-інвестиційних процесів можливе лише за умови стабільного фінансового стану господарюючого суб'єкта. Тому, важливим є дослідження питань впливу зовнішнього оточення на функціонування підприємства, задля вироблення ефективних механізмів та прийняття ефективних управлінських рішень. Для цього, відповідальними фахівцями (управлінському персоналу) необхідно володіти достатньою кількістю інформаційних даних. Вірно організована робота у функціональних елементах системи управління підприємством (структурних підрозділах) сприятиме збору та опрацюванню інформації щодо факторів впливу на усі господарські процеси. При формуванні заходів в напрямі покращання фінансового стану та реалізації фінансової стратегії варто брати до уваги не тільки рівень впливу того чи іншого фактора на фінансову стійкість, але й стадією життєвого циклу підприємства та управлінські дії [197].

Серед науковців не існує однозначних думок щодо виокремлення тих чи інших факторів впливу на фінансову стійкість підприємства. Більшістю науковців серед основних таких факторів визначається використання новітніх технологій, матеріалів та комплектуючих у виробництві продукції; рівень зносу основних засобів підприємства; конкурентне становище підприємства, зокрема рівень його конкурентоспроможності продукції; стан зобов'язань та власного капіталу підприємства тощо.

Натомість, інші науковці серед основних факторів впливу на фінансовий стан та фінансову стійкість підприємства виокремлюють управлінські заходи в системі менеджменту, зокрема у фінансовому

управлінні; ефективність підсистеми управління ризиками; збалансованість статей балансу підприємства та ін. В загальному, на фінансово-господарську діяльність підприємства, зокрема, на його фінансову стабільність впливає стан економіки країни та сприятливість функціонування на зовнішніх ринкових сегментах, тобто бізнес середовище та рівень його стабільності в аспекті податкової, соціальної та грошово-кредитної політики.

Серед зовнішніх факторів впливу на фінансово-господарську діяльність машинобудівного підприємства варто виокремити фактори прямої та непрямой дії. До зовнішніх факторів впливу прямої дії відносяться: конкурентне середовище, споживачі продукції, взаємовідносини із постачальниками, розвиток галузі, існуюча інфраструктура ринку, діяльність органів влади (законодавчо-нормативна база). Факторами зовнішнього оточення господарюючого суб'єкта непрямой дії є міжнародне оточення, науково-технічний прогрес, міжнародні події, політичне становище (стабільність), соціально-культурні чинники, міжнародні економічні відносини та стан економіки країни, науково-технічний рівень розвитку [67, с. 58].

Зовнішні (екзогенні) фактори – соціально-економічне становище країни; рівень політичної стабільності; конкурентне бізнес-середовище функціонування промислових підприємств; інвестиційна політика, кредитно-фінансова, валютна, антимонопольна та податкова політики; регуляторна політика уряду країни; платоспроможність споживачів промислової продукції; інвестиційний клімат (інвестиційна політика); зовнішньоекономічна політика країни; умови експорту та імпорту продукції; технічний та технологічний прогрес; стан ринку і галузі; стан на ринку постачальників [104].

Слід зазначити про наявні труднощі проведення оцінювання фінансової стійкості машинобудівних підприємств, які викликані специфікою девізної політики, ціновою нестабільністю, високою інфляцією (чи коливанням інфляції), політичною нестабільністю, законодавчими недоопрацюваннями

фінансово-кредитного характеру. Зазначені процеси призводять до своєрідного «дезорієнтування» економічних параметрів фінансового стану. Внаслідок цього значення розрахованих показників, через певний проміжок часу втрачає актуальність та інформаційну цінність, навіть незважаючи на визначену управлінським персоналом підприємства періодичність проведення оцінювання показників фінансової стійкості та фінансового стану.

Серед загальних чинників систематичного характеру, які стоять на заваді розвитку машинобудівних підприємств, виокремлюють: суттєву недостатність технологічного оновлення (занадто низький вплив технічного та технологічного прогресу), зниження результативності фінансово-господарської діяльності в контексті ефективності виробництва продукції, потребу в збільшенні рівня конкурентоспроможності виробів машинобудування.

Враховуючи проблематику функціонування машинобудівних підприємств, можна визначити напрями, які сприятимуть покращенню фінансового стану та досягненню поставлених господарюючими суб'єктом цілей, шляхом коригування стратегічних напрямів розширення зовнішніх ринків збуту, реалізації напрямів підвищення рівня конкурентоспроможності продукції та підприємства в цілому [206].

Проведене нами систематизування зовнішніх факторів впливу на фінансову стійкість машинобудівних підприємств, дозволило диференційовано підійти до них класифікувавши їх за такими групами як: політичні та законодавчо-адміністративні, фінансово-економічні фактори, технологічні, галузеві, ринкові та інші фактори, серед яких ми виокремили соціально-демографічні, географічні, екологічні, транспортні (табл. 2.9). Кожен із наведених груп факторів, в тій чи іншій мірі, спричиняє вплив на показники фінансової стійкості підприємства. Найбільш суттєвими зовнішніми факторами впливу на показники фінансової стійкості машинобудівних підприємств є фінансово-економічні та технологічні.

Систематизація зовнішніх факторів впливу на фінансову стійкість
машинобудівних підприємств*

Групи факторів	Найменування факторів
Політичні та законодавчо-адміністративні фактори	Введення воєнного стану; рівень політичної стабільності; законодавча і нормативно-правова база (фінансово-кредитна законодавча база); адміністративно-правові норми та відносини; зовнішньоекономічна політика країни (рівень підтримки експортно-орієнтованих підприємств); застосування фінансових санкцій; регуляторна політика уряду.
Фінансово-економічні фактори	Стан економіки країни; конкурентне бізнес-середовище на внутрішньому та зовнішньому ринках; рівень державної підтримки в контексті впровадження реформ, спрямованих на підтримку машинобудування; вплив монополізації економіки країни; рівень інфляції; діяльність антимонопольного комітету (дотримання антимонопольного законодавства); вплив кредитної політики; вплив податкового навантаження; вплив євроінтеграційних процесів; державне фінансування інноваційних проєктів; інвестиційна політика (інвестиційний клімат); розвиток страхового ринку.
Технологічні фактори	Вплив науково-технічних досліджень; науково-технічне співробітництво з іноземними бізнес-партнерами; технічний та технологічний прогрес (рівень сучасності обладнання в галузі).
Галузеві фактори	Конкурентна структура та рівень концентрації в галузі; стан ринку і галузі, в якому працює підприємство; рівень інноваційності галузі; достатність та рівень підготовки персоналу; вирішення питань інноваційно-інвестиційної підтримки галузі; доступність матеріально-технічних ресурсів; нормативно-правові механізми регулювання в галузі.
Ринкові фактори	Рівень платоспроможності споживачів; стан на ринку постачальників сировини, матеріалів, комплектуючих; доступність до ринку новітніх технологій; діяльність посередників; можливість охоплення додаткових ринкових сегментів збуту продукції машинобудування; рівень обслуговування банків та страхових організацій; нестабільність валютного ринку; рівень місткості внутрішнього ринку.
Інші фактори (соціально-демографічні, географічні, екологічні, логістичні)	Соціально-економічне становище в країні (соціально-економічна стабільність); традиції та цінності; освітній рівень населення; міграційні тенденції; достатність та доступність природних ресурсів країни; катастрофи та стихійні лиха; доступність енергоносіїв; рівень екологічної безпеки; використання залишків виробництва для подальшого виробництва продукції; рециркування та утилізація відходів; специфіка транспортної інфраструктури.

*сформовано автором за: [181; 97; 103, с. 210; 28, с. 401; 55, с. 114; 104, с. 13; 52, с. 49; 177, с. 80; 169, с. 28]

Не в повній мірі сприяють розвитку фінансово-економічної діяльності машинобудівних підприємств окремі політичні та законодавчо-адміністративні фактори, адже нагальним залишається питання визнання урядом машинобудівної галузі як пріоритетної, коригування регуляторної політики, зменшення податкового навантаження, посилення державного фінансування інноваційних проєктів тощо.

Особливу роль у покращанні фінансово-господарської діяльності підприємств відіграють саме внутрішні фактори (ендогенні), зокрема методи й інструментарій управління прибутковістю суб'єкта, підходи до управління власними фінансовими ресурсами, мотиваційні заходи, інформаційне забезпечення, аналітичні процедури тощо.

Основними внутрішніми факторами є обрані підходи до управління підприємством, зокрема: гнучкість системи менеджменту; забезпеченість компетентним персоналом; економічний потенціал та масштаби підприємства; ділова репутація підприємства на внутрішньому та зовнішньому ринках; ефективність ризик-менеджменту; підходи до управління витратами; інноваційність технологічного забезпечення та стан основних засобів підприємства; фінансово-ресурсне забезпечення діяльності; ефективність фінансових операцій; стан кредиторської та дебіторської заборгованості; рівень конкурентоспроможності продукції та підприємства на ринку.

Внутрішні фактори впливу на показники фінансової стійкості є саме тими причинами, явищами та рушійними силами, на які процесно може впливати керівництво підприємства за умови адаптації до впливу факторів зовнішнього середовища. Зазначені фактори, ми об'єднали в такі групи як: фінансово-економічні, організаційно-виробничі, управлінські, кадрові та науково-технологічні (табл. 2.10).

Систематизація внутрішніх факторів впливу на фінансову стійкість
машинобудівних підприємств*

Групи факторів	Найменування факторів
Фінансово-економічні фактори	Наявність дієвої підсистеми фінансово-економічної безпеки; стан фінансово-ресурсного забезпечення; результативність фінансово-господарської діяльності; рівень розвитку фінансового потенціалу; рівень управління ризиками із визначеними напрямками нейтралізації ризиків; ефективність управління витратами; реалізація напрямів підвищення фінансової стійкості та ліквідності; історія кредитних зобов'язань, залежність від інвесторів та кредиторів; ефективність фінансової політики; управління оборотними активами; рівень інвестиційної привабливості; стан майна та структура фінансових ресурсів; ділова репутація; забезпечення раціональної структури капіталу (розмір сплаченого статутного капіталу).
Організаційно-виробничі фактори	Наявність удосконаленої організаційної структури; масштаби підприємства; рівень відповідності продукції споживчим запитам (якість, ціна); рівень конкурентоспроможності продукції машинобудування; наявність інноваційної діяльності; рівень організації маркетингу; концентрація виробництва; виробнича структура та форма спеціалізації; рівень організації процесів виробництва та управління підприємством.
Управлінські фактори	Рівень кваліфікації управлінського персоналу; використання новітніх методів до управління фінансовим станом; організація системи управління підприємством; визначені підходи до оцінювання фінансової стійкості та фінансового стану; рівень гнучкості системи управління; тактика управління фінансовими ресурсами та прибутком; рівень результативності підсистеми оцінювання та контролю за фінансовим станом.
Науково-технологічні фактори	Стан проведення наукових досліджень (впровадження науково-технічних розробок); стан матеріально-технічного забезпечення; реконструкція, модернізація обладнання; впровадження новітніх технологій; застосування новітніх інформаційних технологій для обробки інформаційних джерел (рівень професійного використання інформаційних ресурсів).
Кадрові фактори	Рівень компетентності фахівців, які залучені до проведення оцінювання фінансової стійкості, прийняття оптимальних рішень, реалізації напрямів підвищення фінансової стійкості; структура та професійний рівень менеджерів; мотивація (стимулювання) персоналу; корпоративна культура та умови праці; наявність планово-економічного підрозділу підприємства.

*сформовано автором за: [50, с. 10; 82, с. 56; 104, с. 13; 52, с. 49; 177, с. 82; 120, с.92; 169, с. 29]

У залежності від стану та рівня забезпечення фінансової стійкості, специфіки діяльності підприємства, його масштабів, рівня

конкурентоздатності продукції, обсягів виробництва та збуту кожному фактору із наведених груп притаманний різний ступінь впливу на забезпечення належного фінансового стану для ведення прибуткової діяльності. У випадку, коли на підприємстві сформовано та впроваджено результативну систему оцінювання та підвищення фінансової стійкості, ефективну підсистему фінансово-економічної безпеки, підсистему управління ризиками, провадиться ефективна фінансова політика, наявна раціональна структура капіталу, можна стверджувати й про досконало упорядковану організаційну структуру, належний рівень організації процесів виробництва продукції, достатньо високий рівень кваліфікації управлінського персоналу та компетентності персоналу. Відповідно, можемо дійти висновку, що на противагу від факторів впливу макросередовища, наявний тісний функціональний взаємозв'язок між внутрішніми факторами. У випадку відсутності суттєвих проблем в контексті управління підприємством, зазначене вище твердження є закономірним, адже пояснюється належним забезпеченням функціональних взаємозв'язків між базовими елементами системи менеджменту машинобудівного підприємства.

Саме внутрішня площина забезпечення фінансової стійкості, реалізація напрямів її підвищення характеризує достатність фінансово-ресурсного, інноваційного та інвестиційного потенціалу, що призводить до позитивної динаміки розвитку фінансово-господарської діяльності машинобудівного підприємства.

Одним із важливих напрямів покращання фінансово-господарського стану машинобудівного підприємства є вдосконалення інформаційної бази даних. Чимала роль у цьому належить такому функціональному елементу системи управління підприємством як аналіз фінансового стану, об'єктами якого є ліквідність підприємства, фінансова стійкість, платоспроможність, рух фінансових ресурсів, ділова активність господарюючого суб'єкта та активи і пасиви підприємства [86]. Удосконалення процесів проведення аналізу фінансового стану підприємства надає можливість вчасно виявляти

відхилення фактично отриманих показників від запланованих, визначати резерви покращання фінансово-господарської діяльності та приймати ефективні управлінські рішення в напрямі забезпечення платоспроможності підприємства. В умовах мінливого бізнес-оточення, удосконалення підсистеми управління фінансовими ресурсами господарюючого суб'єкта, формування структури системи оцінювання та підвищення фінансової стійкості є основою зміцнення стабільності та фінансової рівноваги.

Управлінському персоналу необхідно визначити напрями покращання інформаційного, технологічного, фінансового забезпечення. Також, на рівні управління підприємством (за необхідності) мають бути внесені корективи (зміни) у функціональні складові менеджменту такі як: стимулювання, мотивація, облік, організація, планування, прогнозування, аналіз, контроль, моніторинг. Формування підсистеми показників результативності надасть змогу вчасно реагувати на зміни умов функціонування та приймати ефективні управлінські рішення.

Використовуючи різноманітні фінансові методи, важелі, інформаційне забезпечення, управлінський персонал провадить управління фінансовим станом з метою досягнення поставлених цілей розвитку. Цілеспрямованим управлінням фінансовою стійкістю та фінансовим станом господарюючого суб'єкта є формування та реалізація стратегічних орієнтирів щодо підвищення рентабельності та забезпечення стабільності діяльності підприємства. Серед завдань аналізу фінансового стану, зокрема його управління, слід виокремити такі як: систематизація та опрацювання показників фінансової стійкості та рентабельності господарюючого суб'єкта; оцінювання стану та динаміки ліквідності й платоспроможності підприємства; оцінка ділової активності; аналіз результативності використання майна підприємства, а також ефективності використання фінансового забезпечення; формування напрямів покращення показників ефективності діяльності. Для визначення рентабельності відповідальні фахівці розраховують такі коефіцієнти як рентабельність власного капіталу,

рентабельність активів, власних коштів та продукції підприємства. Удосконалення опрацювання інформаційних даних в системі управління підприємством надасть можливість приймати ефективні управлінські рішення, вчасно вносити корективи у попередньо сформовані поточні та стратегічні плани.

В контексті покращання фінансово-господарської діяльності та забезпечення належного фінансового стану, управлінський персонал має постійно проводити моніторинг внутрішніх та зовнішніх чинників впливу на діяльність підприємства, зокрема факторів вливу на фінансову стійкість; здійснювати заходи із зменшення впливу ризиків та загроз; сформувати ефективну систему аналітичних показників, які в повній мірі надаватимуть інформацію про діяльність підприємства в розрізі структурних підрозділів; забезпечити взаємозв'язки між базовими функціональними складовими системи управління підприємством; сформувати плани внесення корективів при виявленні значних відхилень між фактичними показниками та плановими; сформувати адаптивні механізми, які будуть використані у випадку негативного впливу факторів зовнішнього середовища на діяльність підприємства [149].

Експертне оцінювання, особливо в стратегічному аналізі діяльності машинобудівного підприємства, є дієвим засобом прогнозування та оцінки фінансової стійкості підприємства, шляхом розрахунку інтегральної оцінки рівня важливості окремого фактора. Результати експертизи залучених до анкетування фахівців надають можливість визначити рівень вагомості того чи іншого фактора, визначити проблемні аспекти фінансово-господарської діяльності в нинішніх умовах ведення бізнесу, згрупувати негативні фактори, загрози та розробити напрями протидії їх впливу, а також механізми адаптації із виокремленням сильних сторін функціонування підприємства та визначенням перспектив розвитку.

В рамках нашого дослідження, для формування системи оцінки та підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств,

виокремлення напрямів забезпечення належного фінансового стану було проведено експертне оцінювання внутрішніх та зовнішніх факторів впливу на фінансову стійкість окремих підприємств Вінниччини, а саме: ПАТ «Барський машинобудівний завод», ПрАТ «Калинівський машзавод», ПАТ «Могилів-Подільський машинобудівний завод», ПрАТ «ПлазмаТек», ПрАТ «Вінницький завод «Маяк». Експертами виступили керівники, бухгалтери, компетентні спеціалісти структурних підрозділів машинобудівних підприємств, яким було запропоновано взяти участь в анкетуванні шляхом оцінювання важливості (вагомості) фактора, існуючого на даний момент рівня впливу із визначенням позитивної чи негативної динаміки дії окремого фактора (табл. Д.1).

Для одержання аналітичної інформації значимості фактора для галузі, існуючого в даний часовий проміжок рівня впливу та позитивної чи негативної спрямованості внутрішніх та зовнішніх факторів, які найсуттєвіше впливають на фінансовий стан машинобудівного підприємства, зокрема, на забезпечення фінансової стійкості, за допомогою анкетування фахівці досліджуваних машинобудівних підприємств, які виступили експертами, оцінили кожен фактор (із запропонованої градації) за наступними критеріями:

– суцільна вагомість (значимість) впливу фактора, відповідно до галузі функціонування за такою шкалою: 3 – значна, 2 – помірна, 1 – несуттєва;

– існуючий на даний час рівень впливу фактора за шкалою оцінювання від 0 до 3, де: 0 – дія фактора відсутня, 1 – слабка дія фактора; 2 – фактор характеризується помірним впливом на фінансову стійкість підприємства, 3 – фактору притаманний сильний вплив;

– динаміка дії фактора: «+» – позитивний вплив фактора на забезпечення фінансової стійкості; «-» – негативна тенденція впливу фактора.

Результати експертного оцінювання впливу зовнішніх факторів на показники фінансової стійкості досліджуваних машинобудівних підприємств Вінниччини згруповані у табл. 2.11.

Таблиця 2.11

Результати експертного оцінювання впливу зовнішніх факторів на показники фінансової стійкості машинобудівних підприємств Вінниччини*

Зовнішні фактори впливу	Суцільна вагомість фактора (1,2,3)	Існуючий на даний час рівень впливу фактора (0,1,2,3)	Динаміка дії фактора («+», «-»)	Результат оцінювання впливу фактора
1	2	3	4	5
Політичні та законодавчо-адміністративні				
1. Введення воєнного стану	3	3	-	-9
2. Рівень політичної стабільності	3	1	-	-3
3. Законодавча та нормативно-правова база (фінансово-кредитна законодавча база)	3	2	-	-6
4. Адміністративно-правові норми та відносини	3	1	+	+3
5. Зовнішньоекономічна політика країни (рівень підтримки експортно-орієнтованих підприємств)	3	2	-	-6
6. Застосування фінансових санкцій	2	2	-	-4
7. Регуляторна політика уряду	3	1	-	-3
Разом за політичними та законодавчо-адміністративними				-26
Фінансово-економічні фактори				
8. Стан економіки країни	3	2	-	-6
9. Конкурентне бізнес-середовище на внутрішньому та зовнішньому ринках	3	2	+	+6
10. Рівень державної підтримки в контексті впровадження реформ, спрямованих на підтримку машинобудування	3	1	-	-3
11. Вплив монополізації економіки країни	2	2	-	-4
12. Рівень інфляції	3	3	-	-9
13. Діяльність антимонопольного комітету (дотримання антимонопольного законодавства)	2	1	+	+2
14. Вплив кредитної політики	3	2	-	-6
15. Вплив податкового навантаження	3	2	-	-6
16. Вплив євроінтеграційних процесів	3	2	+	+6
17. Державне фінансування інноваційних проектів	3	2	-	-6
18. Інвестиційна політика (інвестиційний клімат)	3	1	-	-3
19. Розвиток страхового ринку	2	1	+	+2
Разом фінансово-економічними факторами				-27
Технологічні фактори				
20. Вплив науково-технічних досліджень	3	1	-	-3
21. Науково-технічне співробітництво з іноземними бізнес-партнерами	3	2	+	+6
22. Технічний та технологічний прогрес (рівень сучасності обладнання в галузі)	3	2	-	-6

Продовження табл. 2.11

1	2	3	4	5
Разом технологічними факторами				-3
Галузеві фактори				
23. Конкурентна структура та рівень концентрації в галузі	3	2	+	+6
24. Стан ринку і галузі, в якому працює підприємство	2	1	+	+2
25. Рівень інноваційності галузі	2	2	-	-4
26. Достатність та рівень підготовки персоналу	3	1	-	-3
27. Вирішення питань інноваційно-інвестиційної підтримки галузі	3	2	-	-6
28. Доступність матеріально-технічних ресурсів	3	2	-	-6
29. Нормативно-правові механізми регулювання в галузі	3	1	-	-3
Разом за галузевими факторами				-14
Ринкові фактори				
30. Рівень платоспроможності споживачів	3	3	-	-9
31. Стан на ринку постачальників сировини, матеріалів, комплектуючих	3	1	-	-3
32. Доступність до ринку новітніх технологій	3	2	-	-6
33. Діяльність посередників	3	2	+	+6
34. Можливість охоплення додаткових ринкових сегментів збуту продукції машинобудування;	3	2	-	-6
35. Рівень обслуговування банків та страхових організацій	3	3	-	-9
36. Особливості валютного ринку	3	2	-	-6
37. Рівень місткості внутрішнього ринку	3	1	+	+3
Разом за ринковими факторами				-30
Інші фактори (соціально-демографічні, географічні, екологічні, транспортні)				
38. Соціально-економічне становище в країні (соціально-економічна стабільність)	3	2	-	-6
39. Традиції та цінності	2	1	+	+2
40. Освітній рівень населення	3	2	+	+6
41. Міграційні тенденції	3	2	-	-6
42. Достатність та доступність природних ресурсів країни	3	1	-	-3
43. Катастрофи та стихійні лиха	3	1	-	-3
44. Доступність енергоносіїв	3	2	-	-6
45. Рівень екологічної безпеки	3	1	-	-3
46. Використання залишків виробництва для подальшого виробництва продукції	3	2	-	-6
47. Рециклювання та утилізація відходів	3	2	-	-6
48. Специфіка транспортної інфраструктури	3	1	+	+3
Разом за іншими факторами				-25
Разом за зовнішніми факторами впливу				-125

* сформовано та розраховано автором за даними анкетування експертів

Аналіз отриманих даних опитування експертів щодо вагомості та впливу зовнішніх факторів на показники фінансової стійкості машинобудівних підприємств Вінниччини дає змогу зробити такі висновки:

- за результатами оцінювання факторів найбільший вплив мають ринкові фактори, які отримали найбільший оціночний бал (результати оцінки -30 балів);

- друге місце за негативним впливом на фінансову стійкість та фінансовий стан машинобудівних підприємств належить групі фінансово-економічних факторів (результат оцінки - 27 балів);

- експертами також було визначено, що суттєво впливають на діяльність підприємства фактори групи політичних та законодавчо-адміністративних.

Щодо групи ринкових факторів експертами було надано найбільш негативну оцінку наявному рівню платоспроможності споживачів, рівню обслуговування банків, а також було зазначено про проблематику охоплення додаткових ринкових сегментів збуту продукції. Серед групи фінансово-економічних факторів, експерти зазначили негативний вплив інфляції, стан економіки країни, вплив кредитної політики та податкового навантаження, а також акцентувати увагу на недостатньому державному фінансуванні інноваційних проєктів. Серед групи політичних та законодавчо-адміністративних факторів, беззаперечним було виокремлено негативний вплив війни з російською федерацією, введення воєнного стану. Також, експерти зазначили про необхідність удосконалення окремих аспектів в законодавчій та нормативно-правовій базі, низький рівень державної підтримки у проведенні зовнішньоекономічної діяльності.

Відповідно до таблиці 2.12, за результатами експертного оцінювання впливу внутрішніх факторів на показники фінансової стійкості машинобудівних підприємств Вінниччини прослідковується позитивний вплив факторів організаційно-виробничої групи, управлінських факторів та кадрових.

Таблиця 2.12

Результати експертного оцінювання впливу внутрішніх факторів на показники фінансової стійкості машинобудівних підприємств Вінничини*

Внутрішні фактори впливу	Суцільна вагомість фактора (1,2,3)	Існуючий на даний час рівень впливу фактора (0,1,2,3)	Динаміка дії фактора («+», «-»)	Результат оцінювання впливу фактора
1	2	3	4	5
Фінансово-економічні фактори				
1. Наявність дієвої підсистеми фінансово-економічної безпеки	3	1	+	+3
2. Стан фінансово-ресурсного забезпечення	3	2	-	-6
3. Результативність фінансово-господарської діяльності	3	1	+	+3
4. Рівень розвитку фінансового потенціалу	3	2	-	-6
5. Рівень управління ризиками (напрями нейтралізації ризиків)	3	2	-	-6
6. Ефективність управління витратами	3	3	-	-9
7. Реалізація напрямів підвищення фінансової стійкості та ліквідності	3	2	-	-6
8. Історія кредитних зобов'язань, залежність від інвесторів та кредиторів	2	2	-	-4
9. Ефективність фінансової політики	3	1	+	+3
10. Управління оборотними активами	3	2	+	+6
11. Рівень інвестиційної привабливості	3	2	-	-6
12. Стан майна та структура фінансових ресурсів	3	1	-	-3
13. Ділова репутація	3	1	+	+3
14. Забезпечення раціональної структури капіталу (розмір сплаченого статутного капіталу)	3	1	-	-3
Разом				-31
Організаційно-виробничі фактори				
15. Вплив удосконалення організаційної структури	3	1	+	+3
16. Масштаби підприємства	2	1	-	-2
17. Рівень відповідності продукції споживчим запитам (якість, ціна)	3	2	-	-6
18. Рівень конкурентоспроможності продукції машинобудування	3	2	-	-6
19. Вплив розвитку інноваційної діяльності	3	2	-	-6
20. Рівень організації маркетингу	3	2	+	+6
21. Концентрація виробництва	2	2	+	+4
22. Виробнича структура та форма спеціалізації	2	2	+	+4

Продовження табл. 2.12

1	2	3	4	5
23. Рівень організації процесів виробництва та управління підприємством	3	2	+	+6
Разом				+3
Управлінські фактори				
24. Рівень кваліфікації управлінського персоналу	3	3	+	+9
25. Використання новітніх методів до управління фінансовим станом	3	1	+	+3
26. Організація системи управління підприємством	3	2	+	+6
27. Визначені підходи до оцінювання фінансової стійкості та фінансового стану	3	2	+	+6
28. Рівень гнучкості системи управління	3	1	+	+3
29. Тактика управління фінансовими ресурсами та прибутком	3	2	+	+6
30. Рівень результативності підсистеми оцінювання та контролю за фінансовим станом	3	2	+	+6
Разом				+39
Науково-технологічні фактори				
31. Проведення наукових досліджень (впровадження науково-технічних розробок)	3	1	-	-3
32. Стан матеріально-технічного забезпечення	3	2	-	-6
33. Реконструкція, модернізація обладнання	3	2	+	+6
34. Вплив впровадження новітніх технологій	3	1	-	-3
35. Застосування новітніх інформаційних технологій для обробки інформаційних джерел (рівень професійного використання інформаційних ресурсів)	3	1	+	+3
Разом				+3
Кадрові фактори				
36. Рівень компетентності фахівців, які залучені до проведення оцінювання фінансової стійкості, прийняття оптимальних рішень, реалізації напрямів підвищення фінансової стійкості	3	1	-	-3
37. Структура та професійний рівень менеджерів	3	2	-	-6
38. Мотивація (стимулювання) персоналу	3	2	+	+6
39. Корпоративна культура та умови праці	3	1	-	-3
40. Діяльність планово-економічного підрозділу підприємства	3	1	+	+3
Разом				+3
Разом за внутрішніми факторами впливу				+38

*сформовано та розраховано автором за даними анкетування експертів

Зниження негативного впливу внутрішніх факторів на забезпечення фінансової стійкості машинобудівних підприємств залежить від дій управлінського персоналу, внесення змін в складові системи менеджменту. Фактори впливу на показники фінансового стану та фінансової стійкості машинобудівних підприємств є тими на які, здебільшого, власники, провідні фахівці не мають суттєвого впливу. Через те, з метою забезпечення розвитку фінансово-господарської діяльності для управлінців нагальним є удосконалення підсистеми управління ризиками, особливо в напрямі нейтралізації загроз ведення бізнесу, а також формування адаптаційного інструментарію щодо умов функціонування на ринку.

Найбільш суттєвий вплив на забезпечення фінансової стійкості мають управлінські фактори, серед них: рівень кваліфікації управлінського персоналу, організація системи менеджменту й тактика управління фінансовими ресурсами. Серед групи фінансово-економічних факторів виявляються проблеми в ефективності управління витратами, реалізації напрямів підвищення фінансової стійкості та ліквідності, забезпеченні інвестиційної привабливості та ін.

Провівши дослідження факторів впливу на показники фінансової стійкості машинобудівних підприємств (із виокремленням тих, які найсуттєвіше впливають на фінансовий стан та фінансово-господарську діяльність суб'єкта в цілому), визначено основні фактори підвищення фінансової стійкості в нинішніх умовах ведення бізнесу, зокрема:

- удосконалення управлінських механізмів щодо забезпечення ліквідності балансу підприємства, інфляційного захисту та, в цілому, поліпшення управління оборотними коштами господарюючого суб'єкта [72];
- розробка заходів щодо усунення відхилень фактичних значень фінансових показників підприємства від нормативних;
- формування підсистеми фінансового контролінгу із забезпеченням взаємозв'язків такої системи із іншими під підсистемами менеджменту підприємства;

- удосконалення підсистеми оперативного фінансового планування та внесення змін в політику управління грошовими потоками підприємства;
- формування системи оціночних показників фінансового стану підприємства із моніторингом основних із них;
- удосконалення ризик-менеджменту на підприємстві та впровадження адаптивного інструментарію протидії впливу негативних чинників на фінансово-господарську діяльність.

Варто визначити основоположні заходи щодо забезпечення та підвищення фінансової стійкості машинобудівного підприємства, зокрема:

- удосконалення підсистеми управління витратами підприємства, що сприятиме збільшенню капіталу та зростанню ефективності ведення фінансово-господарської діяльності;
- реалізація напрямів щодо збільшення обсягів власного капіталу та величини власних оборотних коштів із формуванням резервів;
- прийняття заходів щодо пришвидшення оборотності активів за допомогою сплати перебільшеної дебіторської заборгованості;
- формування управлінських напрямів щодо оптимізації обсягу запасів підприємства, що надасть можливість здійснювати додаткові капітальні вкладення й пришвидшити оборотність активів.

Зазначені управлінські дії та заходи щодо забезпечення й підвищення фінансової стійкості підприємства повинні характеризуватися комплексністю, системністю із контролем якості та вчасністю їх реалізації [152].

Зважаючи на те, що машинобудівна галузь нараховує ряд підгалузей, а номенклатура виробів підприємств є досить розширеною, враховуючи специфіку діяльності кожного, мають бути визначені власні напрями зменшення ризиків господарювання та адаптації до умов зовнішнього середовища. Фінансова стійкість машинобудівного підприємства є основою до розвитку його економічного потенціалу, збільшення конкурентоспроможності продукції, прибутковості та розширення ринків

збуту. Чітко визначивши фактори впливу на фінансово-господарську діяльність підприємства, зокрема і на забезпечення фінансової стійкості, відповідальні фахівці (економісти) підприємства мають змогу приймати управлінські рішення щодо ліквідації негативних чинників впливу [135]. На нашу думку на кожному підприємстві повинна бути сформована система оцінювання та підвищення фінансової стійкості, яка складатиметься із організаційних, функціональних та концептуальних елементів.

Виходячи із особливостей діяльності, управлінським персоналом в системі менеджменту промислового підприємства, має бути сформована власна система оцінювання із обґрунтованими складовими елементами, за допомогою якої можна вчасно визначати відхилення від норм, виявляти потенційні можливості, зменшити вплив негативних факторів та посилювати (за потреби) моніторинг за виконанням поставлених завдань, відносно покращання фінансового стану господарюючого суб'єкта.

Висновки до другого розділу

Проведені дослідження і отримані результати у другому розділі дисертації дозволяють зробити наступні висновки:

1. В контексті дослідження динаміки розвитку фінансово-господарської діяльності машинобудівних підприємств визначено проблематику їх функціонування в нинішніх умовах ведення бізнесу, що надасть можливість зацентувати увагу на нагальних чинниках. Здійснено аналіз динаміки індексу промислової та машинобудівної продукції, за яким спостерігається негативна тенденція зміни індексів промислової продукції, зокрема систематизовано індекси промислової та машинобудівної продукції за 2013-2021 роки. Здійснено аналіз обсягів реалізації машинобудівної продукції України за 2017-2021 рр., та фінансових результатів до оподаткування, із

метою відстеження кількості підприємств, які отримали прибуток, та тих, які отримали збиток, а також динаміки їх фінансових результатів.

2. Досліджено індекси промислової та машинобудівної продукції Вінниччини, за якими відслідковується позитивна тенденція із 2019 р. по 2021 р. та визначено, що в машинобудуванні Вінниччини серед видів продукції перше місце займає виробництво машин та устаткування (61,9%), транспортних засобів (17,9%). Обґрунтовано роль інвестиційно-інноваційної складової розвитку промисловості, зокрема й машинобудівної галузі України та машинобудівних підприємств Вінницької області.

3. Базисно охарактеризовано діяльність машинобудівних підприємств Вінницької області: ПАТ «Барський машинобудівний завод», ПрАТ «Калинівський машзавод», ПАТ «Могилів-Подільський машинобудівний завод», ПрАТ «ПлазмаТек», ПрАТ «Вінницький завод «Маяк», за звітними даними яких проведено аналіз динаміки основних показників їх фінансово-господарської діяльності за період із 2018-2021 рр. Опрацювавши дані звітності та інші інформаційні джерела про діяльність досліджуваних машинобудівних підприємств Вінниччини, нами визначено основні проблеми, які мають значний вплив на розвиток бізнесу в сучасному конкурентному бізнес-середовищі та надано пропозиції в напрямі покращання фінансового стану, в тому числі й забезпечення фінансової стійкості (для кожного із досліджуваних підприємств), окремі з яких можуть бути використані в діяльності інших промислових підприємств.

4. В рамках поставленої мети дисертаційної роботи, проведено аналіз науково-методичних підходів відносно оцінювання та забезпечення ліквідності промислових підприємств із виокремленням напрямів зростання її рівня, зокрема обґрунтовано підходи науковців до розрахунку ліквідності, визначення платоспроможності. Схематично відображено комплексність ліквідності підприємства, оцінювання та забезпечення його фінансової стійкості, яка полягає в необхідності оцінювання ліквідності активів, ліквідності балансу та, в загальному, ліквідності господарюючого суб'єкта.

5. Аргументовано основні цілі, функції оцінки ліквідності і платоспроможності із розкриттям специфіки розрахунку ліквідності підприємства. Запропоновано враховувати резерви ліквідності у формі не використаних кредитних ліній, а саме ряд чинників, які впливають на рівень ліквідності господарюючого суб'єкта (стан запасів та дебіторської заборгованості).

6. Доведено, що для розвитку фінансово-господарської діяльності машинобудівних підприємства, особливо за трансформаційних умов ведення бізнесу, обґрунтування нормативних значень коефіцієнтів ліквідності має важливе значення. Через те, наведено варіацію нормативних значень показників ліквідності підприємства. Запропоновано, при визначенні значення коефіцієнтів ліквідності, враховувати умови ведення бізнесу, специфіку господарювання конкретного підприємства, низку факторів, які чинять найбільший вплив на швидкість перетворення активів та, у свою чергу, погашення поточних зобов'язань.

7. Визначено динаміку оборотних активів машинобудівних та промислових підприємств України із розподілом на великі, середні, малі за 2013-2021 рр., яка свідчить про позитивну тенденцію зростання оборотних активів машинобудівних підприємств. Проведено аналіз оборотних і необоротних активів машинобудівних підприємств Вінниччини та акцентовано увагу на потребі посилення своєчасності проведення контролю. Оцінено динаміку обсягу поточних зобов'язань та забезпечень машинобудівних підприємств й промисловості України із розподілом на великі, середні, малі за 2013-2021 рр. Проаналізовано динаміку капіталу та зобов'язань досліджуваних машинобудівних підприємств Вінниччини. Розраховано показники ліквідності машинобудування та промисловості за 2013-2021 рр. та зроблено висновок, що не усі показники відповідають рекомендованому значенню.

8. Проведено розрахунок показників фінансової стійкості та стабільності машинобудівних підприємств Вінниччини за 2018-2021 рр.

Запропоновано інтегровані (комплексні) напрями та послідовність забезпечення фінансової стійкості й ліквідності машинобудівних підприємств, які цілеспрямовані на досягнення економічної стабільності і фінансової рівноваги господарюючого суб'єкта за умови управлінської орієнтації послідовності дій та впровадження запропонованої підсистеми управління фінансовими ризиками.

9. Упорядковано типову класифікацію факторів за різними ознаками, що дозволить розширено підійти до питання удосконалення підходів до оцінки та підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств. Розкрито першочергові чинники внутрішнього та зовнішнього характеру, які негативно впливають на фінансово-господарську діяльність підприємств машинобудування. Обґрунтовано ієрархічну структуру факторів впливу на фінансову стійкість промислового підприємства, яку варто використовувати в цілях поглибленого їх аналізу та можливості виявлення взаємозалежності першорядних факторів та другорядних – похідних від них.

10. Враховуючи сучасні умови функціонування машинобудівних підприємств, визначено та удосконалено систематизацію зовнішніх та внутрішніх факторів впливу на фінансову стійкість, в тому числі й показники фінансового стану господарюючих суб'єктів. З метою виокремлення напрямів забезпечення належного фінансового стану проведено експертне оцінювання внутрішніх та зовнішніх факторів впливу на фінансову стійкість окремих підприємств Вінниччини. На основі упорядкування анкетних даних та розрахунку оцінки впливу кожного фактора із запропонованих груп, визначено ті, які мають найбільш суттєвий вплив.

Основні результати розділу опубліковані у працях автора: [144; 149; 135; 145; 138; 136; 131].

Розділ 3. ФОРМУВАННЯ СТРУКТУРИ СИСТЕМИ ОЦІНЮВАННЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

3.1. Структуризація моделей розрахунку показників фінансової стійкості машинобудівних підприємств

В контексті дослідження елементів системи оцінки показників фінансової стійкості підприємства доцільно навести їх характеристику, а саме: кожен елемент є структуро-формуючою складовою системи, має свої властивості та специфіку, за якими управлінським персоналом приймаються рішення включення (врахування) його в систему оцінки. Особливості кожного елемента визначають його значення в цілісній системі, а в процесі управлінських змін елементи системи підлаштовується до умов її функціонування. Функціональне наповнення кожного елемента системи залежить від поставленої мети, досягнення якої є неможливим без забезпечення відповідних взаємозв'язків між ними.

У підпункті 2.3 ми акцентували увагу на важливості врахування не тільки окремо зовнішніх та внутрішніх факторів впливу на фінансову стійкість машинобудівного підприємства, але й на важливості врахування першорядних (основних) факторах, а саме циклу економічного розвитку країни та стадії життєвого циклу суб'єкта господарювання. Вважаємо, що при формуванні системи показників оцінки фінансової стійкості має бути враховано етап життєвого циклу підприємства (рис. 3.1).

Виходячи з того, що фінансова стійкість підприємства є комплексною економічною категорією, простежується її тісний взаємозв'язок із іншими фінансовими параметрами промислового підприємства. Через те, в практичній діяльності підприємств оцінювання фінансової стійкості на

основі фінансової звітності здійснюється шляхом розрахунку абсолютних, відносних показників із визначенням зони безбитковості.

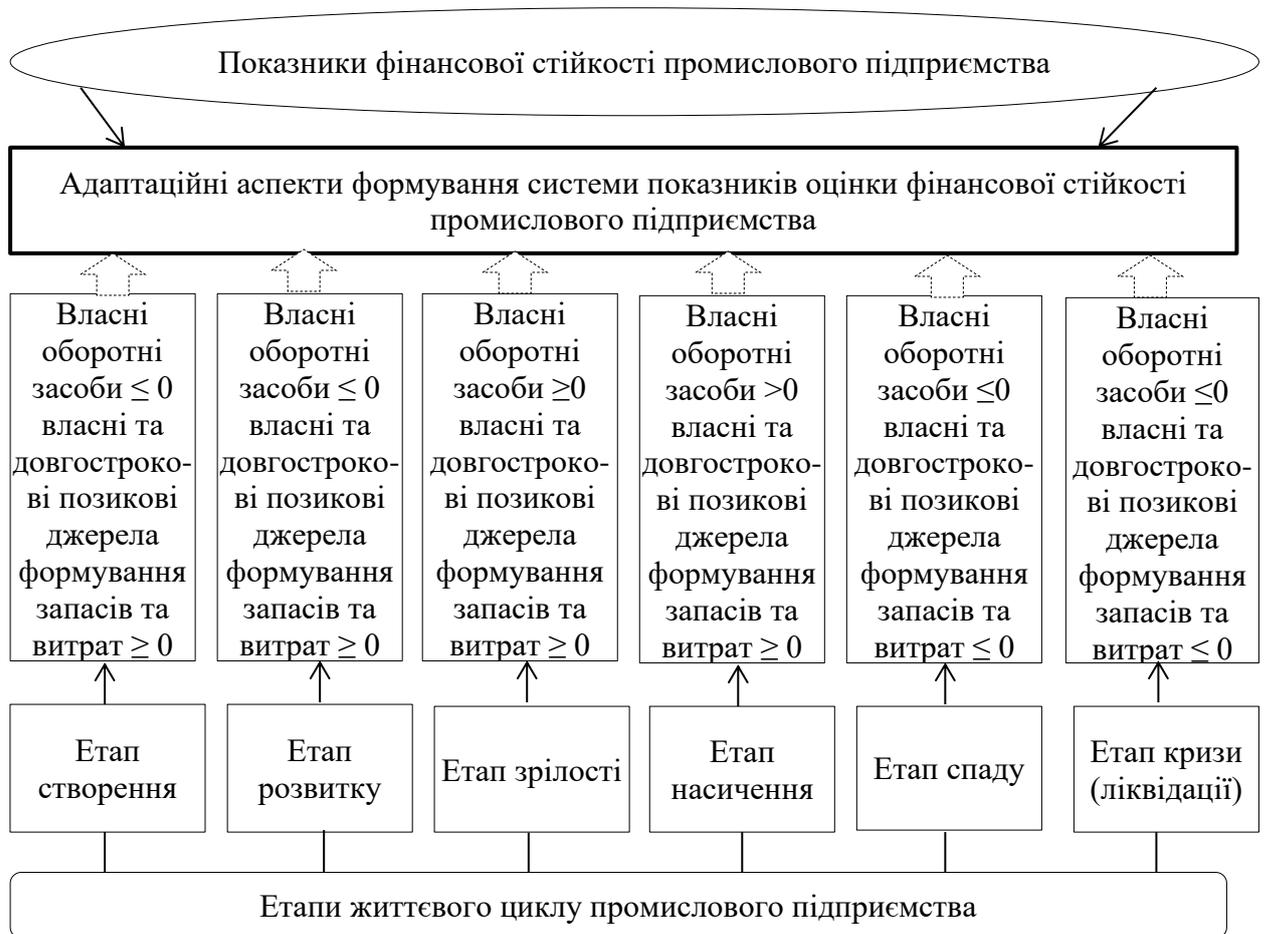

Рис. 3.1. Адаптаційні аспекти формування системи показників оцінки фінансової стійкості в розрізі життєвого циклу машинобудівного підприємства*

*сформовано автором за: [82, с. 79]

Розрахунок відносних показників є вкрай важливим для оцінювання фінансової стійкості та для аналізу фінансового стану, так як характеризує рівень залежності суб'єкта від зовнішніх джерел фінансування, тобто стан грошових коштів та їх еквівалентів. Обов'язковим є визначення співвідношення між власним і залученим капіталом підприємства шляхом розрахунку відповідних коефіцієнтів. Для визначення зони безбитковості господарюючого суб'єкта важливим є розрахунок порогу рентабельності та

запасу фінансової стійкості. Володіючи даними про допустимий дохід від реалізації продукції, управлінці мають змогу повпливати на недопущення стану збитковості підприємства [209].

Керівництво, провідні фахівці машинобудівних підприємств Вінниччини акцентують увагу на проблематиці проведення аналізу та оцінювання фінансової стійкості, в тому числі фінансового стану, яка полягає у:

- необхідності вірного підбору науково-методичних підходів для розрахунку показників фінансової стійкості та фінансового стану. Важливим є вірність визначення нормативних значень коефіцієнтів фінансової стійкості для уникнення «спотворення» оціночних даних;

- потребі чіткого розуміння фінансової стійкості машинобудівного підприємства - в контексті різноманіття трактувань поняття фінансової стійкості визначаються й підходи до її оцінки із конкретизацією шляхів забезпечення фінансового стану та ліквідності підприємства;

- визначенні критеріїв оцінки фінансового стану та науково-методичних підходів систематизації показників (виокремлення базових, серед великої кількості пропонованих (наявних) в науково-методичних джерелах, з метою уникнення «подвійного» розрахунку;

- можливості використання автоматизованого програмного забезпечення для оцінювання фінансової стійкості машинобудівного підприємства, відповідно до обраного підходу та методики розрахунку показників фінансового стану. Позитивним є формування алгоритму автоматизації системи оцінки та підвищення фінансової стійкості машинобудівного підприємства;

- вживанні заходів для уникнення суб'єктивізму фахівців щодо обрання оціночних показників фінансової стійкості. На окремих досліджуваних машинобудівних підприємствах наявна проблема «кадрової суб'єктивності» формування елементів системи оцінки фінансової стійкості.

З метою структуризації моделей розрахунку показників фінансової стійкості варто виокремити основні етапи еволюційного розвитку управління фінансовими ресурсами підприємств, зокрема:

– побудова підсистеми окремих економічних параметрів фінансово-господарської діяльності підприємства: прибуток, виручка від реалізації продукції, рентабельність активів, інвестицій, акціонерного капіталу та рентабельність продажу;

– побудова підсистеми базових економічних параметрів функціонування підприємства: фінансовий контроль Du Pont, система Pyramide Structure of Ratios, система EVA система RL, система CFROI, система ZVEI;

– побудова підсистеми економічних параметрів відображення загального стану фінансово-господарської діяльності підприємства: Balanced Scorecard, Total Performance Scorecard, Tableau de Bord [17, с. 19].

Керівники, економісти, провідні фахівці підприємства мають бути зацікавлені у формуванні структури системи оцінювання та підвищення фінансової стійкості із врахуванням факторів впливу на показники фінансового стану, цілеспрямованості в термінах реалізації стратегії розвитку, а також вибору ринкових сегментів збуту продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках, напрямів забезпечення та підвищення конкурентоспроможності продукції та підприємства в цілому тощо. Відповідно, на рис. 3.2 побудовано схему взаємозалежності діагностичних складових забезпечення фінансового потенціалу та фінансової стійкості машинобудівного підприємства. Виокремлені складові є підґрунтям структуризації та розрахунку показників фінансової стійкості підприємства в контексті її підвищення.

Обов'язковими оціночними складовими для забезпечення та підвищення фінансової стійкості та фінансового потенціалу машинобудівного підприємства мають бути фінансові результати, резерви підприємства, параметри стану його інвестиційно-іноваційної діяльності,

підходи до управління фінансовими ризиками та загрозами, показники ліквідності та платоспроможності, фінансова безпека, конкурентоспроможність, а також потенціал залучення кредитних ресурсів.

Рис. 3.2. Схема взаємозалежності діагностичних (оціночних) складових забезпечення фінансового потенціалу та фінансової стійкості машинобудівного підприємства*

*сформовано автором за: [102, с. 181; 92, с. 116]

Варто виокремити критерії, за якими має формуватися система показників для оцінювання фінансової стійкості машинобудівного підприємства, зокрема це такі як:

- можливість отримання інформації для розрахунку того чи іншого показника;
- уникнення так званого дублювання показників фінансового стану, зокрема фінансової стійкості підприємства;
- визначення вагомості обраних для розрахунку показників із метою прийняття ефективних управлінських рішень відповідальними фахівцями підприємства;
- мінімізація витрат на розрахунок показників фінансової стійкості, яка передбачає співставлення витрат на проведення оцінки фінансової стійкості та отриманої «інформаційної» вигоди;
- уникнення суб'єктивізму фахівців при обранні підходів до структуризації та розрахунку показників.

На рис. 3.3 обґрунтовано черговість формування системи оціночних параметрів для визначення фінансової стійкості підприємства. Специфіка схематично сформованої послідовності полягає у тому, що перед процесом структуризації та формуванням системи оцінювання фінансової стійкості, важливим є опрацювання науково-методичної бази із оптимізацією («підлаштуванням») її до конкретного підприємства. Також, управлінським персоналом виокремлюються критерії, за якими буде формуватися структура системи оцінювання та підвищення фінансової стійкості. Так як, фінансова стійкість є комплексним показником, то для її підвищення вагомим є систематизація фінансово-економічних показників, які в цілому характеризують стійкість та фінансову стабільність, потенціал підприємства.

Систематизація раніше виокремлених фінансово-економічних показників повинна відбуватися на основі складових забезпечення фінансової стійкості підприємства: маркетингової, техніко-технологічної, виробничої, ресурсної, управлінської, інвестиційної та ін.

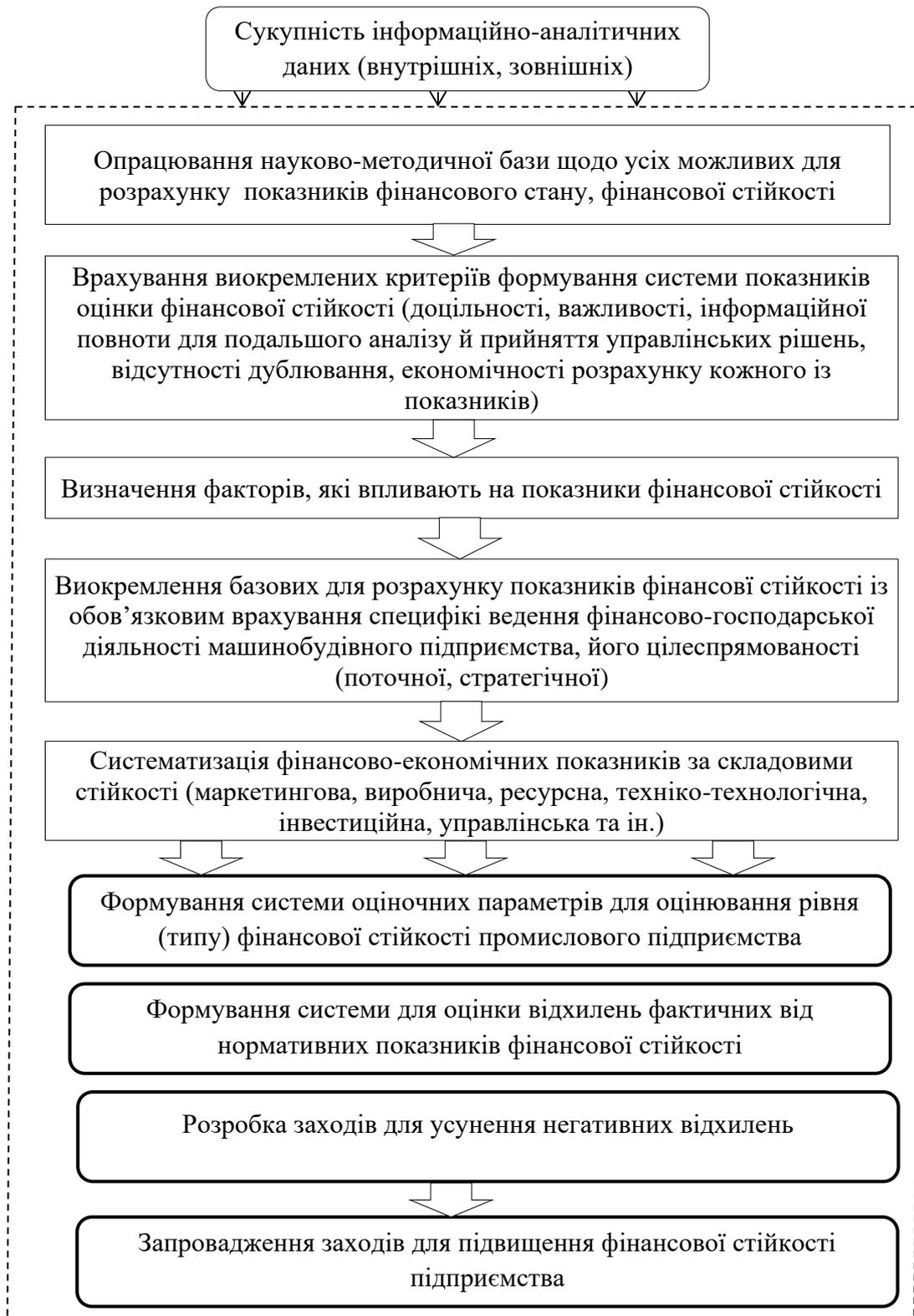

Рис. 3.3. Черговість (послідовність) формування системи оціночних параметрів (показників) визначення рівня фінансової стійкості підприємства*

*сформовано автором

На основі проведених досліджень можна стверджувати, що на сьогодні не існує концептуального (єдиного) підходу до структуризації показників оцінки фінансової стійкості промислових підприємств, що обумовлено специфікою ведення бізнесу кожного із них, приналежністю до певної галузі, обсягом наявного капіталу, умов функціонування у визначеному часовому проміжку, за який проводиться аналіз фінансового стану [109].

Із практики ведення фінансово-господарської діяльності машинобудівних підприємств, можемо спостерігати тенденцію, коли окремі підприємства використовують для оцінки фінансової стійкості лише дані форми 1 та форми 2 фінансової звітності, а саме Баланс (Звіт про фінансовий стан) та Звіт про фінансовий результат (Звіт про сукупний дохід). Окремі фінансові показники оцінки фінансової стійкості, які можна розрахувати за даними форм фінансової звітності підприємства, наведені на рис. 3.4.

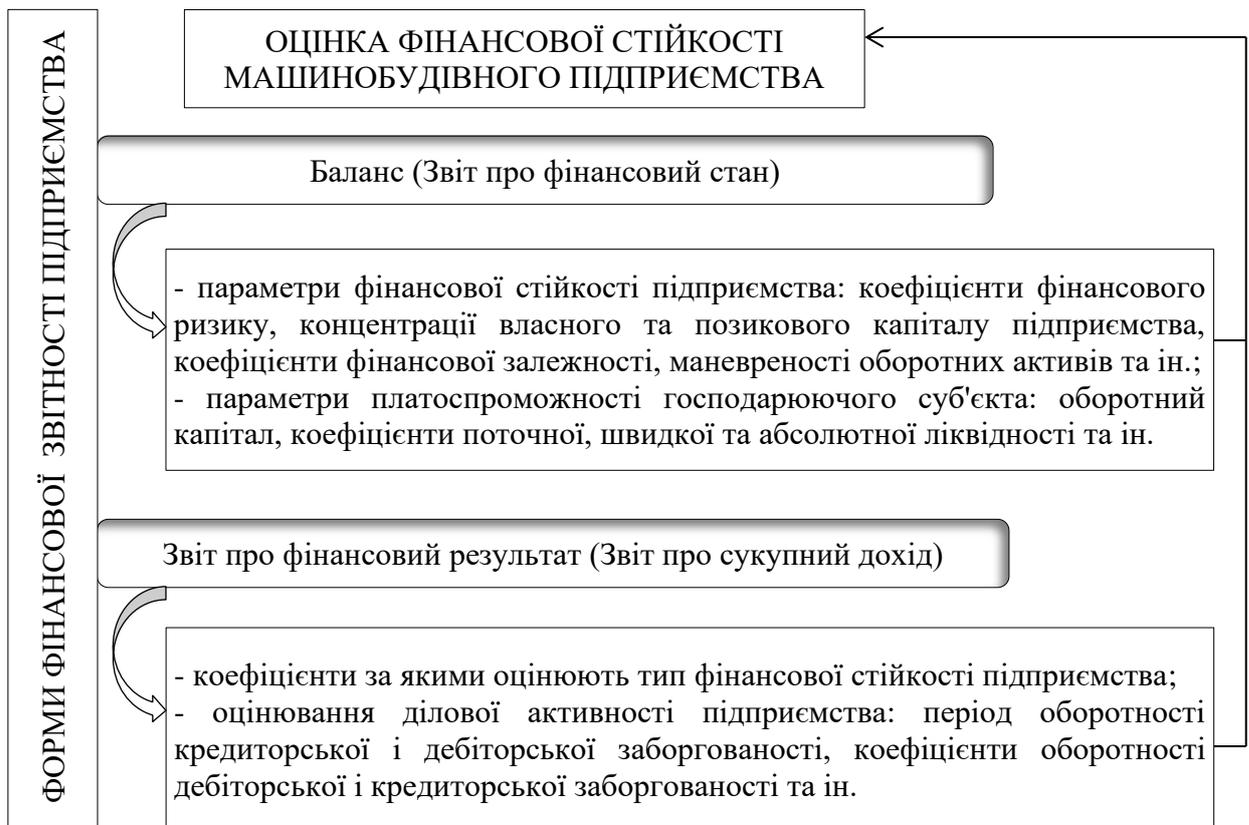

Рис. 3.4. Схема мінімізованого обчислення фінансової стійкості на машинобудівних підприємствах*

* сформовано автором за: [116, с. 63-64; 161, с. 242]

Не можна стверджувати, що більшість підприємств користується таким підходом до оцінки, адже зазвичай розрахунок фінансової стійкості за допомогою використання тільки показників фінансової звітності притаманний невеликим за масштабами господарюючим суб'єктам, які не зосереджені на стратегічний розвиток, можуть знаходитися в стані фінансової кризи, бути наближеними до банкрутства тощо. Ми абсолютно не погоджуємося із використанням лише форм звітності підприємств для обчислення рівня фінансової стійкості, адже це не надає можливість реалізувати поточні фінансові плани, стратегічні орієнтири розвитку, провадити заходи щодо збільшення фінансової стійкості та, в загальному, щодо економічного розвитку підприємства.

Провідні науковці Косова Т. Д., Дєєва Н. Е., Ползікова Г. В., в контексті управління менеджментом, фінансову архітектоніку визначають як складну систему, якій притаманна цілісна структура та яка функціонує в умовах невизначеності, а її складові, що зорієнтовані на результативне управління фінансовими ресурсами, перебувають у гармонійному взаємозв'язку, композиційному сполученні [76, с. 10-12]. Дане поняття ототожнюють із «системою», «композицією», «конструкцією», але воно має більш ідейно наповнені характеристики, які сприяють отриманню синергетичного ефекту. Через те, доцільним є використання даного поняття в теоретико-методичних дослідженнях параметрів фінансового стану та фінансової стійкості промислових підприємств.

У таблиці 3.1 систематизовано алгоритми розрахунку фінансової стійкості машинобудівного підприємства за статтями форми 1 Баланс (Звіт про фінансовий стан). За допомогою Excel фахівець, який проводить розрахунок коефіцієнтів фінансової стійкості, на основі балансу, може доволі швидко у табличній формі сформувати обчислені показники.

Систематизація розрахунку коефіцієнтів фінансової стійкості
машинобудівного підприємства за статтями форми 1 Баланс (Звіту про
фінансовий стан)*

Коефіцієнти	Алгоритм розрахунку (методичне співвідношення рядків статей форми 1 Баланс)
Коефіцієнт автономії (концентрації власного капіталу)	ряд. 1495 / ряд. 1900
Коефіцієнт фінансового левериджу	ряд. 1595 + ряд. 1695 / ряд. 1495
Коефіцієнт фінансової залежності	ряд. 1900 / ряд. 1495
Коефіцієнт забезпеченості запасів власними джерелами фінансування	ряд. 1195-ряд.1695 / ряд. 1100
Коефіцієнт покриття (загальний)	ряд. 1195 / ряд. 1695
Коефіцієнт фінансової стійкості	ряд. 1495 / ряд. 1595 + ряд. 1695
Коефіцієнт структури довгострокових вкладень	ряд. 1595 / ряд. 1095
Коефіцієнт стійкого фінансування	ряд. 1495 + ряд. 1595 / ряд. 1900
Коефіцієнт фінансового ризику	ряд. 1510 + ряд. 1600 / ряд. 1495
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	ряд. 1595 + ряд. 1695 / ряд. 1900
Показник співвідношення власних і залучених коштів	ряд. 1495 + ряд. 1695 / ряд. 1595 + ряд. 1695
Коефіцієнт реальної вартості майна	ряд. 1100 + ряд. 1110 + ряд. 1010 + ряд. 1005 / ряд.1900
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	ряд. 1195 – ряд. 1695 / ряд. 1495
Коефіцієнт маневреності позикового капіталу	ряд. 1195 – ряд. 1695 / ряд. 1595 + ряд. 1695
Коефіцієнт поточної заборгованості	ряд. 1495 + ряд. 1695 / ряд. 1300

*сформовано автором за: [96, с. 52; 109, с. 27]

В контексті розвитку фінансового потенціалу, стратегічного цілеспрямування забезпечення фінансової стабільності із метою реалізації обраних напрямів підвищення фінансової стійкості, для оцінки показників фінансового стану не завжди достатньо використовувати форми 1 Баланс та 2 Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) підприємства. Грунтуючись на попередньо запропонованій нами схемі взаємозалежності діагностичних (оціночних) складових забезпечення фінансового потенціалу та фінансової стійкості, сформована структурна архітектура показників

фінансової стійкості машинобудівних підприємств, яка враховує групи показників ліквідності та платоспроможності, показники стану і структури капіталу, показники рентабельності діяльності, показники стану активів підприємства та ділової (комерційної) активності (табл. 3.2). В структурній архітектоніці показників фінансової стійкості машинобудівних підприємств (аналітичному інструментарії) наведено алгоритми їх розрахунку, нормативні значення та змістовно характеристику кожного із показників.

Таблиця 3.2

**Структурна архітектоніка показників фінансової стійкості
машинобудівних підприємств***

Показник	Алгоритм (порядок) розрахунку	Зміст (характеристика)	Нормативне значення
1	2	3	4
ПОКАЗНИКИ ЛІКВІДНОСТІ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ			
Коефіцієнт абсолютної ліквідності (абсолютного покриття)	Грошові кошти та їх еквіваленти, сума фінансових інвестицій / Обсяг поточних зобов'язань	Характеризує спроможність підприємства погасити зобов'язання відповідно до зазначених в договорі термінів	0,1–0,25
Коефіцієнт швидкої ліквідності (проміжного покриття)	Найбільш ліквідні оборотні засоби (грошові кошти та їх еквіваленти, поточні фінансові інвестиції і дебіторська заборгованість) / Обсяг поточних зобов'язань	Характеризує можливість негайного (за потреби) погашення підприємством суми поточних зобов'язань	0,7–0,8
Коефіцієнт покриття (загальної ліквідності)	Оборотні активи (оборотний капітал) / Обсяг поточних зобов'язань	Характеризує забезпеченість підприємства ресурсами для розрахунку із поточними зобов'язаннями; вказує на обсяг поточних активів, які припадають на поточні зобов'язання в одногривневому еквіваленті	>1
Поточна (фактична) платоспроможність	Вчасно несплачені короткострокові кредити / Обсяг короткотермінових зобов'язань	Відображає спроможність підприємства розрахуватися із поточною кредиторською заборгованістю на визначену дату	0,2–0,25

1	2	3	4
ПОКАЗНИКИ (СТАНУ, СТРУКТУРИ КАПІТАЛУ)			
Коефіцієнт фінансової стійкості	Власний капітал, довгострокові зобов'язання / Валюта балансу	Є індикатором можливості підприємства зберігати платоспроможність, вчасно розраховуватися за власними зобов'язаннями	>1
Коефіцієнт автономії (незалежності)	Власний капітал / Валюта балансу	Є індикатором незалежності підприємства від позикових засобів	> 0,5
Коефіцієнт фінансової залежності	Валюта балансу / Власний капітал	Відображає обсяг позикових коштів підприємства та потребу у зміні обсягу власного капіталу	< 2
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами	Власні оборотні кошти / Оборотні активи	Характеризує можливість підприємства збільшувати власний оборотний капітал за рахунок оборотних активів	> 0,1
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	Власний оборотний капітал / Власний капітал	Коефіцієнт є індикатором частки грошових коштів та їх еквівалентів в обсязі власних оборотних коштів, необхідних для ведення ефективної діяльності	> 0 збільшення
Коефіцієнт співвідношення позикового та власного капіталу (фінансового ризику)	Позиковий капітал (зобов'язання) / Реальний власний капітал	Характеризує обсяг залученого позикового капіталу підприємства, який припадає на 1 грн вкладених в активи власних коштів. Відображає залежність в отриманні кредитів	< 1
Коефіцієнт довгострокового залучення капіталу	Довгостроковий позиковий капітал / Власний капітал + довгостроковий позиковий капітал	Визначає частку довгострокових позикових коштів у сумі довгострокових джерел формування	0,8–0,9
Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	Позиковий капітал / Обсяг засобів підприємства (валюта балансу)	Є індикатором частки використання підприємством позикових коштів в обсязі його капіталу	< 0,5
Коефіцієнт поточних зобов'язань	Поточні зобов'язання / Загальна сума позикових джерел формування майна	Характеризує частку поточних зобов'язань в загальній сумі позикового фінансування	> 0,5
Коефіцієнт довгострокових зобов'язань	Довгостроковий позиковий капітал / Позиковий капітал	Характеризує частину довгострокових зобов'язань в загальній сумі позикових джерел формування майна	< 0,2

Продовження табл. 3.2

1	2	3	4
Коефіцієнт страхування бізнесу	Сума резервного капіталу / Загальна вартість майна	Відображає обсяг капіталу, який зарезервовано підприємством на кожну гривню майна	> 0,2
Коефіцієнт стійкості фінансування	Власний капітал, забезпечення майбутніх витрат, довгостроковий позиковий капітал / Загальна сума засобів підприємства	Зростання показника вказує на збільшення активів, які фінансуються за рахунок власних та довгострокових джерел	Критичне значення коефіцієнта – 0,75
ПОКАЗНИКИ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ (ПРОДАЖІВ, КАПІТАЛУ, АКТИВІВ)			
Коефіцієнт загальної рентабельності	Валовий прибуток / Чистий дохід	Відображає обсяг чистого прибутку підприємства із однієї гривні чистого доходу від реалізації продукції	Позитивною є зростаюча тенденція
Рентабельність продажів	Чистий прибуток / Чистий дохід від реалізації	Характеризує обсяг операційного прибутку підприємства із кожної гривні реалізованої продукції; відображає частку собівартості у обсязі реалізації	Пов'язаний із динамікою цін продажу продукції
Рентабельність реалізованої продукції	Чистий дохід / Собівартість реалізованої продукції	Характеризує ефективність реалізації продукції підприємства та рівень прибутковості	Порівнюється із конкурентами
Рентабельність власного капіталу	Чистий прибуток / Власний капітал	Відображає ефективність використання підприємством власного капіталу	>0,2
Рентабельність залученого капіталу	Чистий прибуток / Залучений капітал	Характеризує обсяг прибутку, який припадає на одну гривню залученого капіталу	Відсутнє
Рентабельність сукупних активів	Чистий прибуток / Сукупні активи	Відображає ефективність використання підприємством наявних активів	> 0,14
Рентабельність виробничих активів	Чистий прибуток / Середньорічна вартість виробничих засобів оборотних коштів	Характеризує прибутковість основних та оборотних виробничих активів підприємства	> 0,14
ПОКАЗНИКИ СТАНУ АКТИВІВ			
Коефіцієнт реальної вартості майна	Сума основних засобів, запасів та незавершеного виробництва / Загальна величина майна підприємства	Характеризує виробничий потенціал підприємства, відображає вартість виробничих засобів у сукупній вартості майна	< 0,3

1	2	3	4
Коефіцієнт забезпеченості запасів оборотними засобами	Власні оборотні засоби / Величина запасів підприємства	Характеризує забезпеченість підприємства власними оборотними коштами для покриття запасів	> 0,5
Коефіцієнт забезпеченості поточних активів власними оборотними засобами	Власні оборотні засоби / Обсяг оборотних засобів підприємства	Характеризує достатність оборотних засобів підприємства для ведення фінансово-господарської діяльності та підтримки фінансової стабільності	> 0,1
Коефіцієнт покриття запасів	Власні оборотні засоби, короткострокові кредити / Обсяг запасів підприємства	Інформує управлінців щодо потреби залучення інших джерел фінансування	> 0,1
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	Власні оборотні засоби / Обсяг власного капіталу підприємства	Характеризує можливість нарощувати обсяг оборотних засобів за рахунок власних джерел фінансування	В межах 0,2–0,5
ПОКАЗНИКИ ДІЛОВОЇ (КОМЕРЦІЙНОЇ) АКТИВНОСТІ			
Коефіцієнт оборотності активів	Чистий дохід від реалізації продукції / Середня величина активів	Відображає обсяг виручки від реалізації продукції на одну гривню оборотних коштів підприємства	Відсутнє
Коефіцієнт оборотності запасів	Чистий дохід від реалізації продукції / Середня величина запасів та витрат	Вказує на кількість оборотів запасів підприємства; характеризує ефективність їх використання	8-17
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	Чистий дохід від реалізації продукції / Середня величина дебіторської заборгованості	Характеризує ефективність взаємодії із дебіторами в аспекті вчасності таких розрахунків, настання ймовірних ризиків	5-12
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	Чистий дохід від реалізації продукції / Середня величина кредиторської заборгованості	Характеризує спроможність підприємства вчасно оплачувати заборгованість	9,42-9,55
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	Чистий дохід від реалізації продукції / Середньорічна сума власного капіталу	Характеризує ефективність управління власним капіталом підприємства	0,1 і вище

*сформовано автором за: [32, с. 193; 51, с. 253; 53, с. 170; 98, с. 19; 109, с. 44-50; 167; 178; 189, с. 28-29; 196; 203; 218]

За допомогою розрахунку групи показників ліквідності та платоспроможності (поточної та перспективної), управлінці та зовнішні користувачі інформації підприємства отримують такі дані як:

- можливість підприємства розраховуватися за власними зобов'язаннями грошовими коштами, тобто дані про зможу підприємства швидко погасити кредиторську заборгованість;

- інформацію про наявність у підприємства фінансових ресурсів, зокрема оборотних активів для розрахунку за своїми зобов'язаннями терміном до одного року;

- суму грошових коштів та їх еквівалентів у структурі активу балансу підприємства;

- інформацію про рівень збалансованості оборотних активів (без запасів) та поточних зобов'язань підприємства;

- можливість покриття ліквідними активами короткострокових зобов'язань.

Власну фінансову незалежність від кредиторів підприємство оцінює за допомогою розрахунку показників платоспроможності, а саме визначенням обсягу власного капіталу підприємства у структурі його балансу, збалансованості необоротних активів та власного капіталу. Також, управлінський персонал аналізує відповідність рівня прибутковості підприємства із його борговим навантаженням.

У першому розділі дисертаційної роботи, ми акцентували увагу на доцільності здійснювати оцінку фінансової стійкості машинобудівного підприємства шляхом розрахунку абсолютних коефіцієнтів для визначення типу фінансової стійкості. А отже, в структурній архітектоніці показників фінансової стійкості машинобудівних підприємств наявні як абсолютні, так і відносні показники визначення фінансової стійкості та фінансового стану.

Досліджуючи обрані показники стану та структури капіталу, управлінський персонал може визначити чи володіє підприємство належним рівнем фінансової стійкості. Оптимальність структури капіталу

промислового підприємства суттєво впливає на рівень рентабельності та платоспроможності, а отже створюються умови для підвищення фінансової стійкості та покращення фінансового стану. Основний взаємозв'язок структури власного капіталу та фінансової стійкості машинобудівного підприємства ґрунтується на тому, що при зростанні обсягів капіталу відбувається підвищення рівня фінансової стійкості суб'єкта господарювання.

Беззаперечним фактом є те, що величина фінансових ресурсів, рівень прибутковості підприємства впливає на фінансову стійкість. Забезпечення належного рівня прибутковості можливе лише при умові існування ефективної системи управління фінансовим станом та усіх сфер фінансово-господарської діяльності підприємства. Покращуючи ефективність системи менеджменту, управлінці можуть вплинути на величину прибутку, а отже й на вчасність погашення зобов'язань, збільшення обсягів реалізації та збуту продукції, технологічне оновлення, процеси активізації інноваційної діяльності, збільшення конкурентоспроможності продукції тощо.

На забезпечення фінансової стійкості промислового підприємства окрім прибутковості впливає рівень рентабельності, який характеризує відносну прибутковість фінансово-господарської діяльності та є окремим параметром для визначення результативності бізнес-процесів. Значення даного показника є важливим при аналізі результатів фінансово-господарської діяльності підприємства та його структурних підрозділів. В умовах економічної нестабільності керівництво підприємства повинне оновлювати (переглядати) управлінський інструментарій, удосконалювати управлінські рішення в напрямі збільшення прибутку та забезпечення рентабельності, так як дані показники впливають не тільки на подальші рішення щодо вкладення капіталу, залучення інвестицій, збільшення фінансових переваг, але й на фінансовий стан господарюючого суб'єкта в цілому [170].

Отже, з метою забезпечення фінансової стійкості управлінському персоналу варто контролювати величину позикових та власних коштів, які в кращому варіанті характеризуються рівнем співвідношенням. Оптимальність співвідношення позикових та власних коштів підприємства дозволяє отримати середньозважену вартість капіталу. Натомість, на думку зарубіжних вчених та практиків позитивним є стан коли власний капітал перевищує позиковий на 10 % [119, с. 325].

На практиці, кожне машинобудівне підприємство визначає власне відсоткове співвідношення для оптимізації власного та позикового капіталу, яке не характеризується постійністю, та може змінюватися під впливом різних чинників. На нашу думку, визначальним є обрання вірних критеріїв для такої оптимізації на кожному окремому підприємстві, що буде збільшувати його ринкову вартість.

З метою визначення оптимального співвідношення між власним і позиковим капіталом, управлінцями підприємства використовуються різні методичні підходи, а саме: метод збалансування структури капіталу підприємства за критерієм мінімізації вартості, метод за критерієм фінансових ризиків та метод оптимізації за критерієм збільшення прогнозованої фінансової рентабельності [19, с.161-162].

За розрахованими показниками рентабельності та прибутковості підприємства можна зробити висновок про те наскільки дієвими є управлінські підходи до використання активів з метою збільшення прибутковості. В структурній архітектоніці показників фінансової стійкості машинобудівних підприємств обчислені показники рентабельності (продажів, капіталу, активів) дають можливість охарактеризувати:

- рівень прибутковості підприємства для інвесторів та його власників;
- реальний прибуток підприємства як співвідношення валового прибутку до обсягу його виручки. Таке співвідношення надає можливість менеджерам зробити висновок про зміни в ціновій політиці та результативність ведення бізнесу підприємства в цілому;

- величину прибутку з кожної гривні оборотних активів підприємства;
- різницю між отриманим прибутком від операційної діяльності та витратами, які пов'язані із збутовою діяльністю;
- співвідношення валового прибутку до операційних витрат машинобудівного підприємства;
- співставлення чистого доходу підприємства до суми його активів.

Відповідно до обґрунтованого нами комплексного підходу до оцінки фінансової стійкості, доведено, що даний показник є комплексною категорією. Від фінансової стійкості машинобудівного підприємства залежить збереження рівноваги власних активів та пасивів в умовах мінливого бізнес середовища функціонування. Досліджуваний показник є основоположним орієнтиром в процесах прогнозування, планування фінансово-господарської діяльності, оновлення виробничих ресурсів, основних засобів. Через те, нами в структурній архітектоніці показників фінансової стійкості машинобудівних підприємств було запропоновано проведення оцінки стану активів. Адже, в умовах посиленої бізнес конкуренції на ринку, для машинобудівних підприємств нагальним постає питання оновлення основних засобів, впровадження інноваційних технологій, які сприятимуть зростанню конкурентоспроможності продукції, збільшенню обсягів реалізації, розширенню ринків, зокрема й покращенню фінансового стану.

Усі згруповані оціночні параметри фінансового стану підприємства по-різному впливають на фінансову стійкість. Водночас, фінансова стійкість в загальному забезпечується у випадку, коли підприємство немає невиправданої кредиторської чи дебіторської заборгованості, може власними фінансовими ресурсами покривати ресурси, які вкладені в активи [91].

Показники ділової (комерційної) активності машиннобудівного підприємства в загальному надають змогу отримати інформацію щодо: рівня продуктивності активів підприємства, через порівняння їх із отриманою

виручкою; тенденції (стану) обсягів дебіторської заборгованості суб'єкта; ефективність цілеспрямованого капіталу господарюючого суб'єкта.

У практиці ведення бізнесу підприємствами інших країн, аналіз фінансової стійкості здійснюється переважно в аспекті недопущення банкрутства. Розповсюдженими моделями та методиками визначення рівня фінансової стійкості підприємства є саме ті моделі, які ґрунтуються на систематизації відносних коефіцієнтів визначення фінансового стану. Серед них варто відзначити такі моделі дослідження фінансового стану підприємства як:

– аналіз фінансового стану за коефіцієнтами рейтингового числа Сайфуліна Р. та Кадикова Г.;

– метод рейтингової оцінки фінансового стану;

– оцінку фінансового стану за коефіцієнтами Бівера У.;

– оцінку ймовірності збанкрутувати на основі Z-рахунка Альтмана;

– двофакторну модель оцінки ймовірності банкрутства;

– прогнозну модель Таффлера;

– модель Спрингейта; PAS-коефіцієнт;

– R-модель прогнозу ризику банкрутства;

– модель Р. Ліса; модель Д. Фулмера;

– модель на базі універсальної дискримінантної функції [94].

Куц Л. Л. в контексті аналізу ймовірності зниження фінансової стійкості підприємства пропонує розглядати агреговані оцінки, зокрема одну з них – Z Alt. - рахунок Альтмана, який є чотирьохкомпонентною моделлю для оцінювання ймовірності настання банкрутства:

$$Z \text{ Alt.} = 6,56 \cdot X_1 + 3,26 \cdot X_2 + 6,72 \cdot X_3 + 1,05 \cdot X_4, \quad (3.1)$$

де X_1 – відношення оборотних коштів до суми вартості активів;

X_2 – відношення балансового прибутку до суми вартості активів;

X_3 – відношення прибутку до вирахування відсотків і податку до суми вартості активів;

X4 – відношення балансової вартості власного капіталу (чистих активів) до загальної суми вартості зобов'язань підприємства [85, с. 56-57; 44, с. 43].

У випадку, коли $Z Alt.$ є меншим за 1.1, підприємство в майбутньому може бути неплатоспроможним. Натомість, значення показника, яке перевищує 2,9 вказує, що для підприємства не існує загрози неплатоспроможності. Отож, значення $Z Alt.$ варіюється у межах із 1,1 до 2,9. Наприклад, якщо значення показника становить 1,9 (не 1,1 чи 2,9,) вкрай складно зробити висновки про рівень платоспроможності підприємства.

Оцінювати фінансову стійкість шляхом розрахунку агрегованих показників є нескладним завданням для будь-якого фінансиста, водночас використовуючи на практиці показник $Z Alt$ управлінці повинні враховувати умови та особливості функціонування машинобудівного підприємства [85].

Визначити чи може стати підприємство банкрутом чи навпаки характеризується стабільним фінансовим становищем можливо шляхом використання методів дискримінантного аналізу із побудовою відповідної моделі діагностики банкрутства. Для формування такої моделі виокремлюються із усієї сукупності параметрів лише ті, за якими можна охарактеризувати фінансовий потенціал господарюючого суб'єкта. У дискримінантній функції для кожного показника визначають ваговий коефіцієнт, а їх інтегральна оцінка в сукупності буде характеризувати фінансову стійкість підприємства [100, с. 25].

Визначення запасу фінансової стійкості (зони безпечності) підприємства надає змогу отримати інформацію щодо максимально допустимого зменшення обсягу чистого доходу. Фінансисти підприємства розраховують величину запасу фінансової стійкості з метою уникнення зменшення власного капіталу через виникнення значних збитків. При розрахунку запасу фінансової стійкості підприємства проблематичним аспектом є розподіл витрат на постійні та змінні. Водночас, на практиці таке завдання полегшують шляхом віднесення адміністративних витрат і витрат

на збут до постійних, а витрат на сировину, матеріали та заробітну плату – до змінних [97].

Визначення запасу фінансової стійкості підприємства є важливим підходом до прийняття рішень щодо забезпечення фінансової стійкості. При розрахунку запасу фінансової стійкості відповідальні фахівці машинобудівного підприємства повинні враховувати умови (специфіку) її розрахунку із попереднім забезпеченням вірного обчислення порогу рентабельності підприємства. Модель визначення запасу фінансової стійкості машинобудівного підприємства представлено на рис. 3.5.

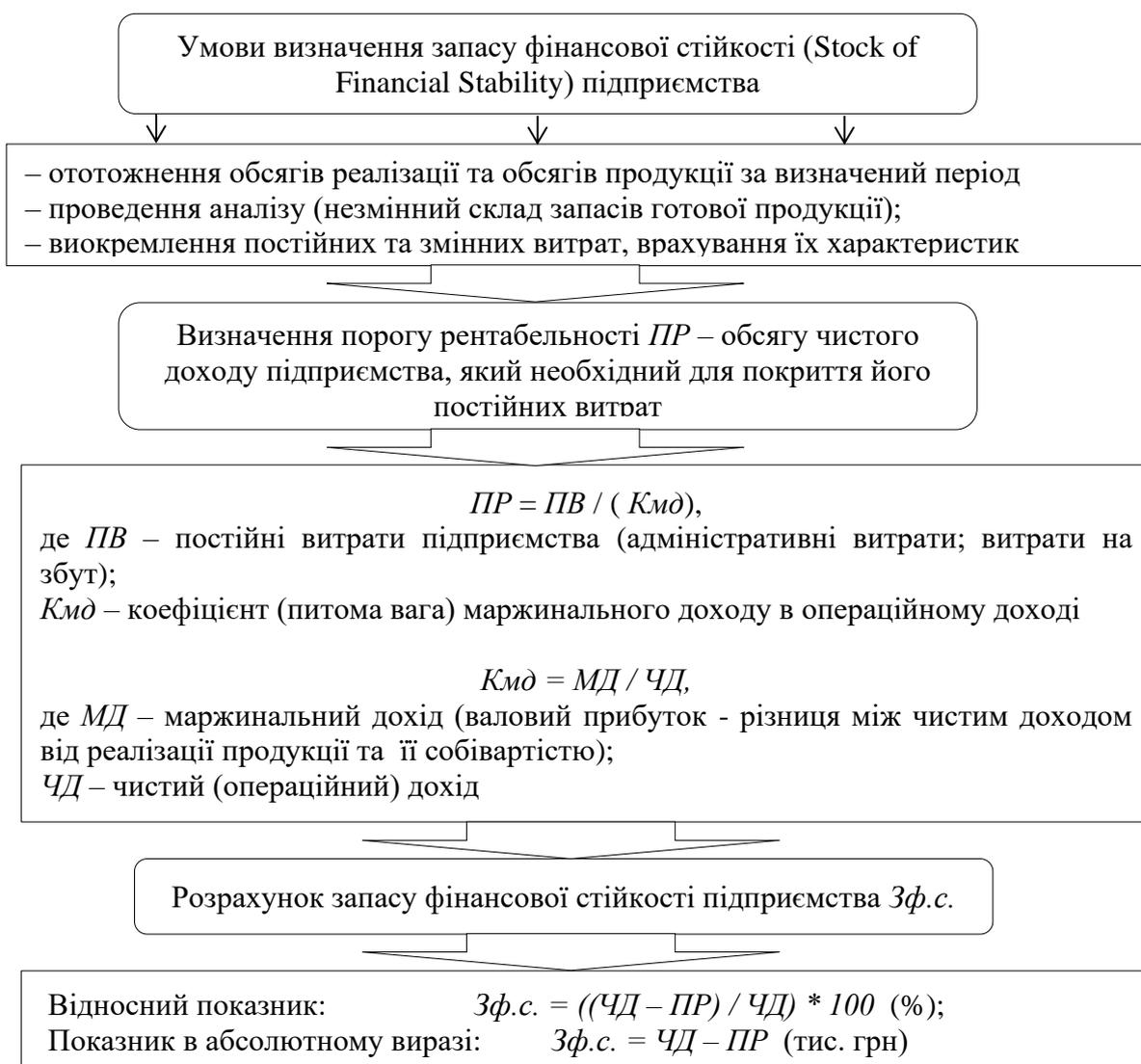

Рис. 3.5. Модель визначення запасу фінансової стійкості машинобудівного підприємства*

*сформовано атором за: [7, с. 112-113; 186]

Характеристику фактичного становища підприємства на ринку можна зробити за визначеним порогом рентабельності, що дозволить вчасно прийняти відповідні управлінські рішення. Для кредиторів запас фінансової міцності та поріг рентабельності кожного підприємства є підґрунтям для розгляду рішень щодо надання чи ненадання підприємству кредиту. Це пов'язано з тим, що саме значення цих параметрів показують чи буде здатне підприємство у визначені договором терміни погасити кредиторську заборгованість.

Проведені дослідження щодо елементів системи оцінки фінансової стійкості, методичних підходів до визначення показників фінансової стійкості надають можливість запропонувати концептуальну модель розрахунку показників фінансової стійкості машинобудівних підприємств, яка складається із таких інструментально оціночних складових як: визначення фінансової стабільності та рівноваги (на основі загальних показників аналізу фінансового стану, сформованої структурної архітектури показників фінансової стійкості; визначення діагностики можливого банкрутства, порогу рентабельності та запасу фінансової стійкості машинобудівних підприємств (рис. 3.6). На нашу думку, запропонована модель, із своєчасним моніторингом факторів впливу на фінансовий стан (ведення фінансово-господарської діяльності), дозволяє управлінському персоналу приймати оптимальні рішення щодо забезпечення та підвищення фінансової стійкості машинобудівного підприємства.

Сформована модель розрахунку показників фінансової стійкості машинобудівних підприємств ґрунтується на концептуальних підходах до структуризації показників в аспекті забезпечення та підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств. Дана модель є складовою структури системи оцінювання та підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств.

Рис. 3.6. Концептуальна модель розрахунку показників фінансової стійкості машинобудівних підприємств*

*сформовано автором

У запропонованій концептуальній моделі розрахунку показників фінансової стійкості машинобудівних підприємств реалізується обґрунтований нами в першому розділі дисертаційної роботи комплексний методичний підхід до проведення оцінювання фінансових параметрів відповідно до поставленої мети, цілей, завдань, визначених критеріїв, принципів, інструментарію, важелів із обґрунтуванням функціональних взаємозв'язків в управлінні підприємством.

З метою досягнення фінансової рівноваги та стабільності ведення фінансово-господарської діяльності, при формуванні структури системи оцінювання та підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств, актуальним є обґрунтування взаємозв'язків підсистем у загальній структурі управління фінансовою стійкістю, які, задля реалізації поточних та стратегічних фінансових цілей, інтегровані в систему менеджменту господарюючих суб'єктів. Виходячи із доволі складного функціонального наповнення зазначених підсистем, завданням суб'єктів управління є формування інтеграційного інструментарію в системі менеджменту підприємства, що дозволить вчасно оцінювати фактори впливу на показники фінансової стійкості машинобудівного підприємства, реалізувати напрями забезпечення стабільного функціонування в рамках СОТ, оптимізувати діяльність в повоєнний період шляхом розвитку інтеграційно-глобалізаційних процесів. Через те, в більшій мірі акцентується увага на забезпеченні стратегічних орієнтирів в управлінні фінансовим станом та фінансовою стійкістю машинобудівних підприємств.

3.2. Взаємодія підсистем у загальній структурі системи фінансової стійкості машинобудівних підприємств

У діяльності промислових підприємств прослідковується тенденція використання оціночної бази даних щодо показників фінансової стійкості із метою прийняття тільки поточних управлінських рішень, без суттєвого стратегічного орієнтування на забезпечення належного фінансового стану. Через те, задля підвищення фінансової стійкості, вважаємо за необхідне приділяти достатньо уваги саме її стратегічному управлінню. А отже, система оцінювання та підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств має бути цілеспрямована на забезпечення економічної стабільності, стійкості та платоспроможності не тільки на короткостроковий період, але й на підтримання фінансової рівноваги в аспекті реалізації відповідної сформованої стратегії.

У другому розділі дисертаційної роботи, при дослідженні шляхів забезпечення фінансової стійкості та ліквідності машинобудівних підприємств, ми акцентували увагу на важливості розвитку фінансового потенціалу. Відповідно, при формуванні системи оцінки фінансової стійкості необхідною є орієнтація не тільки на розрахунок відповідних показників, але й на обґрунтування фінансового потенціалу господарюючого суб'єкта, що дозволяє визначити напрями його розвитку та розробити фінансову стратегію.

Система оцінювання та підвищення фінансової стійкості промислового підприємства, процеси управління фінансовим станом беззаперечно є складовою системи менеджменту. Це пояснюється тим, що фінансова стійкість підприємства є об'єктом оцінювання, моніторингу, регулювання, управлінського впливу для досягнення цілей ведення фінансово-господарської діяльності під дією впливу опосередкованих та не опосередкованих факторів бізнес середовища функціонування. Під системою менеджменту ми розуміємо взаємопов'язані складові, цілеспрямовані яких

є забезпечення ефективного ведення бізнесу та досягнення поставлених поточних та стратегічних цілей розвитку підприємства.

Управління фінансовою стійкістю підприємства є комплексом взаємопов'язаних процесів планування, прогнозування, оцінки, діагностики, аналізу, організації, мотивації, моніторингу для забезпечення не тільки фінансової рівноваги, але й реалізації поточних завдань, проєктів, стратегії розвитку, цілей та місії господарюючого суб'єкта.

В контексті стратегічного планування фінансово-господарської діяльності машинобудівного підприємства, на основі інформаційних даних оцінки фінансової стійкості та фінансового стану (фінансових показників) приймаються управлінські рішення щодо реалізації поточних завдань, системи планів, виконання проєктів, стратегій, базових бізнес-орієнтирів, цілей, концепції, місії та візії щодо функціонування. А отже, можна представити рівні стратегічного цілеспрямування в аспекті фінансової складової ведення бізнесу промисловим підприємством, які побудовані у вигляді піраміди його бізнес-розвитку (рис. 3.7).

Запропонована уніфікована піраміда бізнес розвитку має сім рівнів стратегічного цілеспрямування підприємства, на кожному з яких із метою обґрунтування та прийняття управлінських рішень, використовуються аналітичні інформаційні дані щодо фінансового стану та показників фінансової стійкості за той чи інший період (кілька років, рік, квартал, місяць, тиждень). В контексті стратегічного цілеспрямування бізнес розвитку промислового підприємства, керівництво під час обґрунтування та формування місії, концепції, стратегічних цілей ведення фінансово-господарської діяльності визначає напрями підвищення фінансової стійкості та забезпечення належного фінансового стану та проводить структурування оціночних фінансових показників, на основі яких приймають управлінські рішення, в тому числі й щодо зазначених процесів.

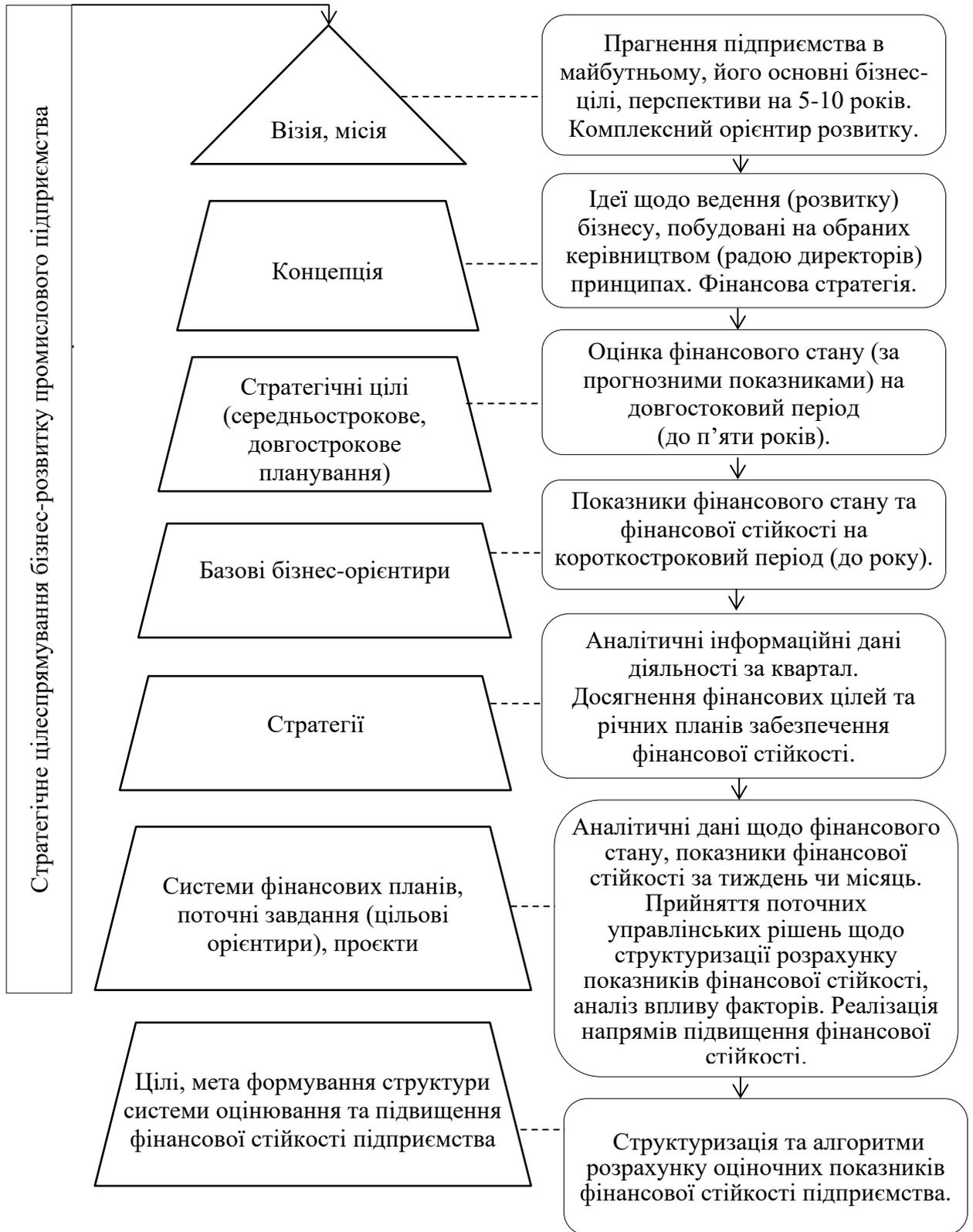

Рис. 3.7. Рівні стратегічного цілеспрямованія в аспекті фінансової складової ведення бізнесу промисловим підприємством (уніфікована піраміда бізнес-розвитку)*

*сформовано автором

В процесі визначення стратегічних цілей розвитку фінансово-господарської діяльності підприємства із забезпеченням відповідного рівня його фінансового стану та фінансової стійкості, беруться до уваги оціночні показники на довгостроковий період.

На шостому рівні стратегічного цілеспрямування в аспекті фінансової складової ведення бізнесу, підприємством реалізуються фінансові плани відповідно до визначених принципів, методів та інструментарію. Аналіз сформованих фінансових планів є важливим для реалізації завдань фінансово-господарської діяльності промислових підприємств. Він здійснюється в контексті визначення рівня обґрунтованості, оптимальності, дійсній реалізації в окресленій перспективі та напруженості. Під час співставлення планових та нормативних показників відповідальними менеджерами аналізується якість фінансових планів за певним структурним підрозділом, наприклад за допомогою визначення коефіцієнта напруженості (*Кнапр.ф.п.*), значення якого не повинне перевищувати одиниці [4]:

$$K_{\text{напр.ф.п.}} = Q_{\text{пл.}} / Q_{\text{норм.}}, \quad (3.2)$$

де $Q_{\text{пл.}}$ – запланований показник фінансового плану підприємства;

$Q_{\text{норм.}}$ – нормативний показник фінансового плану підприємства.

З метою реалізації сформованих стратегій, базових бізнес-орієнтирів, цілей фінансово-господарської діяльності, підвищення фінансової стійкості машинобудівного підприємства, провідні топ-менеджери, керівники функціональних підрозділів повинні забезпечити скоординованість управлінських процесів щодо збору інформаційно-аналітичних даних, їх опрацювання та проведення оцінювання показників фінансового стану.

У запропонованій структурі системи оцінки та підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств виокремлено організаційно-методичну та функціонально-інформаційну підсистеми управління із визначеними принципами, методами, цілями, моделями, функціями,

критеріями та інструментарієм (рис. 3.8). Базовою коцепцією сформованої структури системи оцінювання та підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств є забезпечення користувачів (державних органів влади, кредиторів контрагентів, інвесторів, керівників підприємств, персоналу) об'єктивною інформацією щодо рівня фінансової стійкості, стабільності, платоспроможності, виявлення резервів покращання фінансового становища, фінансове прогнозування та планування, а також прийняття та реалізація ефективних управлінських рішень в напрямі підвищення фінансової стійкості суб'єктів господарювання на основі концептуально удосконаленого інструментарію системи менеджменту. Поставлені завдання сформованої структури системи оцінювання та підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств є складовими системи цілеспрямування, обраної суб'єктом фінансової стратегії та концепції його розвитку.

Суб'єктами в структурі системи оцінювання та підвищення фінансової стійкості машинобудівного підприємства є керівництво, відповідальні топ-менеджери, економісти-аналітики, фінансисти, керівники функціональних підрозділів. Основними функціональними обов'язками суб'єктів в системі оцінювання та підвищення фінансової стійкості підприємства є проведення аналізу фінансового стану, формування підходів до ведення кредитної, інвестиційної політики, забезпечення збалансування структури активів та пасивів, реалізація дивідендної політики, моніторинг чинників впливу на діяльність підприємства, контроль ефективності прийнятих рішень, забезпечення даними про рівень фінансової стійкості зовнішніх користувачів, виявлення резервів тощо.

Об'єктами як управління, так і оцінювання є фінансово-господарська діяльність, фінансові ресурси (власні та запозичені), параметри прибутковості, рентабельності, дані про активи та пасиви, фінансові результати діяльності, фактори впливу на ведення бізнесу та ін.

Рис. 3.8. Структура системи оцінки та підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств

Організаційно-методична підсистема в структурі системи оцінки та підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств характеризується взаємозв'язками фінансово-аналітичних служб підприємства та структурних підрозділів, відповідальні фахівці яких на основі визначених закономірностей, принципів, інструментарію, методичних підходів до оцінки та забезпечення фінансової стійкості, приймають управлінські рішення, беруть участь у формуванні фінансових планів, в процесах фінансового прогнозування, обґрунтуванні фінансової стратегії, здійсненні моніторингу над виконанням поставлених завдань.

Організаційно-методична підсистема в структурі системи оцінки та підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств функціонально наповнена визначеними принципами оцінки та управління, інструментарієм оцінювання та управління фінансами із виокремленими критеріями забезпечення фінансової стійкості та стабільності за умов функціонування в СОТ. Завдяки використанню комплексного методичного підходу до оцінки фінансової стійкості та ліквідності, організаційно-методична підсистема цілеспрямована на проведення фінансового аналізу, прогнозування та планування, моніторингу, а також на контроль за реалізацією обраних напрямів підвищення фінансової стійкості в сукупності із використанням антикризового інструментарію та стратегічного цілеспрямовання фінансового розвитку (використанням піраміди бізнес-розвитку). Це дозволяє, в подальшому, реалізовувати інтегровані напрями забезпечення фінансової стабільності та ліквідності підприємства.

Базовими компонентами функціонально-інформаційної підсистеми в структурі системи оцінки та підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств є інформаційно-аналітична модель процесів забезпечення фінансової стійкості, підсистема управління фінансовими ризиками, концептуальна модель розрахунку показників фінансової стійкості. Остання базується на структурній архітектроніці оцінювання

фінансових параметрів та надає можливість управлінському персоналу провести оцінку фінансової стабільності і рівноваги, оцінку ліквідності, платоспроможності, рентабельності, стану і структури капіталу, активів та ділової (комерційної) активності. Також, задіяні фахівці проводять діагностику можливого банкрутства та оцінку порогу рентабельності і запасу фінансової стійкості машинобудівного підприємства. На основі опрацьованих результатів оцінки визначаються відхилення фактичних показників від їх нормативних значень і приймаються управлінські рішення в напрямі підвищення фінансової стійкості та подальшої реалізації фінансової стратегії підприємства. Крім того, на основі фінансового прогнозування та планування із реалізацією напрямів забезпечення фінансової стабільності та ліквідності, реалізують бізнес-орієнтири підвищення фінансової стійкості машинобудівного підприємства. Забезпечення реалізації зазначених бізнес-орієнтирів підвищення фінансової стійкості та поліпшення фінансового стану підприємства можливе за умови функціональної об'єднаності, інтегрованості та наявності комунікативних зв'язків між організаційно-методичною та функціонально-інформаційною підсистемами структури системи оцінки та підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств.

Оскільки на систему оцінки та підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств чинять вплив внутрішні та зовнішні фактори бізнес-оточення функціонування, важливим є проведення управлінським персоналом їх моніторингу та аналізу із оцінкою потенційних ризиків, удосконаленням інструментарію ризик-менеджменту підприємства. Ефективність функціонально-інформаційної підсистеми в структурі системи оцінки та підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств залежить від забезпечення управлінським персоналом інноваційності в автоматизації даних процесів.

На сьогодні, вітчизняні машинобудівні підприємства функціонують в нестабільних та кризових економічних умовах. Через те, важливим є проведення аналізу результативності обраної системи оцінки фінансових

параметрів, визначення проблемних аспектів фінансово-господарської діяльності. На основі даних такого аналізу, управлінський персонал має змогу внести структурно-організаційні корективи до системи оцінки та підвищення фінансової стійкості в розрізі кожної сфери ведення фінансово-господарської діяльності.

Базуючись на проведених в дисертаційній роботі дослідженнях щодо теоретико-методичних основ оцінки фінансової стійкості, конструктивних аспектів її забезпечення та підвищення аналізу, факторів впливу на фінансовий стан, ліквідність, платоспроможність, специфіки розрахунку показників фінансової стійкості, нами виокремлено методологічні принципи системи оцінювання та підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств, зокрема такі як:

– принцип фінансового стратегічного цілеспрямування – полягає у досягненні не тільки поточних цілей завдань, але й чітко обґрунтованих напрямів фінансової стратегії;

– принцип діагностики фінансових ризиків – визначає наявність інструментарію та удосконалення підсистеми управління фінансовими ризиками з метою їх виявлення, зменшення негативного впливу на діяльність та ін.;

– принцип адаптивності полягає у забезпеченні можливості промислового підприємства вчасно адаптуватися до зміни умов бізнес середовища, впливу внутрішніх та зовнішніх факторів;

– принцип управлінської інтегрованості – ґрунтується на взаємодії не тільки усіх складових фінансової діяльності, але й взаємозв'язку із іншими базовими управлінськими підсистемами (структурами підрозділами) підприємства. Лише за такої умови, після отримання вчасних та достовірних інформаційно-оціночних даних відносно рівня фінансової стійкості, їх опрацювання, можуть прийматися та реалізовуватись ефективні управлінські рішення щодо покращання фінансового стану машинобудівного підприємства;

– принцип ефективності – вимагає розвитку підходів до організації, аналізу, оцінювання, контролю, прогнозування фінансового стану, ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості; ґрунтується на результативності впливу суб'єктів на об'єкти оцінювання та управління у запропонованій структурі;

– принцип інноваційності (прогресивності) – передбачає внесення змін у структуру системи оцінювання та підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств, зокрема в обрану систему аналізу та оцінювання як фінансового стану, так і, безпосередньо, фінансової стійкості. Внесення змін частково обумовлене розвитком програмного забезпечення (нововведеннями) для автоматизації аналізу фінансового стану та фінансової стійкості підприємства. Зважаючи на мінливість умов функціонування машинобудівних підприємств, даний принцип, так як і інші є обов'язковим, адже підприємство може збільшувати свої масштаби, виходити на нові ринки збуту продукції, активізувати інноваційно-інвестиційну діяльність тощо.

– принцип узагальненості (комплексності) - характеризує систему оцінки та підвищення фінансової стійкості як керуючу підсистему управління, яка спрямована на формування взаємоузгоджених рішень управлінського персоналу, виконання завдань, реалізацію короткотермінових та довгострокових цілей, що комплексно впливає на результати фінансово-господарської діяльності машинобудівного підприємства;

– принцип інформаційної достатності та оптимальності - забезпечує обрання найоптимальнішого проєкту, системи напрямів забезпечення та підвищення фінансової стійкості на основі вчасного отримання, опрацювання в необхідній кількості, інформаційних джерел (для визначення рівня фінансової стійкості). Застосування зазначеного принципу пропонується використовувати із врахуванням обґрунтованих концептуальних основ формування інформаційно-аналітичної моделі управлінських процесів забезпечення фінансової стійкості машинобудівного підприємства.

- принцип гнучкості полягає в забезпеченні умов бізнес розвитку, його розширенні на основі отриманої інформації за показниками фінансової стійкості. Також забезпечується можливість фінансових ресурсів змінюватися під впливом факторів внутрішнього та зовнішнього середовища;

– принцип динамічності – оперативне реагування на зміну планових показників фінансового стану та фінансової стійкості, яке викликане ситуаційними змінами. Даний принцип базується на вчасності прийняття рішень відповідальними менеджерами підприємства, фінансовими аналітиками та керівниками структурних підрозділів;

– принцип варіативності – рішення відповідальних фахівців щодо забезпечення фінансової стійкості мають враховувати альтернативність управлінських дій в аспекті їх реалізації;

– принцип системності – побудова стратегії фінансового розвитку, фінансових планів в контексті збалансування фінансово-ресурсного забезпечення підприємства [54, с. 13; 79; 171, с. 92; 193].

На практиці ведення фінансово-господарської діяльності, управлінці машинобудівних підприємств можуть використовувати лише окремі принципи, конструктивно не узагальнюючи інші наявні, що призводить до неотримання бажаних результатів в аспекті забезпечення та підвищення фінансової стійкості. Вважаємо, що вищенаведені принципи дозволять вчасно реагувати на зовнішнє бізнес оточення, вплив внутрішніх факторів, досягати обраних напрямів фінансової стратегії, знижувати вплив фінансових ризиків та ін. Позитивним є впровадження принципу так званої «корпоративної усвідомленості персоналом підприємства підвищення фінансової стійкості».

В управлінській підсистемі сформованої структури системи оцінки та підвищення фінансової стійкості підприємства нами виокремлено центри управління фінансовою діяльністю. Саме вони задіяні у проведенні аналізу фінансового стану, оцінки показників фінансової стійкості, в процесах фінансового планування та прогнозування, забезпеченні підвищення

фінансової стійкості, оцінці потенційних фінансових ризиків тощо. Центри управління фінансовою діяльністю кожного машинобудівного підприємства за своєю організаційною побудовою функціонально відрізняються, що пов'язано із існуванням різних за масштабами діяльності підприємств.

На підприємствах з невеликими обсягами виробництва продукції та незначною кількістю працівників, функції по збору, опрацюванню інформації для оцінювання фінансової стійкості, її моніторингу, контролю за реалізацією напрямів підвищення фінансової стійкості можуть виконувати керівник, начальник фінансового відділу, відповідальні топ-менеджери, головний бухгалтер чи його помічники [70, с. 15].

На середніх та великих машинобудівних підприємствах в оцінюванні фінансової стійкості, реалізації обраних стратегічних орієнтирів, підтриманні її належного рівня, можуть бути задіяні фінансові аналітики, група відповідальних фахівців, наприклад із планово-економічного підрозділу підприємства, або може бути створена окрема фінансова служба (відділ). Через те, вважаємо недоцільним, в загальному, рекомендувати до практичного впровадження (в організаційному аспекті) на машинобудівних підприємствах той чи інший центр управління фінансовою діяльністю (тобто чи оцінка та забезпечення напрямів підвищення фінансової стійкості має проводитися окремим відділом (службою) чи групою аналітиків, (менеджером, бухгалтером). Можна лише надати рекомендації щодо функціонального вдосконалення фінансової служби, якщо така існує на підприємстві із виокремленими напрямками мотивації, стимулювання, розвитку компетентностей персоналу в напрямі забезпечення фінансової стійкості, які можуть бути використані у діяльності персоналу задіяного в даних процесах (бухгалтером, фінансовим менеджером, керівником та ін.).

Керівництвом машинобудівного підприємства, із врахуванням специфіки його діяльності, мають бути чітко визначені концептуальні засади інформаційно-аналітичної складової управлінських процесів забезпечення та підвищення фінансової стійкості (рис. 3.9).

Рис. 3.9. Інформаційно-аналітична складова управлінських процесів забезпечення фінансової стійкості машинобудівного підприємства*

*сформовано автором

В умовах невизначеності ведення фінансово-господарської діяльності машинобудівних підприємств, формування інформаційно-аналітичної моделі процесів оцінки та забезпечення фінансової стійкості постає ключовим завданням. Така модель є інтеграційною складовою загальної підсистеми інформаційного забезпечення в управлінні підприємством.

Суб'єктами в інформаційно-аналітичній складовій управлінських процесів забезпечення фінансової стійкості машинобудівного підприємства є фінансово-аналітична служба, бухгалтери, керівництво, економісти та фінансові аналітики, які з врахуванням функціонально-комунікаційних зв'язків забезпечують достатність, достовірність та якість інформаційного масиву. Інформаційними даними необхідними для оцінки фінансової стійкості, фінансового стану підприємства, прийняття управлінських рішень є не тільки дані звітності, норми, нормативи, бізнес-плани, дані аналізу впливу внутрішніх та зовнішніх факторів, але й дані діяльності підприємств-конкурентів та середньогалузеві показники. Серед доволі об'ємного масиву інформаційних даних, внутрішніми стейхолдерами виокремлюються найважливіші дані з метою оптимальної структуризації показників оцінки фінансової стійкості.

На сьогодні, досить важливим в процесі оцінювання фінансової стійкості машинобудівного підприємства є використання сучасного програмно-технічного забезпечення, удосконалення автоматизації процесів оцінювання та фінансового аналізу. У сукупності із вдало підібраними підходами та методами до проведення аналітичних процедур, інструментарію управління фінансовими ресурсами, на виході отримують дані оцінки рівня фінансової стійкості, які стають основою для розробки заходів по усуненню відхилень фактичних значень показників від нормативних, усуненню фінансових ризиків, вибору та прийняття ефективних управлінських рішень в напрямі підвищення фінансової стійкості підприємства.

Інформаційне забезпечення оцінки фінансової стійкості та факторів, які впливають на її рівень, в системі управління машинобудівним

підприємством, має визначатися якісною характеристикою. Для кожного суб'єкта обліково-аналітична інформація є функціонально визначеним масивом інформаційних даних, які необхідні йому для виконання функціональних обов'язків. Для зменшення витрат часу на оцінювання та аналіз фінансових параметрів, форма та узагальнення обліково-аналітичних даних повинні підходити кожному окремому користувачу [215]. Формування обліково-аналітичних даних відбувається за принципом хронології із чітко визначеною послідовністю – від первинних документів до формування фінансової звітності підприємства [109, с. 33].

Першочергово фінансові цілі підприємства формуються на основі фінансового прогнозування як важливої функціональної складової системи оцінки та підвищення фінансової стійкості підприємства. На практиці фінансово-господарської діяльності машинобудівних підприємств прогнозують склад та структуру балансу підприємства, звіт про прибутки та збитки, а також складають прогноз руху грошових коштів. Таким чином, управлінський персонал окреслює напрями фінансово-економічного розвитку підприємства в перспективі із урахуванням зміни впливу зовнішніх факторів бізнес оточення. Уникнути помилок при веденні фінансово-господарської діяльності допомагає формування оптимальних стратегічних фінансових орієнтирів, фінансових проєктів та звітів, які одночасно виступають інформаційною підтримкою під час реалізації напрямів підвищення фінансової стійкості машинобудівного підприємства [222; 161; 18, с. 66].

В умовах посиленого конкурентного бізнес оточення, для підприємств в забезпеченні фінансової стабільності та підвищенні фінансової стійкості чимале значення належить фінансовому плануванню та прогнозуванню, адже саме від цих елементів управління залежать процеси формування, розподілу та використання фінансово-ресурсного забезпечення, рівень прибутковості та залучення джерел фінансування в подальшому. На сьогодні, професійний інтерес управлінців щодо використання ефективних форм і методів фінансового планування та прогнозування зростає, що пов'язано із його

впливом на реалізацію фінансових проєктів, бізнес-планів, стратегії фінансового розвитку, зокрема й підвищення фінансової стійкості підприємства. Подекуди, у практичній діяльності підприємств можна спостерігати, що фінансове планування зорієнтоване тільки на формуванні плану обсягів витрат і доходів та не приділено достатньої уваги розподілу фінансових ресурсів в розрізі напрямів та сфер діяльності підприємства (виробничої, інноваційної, інвестиційної та ін.).

Для реалізації сформованої мети ведення бізнесу, зокрема реалізації напрямів підвищення фінансової стійкості управлінцям машинобудівного підприємства варто:

- обґрунтувати обсяги фінансових ресурсів для забезпечення операційної діяльності та інших видів фінансово-господарської діяльності в двох напрямках - реальний доступний обсяг фінансових ресурсів та необхідний для розвитку тієї чи іншої сфери бізнесу;

- спрогнозувати дохідність капіталу, за рахунок якого будуть сформовані активи господарюючого суб'єкта;

- сформулювати систему альтернативних управлінських дій у випадку визначення суттєвих відхилень від планових економічних параметрів діяльності підприємства;

- удосконалити процес контролю та моніторингу за виконанням фінансового плану та процесами прогнозування фінансового стану, зокрема фінансової стійкості машинобудівного підприємства [11].

Фінансова стратегія підприємства повинна відповідати обраним підходам антикризового управління, оптимізувати використання обігових засобів та структуру пасивів, забезпечувати оновлення активів та їх результативне використання, а також результативне залучення та використання фінансових ресурсів [46].

У запропонованому концептуальному контурі забезпечення реалізації бізнес-орієнтирів підвищення фінансової стійкості машинобудівного підприємства, згруповано основоположні управлінські процеси в розрізі

внутрішнього та зовнішнього профілю функціонування (рис. 3.10). У другому розділі дисертаційної роботи нами було обґрунтовано ієрархічну структуру факторів впливу на фінансову стійкість, яка може бути використана фахівцями з метою підвищення результативності оцінювання та прийняття рішень, реалізації поставлених завдань та ін. Через те, в контексті зовнішнього профілю запропонованого концептуального контуру забезпечення реалізації бізнес-орієнтирів підвищення фінансової стійкості машинобудівного підприємства, досить важливим є проведення вчасного моніторингу та контролю за впливом факторів зовнішнього бізнес-середовища, опрацювання ймовірності виникнення фінансових ризиків. В нинішніх надскладних умовах ведення фінансово-господарської діяльності машинобудівними підприємствами, необхідним є використання адаптаційних фінансових механізмів, які дозволяють вчасно пристосуватися до впливу на діяльність підприємства низки чинників, уникнувши при цьому фінансової нестабільності.

Вважаємо, що в повоєнний період, держава буде ініціювати розробку механізмів, спрямованих на підтримку промислового сектору економіки, в тому числі й машинобудування. Використання керівництвом машинобудівних підприємств запропонованих державою стабілізаційних механізмів також пришвидшить реалізацію сформованих бізнес-орієнтирів підвищення фінансової стійкості господарюючих суб'єктів.

Для реалізації поточних та стратегічних напрямів (бізнес-орієнтирів) підвищення фінансової стійкості машинобудівного підприємства, необхідним є удосконалення фінансової стратегії, використання антикризового інструментарію, механізмів ризик-менеджменту, удосконалення підходів до фінансового прогнозування та планування, наявність вдало підібраної, відповідно до специфіки функціонування машинобудівного підприємства, системи оціночних показників фінансової стійкості, вчасний моніторинг фінансової обліково-аналітичної інформації.

Рис. 3.10. Концептуальний контур (профіль) забезпечення реалізації бізнес-орієнтирів підвищення фінансової стійкості машинобудівного підприємства*

*запропоновано автором

У сформованій структурі системи оцінювання та підвищення фінансової стійкості машинобудівного підприємства досить важливими процесами є забезпечення інтегрованості та налагодження взаємозв'язків між усіма структурними підрозділами. Акцентуємо увагу, що для підвищення фінансової стійкості машинобудівного підприємства, неодмінним є посилення мотивації стимулювання персоналу, компетентнісний розвиток фахівців, задіяних у процесах управління фінансовою стійкістю та фінансовим станом.

У нинішніх складних умовах ведення бізнесу машинобудівними підприємствами, під впливом дестабілізуючих факторів, виникає необхідність у процесно-аналітичному удосконаленні функції антикризового управління фінансовою стійкістю як важливої підсистеми менеджменту підприємства та інструментарію своєчасного попередження банкрутства, неплатоспроможності, втрати фінансової рівноваги, зниження фінансової стійкості та ін. Відповідно до рис. 3.11, підсистема антикризового фінансового управління орієнтована на формування та впровадження заходів не тільки відновлення платоспроможності підприємства, але й підвищення фінансової стійкості. Процеси антикризового фінансового управління є складовою фінансової стратегії промислового підприємства, яка з метою збереження стійкого фінансового становища підприємства передбачає наявність антикризових фінансових заходів (фінансову стратегію), сформованих як компоненти у відповідних стратегічних орієнтирах.

На нашу думку, без формування дієвого антикризового інструментарію управління фінансовою стійкістю підприємства, для більшості промислових підприємств, унеможлиблюється реалізація напрямів підвищення фінансової стійкості. Оцінка ефективності управлінських заходів щодо досягнення фінансової рівноваги, стабільності, зростання фінансового потенціалу в контексті антикризового управління надає можливість відповідальним фахівцям обґрунтувати та визначити чи будуть реалізовані сформовані напрями підвищення фінансової стійкості промислового підприємства.

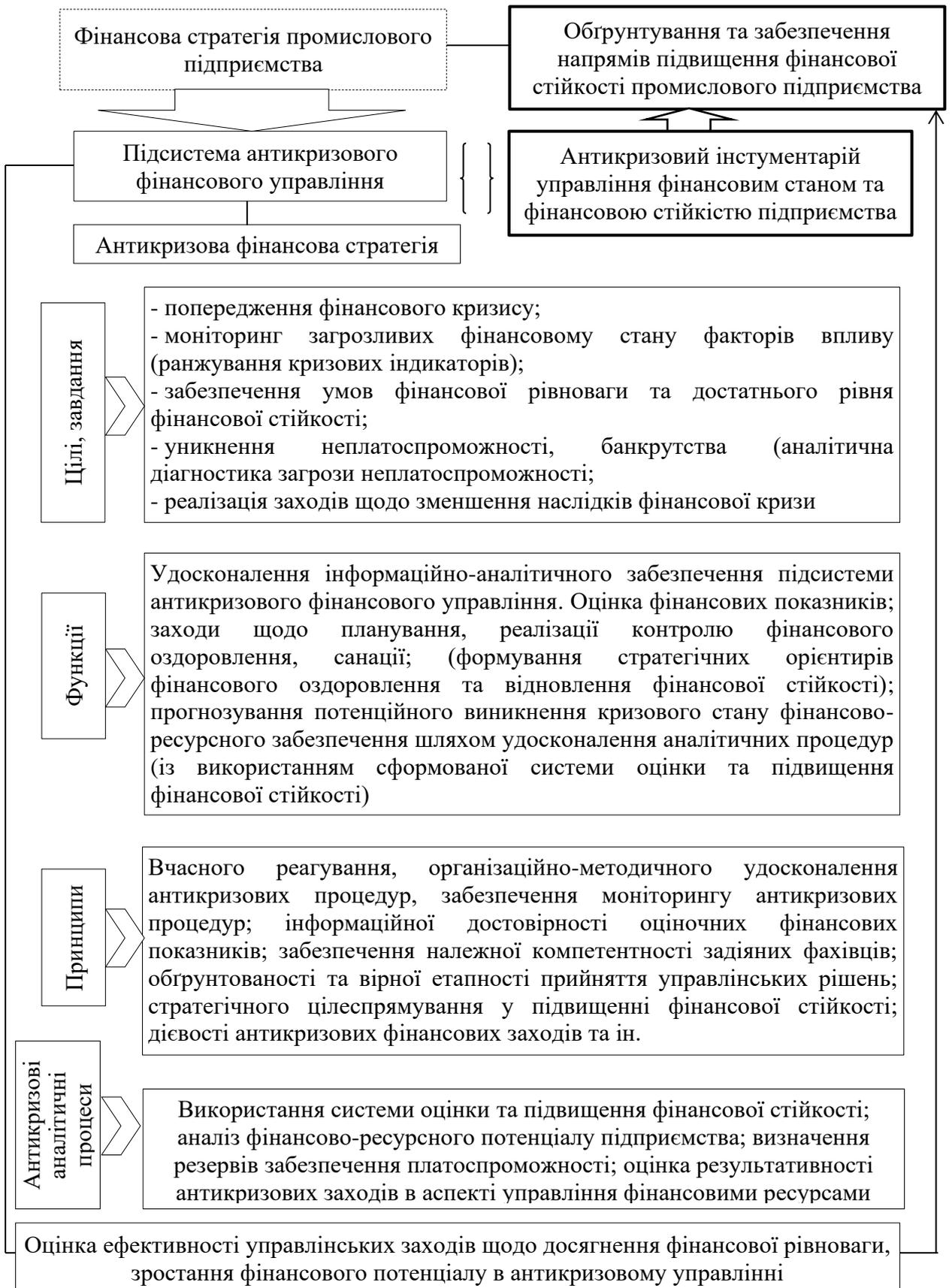

Рис. 3.11. Модель впливу антикризового інструментарію фінансового управління на забезпечення фінансової стійкості підприємства*

*сформовано автором

Підсистема антикризового фінансового управління промислового підприємства має чітко визначені цілі, завдання, методи, функції, принципи та антикризові аналітичні процеси. Через те, можна дійти висновку, що існує прямолінійний процесний взаємозв'язок структури системи оцінки та підвищення фінансової стійкості та підсистеми антикризового фінансового управління як дієвого інструментарію забезпечення належного рівня фінансової стійкості в нинішніх умовах ведення бізнесу.

Процеси оцінювання, забезпечення та підвищення фінансової стійкості на кожному машинобудівному підприємстві унеможливаються без застосування сучасного програмно-технічного забезпечення. Отже, є доцільним дослідження специфіки автоматизації процесів аналізу, оцінювання фінансового стану та фінансової стійкості машинобудівних підприємств із виокремленням сучасних вимог до проведення аналітичних процедур та переваг доступних на ринку програмних розробок.

3.3. Автоматизація процесів оцінки, моніторингу і підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств та її забезпечення

Беззаперечним фактом забезпечення належного рівня фінансової стійкості машинобудівних підприємств є використання систем автоматизації фінансового аналізу, за допомогою яких здійснюється оцінка відповідних показників, їх порівняння в динаміці визначення тенденцій тощо. Інформаційні дані можуть бути отримані за обраними методиками із врахуванням чинників впливу на тенденцію зміни того чи іншого показника. Від ефективності автоматизації процесів оцінки фінансової стійкості машинобудівних підприємств залежить не тільки якість, оперативність інформаційного забезпечення, але й управлінські рішення менеджменту, спрямовані на реалізацію шляхів забезпечення належного фінансового стану та підвищення фінансової стійкості.

На сьогодні до наявних програмних продуктів автоматизації в системі управління підприємством є ряд вимог, які базуються на необхідності своєчасного та повного забезпечення необхідною інформацією менеджерів підприємства; проведенні оцінки та аналізу фінансових показників діяльності підприємства; здійсненні прогнозування усіх сфер діяльності господарюючого суб'єкта; можливості вчасного коригування відхилень на основі удосконалених процесів моніторингу та контролю оціночних показників; можливості прийняття вдалих управлінських рішень тощо.

Базова характеристика автоматизації оцінювання фінансової стійкості підприємства полягає в єдності методичних підходів здійснення фінансового аналізу та програмних аналітичних систем (із урахуванням вимог міжнародних стандартів фінансової звітності), які необхідні для контролю, діагностики, оцінювання, в загальному, фінансово-господарської діяльності підприємств.

В нинішніх умовах техніко-інноваційного розвитку, ринок програмного забезпечення автоматизації процесів оцінки фінансового стану та фінансової стійкості підприємств доволі стрімко розвивається, що є позитивним фактором для формування комплексу інформаційних даних, полегшення роботи аналітиків в розрахунку коефіцієнтів, інтерпретації отриманих оціночних даних. При виборі аналітичних програмних продуктів для оцінки фінансової стійкості, власники підприємств керуються не тільки необхідністю оперативного та системного отримання інформації, а й відштовхуються від вартості даних програм, так як деякі із них є доволі дорогавартісними. Розробники програм для аналітичних розрахунків та контролю за бізнес-процесами орієнтуються на забезпечення взаємозв'язків пропонованого програмного забезпечення із програмами комп'ютеризації обліку, аудиту та звітності вітчизняних промислових підприємств. Вимоги та переваги автоматизації процесів оцінки та підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств та шляхів її забезпечення в управлінській структурі господарюючого суб'єкта схематично представлено на рис. 3.12.

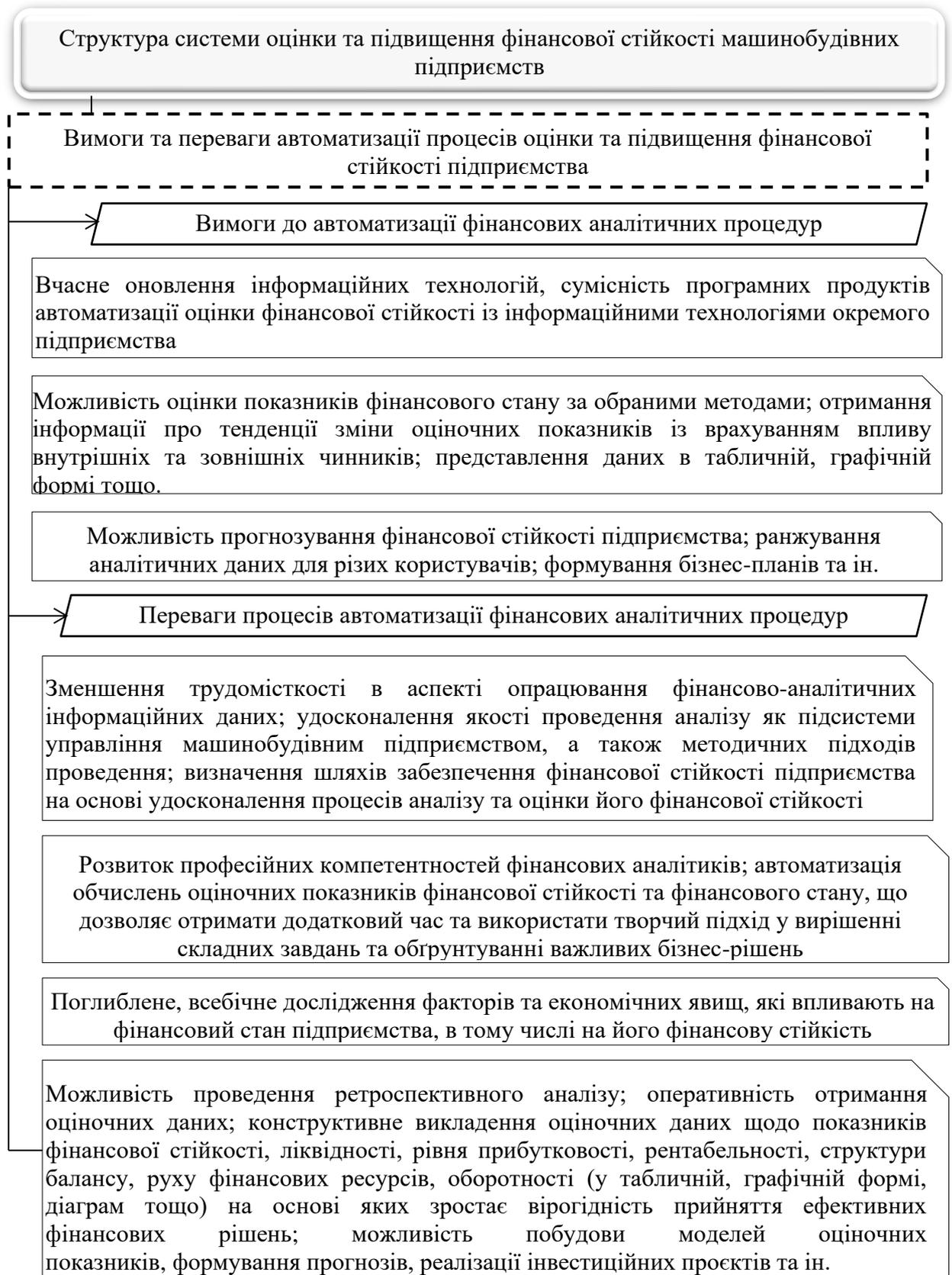

Рис. 3.12. Вимоги та переваги автоматизації процесів оцінки та підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств та шляхів її забезпечення*

*сформовано автором

В загальному, зазначимо, що більшість існуючих програмних систем зорієнтовані на використання облікових даних та форм звітності суб'єктів господарювання. Водночас, в ідеалі компанії-розробники повинні враховувати галузь в якій працює підприємство, досліджувати зарубіжну практику формування модулів систем тощо.

Окрім сучасності та відповідності програмних продуктів інформаційним технологіям підприємства, важливим є забезпечення можливості проведення оцінки фінансової стійкості та фінансового стану за прийнятою відповідальним управлінським персоналом систематизацію фінансових показників та параметрів діяльності суб'єкта. Це дозволить проводити оцінювання та аналіз фінансового стану за чітко визначеними критеріями, принципами та методами із виокремленням в подальшому найважливіших інформаційних даних для прийняття ефективних управлінських рішень в напрямі підвищення фінансової стійкості машинобудівного підприємства. Сучасне програмно-технічне забезпечення, інформаційно-аналітична складова в структурі системи забезпечення та підвищення фінансової стійкості машинобудівного підприємства дозволяють підвищувати ефективність управління фінансовими ресурсами, зокрема фінансового планування та прогнозування. Також, посилюється контроль з боку управлінського персоналу за реалізацією заходів по усуненню відхилень фактичних значень показників від нормативних та управлінських дій щодо зниження впливу фінансових ризиків. Інформаційно-аналітична складова процесів забезпечення фінансової стійкості машинобудівного підприємства повинна відповідати його стратегічному цілеспрямованню щодо фінансового розвитку, а також враховувати визначений антикризовий інструментарій фінансового управління. Вчасне оновлення інформаційних технологій машинобудівного підприємства дозволяє оперативно опрацьовувати фінансово-аналітичні дані, підвищувати якість функціональних підсистем менеджменту, визначати та реалізовувати напрями забезпечення та підвищення фінансової стійкості.

Рис. 3.13. Функціональні взаємозв'язки програмно-інформаційного та процесного забезпечення в управлінні фінансовою стійкістю машинобудівного підприємства*

*сформовано автором

На рис. 3.13 схематично зображено функціональні взаємозв'язки програмно-інформаційного та процесного забезпечення в управлінні фінансовою стійкістю машинобудівного підприємства. Організаційне забезпечення таких взаємозв'язків поліпшить результативність фінансового аналізу підприємства в аспекті оцінки оборотного капіталу, ліквідності, платоспроможності, рентабельності та фінансової стійкості. Від ефективності системи менеджменту підприємства, зокрема її базових елементів залежить ефективність системи оцінки та підвищення фінансової стійкості. А отже, для досягнення поставлених цілей в напрямі підвищення фінансової стійкості, програмно-інформаційне забезпечення та функціональні елементи системи менеджменту повинні характеризуватися функціональною інтеграцією і комунікацією. Такий взаємозв'язок ґрунтується на необхідності не тільки збору, оцінки та аналізу параметрів про фінансовий стан підприємства, а також опрацюванні інформації щодо організації та стану усіх інших сфер фінансово-господарської діяльності підприємства. Наприклад, від вірного підбору та вчасного оновлення інформаційних технологій залежить ефективність оцінки, вчасність проведення аналізу та прийняття обґрунтованих управлінських рішень. В процесі прогнозування фінансового стану та фінансової стійкості підприємства, управлінський персонал керується не тільки інформаційно-аналітичними даними про поточний стан суб'єкта, але й потребує використання даних за минулі звітні періоди.

Автоматизовані системи оцінки фінансового стану підприємства та фінансової стійкості зазвичай є компонентами програмних засобів опрацювання облікових інформаційних даних. Водночас, є окремі, так звані автономні програми для проведення аналізу та оцінки параметрів фінансового стану господарюючого суб'єкта, специфікою яких є імпортування джерел інформації із обраної системи автоматизації бухгалтерського обліку. Дані програмні продукти характеризуються універсальністю, можливістю швидкої адаптації до специфіки ведення обліку та аналізу на підприємствах. Більшість із них надають змогу сформувати

інвестиційні проекти, бізнес-плани із визначенням рівня результативності ведення фінансово-господарської діяльності та рівня фінансової стійкості машинобудівного підприємства. Системи автоматизації фінансового аналізу є складовими програмних розробок багатьох компаній: «Fin Expert», «Інек-аналітик», «Альт-Інвест», «Інфософт», «Lady Fan», «Галактика», «Атлант-Інформ», «Інтелект-Сервіс» (ІС-ПРО), HansaWorld, «1С: Підприємство 8», Парус, Audit Expert, Project Expert, БЕСТ-Ф, «Фінанси без проблем», «Інфін-Бухгалтерія», «Вітрило» та ін. [107; 130]. Такі програмні продукти як «Excel Financial Analysis», «Альт Фінанси», «Фінансовий аналіз + Оцінка бізнесу» не надають можливості формування власної методики проведення аналітичних процедур.

Окремі підприємства віддають перевагу саме тим інформаційним системам аналізу фінансового стану та фінансової стійкості, в яких можна вносити зміни в алгоритм обчислення того чи іншого показника, користуючись власною методикою або видозмінюючи, вже наявну, методику оцінки окремих показників. Серед автоматизованих систем для аналізу фінансового стану, зокрема фінансової стійкості, управлінці і керівники машинобудівних підприємств обирають універсальні програми, які можна швидко адаптувати, відповідно до специфіки ведення бізнесу та, в розрізі, галузевих особливостей.

Такі програмні розробки для фінансового аналізу як «Інек-аналітик» та «Audit Expert» зазвичай використовують підприємства із доволі великими масштабами та обсягами виробництва. На сьогодні, на ринку ці програми є досить розповсюдженими, адже вони сформовані із достатньої кількості аналітичних модулів, за допомогою яких залучені до обчислення менеджери мають змогу оцінити в повній мірі фінансову стійкість та фінансовий стан, спрогнозувати ймовірність банкрутства, розглянути можливість кредитування тощо.

Невеликі за обсягами підприємства використовують такі програмні продукти як «Excel Financial Analysis» та «Фінансовий аналіз + Оцінка

бізнесу», за допомогою яких проводиться розрахунок фінансових коефіцієнтів, формуються графіки, діаграми, таблиці, а також, так як і в більшості програмних продуктів, є можливість експорту даних з ІС [88, с. 158; 56, с. 85].

Розроблена компанією «Інек», системна програма «Інек-АФСП» може використовуватися багатьма підприємствами для проведення оцінки фінансового стану за даними форм їх звітності, обчислюючи показники прибутковості, фінансової стійкості, платоспроможності, ліквідності, продуктивності праці, рентабельності господарюючого суб'єкта. Окрім визначення показників, які характеризуються джерела та структуру формування майна суб'єкта, за допомогою системи визначають комплексний показник аналізу фінансового стану, тенденцію зміни якого відслідковує управлінський персонал маючи змогу при цьому порівняти його значення із розрахованим, такими ж методом, показником інших підприємств-конкурентів. Система «Інек-аналітик» опрацьовує найважливіші сфери фінансово-господарської діяльності машинобудівного підприємства, зокрема: фінансову стійкість, результативність діяльності, рівень наявного та потенційного ризику, платоспроможність, специфіку якісних характеристик менеджменту. Після відбору базових фінансових показників, залучений відповідальний фахівець чи фінансовий аналітик отримує комплексну інформацію щодо оцінки, в загальному, фінансового стану підприємства.

Доволі розповсюдженим програмним продуктом для оцінки фінансового господарської діяльності машинобудівних підприємств є модуль «Фінансовий аналіз» «Галактики». Оціночне програмне забезпечення характеризується доволі розширеним спектром можливостей проведення аналізу та отриманням результатів щодо стану фінансових ресурсів підприємства. Перевагами даного модуля для управлінців та фахівців фінансових служб підприємства є можливість перевірки взаємозв'язків оціночних показників фінансового стану та форм звітності, що знижує ризику отримання помилкових даних. Специфікою системи «Галактика» є те,

що в ній закладено «взаємозв'язок» між так званими сімома контурами в системі менеджменту господарюючого суб'єкта, які орієнтовані на вирішення поставлених завдань в контексті функціональних складових управління, таких як: облік, моніторинг, процеси побудови планів та їх реалізації, прогнозування.

Фінансові аналітики під час планування та прогнозування бізнес-процесів машинобудівного підприємства використовують модуль системи «Аналіз фінансово-господарської діяльності», за допомогою якого здійснюється горизонтальний та вертикальний аналіз форм звітності господарюючого суб'єкта, визначають динаміку фінансових показників, оцінюють базові параметри фінансового стану та фінансової стійкості [77; 207].

Наразі, переважна більшість вітчизняних машинобудівних підприємств використовує вже давно популярний на ринку програмний продукт фірми 1С Бухгалтерія в конфігурації «1С:Управління підприємством для України». Систематизація звітів в зазначеній інформаційній системі надає змогу відстежувати аналіз фінансово-господарської діяльності, проводити оцінку фінансової стійкості за обраною, відповідальними спеціалістами, системою показників в яку можна вносити зміни із врахуванням специфіки ведення бізнесу суб'єкта, а також впливу факторів зовнішнього бізнес-середовища. Система оцінних показників фінансовою стійкості підприємства налаштовується в спеціальному інструменті «1С:Управління підприємством для України» - «Монітор ефективності», у який можна додати додаткові показники результативності діяльності окремого машинобудівного підприємства.

Розглядаючи питання автоматизації процесів оцінки та підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств та шляхів її забезпечення, важливим є упорядкування документообігу, який виступає інформаційним базисом здійснення аналітичних розрахунків. В даному контексті мова йде про такі поняття як комунікативне середовище, інформаційно-методичне

забезпечення, інформаційний потік, канали та носії інформації, а також інформаційні технології. Інформаційне забезпечення оцінки фінансового стану підприємства є важливою структурною складовою системи оцінювання та підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств. Через те, важливим є застосування вдало підбраного інструментарію удосконалення інформаційного забезпечення.

Відповідно до рис. 3.14 вхідні інформаційні потоки, які в подальшому опрацьовуються за допомогою обраних підприємством інформаційних технологій формують інформаційно-аналітичне забезпечення. Їм повинні бути притаманні ознаки: оптимізації, зокрема своєчасність отримання інформаційних даних для оцінки фінансового стану, даних про рівень фінансової стійкості; забезпечення інформаційної взаємодії між структурними підрозділами господарюючого суб'єкта, дотримання принципу достовірності даних тощо.

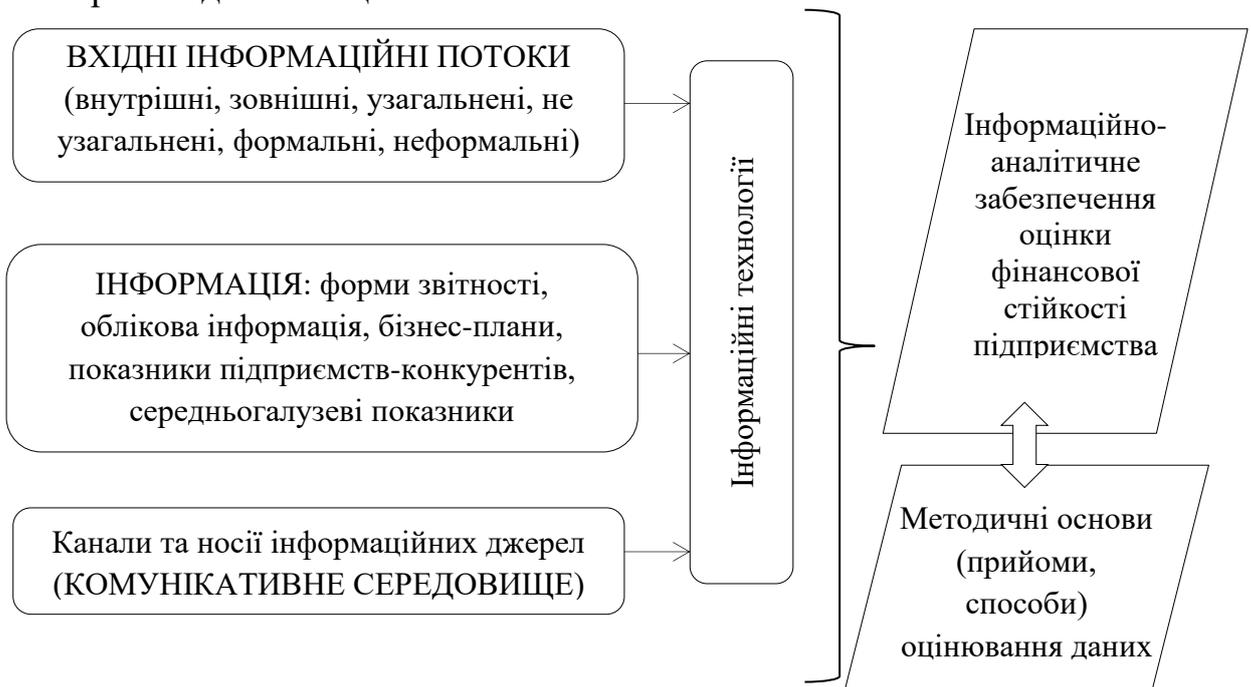

Рис. 3.14. Взаємозв'язок інформаційно-аналітичного забезпечення та методичних прийомів (основ) оцінки фінансової стійкості в системі управління підприємством*

*сформовано автором

Процес інформаційно-аналітичного забезпечення оцінки фінансової стійкості підприємства є безперервним, так як усі складові функціональні елементи системи управління підприємством: контроль, моніторинг, організація, облік, аналіз, планування, прогнозування, мотивація, стимулювання працівників та ін. Основними методичними прийомами оцінювання фінансової стійкості підприємства є методи кореляційно-регресійного аналізу, економічні та математичні методи, методи детерміновано-факторного аналізу, методи порівняння, групування, елімінування та ін. На основі фінансової звітності підприємств, в контексті проведення статистичного фінансового аналізу, програмні продукти поділяються на універсальні (STATISTICA, STADIA, SPSS, STATGRAPHICS), спеціальні (DATASCOPE, BIOSTAT, MESOSAUR) та професійні (SAS, BMDP) [107].

Аналіз результатів фінансово-господарської діяльності підприємств в тому числі фінансової стійкості слід проводити за допомогою платформи Google Apps Script. Програма надає можливість вдосконалити функціональне наповнення, а саме ідентифікувати його під власні потреби (специфіку бізнесу), сформувані необхідні звіти тощо. За нинішніх умов ведення фінансово-господарської діяльності, управлінський персонал машинобудівних підприємств, на практиці, часто для ухвалення рішень використовує Google Sheets, який є дієвим інструментарієм для проведення оцінки фінансового стану та фінансової стійкості. Як і Ms. Excel, Notion, Airtable – зазначений безкоштовний онлайн додаток для роботи із електронними таблицями, розроблений Google та має подібний інтерфейс із Microsoft Excel. Його досить часто використовують фахівці при обробці фінансової документації та, в подальшому, для візуалізації даних оцінки із прийняттям ефективних управлінських рішень та виконанням поставлених завдань.

З метою реалізації обраних шляхів забезпечення фінансової стійкості машинобудівних підприємств важливим є забезпечення якісних

характеристик інформаційних даних, зокрема таких як: повнота, достовірність, актуальність своєчасність (оперативність), сумісність, економічність отримання даних, належний рівень сприйняття (зрозумілість) [25]. При оцінюванні фінансової стійкості, платоспроможності та ліквідності підприємства доволі розповсюдженими на практиці є методи моделювання, які формалізують етапи аналітичних процедур відповідно до визначеної структурно-функціональної моделі (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Функціональні характеристики програмних продуктів США для оцінки та аналізу фінансового стану та фінансової стійкості промислових підприємств*

Найменування програми	Розробник / характеристика
Alcar Strategic Financial Planning System	Alcar Group Inc., США Фінансова модель, яка розробляється для кожного окремого підрозділу підприємства і його дочірніх підприємств. Фінансова інформація є консолідованою. Управлінський персонал приймає поточні та стратегічні рішення на основі фінансової моделі
Oros Analytics	ABC Technologies Inc., США Опрацювання даних, що надходять з ERP- і CRM систем, та їх консолідація. На основі узагальненої моделі Oros Analytics приймаються поточні та стратегічні рішення
Marketing Optimization	SAS, США Автоматизація аналізу умов ведення бізнесу
Alcar Strategic Financial Planning System	Business Resource Software Inc., США Фінансова модель, яка коригується для кожного окремого підрозділу підприємства і його дочірніх підприємств. Консолідація фінансової інформації. Прийняття тактичних і стратегічних рішень на основі узагальненої моделі
ithink	High Performance Systems, США Формування та аналіз імітаційних бізнес-моделей
iDecide 2000	Decisive Tools, LLC, США Формування імітаційних моделей бізнес-процесів у формі діаграм. Оцінювання ризиків та прийняття управлінських рішень на основі застосування методу Монте-Карло
Advanced Financial Statement Analysis	Essential Software, США Формування прогнозів фінансового стану підприємства на основі оцінки та аналізу його фінансової звітності
Business Insight	Business Resource Software Inc., США Автоматизований аналіз діяльності підприємства та його стану в ринковому бізнес-оточенні функціонування

*сформовано автором за: [88, с. 159; 56, с. 84-85]

Такий аналіз цілеспрямований на виокремлення із великого масиву інформаційних даних найважливіших фінансових параметрів, які характеризують фінансове становище підприємства на даний момент часу. Таким чином, суб'єкти управління фінансовими ресурсами скорочують витрати часу, підвищуючи ймовірність прийняття оптимальних та вірних управлінських рішень із контролем надходження та витрачання грошових ресурсів (обсягів, збалансованості, достатності, вірності розподілу та ін.).

В такому програмному продукті як VPwin 4.0 для моделювання та формування структурно-функціональної моделі обирають спосіб CASE із такими методами як: DFD – моделювання надходження, руху даних; IDEF0 – функціональне моделювання; IDEF3 – моделювання управлінських процесів на основі використання складових логічного розподілу [109, с. 63].

Зазначимо, що не усі системні продукти для оцінки фінансової стійкості є в повній мірі адаптованими до вітчизняних стандартів бухгалтерського обліку та законодавчої бази із урахуванням специфіки ведення бізнесу окремих промислових підприємств. Через те, більшість підприємств використовує програму MS Excel, яка є складовою пакету офісних програм MS Office. Вбудована в програму, мова програмування VBA (Visual Basic for Applications) дозволяє створювати алгоритми обчислення фінансових показників із деталізацією оціночних даних.

На сьогодні YouControl є аналітичним продуктом для оцінки фінансово-господарської діяльності підприємств, аналізу зовнішнього середовища їх функціонування, відстеження фінансових результатів інших суб'єктів ринку. Розроблений фахівцями YouControl підхід до визначення індексу фінансової стійкості господарюючого суб'єкта дозволяє визначити базові фінансові параметри, рівень впливу загроз, оцінювати ймовірність банкрутства та обґрунтувати управлінські рішення про доцільність залучення фінансових ресурсів інших суб'єктів, простежувати поведінку підприємств конкурентів на ринку. Модель фінансового скорингу передбачає використання не більше 20 параметрів фінансового стану за якими

визначають рентабельність, платоспроможність, ділову активність та ліквідність господарюючого суб'єкта. Провівши аналіз із застосуванням технологій neural networks та machine learning, фінансові аналітики отримують індекс фінансової стійкості від 1 до 4 (A, D, B, D), де останній є найбільш сприятливим для подальшого ведення бізнесу значенням (рис. 3.15).

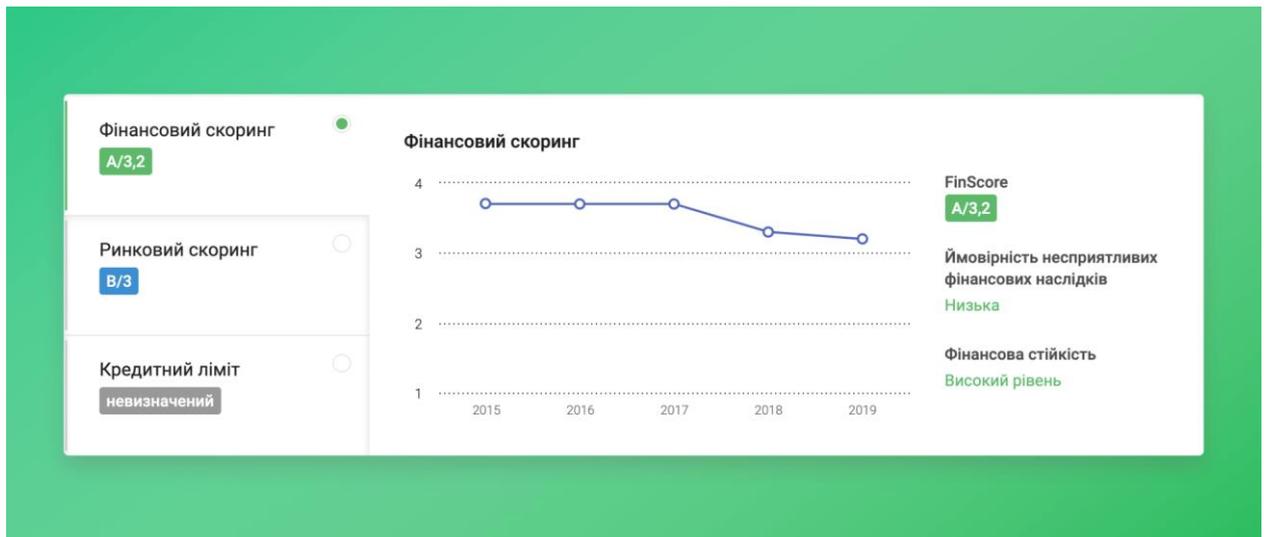

Рис. 3.15. Приклад визначеного індексу фінансової стійкості підприємства за розробленим інструментом фінансового скорингу YouControl*

*сформовано автором за: [59]

Цифрові значення індексу фінансової стійкості після літери використовуються для аналізу динаміки параметрів фінансового стану підприємства. Фахівці компанії розробленої системи вказують на практично підтверджену результативність оцінки індексу фінансової стійкості шляхом фінансового скорингу. За останні п'ять років підприємства, які були збитковими знаходилися в групі із значенням фінансової стійкості 3, 4 (C, D).

Більшість інструментів фінансового аналізу є адаптованим до діяльності вітчизняних промислових підприємств, зокрема майже в усіх програмних продуктах передбачено врахування нормативно-законодавчих змін ведення бізнесу та подання звітності підприємствами. Обираючи той чи

інший програмний продукт для фінансового аналізу, керівництвом підприємства має бути враховано існування мережевої версії, умови користування, вартість обслуговування, безпеку використання та можливість вчасного оновлення обраних систем фінансового аналізу. Відповідальні менеджери та залучені до проведення фінансового аналізу фахівці повинні поліпшувати власні компетентності, вчасно підвищувати кваліфікацію для можливості більш розширеного використання обраних керівництвом програмних продуктів.

Висновки до третього розділу

Проведені дослідження і отримані результати у третьому розділі дисертації дозволяють зробити наступні висновки:

1. Враховуючи проблематику проведення аналізу фінансової стійкості, в тому числі фінансового стану досліджуваних машинобудівних підприємств Вінниччини, у роботі доведено необхідність використання адаптаційних аспектів формування системи показників оцінки фінансової стійкості в розрізі життєвого циклу підприємств. Побудовано схему взаємозалежності діагностичних складових забезпечення фінансового потенціалу та фінансової стійкості машинобудівного підприємства, які є підґрунтям структуризації та розрахунку показників фінансової стійкості підприємства в контексті її підвищення.

2. Виокремлено критерії, за якими має формуватися система показників для оцінювання фінансової стійкості машинобудівного підприємства. Обґрунтовано черговість формування системи оціночних параметрів для визначення фінансової стійкості підприємства, специфіка якої полягає у тому, що перед процесом структуризації та формуванням системи оцінювання фінансової стійкості, важливим є опрацювання науково-

методичної бази із оптимізацією («підлаштуванням») її до конкретного підприємства.

3. Зважаючи на відсутність єдиного підходу до структуризації показників оцінки фінансової стійкості промислових підприємств, сформована структурна архітектура показників фінансової стійкості машинобудівних підприємств, яка враховує групи показників ліквідності та платоспроможності, показники стану і структури капіталу, показники рентабельності діяльності, показники стану активів підприємства та ділової (комерційної) активності. Схематично наведено модель визначення запасу фінансової стійкості машинобудівного підприємства, яка є важливим науково-методичним підходом до її забезпечення.

4. Запропоновано концептуальну модель розрахунку показників фінансової стійкості машинобудівних підприємств, яка складається із таких інструментально оціночних складових як: визначення фінансової стабільності та рівноваги, сформованої структурної архітектури показників фінансової стійкості; визначення діагностики можливого банкрутства, порогу рентабельності та запасу фінансової стійкості машинобудівних підприємств. У запропонованій концептуальній моделі розрахунку показників фінансової стійкості машинобудівних підприємств реалізується обґрунтований нами в дисертаційній роботі комплексний методичний підхід до проведення оцінювання фінансових параметрів відповідно до поставленої мети, цілей, завдань, визначених критеріїв, принципів, інструментарію, важелів із обґрунтуванням функціональних взаємозв'язків в управлінні підприємством.

5. Запропонована уніфікована піраміда бізнес розвитку підприємства, яка має сім рівнів стратегічного цілеспрямування, на кожному з яких із метою обґрунтування та прийняття управлінських рішень, використовуються аналітичні інформаційні дані щодо фінансового стану та показників фінансової стійкості за той чи інший період (кілька років, рік, квартал, місяць, тиждень). Сформовано структуру системи оцінки та підвищення

фінансової стійкості машинобудівних підприємств, яка ґрунтується на організаційно-методичній та функціонально-інформаційній підсистемах, включає ряд концептуальних принципів, цілей, завдань, інструментарію, які на основі застосування комплексного методичного підходу до оцінки фінансового стану, дозволяють вчасно виявити фінансові ризики, ймовірність банкрутства, здійснити оцінку ліквідності із забезпеченням напрямів реалізації бізнес-орієнтирів щодо покращення фінансового стану.

6. Базуючись на проведених в дисертаційній роботі дослідженнях щодо теоретико-методичних основ оцінки фінансової стійкості, конструктивних аспектів її забезпечення та підвищення аналізу, факторів впливу на фінансовий стан, ліквідність, платоспроможність, специфіки розрахунку показників фінансової стійкості, виокремлено методологічні принципи системи оцінювання та підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств.

7. Визначені концептуальні засади інформаційно-аналітичної складової управлінських процесів забезпечення та підвищення фінансової стійкості. Запропоновано концептуальний контур (профіль) забезпечення реалізації бізнес-орієнтирів підвищення фінансової стійкості машинобудівного підприємства, у якому згруповано основні управлінські процеси в розрізі внутрішнього та зовнішнього профілю функціонування. Побудовано модель впливу антикризового інструментарію фінансового управління на забезпечення фінансової стійкості промислового підприємства із визначеними цілями, завданнями, методами, функціями, принципами та антикризовими аналітичними процесами.

8. Схематично представлені вимоги та переваги автоматизації процесів оцінки, підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств та шляхів її забезпечення в управлінській структурі господарюючого суб'єкта. Обґрунтовано функціональні взаємозв'язки програмно-інформаційного та процесного забезпечення в управлінні фінансовою стійкістю машинобудівного підприємства, існування яких поліпшує результативність

фінансового аналізу в аспекті оцінки оборотного капіталу, ліквідності, платоспроможності, рентабельності та фінансової стійкості.

9. Охарактеризовано сучасні програмні продукти (засоби) для оцінки фінансового стану підприємства та фінансової стійкості із визначенням специфіки їх використання на підприємствах. Обґрунтовано взаємозв'язок інформаційно-аналітичного забезпечення та методичних прийомів (основ) оцінки фінансової стійкості в системі управління підприємством. Визначено системні продукти для оцінки фінансової стійкості, які є адаптованими до вітчизняних стандартів бухгалтерського обліку та законодавчої бази із урахуванням специфіки ведення бізнесу досліджуваних машинобудівних підприємств Вінниччини.

Основні результати розділу опубліковані у працях автора: [144, 146; 132; 140; 147; 148; 141; 133]

ВИСНОВКИ

За результатами дисертаційної роботи розроблено теоретико-методичні основи та практичні положення щодо забезпечення фінансової стійкості та ліквідності, а також формування структури системи оцінювання та підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств. Систематизування науково-практичних результатів дослідження дозволяє сформулювати такі висновки:

1. На основі дослідження теоретико-методичного базису формування фінансової стійкості підприємства обґрунтовано сучасну парадигму термінів «стійкість», «стабільність», «фінансовий стан» із формуванням авторських визначень даних термінів. Досліджено види стійкості підприємства та їх взаємозалежності із визначенням впливу на фінансову стійкість. Проводячи оцінку наукових підходів щодо трактування категорії «фінансова стійкість підприємства», методом логічного узагальнення визначено основні її види та характеристики. Проаналізовано наукову парадигму використання агрегованих показників оцінки фінансової стійкості підприємства. Виокремлено базові етапи проведення оцінювання фінансової стійкості підприємства із визначенням проблемних аспектів за сучасних умов господарювання.

2. Ідентифіковано особливості управління фінансовою стійкістю промислового підприємства із розкриттям значення оцінювання та найважливіших фінансових параметрів. Виокремлено моделі та методики визначення рівня фінансової стійкості промислового підприємства, які ґрунтуються на систематизації відносних коефіцієнтів. Запропоновано використання комплексного підходу до оцінки фінансової стійкості та фінансового стану підприємства.

3. Здійснено дослідження проблематики забезпечення фінансової стійкості підприємств та методичних підходів до її оцінки, діагностики та контролю за умов функціонування в СОТ. Виокремлено критерії

забезпечення фінансової стійкості підприємства із доведенням значимості існування фінансової стратегії в контексті забезпечення фінансової рівноваги. Запропоновано концептуальні основи процесів формування структури системи оцінки фінансової стійкості підприємства, які ґрунтуються на використанні комплексного методу до її проведення.

4. На підставі теоретичного огляду й аналізу охарактеризовано динаміку розвитку та проблематику функціонування машинобудівних підприємств в нинішніх умовах ведення бізнесу. Зокрема, проведено аналіз обсягів реалізації та фінансових результатів до оподаткування машинобудівної продукції України за 2017-2021 рр. Досліджено індекси промислової та машинобудівної продукції Вінниччини, за якими відслідковується позитивна тенденція із 2019 р. по 2021 р.

5. Охарактеризовано діяльність машинобудівних підприємств Вінницької області: ПАТ «Барський машинобудівний завод», ПрАТ «Калинівський машзавод», ПАТ «Могилів-Подільський машинобудівний завод», ПрАТ «ПлазмаТек», ПрАТ «Вінницький завод «Маяк», за звітними даними яких проведено аналіз динаміки основних показників їх фінансово-господарської діяльності за період із 2018-2021 рр. Для кожного із досліджуваних підприємств надано пропозиції в напрямі поліпшення фінансового стану та забезпечення фінансової стійкості, окремі з яких можуть бути використані в діяльності інших господарюючих суб'єктів.

6. Досліджено науково-методичні підходи щодо оцінювання та забезпечення ліквідності промислових підприємств із виокремленням напрямів її зростання. Запропоновано, при визначенні значення коефіцієнтів ліквідності, враховувати умови ведення бізнесу, специфіку господарювання окремого підприємства, фактори впливу. Проведено аналіз оборотних, необоротних активів, динаміки обсягу поточних зобов'язань та забезпечень, капіталу та зобов'язань досліджуваних машинобудівних підприємств Вінниччини. Розраховано показники ліквідності машинобудування і промисловості за 2013-2021 рр. та показники фінансової стійкості

машинобудівних підприємств Вінниччини. Розроблено комплексні напрями забезпечення фінансової стійкості й ліквідності машинобудівних підприємств, які цілеспрямовані на досягнення економічної стабільності і фінансової рівноваги господарюючого суб'єкта за умови впровадження запропонованої підсистеми управління фінансовими ризиками.

7. Упорядковано ієрархічну структуру факторів впливу на фінансову стійкість промислового підприємства, яку слід використовувати в цілях поглибленого їх аналізу та можливості виявлення взаємозалежності першорядних та другорядних факторів. Удосконалено систематизацію зовнішніх та внутрішніх факторів впливу на фінансову стійкість із проведенням їх експертного оцінювання за даними підприємств Вінниччини із виокремленням найвагоміших.

8. Доведено необхідність використання адаптаційних аспектів формування системи показників оцінки фінансової стійкості в розрізі життєвого циклу підприємств. Побудовано схему взаємозалежності діагностичних складових забезпечення фінансового потенціалу та фінансової стійкості машинобудівного підприємства, які є підґрунтям структуризації та розрахунку показників фінансової стійкості підприємства. Побудовано структурну архітектоніку показників фінансової стійкості машинобудівних підприємств, яка враховує групи показників ліквідності та платоспроможності, показники стану і структури капіталу, показники рентабельності діяльності, показники стану активів підприємства та ділової (комерційної) активності.

9. Запропоновано концептуальну модель розрахунку показників фінансової стійкості машинобудівних підприємств, у якій реалізується обґрунтований в дисертаційній роботі комплексний методичний підхід до проведення оцінювання фінансових параметрів. Сформовано структуру системи оцінки та підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств, яка ґрунтується на організаційно-методичній та функціонально-інформаційній підсистемах, включає ряд концептуальних принципів, цілей,

завдань, інструментарію, які на основі застосування комплексного методичного підходу до оцінки фінансового стану, дозволяють вчасно виявити фінансові ризики із забезпеченням напрямів реалізації бізнес-орієнтирів щодо покращення фінансового стану.

10. Сформовано концептуальні засади інформаційно-аналітичної складової управлінських процесів забезпечення та підвищення фінансової стійкості підприємства. Запропоновано концептуальний контур (профіль) забезпечення реалізації бізнес-орієнтирів підвищення фінансової стійкості машинобудівного підприємства у якому згруповано основні управлінські процеси. Побудовано модель впливу антикризового інструментарію фінансового управління на забезпечення фінансової стійкості промислового підприємства із деталізованими завданнями, методами, функціями та принципами.

11. У роботі розкрито функціональні взаємозв'язки програмно-інформаційного та процесного забезпечення в управлінні фінансовою стійкістю машинобудівного підприємства без яких значно уповільнюється реалізація напрямів покращання фінансового стану. Охарактеризовано сучасні програмні продукти, які є найбільш пристосованими до проведення фінансового аналізу, оцінки, контролю на вітчизняних машинобудівних підприємствах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрютіна М. С. Аналіз фінансово-економічної діяльності підприємства. Київ : КНЕУ, 2009. 105 с.
2. Адонін С., Калашнікова Ю. Оцінка фінансової стійкості підприємства та шляхи її підвищення. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2020. № 4. С. 155–160.
3. Азарова А. О., Рузакова О. В. Математичні моделі та методи оцінювання фінансового стану підприємства. Вінниця : ВНТУ, 2010. 172 с.
4. Андрусь О. І. Аналіз цілей, завдань, принципів та методів фінансового планування як інструменту управління результатами діяльності. *Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка»*. 2014. № 4. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2963>.
5. Батченко Л. В., Гончар Л. О., Беляк А. О. Особливості формування механізму забезпечення фінансової стійкості підприємств сфери гостинності: теоретико-методологічний аспект. *Підприємництво і торгівля*. 2020. Вип. 27. С. 13–20.
6. Башнянин Г. І., Лінтур І. В. Фінансова стійкість суб'єктів господарювання та шляхи її покращення. *Економіка та суспільство*. 2015. Вип. 1. С. 65–68.
7. Берест М. М. Фінансовий аналіз: навчальний посібник. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. 164 с.
8. Берест М. М., Меренкова Л. О. Оцінка та аналіз факторів впливу на фінансову стійкість підприємств машинобудування. *Економіка розвитку*. 2019. № 18(3). С. 1–11.
9. Бержанір І. А. Аналіз ліквідності як важливий етап оцінки фінансового стану підприємств. *Фінанси, облік, банки*. 2014. Вип. 1. С. 43–48.
10. Белова Т., Фільченкова Я. Маркетингова стійкість підприємства в ринковому середовищі та показники її оцінювання. *Економічний простір*. 2020. № 153. С. 36–39.

11. Біла О. Г. Фінансове планування і фінансова стабільність підприємств. *Фінанси України*. 2007. № 4. С. 112–118.
12. Білик М. Д. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2009. 323 с.
13. Білик М. Д., Павловська О. В., Притуляк Н. М. Фінансовий аналіз: навч. посібн. Київ : Вид-во КНЕУ, 2005. 592 с.
14. Білявцева К. С., Пархоменко О. С. Напрями управління ліквідністю машинобудівних підприємств України. *Бізнес Інформ*. 2013. № 4. С. 199–203.
15. Бланк І. А. Антикризове фінансове управління підприємством. Київ : Ельга, Ніка – Центр, 2006. 672 с.
16. Бланк І. О. Основи фінансового менеджменту: підручник. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. 476 с.
17. Бондаренко О. С. Система оцінки ефективності управління фінансами підприємства у сучасних умовах. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 16. С. 18–21.
18. Борецька Н. П., Міщенко К. В. Аналіз і прогнозування фінансової стійкості підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 20. С. 64–66.
19. Боронос В. Г. Формування механізму оптимізації структури капіталу та його вплив на фінансовий потенціал підприємства. *Механізм регулювання економіки*. 2010. № 3. Т. 1. С. 154–166.
20. Буздиган М. О. Аналіз діяльності підприємств машинобудівної галузі України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. Вип. 25, Ч.1. С. 30–34.
21. Бутко М. П., Дітковська М. Ю., Задорожна С. М. Стратегічний менеджмент: навч. посіб. Київ : «Центр учбової літератури», 2016. 376 с.
22. Варічева Р. В. Аналіз оптимальності структури власного капіталу акціонерних товариств : проблеми та перспективи. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2012. № 4 (47). С. 155–176.

23. Васечко Л. І. Стратегічні напрями забезпечення фінансової стійкості підприємства. *Європейський науковий журнал економічних та фінансових інновацій*. 2021. 1(7). С. 26–40.

24. Василенко Д. В. Підвищення ефективності діяльності підприємств машинобудування. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. 2012. Вип. 22. Ч.1. С. 43–51.

25. Ващенко Л. О. Інформаційне забезпечення аналізу фінансового стану підприємств в сучасних умовах. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. 2008. Вип. 14. С. 81–85.

26. Вініченко І. І., Крючок С. І. Економічна стійкість підприємства та її складові. *Агросвіт*. 2016. № 24. С. 15–20.

27. Вітюк А. В., Савельєва А. О. Аналітичне дослідження факторів впливу на фінансову стійкість машинобудівних підприємств Вінницької області. *Бізнес-інформ*. 2019. № 1. С. 267–272.

28. Власова Н. О., Носирев О.О. Оцінка впливу галузевих факторів на фінансові результати підприємств промисловості. *Бізнес-інформ*. 2020. № 5. С. 394–402.

29. Власова Н. О., Пічугіна Т. С., Смірнова П. В. Оцінка ліквідності та платоспроможності підприємств роздрібної торгівлі: монографія. Харків : Харк. держ. ун-т харчування та торгівлі, 2010. 222 с.

30. Войнаренко М. П., Склабінська А. І., Дrajниця С. А., Федорук Л. Д. Фінансовий аналіз: навчальний посібник / за редакцією М. П. Войнаренко. Львів : Новий світ-2000, 2013. 342 с.

31. Галушак В. В. Фінансова стійкість та фінансова стратегія підприємства як ефективне формування та використання фінансових ресурсів. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Вип. 4. С. 810–813.

32. Гапак Н. М., Капштан С. А. Особливості визначення фінансової стійкості підприємства. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка»*. 2016. Вип. 1 (42). С. 191–196.
33. Гаркуша Н. М., Сідорова Т. О., Руденко І. В. Аналіз фінансової стійкості підприємства як засіб попередження його банкрутства. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2013. Вип. 1(1). С. 19–23.
34. Герега О. В. Сутність фінансово-економічної стійкості сучасних суб'єктів економіки. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. 2014. № 794. С. 250–254.
35. Глушко О. В. Фінансова стійкість як категорійне поняття. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2011. Вип. 21.18. С. 171–175.
36. Головне управління статистики у Вінницькій області URL : <https://www.vn.ukrstat.gov.ua/>
37. Гончар О. І. Оборотні активи підприємства: сучасний підхід до управління. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2020. № 3 (282). С. 262–265.
38. Гребенюк Н. О. Динамічний аналіз фінансової стійкості підприємств. *Теорія та практика державного управління*. 2012. Вип. 3. С. 316–322.
39. Гудзь О. Є., Стецюк П. А. Фінансова політика підприємства: навчальний посібник. Київ : ДУТ, 2017. 116 с.
40. Гудзь Т. П. Формування фінансової рівноваги підприємства: методологічний аспект. *Actual problems of economics*. 2016. № 7(181). С. 8–15.
41. Гуменюк М. М. Практикум із фінансів підприємств: навч. посібник. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. 168 с.
42. Денисенко М. П., Зазимко О. В. Основні аспекти оцінки фінансового стану підприємств. *Агросвіт*. 2015. № 10. С. 52–58.

43. Державна служба статистики України. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua>
44. Добровольська О. В., Рондова М. А. Прогнозування банкрутства як методу оцінки фінансового стану підприємства. *Агросвіт*. 2021. № 20. С. 40–45.
45. Довбня С. Б., Разгоняєва Т. М. Методичні основи оцінки фінансової стійкості підприємства з урахуванням впливу факторів зовнішнього середовища. *Бізнес-навігатор*. 2020. Вип. 3. С. 89–94.
46. Донченко Т. В. Теоретичні основи формування механізму управління фінансовою стійкістю підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2010. № 1. Т. 1. С. 23–27.
47. Дорошенко А. П. Оцінка ліквідності та платоспроможності в контексті діагностики загального фінансового стану підприємства. *Ефективна економіка*. 2013. № 2. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_2_37.
48. Дуброва Н. П., Лавиш К. О., Ткаченко І. В. Зміцнення фінансової стійкості підприємства шляхом підвищення прибутковості. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2017. № 2(2). С. 89–92.
49. Ємельянов О. Ю., Бреньо А. В. Організаційно-економічний механізм управління фінансовою стійкістю підприємств. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія : Економічні науки*. 2022. № 10. С. 21–28.
50. Єпіфанова І. Ієрархічна класифікація факторів впливу на систему управління фінансовою стійкістю промислового підприємства. *Innovation and Sustainability*. 2021. (1). С. 6–12.
51. Єпіфанова І. Ю., Гуменюк В. С. Методика оцінювання прибутковості підприємства. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. № 12. С.251–254.

52. Єфремова Н. Ф., Золотарьова О. В. Економічний зміст фінансової стійкості підприємства та фактори впливу на її рівень. *Інвестиції: практика та досвід*. 2011. № 15. С. 46–49.

53. Жаворонок А. В., Марич А. В. Управління фінансовими ризиками як складова фінансової безпеки підприємств. *Інфраструктура ринку*. 2020. № 18. С. 167–173.

54. Жигалкевич Ж. М., Кам'янська О. В. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент». Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2022. 214 с.

55. Заїка Ю. А. Фактори впливу на економічну поведінку промислового підприємства. *Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія : Економічні науки*. 2016. Вип. 31(2). С. 112–117.

56. Заросило А. П. Сучасні інформаційні технології для аналізу господарської діяльності підприємств. *Економічний вісник*. 2016. № 4-2(04). С. 82–86.

57. Іванов В. Л. Управління економічною стійкістю промислових підприємств (на прикладі підприємств машинобудівного комплексу): монографія. Луганськ : СНУ ім. В. Даля, 2005. 268 с.

58. Івченко Л. В., Харчук В. Ю. Зобов'язання підприємств як об'єкт обліку. Розвиток бухгалтерського обліку, фінансів та оподаткування в аграрному секторі економіки в умовах євроінтеграції : матеріали X Міжнар. наук.-практ. конф. (24 листопада 2017 р., м. Київ) / Нац. акад. аграрн. наук України. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2017. С. 52–56.

59. Індекс фінансової стійкості підприємства за розробленим інструментом фінансового скорингу: URL : <https://youcontrol.com.ua/news/novyuy-finansovyuy-skorynh/>

60. Калишенко В. О., Москалець К. М. Огляд та узагальнення методичних підходів до оцінки фінансової стійкості підприємства. Матеріали VII Міжнародної наукової інтернет-конференції «Простір і час

сучасної науки». URL : <http://intkonf.org/kalishenko-vo-moskalets-km-oglyad-tauzagalennyya-metodichnih-pidhodiv-dootsinki-finansovoyi-stiykosti-pidpriem>

61. Каткова Н. В., Марущак С. М. Обґрунтування нормативних значень фінансових коефіцієнтів при діагностиці безпечного розвитку машинобудівних підприємств. *Культура народів Причорномор'я*. 2013. № 259. С. 43–47.

62. Кащена Н. Б. Фінансова діагностика: навч. посібник. Х. : ХДУХТ, 2018. 196 с.

63. Кірейцев Г. Г. Фінансовий менеджмент. Житомир : ЖІТІ, 2001. 440 с.

64. Коваленко Л. О., Ремньова Л. М. Фінансовий менеджмент: навч. посіб., 3-є вид., перероб. і доп. Київ : Знання, 2008. 483 с.

65. Ковальчук Н. О., Руснак Т. В. Фінансова стійкість вітчизняних підприємств як передумова їх стабільного функціонування. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Вип. 11. С. 368–371.

66. Ковбасюк А. М. Напрями вдосконалення фінансового стану підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Вип. 11. С. 372–377.

67. Ковтуненко Ю. В., Олексійчук А. Г., Васалатій Т. М. Фактори зовнішнього середовища, які впливають на вибір стратегії виробничого підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 11. С. 55–58.

68. Козлова О. С. Методика оцінки фінансової стійкості підприємства. *Молодий вчений*. 2017. № 10. С. 914–918.

69. Козловський С. В., Мазур Г. Ф. Забезпечення стійкості сучасної економічної системи – основа економічного розвитку держави. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 1. С. 5–12.

70. Кондратенко Н. О. Конспект лекцій з дисципліни «Фінансовий менеджмент». Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2015. 81 с.

71. Корбутяк А. Г., Бута М. М. Підходи до трактування поняття «фінансовий стан підприємства». *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Вип. 16. Ч. 1. С. 149–153.
72. Корбутяк А. Г., Марусяк Х. І. Оцінка фінансової стійкості підприємства в сучасних умовах. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2017. Вип.6 (11). С. 142–145.
73. Кореніцина Т. Моделювання фінансово-економічної стійкості торговельних підприємств. *Економічний аналіз*. 2012. Вип. 11. Ч. 2. С. 286–291.
74. Король К. В. Економічний стан та проблеми розвитку галузі машинобудування в Україні. *Економічний вісник Донбасу*. 2014. № 2 (36). С. 158–163.
75. Корягіна С. В. Економічна оцінка та планування життєвого циклу розвитку підприємства : автореф. дис. ... канд. екон. наук. Львів, 2004. 21 с.
76. Косова Т. Д., Деєва Н. Е., Ползікова Г. В. Фінансова архітектоніка: потенціал розвитку для економіки, менеджменту, маркетингу. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 15-16. С. 10–16.
77. Костіна Д. Ю., Сухарев П. М. Дослідження сучасних інформаційних систем аналізу фінансового стану підприємства. URL : http://www.nauka.com/10_NPE_2010/Informatica/61601.doc.
78. Котляр М. Аналіз ліквідності як важливий етап оцінки фінансової стійкості підприємства. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2008. № 4. С. 120–124.
79. Кравченко М. О., Лентовська М. А. Принципи забезпечення фінансової стійкості інноваційно-активних підприємств. *Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи* : зб. тез доп. III Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 08 груд. 2022 р. : Київ, 2022. С. 65–66.
80. Кравченко М. С. Сутність фінансової стійкості промислового підприємства. *Вісник економічної науки України*. 2010. № 2 (18). С. 61–63.

81. Кремень В. М., Щепетков С. Я. Оцінювання фінансової стійкості підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2011. №1 (115). С. 107–115.
82. Кривов'язюк І. В., Кость Я.О. Діагностика фінансово-господарської діяльності промислового підприємства: монографія / Під наук. ред. д.е.н. Брюховецької Н.Ю. / НАН України. Інститут економіки промисловості, Луцький НТУ. Донецьк-Луцьк : ЛНТУ, 2012. 200 с.
83. Крупка М. І., Ковалюк О. М., Коваленко В. М. Фінансовий менеджмент: підручник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2019. 440 с.
84. Круш П. В., Овчаренко А. Ю. Антикризове управління – інструмент забезпечення фінансової стійкості підприємства. *Сучасні проблеми економіки і підприємництва : збірник наукових праць*. 2011. Вип. 7. С. 127–133.
85. Куц Л. Л. Стратегічна стійкість підприємства: навч. посібн. Тернопіль : Інфотехцентр, 2011. 180 с.
86. Куцай Н. С., Демчук В. О. Сутність, задачі та етапи управління фінансовим станом підприємства. *Modern Economics*. 2021. № 25(2021). С. 92–97.
87. Ладунка І. С., Кучеренко Є. А. Шляхи покращення фінансового стану підприємств в сучасних економічних умовах. *Економіка і суспільство*. 2016. Вип. 5. С. 185–188.
88. Лазоренко В. В. Інформаційні технології оцінки фінансової стійкості підприємства. *Економічний аналіз: зб. наук. праць*. 2017. Том 27. № 2. С. 156–161.
89. Лактіонова О. А. Управління фінансовими ризиками: навчальний посібник. Вінниця : ДонНУ імені Василя Стуса, 2020. 256 с.
90. Лахтіонова Л. А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання. Київ : КНЕУ, 2001. 388 с.
91. Левкович О. В., Калашнікова Ю. М. Фінансова стійкість як передумова інноваційного розвитку підприємства. *Ефективна економіка*. 2021. № 4. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8776>.

92. Левченко Н. М. Фінансовий потенціал підприємства: сутність та підходи до діагностики. *Інвестиції: практика та досвід*. 2012. № 2. С. 114–117.
93. Лепейко Т. І., Миронова О. М., Кривобок К. В., Немашкало К. Р. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник. Харків : Вид. ХНЕУ, 2012. 306 с.
94. Линник О. І., Смолувик Р. Ф., Юр'єва І. А. Антикризове управління на вітчизняних та закордонних підприємствах: теорія, діагностика кризового стану, соціально-економічні аспекти управління: монографія. Харківський політехнічний ін-т, нац. техн. ун-т. Харків : Підручник НТУ «ХПІ», 2013. 544 с.
95. Литвин Б. М., Стельмах М. В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Київ : «ХайТек Прес», 2008. 336 с.
96. Лищенко М. О. Аналіз фінансової стійкості підприємства як елементу забезпечення фінансової стабільності роботи підприємства. *Вісник Черкаського університету*. 2018. № 2. С. 49–57.
97. Лучко М. Р., Жукевич С. М., Фаріон А. І. Фінансовий аналіз: навчальний посібник. Тернопіль : ТНЕУ, 2016. 304 с.
98. Люта О. В., Пігуль Н. Г., Глядько К. Теоретичні засади управління ліквідністю та платоспроможністю підприємств. *Вісник СумДУ*. Серія «Економіка». 2019. № 4. С. 14–23.
99. Масленніков Є. І. Механізм управління фінансовою стійкістю промислового підприємства. *Ефективна економіка*. 2015. № 1. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2015_1_47
100. Матвійчук А. Моделювання фінансової стійкості підприємств із застосуванням теорій нечіткої логіки, нейронних мереж і дискримінаційного аналізу. *Вісник Національної академії наук України*. 2010. № 9. С. 24–46.
101. Мелень О. В., Кириєнко О. М. Фінансова стійкість підприємства як показник його інвестиційної привабливості. *Економіка і суспільство*. 2016. Вип. 5. С. 231–235.

102. Мельник О. Г. Системи діагностики діяльності машинобудівних підприємств: полікритеріальна концепція та інструментарій: монографія. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2010. 344 с.
103. Мельник С. І. Управління фінансовою безпекою підприємств: теорія, методологія, практика: монографія. Львів : «Растр-7», 2020. 384 с.
104. Міокова Г. І. Фактори впливу на фінансову стійкість підприємства. *Наукові записки Київського національного технічного університету*. 2011. Вип.11. Ч. 1. С. 12–15.
105. Мних Є. В., Барабаш Н. С. Фінансовий аналіз: підручник. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014. 358 с.
106. Мулик Я. І. Ліквідність підприємств як елемент управління фінансовою безпекою: методичне та інформаційне забезпечення. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2017. № 4. С. 42–51.
107. Набатова Ю. А., Малачевська К. О. Автоматизація аналізу та прогнозування фінансових результатів підприємства. *«Ефективна економіка»*. № 12. 2020. URL : http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/12_2020/82.pdf
108. Нагайчук В. В., Ковальчук Н. Є. Аналіз фінансової стійкості підприємств та напрями її забезпечення. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. 2017. № 875. С. 71–76.
109. Нагорна І. В., Кузнецова С. О., Польова Т. В. Обліково-аналітичне забезпечення оцінки фінансової стійкості підприємств торгівлі: монографія. Харків : Видавець Іванченко І.С., 2020. 133 с.
110. Назарова Т. Ю., Гаврик А. А. Фінансова стійкість підприємства в сучасних умовах. *Енергозбереження. Енергетика. Енергоаудит*. 2021. № 5-6 (159-160). С. 44–51.
111. Немцов В. Д., Довгань Л. Є. Стратегічний менеджмент: навч. посібник. Київ : «Експрес-Поліграф», 2001. 560 с.

112. Нетудихата К. Л. Фінансова стійкість машинобудівних підприємств України на сучасному етапі розвитку економіки. *Інфраструктура ринку*. 2018. Вип. 15. С. 167–173.
113. Нижник В. М. Проблеми та механізми забезпечення ефективного функціонування суб'єктів ринку праці за умов інтеграції України до ЄС: монографія. Хмельницький : ХНУ, 2016. 494 с.
114. Нижник В. М., Розумович Н. Ф. Індикатори діагностики фінансового потенціалу машинобудівних підприємств. *Облік. Економіка. Менеджмент : міжн. зб. наук. пр.* 2014. Вип. 1. С. 210–215.
115. Олійник Т. О., Шеремет Т. В. Фінансова стійкість підприємства як основний показник фінансового стану. *Інвестиції: практика та досвід*. 2014. № 23. С. 35–37.
116. Отенко І. П., Азаренков Г. Ф., Івашенко Г. А. Фінансовий аналіз: навчальний посібник. Херсон : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. 156 с.
117. Павленко О. П., Семиліт І. В. Економічна сутність фінансової стійкості підприємств: фактори впливу, оцінка та джерела фінансування. *Молодий вчений*. 2016. № 7 (34). С. 113–116.
118. Партин Г., Папірник С. Забезпечення фінансової стійкості підприємства за умов нестабільності середовища функціонування. *Механізм регулювання економіки*. 2022. № 3-4(97-98). С. 129–135.
119. Патута О. С., Пришко К. Є. Вплив структури капіталу на фінансову стійкість підприємства. *Економіка і суспільство*. 2016. Вип. 2. С. 323–327.
120. Петрова В. Ф. Фінансовий аналіз: конспект лекцій з дисципліни. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. 138 с.
121. Петрушенко Т. В. Шляхи вдосконалення та зміцнення фінансової стійкості підприємства. *Соціальна економіка*. 2015. Вип. 50. № 2. С. 154–161.
122. Пилипенко О. В. Стратегічний аналіз: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / О. В. Пилипенко; За заг. ред. М. І. Ковалю. Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2018. 350 с.

123. Пігуль Н. Г., Клименко А. В., Пігуль Є. І. Аналіз фінансової стійкості підприємств України. *Приазовський економічний вісник*. 2019. №1 (12). С. 186–190.
124. Побережець О. В., Гусєв А. О. Ліквідність балансу підприємства та методика її визначення. *Приазовський економічний вісник*. 2021. Вип. 2(25). С. 223–230.
125. Пожар Є. П. Аналіз фінансових ризиків та методи їх нейтралізації на підприємстві. *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 43. С. 387–391.
126. Покровська Н. М. Фінансовий стан та тенденції розвитку машинобудівної галузі України. *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 41. С. 128–133.
127. Польова Т. В., Кравцова Ю. В. Аналіз ліквідності балансу підприємства на прикладі ПРАТ «Бондарівське». *Ефективна економіка*. 2018. № 10. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=65>
128. Приймак С., Волкова О. Діагностика фінансової стійкості підприємств в умовах посилення глобальної конкуренції. *Економіка та суспільство*. 2021. № 30. С. 144–151.
129. Пуліна Т. В., Коротунова О. В., Клімуш Г. С. Обґрунтування вибору стратегій розвитку металургійного підприємства. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. «Економічні науки»*. 2014. Вип. 9. С. 152–159.
130. Райковська І. Т. Модульна структура системи комп'ютеризації економічного аналізу: функціональний склад. *Міжнародний збірник наукових праць. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2009. Вип. 1 (13). С. 1–22.
131. Рачинський О. В. Features of assessing the financial stability of enterprises (Особливості оцінювання фінансової стійкості підприємств). *Innovative Solutions In Modern Science*. New York. 2021. № 7(51). С. 5–16.
132. Рачинський О. В. Improvement of the financial firmness management system of industrial enterprises (Удосконалення системи

управління фінансовою стійкістю промислових підприємств). *International Scientific Journal (Journal «Economics & Education»)*. Riga. 2021. Vol. 6, Issue 3. P. 30–34.

133. Рачинський О. В. Автоматизація процесів оцінювання фінансової стійкості машинобудівних підприємств. Актуальні проблеми економіки, обліку, фінансів та права в умовах сучасних викликів : зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (16 грудня 2023 р., м. Ізмаїл). Ізмаїл : ЦФЕНД, 2023. С. 22–23.

134. Рачинський О. В. Аналіз методів підвищення фінансової стійкості підприємства. Стратегічні пріоритети розвитку економіки, фінансів, обліку і права в Україні та світі : зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (15 червня 2022 р., м. Полтава). Полтава : ЦФЕНД, 2022. С. 16–17.

135. Рачинський О. В. Аналіз факторів впливу на фінансову стійкість машинобудівних підприємств. *Науковий економічний журнал «Інтелект XXI»*. 2020. № 6. С. 96–99.

136. Рачинський О. В. Базові аспекти формування системи оцінки фінансової стійкості промислових підприємств. *Науково-виробничий журнал «Бізнес навігатор»*. 2019. № 6(55). С. 115–118.

137. Рачинський О. В. Дефініція наукових поглядів щодо поняття «фінансова стійкість підприємства». *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2019. № 2. С. 226–228.

138. Рачинський О. В. Екзогенні та ендогенні фактори впливу на економічну стійкість підприємства. Стабілізація ринкової трансформації економіки: теорія, організація та методика : зб. тез наук. робіт учасників Міжнар. наук.-практ. конф. для студентів, аспірантів та молодих учених (21 грудня 2019 р., м. Київ). Київ : Аналітичний центр «Нова Економіка», 2019. С. 64–66.

139. Рачинський О. В. Економічний зміст фінансової стійкості промислових підприємств. Економічна система країни в контексті міжнародного співробітництва: стан та перспективи розвитку : матеріали

міжнар. наук.-практ. конф. (31 серпня 2019 р., м. Львів). Львів : ЛЕФ, 2019. С. 99–101.

140. Рачинський О. В. Заходи з підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств. Сучасні тенденції трансформації регіональної економіки : матеріали наук.-практ. конф. (30 жовтня 2021 р., м. Дніпро). Дніпро : НО «Перспектива», 2021. С. 39–43.

141. Рачинський О. В. Інформаційне забезпечення системи оцінки фінансової стійкості підприємства. Економіка, фінанси, облік та право: проблеми та перспективи розвитку : зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф. (17 листопада 2021 р., м. Полтава): у 2 ч. Полтава : ЦФЕНД, 2021. Ч. 1. С. 15–16.

142. Рачинський О. В. Методи забезпечення фінансової стійкості в системі управління підприємством. *Моделювання регіональної економіки. Збірник наукових праць*. 2018. № 1 (31). С. 329–337.

143. Рачинський О. В. Методичне забезпечення оцінки рівня ліквідності підприємства. *Наук погляд: економіка та управління*. 2019. № 4 (66). С. 68–73.

144. Рачинський О. В. Напрями зміцнення фінансової стійкості вітчизняних підприємств за умов функціонування в СОТ. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету : зб. наук. пр. Серія: Економіка і менеджмент*. 2022. Вип. 52. С. 90–94.

145. Рачинський О. В. Напрями підвищення платоспроможності, ліквідності та фінансової стійкості підприємств. Менеджмент, аудит і фінанси: стан, перспективи та розвиток : зб. тез наук. робіт учасників Всеукраїнської наук.-практ. конф. (13 листопада 2021 р., м. Одеса) / ГО «Центр економічних досліджень та розвитку». Одеса : ЦЕДР, 2021. С. 40–44.

146. Рачинський О. В. Побудова структури системи оцінки та підвищення фінансової стійкості промислових підприємств. *Науковий журнал «Причорноморські економічні студії»*. 2023. Вип. 84. С. 90–94.

147. Рачинський О. В. Структуризація показників фінансової стійкості машинобудівних підприємств. Сучасні аспекти розвитку міжнародних економічних відносин і світового господарства : матеріали доповідей Міжнар. наук.-практ. конф. (12-13 листопада 2021 р., м. Ужгород) / За заг. ред. : М. М. Палінчак, В. П. Приходько, В. В. Химинець та ін. Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2021. С. 91–95.

148. Рачинський О. В. Теоретико-методологічні аспекти прогнозування фінансового стану підприємства. Бізнес, цифрові інновації, підприємництво: теоретичні підходи та практичні аспекти розвитку : зб. матеріалів наук.-практ. конф. (6 листопада 2021 р., м. Запоріжжя) / Східноукраїнський інститут економіки та управління. Запоріжжя : ГО «СІЕУ», 2021. С. 68–72.

149. Рачинський О. В. Чинники впливу на покращення фінансово-господарської діяльності підприємств машинобудування. *Проблеми системного підходу в економіці* : зб. наук. пр. 2022. Вип. 2 (88). С. 67–71.

150. Реверчук Н. Й. Управління економічною безпекою підприємницьких структур: монографія. Львів : ЛБІ НБУ. 2004. 195 с.

151. Рекова Н. Ю., Волошина О. В. Сучасний фінансовий стан машинобудівних підприємств України. *Вісник Донбаської державної машинобудівної академії*. 2016. № 3. С. 152–158.

152. Роганова Г., Кравченко І. Аналіз і прогнозування фінансової стійкості підприємства. *Галицький економічний вісник*. 2021. № 4 (71). С. 60–68.

153. Розумович Н. Ф. Напрями фінансової стабілізації машинобудівних підприємств у забезпеченні конкурентних переваг. *Ефективна економіка*. 2014. № 8. С. 24–28.

154. Рудницька О. М., Біленська Я. Р. Шляхи покращання фінансового стану українських підприємств. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2009. № 649. С. 132–138.

155. Сабадаш В. В. Розроблення економічного профілю промислового підприємства: оцінки й показники. *Mechanism of Economic Regulation*. 2013. № 3. С. 100–110.
156. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посіб. – 2-ге видан., випр. і доп. Київ : Знання, 2015. 662 с.
157. Саєнсус М. Оцінка фінансово-економічної стійкості підприємства при формуванні стратегії розвитку. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету: зб. наук. праць*. 2015. № 8(228). С. 172–184.
158. Салькова І. Ю. Економічна сутність фінансової стійкості підприємства. *Економіка і суспільство*. 2018. Вип. № 16. С. 790–794. URL : https://economyandsociety.in.ua/journals/16_ukr/120.
159. Семчук О. Фінансова рівновага підприємства: поняття та сутність. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції студентів і молодих учених «Соціально-економічні аспекти розвитку економіки», 27-28 квітня 2017 року. Тернопіль : ТНТУ, 2017. С. 128–130.
160. Сітак І. Л., Івахненко А.В. Управління фінансовою стійкістю в системі формування фінансової стратегії підприємства. *Вісник Харківського політехнічного інституту*. 2021. №3. С. 7–15.
161. Слободян Н. Г. Аналіз і прогнозування фінансової стійкості підприємства в сучасних умовах: методологія і практика. *Економічний аналіз*. 2014. Т. 18, № 2. С. 239–245.
162. Слободян Н. Г., Черняк В. А. Дослідження фінансового стану підприємства з використанням моделей банкрутства. *Приазовський економічний вісник*. 2020. Вип. 3 (20). С. 258–264.
163. Словник української мови: том 9 С. / Голова ред. колегії І.К. Білодід. Київ : «Наукова думка», 1978. 916 с.
164. Смовженко Т. С., Петрик О. І., Пшик Б. І. Проблеми цінової та фінансової стабільності й інноваційного розвитку в Україні: монографія / за ред. д-ра екон. наук, проф. А. Я. Кузнецової. Київ: УБС НБУ, 2010. 263 с.

165. Соколова Е., Чернявська Г. Проблеми управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства. *Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету транспорту. Серія : Економіка і управління*. 2016. Вип. 35. С. 330–338.
166. Соколова Л. В., Стойка О. В. Сучасний стан машинобудування України та тенденції його розвитку за умов незбалансованої економіки. *Ефективна економіка*. 2019. № 11. URL : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7378>
167. Сокольська Р. Б., Зелікман В. Д., Акімова Т. В. Фінансовий аналіз. Частина II. Спеціальні методи фінансового аналізу: навч. посібник. Дніпро : НМетАУ, 2016. 76 с.
168. Сосновська О. О. Механізм оцінки фінансової стійкості підприємств. *Економіка: теорія та практика*. 2015. № 2. С. 60–66.
169. Сподіна А. О., Тарасенко І. О. Фінансова стійкість підприємства: сутність та фактори впливу. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2022. № 12(131). С. 24–31.
170. Степаненко О. І., Павловська Х. Ю. Аналіз рентабельності підприємства та шляхи її підвищення в умовах економічної нестабільності. *Причорноморські економічні студії*. 2022. Вип. 75. С. 93–101.
171. Степанюк Н. А. Ефективність застосування принципів фінансового менеджменту в управлінні підприємством. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2013. Вип. 3 (50). Ч. 2. С. 90–95.
172. Стригуль Л. С. Теоретико-методичне забезпечення визначення фінансової стійкості підприємств різних організаційно-правових форм в умовах мінливого середовища. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. Вип. 6(3). С. 64–67.
173. Стрішенець О. Аналітичний огляд фінансової стійкості підприємства. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2018. Ч. 3. С. 58–65.

174. Строченко Н. І. Зовнішньоекономічна діяльність та інтеграційні процеси. *Вісник Сумського національного аграрного університету*. 2012. Вип. 11 (54). С. 125–129.
175. Табєєва Р. Р. Економічний зміст фінансової стійкості підприємства та значення її аналізу на сучасному етапі. *Культура народів Причорномор'я*. 2012. № 252. С. 89–92.
176. Терещенко О. О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навч. посібник. Київ : КНЕУ, 2003. 554 с.
177. Тесленок І. М., Коротунова О. В., Косенко Ю. В. Аналіз впливу факторів зовнішнього середовища на функціонування машинобудівного підприємства. *Економіка та держава*. 2019. № 1. С. 78–82.
178. Тищенко О. М., Норік Л. О. Моделювання оцінки та прогнозування фінансової стійкості підприємства. *Вісник нац. ун-ту «Львівська політехніка»*. 2009. № 640. С. 405 – 415.
179. Ткаченко Є. Ю., Фатюха В. В., Яришко О. В. Фінансова стійкість підприємства: сутність та основи управління. *Інфраструктура ринку*. 2021. Вип. 56. С. 129–134.
180. Ткаченко І. П., Чувачалова І. А., Чувачалов О. А. Оцінка фінансової стійкості підприємства та напрями її забезпечення. *Ефективна економіка*. 2012. № 3. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2012.
181. Товажнянська О. І., Перерва П. Г. Класифікація факторів впливу на фінансову стійкість промислового підприємства. Сучасні тенденції розвитку фінансових та інноваційно-інвестиційних процесів в Україні: матеріали 5-ї Міжнар. наук.-практ. конф., 25 лютого 2022 р. / ред. кол.: В. В. Зянько, І. Ю. Єпіфанова ; Вінниц. нац. техн. ун-т. Вінниця, 2022. С. 710–712.
182. Торохтій Б. Г. Розуміння поняття «економічна стійкість» в системі наукових категорій. *«Colloquium-journal»*. 2021. №34 (121). С. 61–65.
183. Тридід О. М., Орехова К. В. Оцінювання фінансової стійкості підприємства: монографія. Київ : Університет БС НБ України. 2010. 143 с.

184. Тульчинська С. О., Кириченко С. О., Аларіки С. Н. Фінансова стійкість як складова економічної ефективності підприємства. *Ефективна економіка*. 2018. № 4. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6215>
185. Тульчинська С. О., Нікітіна М. В. Проблеми оцінки фінансового стану підприємства і напрямки їх вирішення. *Сучасні проблеми економіки і підприємництва : збірник наукових праць*. 2013. Вип. 12. С. 295–301.
186. Тютюнник Ю. М. Формування методики факторного аналізу показників фінансової стійкості аграрних підприємств. *Облік і фінанси АПК*. 2009. №1. С. 111–115.
187. Тютюнник Ю. М., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник С. В. Фінансовий аналіз: навчальний посібник. Полтава : ПДАА, 2016. 430 с.
188. Управління фінансовими ризиками : навч. посібник / Куцик П.О., Васильців Т.Г., Сороківський В.М., Стефаняк В.І., Сороківська М.В. Львів : Растр-7, 2016. 318 с.
189. Фаріон В. Я. Аналітична оцінка ділової активності та рентабельності підприємств. *Інноваційна економіка*. 2013. № 10. С. 27–33.
190. Федоренко І. А., Верещак В. О., Яцишина А. О. Комплексний підхід до визначення сутності фінансової стійкості промислового підприємства. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Вип. 45. С. 77–82.
191. Фещур Р. В., Баранівська Х. С. Економічна стійкість підприємства – становлення понятійного базису. *Проблеми економіки та управління. Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2010. № 684. С. 284–290.
192. Халатур С. М., Бровко Л. І., Моруга Т. О. Методологія оцінки ліквідності та платоспроможності сільськогосподарських підприємств. *Економіка та держава*. 2017. № 12. С. 56 – 60.
193. Хвостіна І. М. Механізм управління розвитком підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 1. С. 30–33. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2015_1_9.

194. Химич І. Фінансова стратегія як елемент фінансової стабільності підприємства. *Галицький економічний вісник*. 2013. №4 (43). С.158–164.
195. Ходирєва О. Сучасний стан та проблеми розвитку машинобудівних підприємств України. *Економічний аналіз*. 2021. Т. 31. № 1. С. 227–238.
196. Хоменко Т. Ю., Погребняк А. Ю. Система показників оцінки платоспроможності підприємств. *Актуальні проблеми економіки та управління : збірник наукових праць молодих вчених*. 2013. Вип. 7. URI : <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/12395>
197. Хрущ Н. А., Лісова А. В. Механізм формування та реалізація фінансової стратегії в системі управління підприємством. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Вип. 5. Ч. 2. С. 140–142.
198. Цал-Цалко Ю. С. Удосконалення економічного механізму оцінки платоспроможності суб'єктів господарювання. *Вісник Житомирського державного технологічного університету*. 2006. № 1 (35). С. 185–194.
199. Чайка Т. Ю., Лошакова С. Є., Водоріз Я. С. Розрахунок коефіцієнтів ліквідності за балансом, урахування фінансових і виробничих особливостей підприємства під час здійснення коефіцієнтного аналізу ліквідності. *Економіка та суспільство*. 2018. Вип. 15. С. 900–908.
200. Чемчикаленко Р. А., Майборода О. В. Особливості оцінки та аналізу фінансової стійкості підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2019. Вип. 32. С. 379–385.
201. Чепка В. В., Матяш О. К. Фінансова стійкість підприємства: сутність та фактори впливу. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. № 12. С. 649–655.
202. Чепка В. В., Свідерська І. М. Фінансовий стан підприємства: теоретичні основи. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 19–20. С. 96–102.

203. Череп А. В., Корженевська В. М. Використання економічних інструментів в системі антикризового управління підприємством. *Актуальні проблеми економіки*. 2017. № 1. С. 177–187.
204. Череп А., Матушевська О., Каткова Н. Економічна стійкість суднобудівних підприємств: сутність, оцінка, механізм забезпечення. Миколаїв: НУК, 2019. 176 с.
205. Черниш С. С. Економічний аналіз: навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 312 с.
206. Чернишов В. В. Оцінка рівня фінансового стану підприємств машинобудування. *Економіка і суспільство*. 2016. Вип. № 6. С. 237–241.
207. Черножукова А. М., Лободзинська Т. П. Порівняльний аналіз автоматизованих систем бухгалтерського обліку на підприємствах України. *Ефективна економіка*. 2017. № 6. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2017_6_46
208. Чечетова Н. Ф. Фінансова стійкість регіональної економічної системи: методологія і практика : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук: спец. 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка. Донецький державний університет управління, 2011. 40 с.
209. Чубка О. М. Фінансова стійкість машинобудівних підприємств: поняття та оцінка. *Регіональна економіка*. 2016. № 2. С. 198–205.
210. Чуй І., Васильців Т. До методики аналізування фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. № 2. Том 2. С. 131–135.
211. Чуй І., Шемчук Л., Боднарюк В. Прикладні аспекти аналізу ділової активності підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. № 5. Том 1. С. 288–293.
212. Швиданенко Г. О., Олесь О. І. Сучасні технології діагностики фінансово-економічної діяльності підприємства: монографія. Київ : Вид-во КНЕУ. 2008. С. 34–35.

213. Шевцова О. Й. Основи антикризового фінансового управління підприємством. *Ефективна економіка*. 2013. № 2. URL : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1773>.
214. Шеремет О. О. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Київ : Кондор. 2005. 193 с.
215. Шипенко Д. І. Аналіз фінансової стійкості як складової обліково-аналітичної системи підприємства. *Ефективна економіка*. 2019. № 11. URL : www.economy.nauka.ua
216. Шірінян Л. В. Визначення фінансової стійкості страхових компаній і підприємств. *Фінанси України*. 2005. №9. С. 70–80.
217. Школьник І. О., Синєпол В. Е. Фінансова стійкість підприємств машинобудування в Україні: таксономічний аналіз. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2017. Вип. 1(2). С. 41–46.
218. Шляга О. В., Шипуля Л. І. Прибуток та рентабельність, як показники ефективності виробництва. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2014. № 8. С. 75–81.
219. Шмельова В. В. Пріоритетні заходи з підвищення фінансової стійкості підприємств агропромислового сектору України. *Агросвіт*. 2016. № 6. С. 38–45.
220. Ющенко Н. Порівняльна характеристика методологічних підходів до проведення аналізу фінансового стану підприємства. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2016. № 2. С. 346–356.
221. Яворський А. А. Управління фінансовим станом підприємства в кризових умовах. *Економіка і суспільств*. 2016. Вип. 6. С. 242–248.
222. Ярмак О. В., Меженський М. Ю. Прогнозування фінансової стійкості підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 48. С. 262–266.
223. Ясіновська І. Ф. Сучасні підходи до оцінки фінансової стійкості підприємств. *Європейські перспективи*. 2016. № 2. С. 169–175.
224. Brigham E., Ehrhardt M. Financial Management: Theory & Practice 16th Editio. Cengage Learning, 2020. 1186 p.

225. Financial statement analysis / CFA institute. Boston : Pearson custom publishing, 2008. 704 p.
226. Gonchar O., Khachatryan V., Ostapchuk O., Bitiy A. Financial security assessment in enterprise potential management. *Estudios de Economia Aplicada* [this link is disabled](#). 2020. Vol. 38. No. 4.
227. Jae K. Shim, Joel G. Siegel Financial Management. Barrons Educational Series, 2000. 359 p.
228. Nyznyk V., Gromova O. The evolution of the formation of strategic management in increasing the competitiveness of enterprises. *Integration of traditional and innovative scientific researches: global trends and regional aspect: collective monograph / edited by authors*. 2nd ed. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2020. 310 p.
229. Planning and Analysis of the Company's Financial Performances by Using a Software Simulation. *Global Economics and Management Review*. 2017. 2(1). P. 14–23.
230. Schinasi G. J. Safeguarding financial stability: theory and practice. Washington, D.C.: International Monetary Fund, 2005. 60 p.
231. Wurgler J. Financial Markets And The Allocation Of Capital. *Yale International Center for Finance Working Paper*. 1999. № 99–08. P. 1–39.

ДОДАТКИ

Індекси промислової продукції та машинобудівної продукції за 2013-
2021 роки*

1	Роки								
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Промисловість	95,7	89,9	87,7	104,0	101,1	103,0	99,5	95,5	101,9
Металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	94,7	85,5	86,4	105,0	97,4	100,8	98,6	91,3	105,8
Металургійне виробництво	94,4	85,3	86,9	105,2	94,5	99,9	97,8	91,5	106,2
Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	95,8	86,1	83,6	104,0	118,5	105,5	103,3	90,2	104,1
Машинобудування	86,4	79,4	85,2	101,8	111,7	112,4	97,8	82,4	108,5
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	86,0	77,9	71,0	109,3	119,6	122,8	91,6	75,2	110,0
Виробництво електронних компонентів і плат	81,3	133,0	86,1	100,1	113,6	83,8	115,1
Виробництво електронної апаратури побутового призначення для приймання, записування та відтворення звуку й зображення	98,5	71,6	35,9	38,7	119,1	113,6	97,5	88,2	102,0
Виробництво інструментів і обладнання для вимірювання, дослідження та навігації	76,0	131,4	108,0	119,6	75,6	116,6	107,0
Виробництво радіологічного, електромедичного й електротерапевтичного устаткування	35,0	44,2	132,4	141,0	84,0	90,4	102,8	289,6	39,3
Виробництво електричного устаткування	91,1	100,9	83,0	107,7	113,0	105,2	94,7	99,1	119,3

Продовження табл. А. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Виробництво електродвигунів, генераторів, трансформаторів, електророзподільчої та контрольної апаратури	98,9	116,5	73,1	116,3	120,2	105,5	90,3	94,8	115,6
Виробництво електродвигунів, генераторів і трансформаторів	107,6	114,2	65,0	121,4	122,3	106,6	91,7	74,0	114,0
Виробництво електророзподільчої та контрольної апаратури	85,8	120,9	95,6	106,6	115,6	102,8	87,2	146,7	117,7
Виробництво батарей і акумуляторів	93,0	55,8	79,9	106,5	93,4	77,4	97,0	118,1	109,3
Виробництво проводів, кабелів і електромонтажних пристроїв	74,1	86,5	94,7	95,2	103,6	106,0	127,6	95,3	112,7
Виробництво електричного освітлювального устаткування	97,4	87,8	89,3	108,4	69,4	91,0	86,3	108,1	114,0
Виробництво побутових приладів	91,0	84,4	89,3	118,9	113,8	108,5	90,3	117,2	120,0
Виробництво іншого електричного устаткування	69,4	101,0	103,5	83,6	123,1	111,8	71,0	90,3	169,3
Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	93,5	88,7	91,1	100,0	104,4	110,7	102,5	84,0	103,1
Виробництво машин і устаткування загального призначення	109,6	87,6	93,3	87,4	94,1	107,3	94,3	81,0	103,2
Виробництво інших машин і устаткування загального призначення	86,3	97,0	94,9	103,5	112,2	108,2	103,2	92,5	114,1
Виробництво машин і устаткування для сільського та лісового господарства	87,6	86,8	105,3	120,5	101,2	85,4	90,2	86,8	128,2
Виробництво металообробних машин і верстатів	62,3	75,6	101,9	99,5	105,1	101,8	107,2	66,0	88,4
Виробництво інших машин і устаткування спеціального призначення	84,3	86,6	77,7	113,9	118,7	131,3	115,6	81,9	89,6

Закінчення табл. А. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Виробництво машин і устаткування для металургії	84,9	93,2	93,2	106,4	103,6	99,7	109,5	87,4	72,3
Виробництво машин і устаткування для добувної промисловості та будівництва	81,8	82,0	59,0	103,5	129,7	102,8	104,1	85,4	115,6
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів	79,8	64,3	84,4	99,0	116,6	115,3	96,8	74,6	106,9
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	89,3	90,3	94,4	94,8	111,6	101,8	74,3	85,6	123,2
Виробництво автотранспортних засобів	68,3	54,2	42,3	74,7	162,3	89,7	130,2	81,2	155,8
Виробництво кузовів для автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	110,1	105,9	104,4	95,7	80,7	94,0	116,6
Виробництво вузлів, деталей і приладдя для автотранспортних засобів	93,3	96,5	140,5	99,6	101,6	106,2	58,5	87,5	105,2
Виробництво інших транспортних засобів	78,4	59,9	81,5	100,4	118,2	119,3	102,5	72,5	103,3
Будування суден і човнів	89,3	98,9	113,4	108,6	116,4	79,1	88,8
Виробництво залізничних локомотивів і рухомого складу	65,5	37,3	46,7	133,9	196,9	132,4	104,1	50,6	102,3
Виробництво повітряних і космічних літальних апаратів, супутнього устаткування	87,1	90,9	99,3	117,4	100,7	83,3	106,6
Виробництво військових транспортних засобів	160,6	115,6	99,9	95,4	98,3	93,3	100,0

*сформовано автором за: [43]

Індекси промислової продукції в Україні у 2015-2022 роках*¹

	Місяць до попереднього місяця							
	2022	довідково						
		2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015
Січень	87,0	84,3	91,9	90,1	92,1	88,1	90,1	85,4
Лютий	87,4	100,3	101,1	97,2	97,8	96,6	104,3	96,5
Січень-лютий	x	x	x	x	x	x	x	x
Березень	57,2	111,1	103,7	110,0	105,6	106,5	102,0	107,1
Січень-березень	x	x	x	x	x	x	x	x
Квітень	111,9	97,0	87,6	96,2	94,4	93,4	97,0	96,0
Січень-квітень	x	x	x	x	x	x	x	x
Травень	107,5	97,2	103,5	100,4	101,4	103,4	97,0	100,0
Січень-травень	x	x	x	x	x	x	x	x
Червень	100,3	100,2	104,4	95,9	98,5	99,7	97,3	100,2
Січень-червень	x	x	x	x	x	x	x	x
Липень	100,6	103,4	104,2	102,3	101,1	99,3	104,3	100,9
Січень-липень	x	x	x	x	x	x	x	x
Серпень	101,9	96,8	96,5	97,8	98,3	101,5	99,6	96,0
Січень-серпень	x	x	x	x	x	x	x	x
Вересень	102,3	102,7	104,5	103,7	104,5	103,8	105,9	106,2
Січень-вересень	x	x	x	x	x	x	x	x
Жовтень		108,0	105,6	106,5	110,0	108,7	108,2	108,1
Січень-жовтень		x	x	x	x	x	x	x
Листопад		100,0	101,2	96,5	99,6	100,3	101,1	97,7
Січень-листопад		x	x	x	x	x	x	x
Грудень		101,2	102,7	98,1	98,9	99,7	100,8	102,9
Січень-грудень		x	x	x	x	x	x	x

¹ Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини тимчасово окупованих територій

*сформовано за: [43]

Таблиця А. 3

Обсяги реалізованої продукції машинобудівних підприємств України за 2017-2021 рр.*

	2017		2018		2019		2020		2021	
	млн.грн	у % до підсумку	млн.грн	у % до підсумку	млн.грн	у % до підсумку у	млн.грн	у % до підсумку у	млн.грн	у % до підсумку
Промисловість	2625862,7	100,0	3045201,9	100,0	#####	100,0	#####	100,0	4678908	100,0
металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім виробництва машин та устаткування	411372,3	15,7	492706,7	16,2	423533,6	14,0	397501,7	12,3	679491,0	14,5
машинобудування	168281,9	6,4	208676,4	6,9	212027,3	7,2	197343,6	6,1	243473,3	5,2
виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	13783,3	0,5	16975,2	0,6	16839,9	0,6	15741,0	0,5	19149,6	0,4
виробництво електричного устаткування	32986,9	1,2	43098,9	1,4	40850,8	1,4	35850,0	1,1	47930,4	1,0
виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	59767,7	2,3	70237,3	2,3	71083,1	2,4	72490,3	2,2	91252,7	2,0
виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів	61744,0	2,4	78365,0	2,6	83253,5	2,8	73262,3	2,3	85140,6	1,8
ремонт і монтаж машин і устаткування	56383,9	2,2	67706,2	2,2	79376,7	2,6	78194,0	2,4	103724,5	2,2

*сформовано автором за: [43]

Обсяг реалізованої промислової та машинобудівної продукції України
у січні-вересні 2022 року^{1*}

	Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) без ПДВ та акцизу		З нього обсяг продукції, реалізованої за межі країни	
	млн. грн	у % до загального обсягу реалізованої промислової продукції	млн. грн	у % до обсягу реалізованої промислової продукції за видом діяльності
1	2	3	4	5
Промисловість	2064729,4	100,0	443899,8	21,5
Машинобудування	100677,4	4,9	47299,4	47,0
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	6403,9	0,3	1989,7	31,1
Виробництво електронних компонентів і плат	662,5	0,0	224,2	33,8
Виробництво обладнання зв'язку	1251,4	0,1	712,7	57,0
Виробництво електронної апаратури побутового призначення для приймання, записування та відтворення звуку й зображення	261,5	0,0	153,7	58,8
Виробництво інструментів і обладнання для вимірювання, дослідження та навігації; виробництво годинників	2106,8	0,1	454,5	21,6
Виробництво радіологічного, електромедичного й електротерапевтичного устаткування	216,8	0,0	к/с	к/с
Виробництво електричного устаткування	18987,7	0,9	7727,3	40,7
Виробництво електродвигунів, генераторів, трансформаторів, електророзподільчої та контрольної апаратури	3746,3	0,2	751,8	20,1
Виробництво електродвигунів, генераторів і трансформаторів	1338,7	0,1	402,5	30,1
Виробництво електророзподільчої та контрольної апаратури	2407,6	0,1	349,3	14,5
Виробництво батарей і акумуляторів	1141,4	0,0	503,6	44,1
Виробництво проводів, кабелів і електромонтажних пристроїв	6621,4	0,3	1406,4	21,2
Виробництво електричного освітлювального устаткування	1323,1	0,1	к/с	к/с
Виробництво побутових приладів	4842,6	0,2	3494,5	72,2

Закінчення табл. А. 4

1	2	3	4	5
Виробництво іншого електричного устаткування	1312,9	0,1	к/с	к/с
Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	27611,0	1,4	10945,8	39,6
Виробництво машин і устаткування загального призначення	6939,0	0,4	4174,8	60,2
Виробництво інших машин і устаткування загального призначення	7167,1	0,3	2488,8	34,7
Виробництво машин і устаткування для сільського та лісового господарства	6228,2	0,3	2039,1	32,7
Виробництво металообробних машин і верстатів	341,6	0,0	211,4	61,9
Виробництво інших машин і устаткування спеціального призначення	6935,1	0,4	2031,7	29,3
Виробництво машин і устаткування для металургії	1231,3	0,1	397,6	32,3
Виробництво машин і устаткування для добувної промисловості та будівництва	3443,7	0,2	921,0	26,7
Виробництво машин і устаткування для виготовлення харчових продуктів і напоїв, перероблення тютюну	1383,2	0,1	405,6	29,3
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів	47674,8	2,3	26636,6	55,9
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	21907,7	1,1	17248,8	78,7
Виробництво автотранспортних засобів	3425,6	0,2	к/с	к/с
Виробництво кузовів для автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	1162,4	0,1	к/с	к/с
Виробництво вузлів, деталей і приладдя для автотранспортних засобів	17319,7	0,8	16610,0	95,9
Виробництво інших транспортних засобів	25767,1	1,2	9387,8	36,4
Будування суден і човнів	971,4	0,0	648,8	66,8
Виробництво залізничних локомотивів і рухомого складу	11348,9	0,5	к/с	к/с
Виробництво військових транспортних засобів	3539,2	0,2	к/с	к/с
Виробництво транспортних засобів, н.в.і.у.	289,0	0,0	44,2	15,3

¹ Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

к/с – Дані не оприлюднюються з метою виконання вимог Закону України «Про офіційну статистику» щодо забезпечення гарантій органів державної статистики щодо статистичної конфіденційності

*сформовано автором за: [43]

Таблиця А. 5

Фінансові результати до оподаткування великих та середніх промислових, машинобудівних підприємств України за 2019-2021 роки^{1*}

Вид економічної діяльності	Фінансовий результат (сальдо) до оподаткування, млн. грн			Підприємства, які одержали прибуток						Підприємства, які одержали збиток					
				у % до загальної кількості підприємств			фінансовий результат, млн. грн			у % до загальної кількості підприємств			фінансовий результат, млн. грн		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	-17783,0	-10195,6	89999,3	72,3	65,4	83,2	10596,3	7719,1	96592,7	27,7	364,6	16,8	28379,3	17914,7	6593,4
Машинобудування	15541,5	-8844,9	4778,5	75,2	62,9	74,6	18089,8	7970,9	9503,9	24,8	37,1	25,4	2548,3	16815,8	4725,4
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	976,7	561,2	523,3	87,5	70,4	82,1	1023,2	705,1	533,9	12,5	29,6	17,9	46,5	143,9	30,6
Виробництво електричного устаткування	2555,5	-2423,8	370,5	76,0	67,9	71,7	2709,5	868,4	1219,2	24,0	32,1	28,3	154,0	3292,2	848,7
Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	4976,8	-4303,6	656,2	76,7	66,3	78,3	5457,4	3232,1	3365,4	23,3	33,7	21,7	480,6	7535,7	2709,2
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів	7032,5	-2678,7	3228,5	69,5	53,9	69,6	8899,7	3165,3	4365,4	30,5	46,1	30,4	1867,2	5844,0	1136,9
Промисловість	155395,9	-44856,9	392697,5	73,9	63,1	75,4	221399,3	119698,8	446142,0	26,1	36,9	24,6	66003,4	164555,7	53444,5

¹Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

*сформовано автором за: [43]

Таблиця А. 6

Індекси промислової та машинобудівної продукції Вінниччини за основними видами діяльності у 2020 році*

(%)

	Код за КВЕД-2010	Грудень 2020 до		2020 до 2019	Довідково: 2019 до 2018
		листопада 2020	грудня 2019		
Промисловість	В+С+D	101,0	118,9	94,1	114,7
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	В	85,0	108,1	120,0	115,3
Переробна промисловість з неї	С	98,2	112,4	95,1	119,2
металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	24, 25	91,8	72,9	57,9	185,5
машинобудування, крім ремонту і монтажу машин і устаткування	26-30	81,6	108,3	79,2	90,6

*сформовано автором за: [36]

Таблиця А. 7

Промислове виробництво у Вінницькій області
у січні–листопаді 2021 року

Індекси промислової продукції за основними видами діяльності*

(%)

	Код за КВЕД-2010	Листопад 2021 до		Січень–листопад 2021 до січня–листопада 2020	Довідково: січень–листопад 2020 до січня–листопада 2019
		жовтня 2021	листопада 2020		
Промисловість	В+С+D	103,3	111,6	99,4	92,3
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	В	90,8	122,9	133,5	121,1
Переробна промисловість з неї	С	102,8	115,5	99,9	94,0
металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	24, 25	114,2	107,7	94,9	58,4
машинобудування	26-30	99,1	91,1	114,9	77,2

*сформовано автором за: [36]

Промислове виробництво у Вінницькій області
у січні 2022 року
Індекси промислової продукції за основними видами діяльності*

(%)

	Код за КВЕД- 2010	Січень 2022 до		<u>Довідково:</u> січень 2021 до січня 2020
		грудня 2021	січня 2021	
Промисловість	В+С+D	83,2	103,7	107,4
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	В	91,2	116,8	92,6
Переробна промисловість	С	82,7	111,7	101,8
з неї				
металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	24, 25	62,7	95,4	93,5
машинобудування	26-30	86,8	98,6	91,0

*сформовано автором за: [36]

Обсяги виробництва та реалізації основних видів продукції

ПрАТ «Калинівський машзавод» за 2021 р.

Види продукції (основні)	Обсяги виробництва		Обсяги реалізації продукції	
	тис. грн	у % до загального обсягу	тис. грн	у % до загального обсягу
Обладнання для переробки молока	89977	49,1	89977	50
Запчастини	46369	25,3	46369	25,8
Автомобілер озвантажувач	2950	1,6	2950	1,6

Таблиця Б. 2

Обсяги виробництва та реалізації основних видів продукції ПАТ «Могилів-

Подільський машинобудівний завод » за 2021 р.

Види продукції (основні)	Обсяги виробництва		Обсяги реалізації продукції	
	тис. грн	у % до загального обсягу	тис. грн	у % до загального обсягу
Навантажувач	275,2	1,66	275,2	2,03
Агрегатний вальц. млин	1133,4	6,84	0	0
Запчастини	12971,9	78,33	12964,9	95,05
Вальцьовий верстат	276,9	1,67	272,4	2,02

Систематизація активів та пасивів підприємства в контексті ступеня їх ліквідності та строку погашення*

Баланс підприємства			
Статті активу		Статті пасиву	
Вид ліквідності активу	Різновиди активів	Строк погашення	Різновиди пасивів
1. Абсолютно ліквідні активи. Вони знаходяться у формі готових засобів платежу	Грошові засоби у національній та іноземній валюті	1. Найбільш термінові зобов'язання	Кредиторська заборгованість за товари, роботи
2. Високоліквідні активи. Вони швидко (як правило, протягом 1 місяця) можуть бути конвертованими у грошову форму без відчутних втрат своєї поточної вартості	Поточні фінансові інвестиції, короткострокова дебіторська заборгованість		
3. Средньоліквідні активи. Вони можуть бути конвертованими у грошову форму без відчутних втрат своєї поточної вартості в строк від 1 до 6 місяців	Усі форми дебіторської заборгованості, окрім короткострокової і безнадійної (резерв сумнівних боргів). Сюди можна віднести векселі, що отримані, запаси готової продукції і товарів, які користуються попитом покупців	2. Короткострокові пасиви	Короткострокові кредити банку, поточні зобов'язання за розрахунками, інші поточні зобов'язання
4. Слабко ліквідні оборотні активи, які можуть бути конвертованими у грошову форму без втрат своєї поточної вартості протягом значного періоду часу (від 6 місяців до 1 року)	Виробничі запаси, незавершене виробництво, інші оборотні активи, включаючи запаси готової продукції і товарів, які користуються зниженим попитом покупців	3. Середньострокові пасиви	Забезпечення майбутніх витрат і платежів (розділ 2 пасиву), доходи майбутніх періодів (розділ 5 пасиву), в частині сум, що заплановані до виплати протягом 12 місяців, починаючи з дати складання балансу, або протягом одного операційного циклу, якщо він перевищує 12 місяців
5. Слабколіквідні необоротні активи, які можуть бути конвертованими у грошову форму без втрат своєї поточної вартості протягом значного періоду часу (більш 1 року)	Нематеріальні активи, незавершене будівництво, основні засоби, довгострокові фінансові інвестиції, довгострокова дебіторська заборгованість, інші необоротні активи	4. Довгострокові пасиви	Ця група представлена довгостроковими зобов'язаннями підприємства, що відбиті у третьому розділі пасиву балансу, а також статтями 2 і 5 розділів пасиву, не віднесеними до попередньої групи
6. Неліквідні активи. До цієї групи входять активи, які самостійно не можуть бути реалізованими	Безнадійна дебіторська заборгованість, витрати майбутніх періодів, деякі види нематеріальних активів	5. Постійні пасиви	Ці засоби представлені у 1 розділі пасиву балансу

*сформовано автором за: [29, с. 29-30]

Деталізація (групи) активів за рівнем ліквідності та пасивів за терміном оплати*

Групи	Різновиди	Статті балансу	№ рядка форми 1 звітності
Активи			
А 1	Високоліквідні активи	Поточні фінансові інвестиції	1160
		Гроші та їх еквіваленти	1165
А 2	Середньо-ліквідні активи	Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125
		Дебіторська заборгованість за розрахунками за виданими авансами	1130
		Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135
		Інша поточна дебіторська заборгованість	1155
А 3	Низьколіквідні активи	Запаси	1100
		Поточні біологічні активи	1110
		Витрати майбутніх періодів	1170
		Інші оборотні активи	1190
А 4	Складно-ліквідні активи	Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200
		Необоротні активи (усього)	1095
Пасиви			
П 1	Термінові зобов'язання	Поточна кредиторська заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	1610
		Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1615
		Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1620
		Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками зі страхування	1625
		Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з оплати праці	1630
П 2	Короткострокові зобов'язання та забезпечення	Короткострокові кредити банків	1600
		Поточні забезпечення	1660
		Доходи майбутніх періодів	1665
		Інші поточні зобов'язання	1690
П 3	Довгострокові зобов'язання	Довгострокові зобов'язання і забезпечення (усього)	1595
П 4	Постійні пасиви	Власний капітал	1495
		Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700

*сформовано автором за: [124, с. 225; 187, с. 142-143; 29]

Таблиця В. 3

Оборотні активи машинобудівних підприємств з розподілом на великі, середні, малі за 2013-2021 роки*

Роки	Оборотні активи, тис. грн усього			
	Усього	у тому числі		
		Великі підприємства	Середні підприємства	Малі підприємства
2013	114711101,8	57847232,0	47160066,7	9703803,1
2014	119370512,9	49992458,0	57299052,4	12079002,5
2015	136446193,9	52949189,0	65564692,9	17932312,0
2016	148904324,3	59986617,0	73228273,2	15689434,1
2017	171023346,8	56440724,0	92485464,6	22097158,2
2018	176599404,2	65497240,0	86625603,2	24476561,0
2019	194718495,3	89592188,0	82049092,8	23077214,5
2020	206397814,4	73834858,0	100436528,0	32126428,4
2021	223281969,0	72667714,0	117810768,1	32803486,9

*сформовано автором за: [43]

Таблиця В. 4

Оборотні активи промислових підприємств України з розподілом на великі, середні, малі за 2013-2021 роки*

Роки	Оборотні активи, тис. грн усього			
	Усього	у тому числі		
		Великі підприємства	Середні підприємства	Малі підприємства
2013	838708621,2	502750603,0	263157889,6	72800128,6
2014	942236534,2	552711920,0	311475208,6	78049405,6
2015	1201590477,2	657486901,0	437079425,8	107024150,4
2016	1516831895,2	824324201,0	571857025,5	120650668,7
2017	1781004385,5	974746451,0	648274662,7	157983271,8
2018	1914514405,4	1039807190,0	655039641,2	219667574,2
2019	1883722459,2	1004912499,2	654833650,7	223976309,3
2020	2160687604,4	1071300923,3	826596468,8	262790212,3
2021	2620675238,6	1330232896,0	1031167279,9	259275062,7

*сформовано автором за: [43]

Таблиця В. 5

Поточні зобов'язання та забезпечення машинобудівних підприємств
України з розподілом на великі, середні, малі за 2013-2021 роки*

Роки	Поточні зобов'язання і забезпечення, усього, тис. грн			
	Усього	у тому числі		
		Великі підприємства	Середні підприємства	Малі підприємства
2013	84903465,3	43588283,0	33800630,7	7514551,6
2014	107353139,9	49142322,0	46527588,4	11683229,5
2015	136941225,8	47884788,0	71902426,6	17154011,2
2016	148603613,2	57972718,0	76346626,8	14284268,4
2017	165215801,0	48754825,0	96839276,7	19621699,3
2018	176816185,2	53523390,0	102489218,0	20803577,2
2019	187944810,4	95347894,0	72431643,7	20165272,7
2020	210518228,3	47308718,0	133876729,9	29332780,4
2021	221167429,7	59461280,0	132082016,6	29624133,1

*сформовано автором за: [43]

Таблиця В. 6

Поточні зобов'язання та забезпечення промислових підприємств
України з розподілом на великі, середні, малі за 2013-2021 роки*

Роки	Поточні зобов'язання і забезпечення, усього, тис. грн			
	Усього	у тому числі		
		Великі підприємства	Середні підприємства	Малі підприємства
2013	783892337,9	460474368,0	245505471,5	77912498,4
2014	958459399,0	555845144,0	318241420,7	84372834,3
2015	1293137462,0	723350290,0	446074076,4	123713095,6
2016	1702315974,9	942705335,0	617116983,4	142493656,5
2017	2004358295,5	1069903639,0	749968117,0	184486539,5
2018	2185865196,6	1087128610,0	847099964,8	251636621,8
2019	2154072335,8	1153711138,9	747423193,2	252938003,7
2020	2399109219,0	1136829005,9	961904485,6	300375727,5
2021	2773390268,6	1320509351,0	1162140472,6	290740445,0

*сформовано автором за: [43]

Класифікація ризиків впливу на фінансовий стан*

№ п/п	Ознака класифікації	Види фінансових ризиків
1	За природою появи (виникнення)	Географічні, техногенні, соціально-економічні, законодавчі (політичні)
2	За часовим критерієм	Статичні; динамічні ризики
3	За джерелом появи	Зовнішні - ринкові ризики – систематичні; внутрішні - неринкові (специфічні ризики)
4	За тривалістю впливу	Короткочасні, довготривалі, постійні
5	За періодом впливу	Поточні, потенційні, ретроспективні
6	За масштабністю наслідків	Локальні ризики, глобальні ризики
7	За сукупністю досліджуваних інструментів	Індивідуальні, портфельні
8	За територією ведення бізнесу підприємством	Місцеві, регіональні, національні, міжнародні
9	За рівнем можливих витрат	Ризики управління якими вимагає мінімум витрат (припустимі ризики), ризики управління якими вимагає середніх витрат (критичні ризики), ризики управління якими вимагає значних фінансових витрат (катастрофічні ризики)
10	За рівнем впливу на фінансово-господарську діяльність підприємства	Ризики незначного впливу, допустимі ризики, критичні ризики
11	За можливістю передбачення	Прогнозовані ризики, непрогнозовані ризики
12	За видами фінансових операцій підприємства	Кредитні, інвестиційні, інноваційні, депозитні, процентні
13	За напрямками нейтралізації	Ризики, які необхідно хеджувати; ризики, які вимагають пошуків резервів; ризики, які необхідно диверсифікувати та ін.
14	За наслідками впливу на фінансовий стан фінансову стійкість підприємства	Ризики банкрутства; ризики зниження платоспроможності підприємства; ризики зниження рівня фінансової стійкості; ризики зниження рентабельності, ліквідності, ділової активності тощо
15	За видами фінансових відносин	Ризики, які формуються внаслідок відносин з кредиторами; ризики, що виникають у фінансових відносинах зі страховими компаніями; що виникають у фінансових відносинах з покупцями та постачальниками; що виникають у фінансових відносинах з державою; що виникають у фінансових відносинах з іншими суб'єктами ринку

*сформовано автором за: [188, с. 26; 89, с. 15-19; 83, с. 258-259]

АНКЕТА

Шановний експерте!

Основною ціллю проведення анкетування є одержання аналітичної інформації щодо впливу факторів на фінансовий стан, а саме на показники фінансової стійкості машинобудівного підприємства. Отримані інформаційні дані будуть використані в дисертаційній роботі для формування структури системи оцінки та підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств.

Будь ласка надайте відповіді на нижче наведені питання.

I. Загальні запитання

1. Вкажіть повну назву Вашого підприємства та місце його знаходження
(*юридичну адресу*)

2. Вкажіть кількість працюючих на Вашому підприємстві та розмір підприємства (мале, середнє, велике)

3. Вкажіть період існування Вашого підприємства

– від 1 до 5 років

– від 5 років та більше

4. Вкажіть який структурний підрозділ Вашого підприємства займається оцінкою, аналізом фінансової стійкості та чи є сформована система відповідних показників для проведення оцінювання

5. Вкажіть чи є на Вашому підприємстві підрозділ, який займається оцінкою та забезпеченням фінансової стійкості

6. Вкажіть який підрозділ Вашого підприємстві займається проблематикою підвищення фінансової стійкості

Із запропонованої у таблицях градації факторів впливу на фінансову стійкість підприємства просимо їх оцінити за наступними критеріями:

– суцільна вагомість (значимість) впливу фактора, відповідно до галузі функціонування за такою шкалою: 3 – значна, 2 – помірна, 1 – несуттєва;

– існуючий на даний час рівень впливу фактора за шкалою оцінювання від 0 до 3, де: 0 – дія фактора відсутня, 1 – слабка дія фактора; 2 – фактор характеризується помірним впливом на фінансову стійкість підприємства, 3 – фактору притаманний сильний вплив;

– динаміка дії фактора: «+» – позитивний вплив фактора на забезпечення фінансової стійкості; «-» – негативна тенденція впливу фактора.

Висловлюємо вдячність за співпрацю!

Продовження додатка Д

Таблиця Д.1

Оцінка впливу зовнішніх факторів на показники фінансової стійкості
машинобудівних підприємств Вінниччини

Зовнішні фактори впливу	Суцільна вагомість фактора (1,2,3)	Існуючий на даний час рівень впливу фактора (0,1,2,3)	Динаміка дії фактора («+», «-»)	Результат оцінювання впливу фактора
1	2	3	4	5
Політичні та законодавчо-адміністративні				
1. Введення воєнного стану				
2. Рівень політичної стабільності				
3. Законодавча та нормативно-правова база (фінансово-кредитна законодавча база)				
4. Адміністративно-правові норми та відносини				
5. Зовнішньоекономічна політика країни (рівень підтримки експортно-орієнтованих підприємств)				
6. Застосування фінансових санкцій				
7. Регуляторна політика уряду				
Разом				
Фінансово-економічні фактори				
8. Стан економіки країни				
9. Конкурентне бізнес-середовище на внутрішньому та зовнішньому ринках				
10. Рівень державної підтримки в контексті впровадження реформ, спрямованих на підтримку машинобудування				
11. Вплив монополізації економіки країни				
12. Рівень інфляції				
13. Діяльність антимонопольного комітету (дотримання антимонопольного законодавства)				
14. Вплив кредитної політики				
15. Вплив податкового навантаження				
16. Вплив євроінтеграційних процесів			-	
17. Державне фінансування інноваційних проектів				
18. Інвестиційна політика (інвестиційний клімат)				
19. Розвиток страхового ринку				
Разом				
Технологічні фактори				
20. Вплив науково-технічних досліджень				
21. Науково-технічне співробітництво з іноземними бізнес-партнерами				
22. Технічний та технологічний прогрес (рівень сучасності обладнання в галузі)				
Разом				

Продовження табл. Д. 1

1	2	3	4	5
Галузеві фактори				
23. Конкурентна структура та рівень концентрації в галузі				
24. Стан ринку і галузі, в якому працює підприємство				
25. Рівень інноваційності галузі				
26. Достатність та рівень підготовки персоналу				
27. Вирішення питань інноваційно-інвестиційної підтримки галузі				
28. Доступність матеріально-технічних ресурсів				
29. Нормативно-правові механізми регулювання в галузі				
Разом				
Ринкові фактори				
30. Рівень платоспроможності споживачів;				
31. Стан на ринку постачальників сировини, матеріалів, комплектуючих;				
32. Доступність до ринку новітніх технологій;				
33. Діяльність посередників;				
34. Можливість охоплення додаткових ринкових сегментів збуту продукції машинобудування;				
35. Рівень обслуговування банків та страхових організацій;				
36. Особливості валютного ринку;				
37. Рівень місткості внутрішнього ринку				
Разом				
Інші фактори (соціально-демографічні, географічні, екологічні, транспортні)				
38. Соціально-економічне становище в країні (соціально-економічна стабільність)				
39. Традиції та цінності				
40. Освітній рівень населення				
41. Міграційні тенденції				
42. Достатність та доступність природних ресурсів країни				
43. Катастрофи та стихійні лиха				
44. Доступність енергоносіїв				
45. Рівень екологічної безпеки				
46. Використання залишків виробництва для подальшого виробництва продукції				
47. Рециклювання та утилізація відходів				
48. Специфіка транспортної інфраструктури				
Разом				
Разом за зовнішніми факторами впливу				

Дата _____

підпис _____

Оцінка впливу внутрішніх факторів на показники фінансової стійкості
машинобудівних підприємств Вінниччини

Внутрішні фактори впливу	Суцільна вагомість фактора (1,2,3)	Існуючий на даний час рівень впливу фактора (0,1,2,3)	Динаміка дії фактора («+», «-»)	Результат оцінювання впливу фактора
1	2	3	4	5
Фінансово-економічні фактори				
1. Наявність дієвої підсистеми фінансово-економічної безпеки				
2. Стан фінансово-ресурсного забезпечення				
3. Результативність фінансово-господарської діяльності				
4. Рівень розвитку фінансового потенціалу				
5. Рівень управління ризиками із визначеними напрямками нейтралізації ризиків)				
6. Ефективність управління витратами				
7. Реалізація напрямів підвищення фінансової стійкості та ліквідності				
8. Історія кредитних зобов'язань, залежність від інвесторів та кредиторів				
9. Ефективність фінансової політики				
10. Управління оборотними активами				
11. Рівень інвестиційної привабливості				
12. Стан майна та структура фінансових ресурсів				
13. Ділова репутація				
14. Забезпечення раціональної структури капіталу (розмір сплаченого статутного капіталу)				
Разом				
Організаційно-виробничі фактори				
15. Вплив удосконалення організаційної структури				
16. Масштаби підприємства				
17. Рівень відповідності продукції споживчим запитам (якість, ціна)				
18. Рівень конкурентоспроможності продукції машинобудування				
19. Вплив розвитку інноваційної діяльності				
20. Рівень організації маркетингу				
21. Концентрація виробництва				
22. Виробнича структура та форма спеціалізації				

Продовження табл. Д. 2

1	2	3	4	5
23. Рівень організації процесів виробництва та управління підприємством				
Разом				
Управлінські фактори				
24. Рівень кваліфікації управлінського персоналу				
25. Використання новітніх методів до управління фінансовим станом				
26. Організація системи управління підприємством				
27. Визначені підходи до оцінювання фінансової стійкості та фінансового стану				
28. Рівень гнучкості системи управління				
29. Тактика управління фінансовими ресурсами та прибутком				
30. Рівень результативності підсистеми оцінювання та контролю за фінансовим станом				
Разом				
Кадрові фактори				
31. Рівень компетентності фахівців, які залучені до проведення оцінювання фінансової стійкості, прийняття оптимальних рішень, реалізації напрямів підвищення фінансової стійкості				
32. Структура та професійний рівень менеджерів				
33. Мотивація (стимулювання) персоналу				
34. Корпоративна культура та умови праці				
35. Діяльність планово-економічного підрозділу підприємства				
Разом				
Науково-технологічні фактори				
36. Проведення наукових досліджень (впровадження науково-технічних розробок)				
37. Стан матеріально-технічного забезпечення				
38. Реконструкція, модернізація обладнання				
39. Вплив впровадження новітніх технологій				
40. Застосування новітніх інформаційних технологій для обробки інформаційних джерел (рівень професійного використання інформаційних ресурсів)				
Разом				
Разом за внутрішніми факторами впливу				

Дата _____

підпис _____

Довідка про впровадження Департаменту міжнародного співробітництва та
регіонального розвитку Вінницької ОДА

УКРАЇНА
ВІННИЦЬКА ОБЛАСНА ВІЙСЬКОВА АДМІНІСТРАЦІЯ
ДЕПАРТАМЕНТ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА
ТА РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

21036, м. Вінниця, Хмельницьке шосе, 7, тел. (0432) 66-14-38, факс (0432) 53-09-59
<http://www.vin.gov.ua> E-mail: ums@vin.gov.ua

23.10.2023 № 01- /2810
на № від

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційної роботи на здобуття освітньо-наукового ступеня
доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка»
на тему: «Структура системи оцінки та підвищення фінансової стійкості промислових
підприємств»

Рачинського Олександра Васильовича

Науково-практичні розробки Рачинського О.В., які є результатом дисертаційної роботи на тему: «Структура системи оцінки та підвищення фінансової стійкості промислових підприємств», мають практичне застосування при формуванні стратегії регіонального розвитку Вінницької області в контексті прогнозування та реалізації стратегічних бізнес-орієнтирів.

В дисертаційній роботі автором було здійснено ґрунтовний аналіз стану та факторів підвищення фінансової стійкості промислових підприємств України. Автором обґрунтовано теоретико-методичні основи та практичні положення щодо управління фінансовим станом та фінансовою стійкістю промислових підприємств із формуванням структури системи оцінювання та підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств.

Результати наукового дослідження, зокрема аналіз динаміки розвитку фінансово-господарської діяльності підприємств та напрямів забезпечення їх фінансової стійкості надають можливість своєчасно проводити оцінку фінансового стану та фінансової стійкості промислових підприємств.

Директор

Ігор ЦЕХАНОВСЬКИЙ

Довідка про впровадження Хмельницької обласної організації Спілки економістів України

**ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА ОРГАНІЗАЦІЯ
СПІЛКИ ЕКОНОМІСТІВ УКРАЇНИ**
29016, м. Хмельницький, вул. Інститутська, буд. 11, ЄДРПОУ 14167815

№5 від 21.02.2024

ДОВІДКА

**про впровадження результатів дисертаційної роботи
на здобуття освітньо-наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 051 «Економіка»**

на тему: «Структура системи оцінки та підвищення
фінансової стійкості промислових підприємств»

Рачинського Олександра Васильовича

За умов функціонування в рамках СОТ вітчизняні промислові підприємства інтегрувалися до світової економіки, що розкриває великі можливості, надає переваги для розвитку міжнародного бізнесу й можливість зростання експортного потенціалу та, водночас, вимагає й вирішення багатьох проблем. Зокрема, важливе значення має визначення специфіки проведення оцінювання фінансової стійкості підприємств за сформованими критеріями, що надасть можливість розкрити поточний фінансовий стан та упорядкувати напрями забезпечення стійкого фінансового стану в довгостроковій перспективі.

Практична цінність дисертаційного дослідження полягає у формуванні теоретико-методичних основ та практичних рекомендацій щодо побудови структури системи оцінки та підвищення фінансової стійкості промислових підприємств. В контексті опрацювання даної проблематики проведено дослідження теоретико-методичних основ формування фінансової стійкості підприємства, побудовано структуру системи оцінювання та підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств.

Науково-практичні розробки Рачинського О.В., які є результатом дисертаційної роботи на тему: «Структура системи оцінки та підвищення фінансової стійкості промислових підприємств», надають можливість здійснювати аналіз стану та факторів підвищення фінансової стійкості промислових підприємств України та реалізовувати напрями покращання їх фінансового стану.

Голова правління

Віктор НИЖНИК

Довідка про впровадження ПАТ «Барський машинобудівний завод»

Україна
 ПРИВАТНЕ
 АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
 «БАРСЬКИЙ
 МАШИНОБУДІВНИЙ
 ЗАВОД»

23000, м. Бар, Вінницька обл.,
 вул. Каштанова.5, Україна
 телефон +38(04341) 2- 14-56
 E-mail: barmash@ukr.net
 р/р UA50380805000000026000569497
 АТ «Райффайзен Банк Аваль»
 м. Вінниця" МФО 380805,
 код ЗКПО 14307570

UKRAINE
 PJSC «Bar Machine-Building Plant»

ДОВІДКА

№ 237 від 25.03.2024

про впровадження результатів дисертаційної роботи

Рачинського Олександра Васильовича

на тему: «Структура системи оцінки та підвищення фінансової стійкості
 промислових підприємств»

Результати наукового дослідження Рачинського Олександра Васильовича поданого на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 – Економіка, розглянуто і схвалено керівництвом ПрАТ «Барський машинобудівний завод».

Практичну цінність для діяльності даного підприємства мають запропоновані автором науково-методичні підходи до формування структури системи оцінки та підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств, яка ґрунтується на організаційно-методичній та функціонально-інформаційній підсистемах, включає ряд концептуальних принципів, цілей, завдань, інструментарію, які на основі застосування комплексного методичного підходу до оцінки фінансового стану, дозволяють вчасно виявити фінансові ризики, ймовірність банкрутства, здійснити оцінку ліквідності із забезпеченням напрямів реалізації бізнес-орієнтирів щодо покращання фінансового стану.

В управлінській діяльності ПрАТ «Барський машинобудівний завод» використовуються рекомендації Рачинського О. В. щодо реалізації інтегрованих (комплексних) напрямів та послідовності забезпечення фінансової стійкості та ліквідності підприємств, які цілеспрямовані на досягнення фінансової рівноваги господарюючого суб'єкта.

Довідку видано для подання до спеціалізованої вченої ради з захисту дисертацій.

Директор ПрАТ «Барський машинобудівний завод»

Лук Г. І.

Довідка про впровадженн ПрАТ «Калинівський машинобудівний завод»

Висл. № 401-3/102.04.2024

 KALINOVSKIY MACHINE BUILDING PLANT	e-mail: sekretar@kmbp.com.ua, zbut@kmbp.com.ua, tel/fax +3804333 22787, 21352
	ПрАТ «Калинівський машзавод» 22400, Україна, Вінницька обл., м. Калинівка, вул. Незалежності, 67 ЄДРПОУ 25494693 ІПН 254946902076

Довідка
 про впровадження результатів дисертаційної роботи
 Рачинського Олександра Васильовича
 на тему: «Структура системи оцінки та підвищення фінансової стійкості
 промислових підприємств»
 подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю
 051 – Економіка

Довідка видана про те, що результати наукових досліджень Рачинського Олександра Васильовича актуальні для ПрАТ «Калинівський машзавод» та можуть бути використані в процесі його фінансово-господарської діяльності, а саме у забезпеченні фінансової стійкості.

Впровадження в практичну діяльність ПрАТ «Калинівський машзавод» запропонованих автором методичних положень стосовно формування системи оцінювання та підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств вплине на покращення ведення фінансово-господарської діяльності за умов функціонування в рамках СОТ та розвитку Європейської інтеграції України.

На підприємстві може бути використаний запропонований автором підхід до побудови концептуальної моделі структуризації та розрахунку показників фінансової стійкості машинобудівних підприємств, який сформований із ряду інструментально-оціночних складових, зокрема, визначення фінансової стабільності та рівноваги, визначення діагностики можливого банкрутства, порогу рентабельності, запасу фінансової стійкості машинобудівних підприємств.

Довідку видано для подання до спеціалізованої вченої ради по захисту дисертацій.

Директор ПрАТ «Калинівський машзавод» Остапенко А.В.

**Довідка про впровадження ПАТ «Могилів-Подільський
машинобудівний завод»**

**ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
«МОГИЛІВ-ПОДІЛЬСЬКИЙ МАШИНОБУДІВНИЙ ЗАВОД»**

24000, Вінницька обл., м. Могилів-Подільський, вул. Вокзальна, 4/67 ЄДРПОУ 14313398,
ІВАН UA 143204780000026003924892984 АБ «УКРГАЗБАНК» МФО 320478
Телефони: керівник 04337-6-50-57, заступник директора 04337-6-51-57, бухгалтерія 04337-6-47-57, відділ
збуту 04337-6-45-20, відділ постачання 04337-6-56-50. www.mpmz.ua; mpmashzavod@ukr.net

В.н. 5324 біг 05.03.2024

Довідка

**про впровадження результатів дисертаційної роботи
РАЧИНСЬКОГО ОЛЕКСАНДРА ВАСИЛЬОВИЧА
на тему: «СТРУКТУРА СИСТЕМИ ОЦІНКИ ТА ПІДВИЩЕННЯ
ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ»**
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 051 – Економіка

Видана Рачинському Олександрю Васильовичу на підтвердження того, що на ПАТ «Могилів-Подільський машинобудівний завод» було впроваджено науково-методичні підходи щодо формування системи оцінки та підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств, що надасть можливість підприємству вчасно виявляти ймовірність банкрутства, фінансові ризики, здійснити оцінку ліквідності із забезпеченням напрямів реалізації бізнес-орієнтирів щодо покращення фінансового стану.

Пропозиції та рекомендації здобувача щодо систематизації внутрішніх та зовнішніх факторів впливу на фінансову стійкість машинобудівних підприємств надали змогу оперативно реагувати на виявлені, під час аналізу господарської діяльності, відхилення і загрози та удосконалити управлінські підходи до оцінювання впливу кожного фактора на фінансовий стан із метою пришвидшення реалізації сформованих напрямів підвищення фінансової стійкості в системі управління підприємством.

Побудована схема взаємозалежності діагностичних складових забезпечення фінансового потенціалу та фінансової стійкості машинобудівного підприємства на ПАТ «Могилів-Подільський машинобудівний завод», стала підґрунтям структуризації та розрахунку показників фінансової стійкості підприємства в контексті її підвищення.

Довідку видано для подання до спеціалізованої вченої ради по захисту дисертацій.

Генеральний директор

Васечко С.П.

Довідка про впровадження ПрАТ «Маяк»

ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
«Вінницький завод «МАЯК»

21029 Україна, м.Вінниця, Хмельницьке шосе, 105
тел. (0432) 511-511, факс (0432) 43-90-19, E-mail: mayak@termia.com.ua
www.termia.com.ua

Довідка

про впровадження результатів дисертаційної роботи
РАЧИНСЬКОГО ОЛЕКСАНДРА ВАСИЛЬОВИЧА

на тему: «Структура системи оцінки та підвищення фінансової стійкості
промислових підприємств»

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 051 – Економіка

B.N. = 9062 big 12.03.
2024

Видана аспіранту Рачинському Олександру Васильовичу на підтвердження того, що для ПрАТ «Маяк» отримані під час дослідження науково-практичні пропозиції та рекомендації щодо оцінки та напрямів підвищення фінансової стійкості підприємства є актуальними і можуть використовуватися в процесі управління.

Практичну цінність для фінансово-господарської діяльності ПрАТ «Маяк» мають запропоновані автором науково-методичні підходи до формування структури системи оцінки та підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств, побудови уніфікованої піраміди бізнес розвитку підприємства та інформаційно-аналітичної складової управлінських процесів забезпечення та підвищення фінансової стійкості. Удосконалені автором концептуальні основи процесів формування оцінки фінансової стійкості промислового підприємства, які, на відміну від існуючих, ґрунтуються на комплексному підході до її проведення, деталізації елементів оцінювання (наявності адаптивної системи індикативних параметрів), виокремленні рівнів управління фінансовою стійкістю, інструментарію та критеріїв забезпечення фінансової стійкості підприємства надали можливість оперативно реагувати на виявлені відхилення фактичних значень фінансових показників від нормативних.

Довідку видано для подання до спеціалізованої вченої ради по захисту дисертації.

Директор

Терліковський Василь Васильович

Довідка про впровадження ТОВ «Плазматек»

ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ «ПЛАЗМАТЕК»
ТОВ «ПЛАЗМАТЕК»

21036, Вінницька обл., Вінницький р-н., м. Вінниця, вул. Праведників світу, будинок 18

тел.: (0432) 55-49-71, e-mail: zbut@plasmatec.com.ua

ЄДРПОУ 03567397

Вихідний номер 180324 від 18.03.2024

Довідка

про впровадження результатів дисертаційної роботи

РАЧИНСЬКОГО ОЛЕКСАНДРА ВАСИЛЬОВИЧА

**на тему: «Структура системи оцінки та підвищення фінансової стійкості
промислових підприємств»**

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 051 – Економіка

Результати наукового дослідження Рачинського Олександра Васильовича поданого на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 – Економіка, було вивчено та схвалено керівництвом ТОВ «ПЛАЗМАТЕК».

Рекомендації здобувача щодо оптимізації факторів впливу на економічну стійкість машинобудівних підприємств надали змогу систематизовано реагувати на виявлені, під час аналізу фінансової складової діяльності підприємства, відхилення та удосконалити підходи для оцінки впливу кожного фактора на фінансовий стан із метою прискорення реалізації основних напрямів підвищення фінансової стійкості в системі управління підприємством.

Побудована схема скупності діагностичних методів забезпечення фінансового розвитку та фінансової стійкості машинобудівного підприємства ТОВ «ПЛАЗМАТЕК», стала підґрунтям для реструктуризації та перерахунку показників фінансової стійкості підприємства в контексті її підвищення.

Довідку видано для подання до спеціалізованої вченої ради по захисту дисертацій.

Директор

Слободянюк В. П.

Довідка про впровадження Хмельницький національний університет

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
 вул. Інститутська 11, Хмельницький-16, 29016, тел.: (0382) 67-02-76, факс: (0382) 67-42-65
 e-mail: centr@khmnu.edu.ua, код ЄДРПОУ 02071234

006/408 № 20.02.2024

На № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційної роботи

Рачинського Олександра Васильовича

на тему: «Структура системи оцінки та підвищення фінансової стійкості
 промислових підприємств»
 у навчальний процес

Результатом наукової роботи Рачинського Олександра Васильовича є поглиблене дослідження особливостей управління фінансовим станом та фінансовою стійкістю промислових підприємств, обґрунтування теоретико-методичних основ та практичних положень щодо забезпечення фінансової стійкості та ліквідності, а також формування структури системи оцінювання та підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств.

Одержані результати дисертаційної роботи Рачинського О.В., поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 – «Економіка» використовуються в навчальному процесі Хмельницького національного університету при викладанні дисциплін «Фінанси», «Фінансовий менеджмент», «Економіка підприємств».

Проректор з науково-педагогічної роботи
 Хмельницького національного університету
 д.е.н., професор

В. М. Нижник

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

У наукових фахових виданнях України, у тому числі які входять до міжнародних наукометричних баз даних:

1. Рачинський О. В. Побудова структури системи оцінки та підвищення фінансової стійкості промислових підприємств. *Науковий журнал «Причорноморські економічні студії»*. 2023. Вип. 84. С. 90–94 (0,37 друк. арк.). **Індексується і реферується в базах даних:** *Index Copernicus, Google Scholar, НБУ ім. В. І. Вернадського*.
2. Рачинський О. В. Напрями зміцнення фінансової стійкості вітчизняних підприємств за умов функціонування в СОТ. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету : зб. наук. пр. Серія: Економіка і менеджмент*. 2022. Вип. 52. С. 90–95 (0,41 друк. арк.). **Індексується і реферується в базах даних:** *Index Copernicus, Google Scholar*,
3. Рачинський О. В. Чинники впливу на покращення фінансово-господарської діяльності підприємств машинобудування. *Проблеми системного підходу в економіці : зб. наук. пр.* 2022. Вип. 2 (88). С. 67–71 (0,4 друк. арк.). **Індексується і реферується в базах даних:** *Index Copernicus, Google Scholar, Crossref DOI*.
4. Рачинський О. В. Аналіз факторів впливу на фінансову стійкість машинобудівних підприємств. *Науковий економічний журнал «Інтелект XXI»*. 2020. № 6. С. 96–99 (0,36 друк. арк.). **Індексується і реферується в базах даних:** *Index Copernicus; Google Scholar; Vernadsky National Library; Crossref; OUCI*.
5. Рачинський О. В. Методичне забезпечення оцінки рівня ліквідності підприємства. *Наук погляд: економіка та управління*. 2019. № 4 (66). С. 68–73 (0,38 друк. арк.). **Індексується і реферується в базах даних:** *Index Copernicus; Google Scholar*.
6. Рачинський О. В. Базові аспекти формування системи оцінки фінансової стійкості промислових підприємств. *Науково-виробничий журнал «Бізнес навігатор»*. 2019. № 6(55). С. 115–118 (0,35 друк. арк.). **Індексується і реферується в базах даних:** *Index Copernicus, Google Scholar, Crossref; Open Ukrainian Citation Index*.

7. Рачинський О. В. Дефініція наукових поглядів щодо поняття «фінансова стійкість підприємства». *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2019. № 2. С. 226–228 (0,38 друк. арк.). **Індексується і реферується в базах даних: Index Copernicus, Google Scholar, Index PИИЦ, НБУ ім. В. І. Вернадського.**

8. Рачинський О. В. Методи забезпечення фінансової стійкості в системі управління підприємством. *Моделювання регіональної економіки. Збірник наукових праць*. 2018. № 1 (31). С. 329–337 (0,42 друк. арк.).

У закордонних періодичних наукових виданнях:

9. Рачинський О. В. Features of assessing the financial stability of enterprises (Особливості оцінювання фінансової стійкості підприємств). *Solutions In Modern Science*. New York. 2021. № 7(51). С. 5–16 (0,39 друк. арк.).

10. Рачинський О. В. Improvement of the financial firmness management system of industrial enterprises (Удосконалення системи управління фінансовою стійкістю промислових підприємств). *International Scientific Journal (Journal «Economics & Education»)*. Riga. 2021. Vol. 6, Issue 3. P. 30–34 (0,37 друк. арк.).

У матеріалах конференцій та інших наукових виданнях:

11. Рачинський О. В. Автоматизація процесів оцінювання фінансової стійкості машинобудівних підприємств. Актуальні проблеми економіки, обліку, фінансів та права в умовах сучасних викликів : зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (16 грудня 2023 р., м. Ізмаїл). – Ізмаїл : ЦФЕНД, 2023. – С. 22–23 (0,12 друк. арк.).

12. Рачинський О. В. Аналіз методів підвищення фінансової стійкості підприємства. Стратегічні пріоритети розвитку економіки, фінансів, обліку і права в Україні та світі : зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (15 червня 2022 р., м. Полтава). – Полтава : ЦФЕНД, 2022. –С. 16–17 (0,14 друк. арк.).

13. Рачинський О. В. Інформаційне забезпечення системи оцінки фінансової стійкості підприємства. Економіка, фінанси, облік та право: проблеми та перспективи розвитку : зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф. (17 листопада 2021 р., м. Полтава): у 2 ч. Полтава : ЦФЕНД, 2021. Ч. 1. – С. 15–16 (0,13 друк. арк.).

14. Рачинський О. В. Напрями підвищення платоспроможності, ліквідності та фінансової стійкості підприємств. Менеджмент, аудит і фінанси: стан, перспективи та розвиток : зб. тез наук. робіт учасників Всеукраїнської наук.-практ. конф. (13 листопада 2021 р., м. Одеса) / ГО «Центр економічних досліджень та розвитку». – Одеса : ЦЕДР, 2021. – С. 40–44 (0,19 друк. арк.).

15. Рачинський О. В. Структуризація показників фінансової стійкості машинобудівних підприємств. Сучасні аспекти розвитку міжнародних економічних відносин і світового господарства : матеріали доповідей Міжнар. наук.-практ. конф. (12-13 листопада 2021 р., м. Ужгород) / За заг. ред. : М. М. Палінчак, В. П. Приходько, В. В. Химинець та ін. – Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2021. – С. 91–95 (0,17 друк. арк.).

16. Рачинський О. В. Теоретико-методологічні аспекти прогнозування фінансового стану підприємства. Бізнес, цифрові інновації, підприємництво: теоретичні підходи та практичні аспекти розвитку : зб. матеріалів наук.-практ. конф. (6 листопада 2021 р., м. Запоріжжя) / Східноукраїнський інститут економіки та управління. – Запоріжжя : ГО «СІЕУ», 2021. – С. 68–72 (0,18 друк. арк.).

17. Рачинський О. В. Заходи з підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств. Сучасні тенденції трансформації регіональної економіки : матеріали наук.-практ. конф. (30 жовтня 2021 р., м. Дніпро). – Дніпро : НО «Перспектива», 2021. – С. 39–43 (0,17 друк. арк.).

18. Рачинський О. В. Екзогенні та ендогенні фактори впливу на економічну стійкість підприємства. Стабілізація ринкової трансформації економіки: теорія, організація та методика : зб. тез наук. робіт учасників Міжнар. наук.-практ. конф. для студентів, аспірантів та молодих учених (21 грудня 2019 р., м. Київ). – Київ : Аналітичний центр «Нова Економіка», 2019. – С. 64–66 (0,16 друк. арк.).

19. Рачинський О. В. Економічний зміст фінансової стійкості промислових підприємств. Економічна система країни в контексті міжнародного співробітництва: стан та перспективи розвитку : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (31 серпня 2019 р., м. Львів). – Львів : ЛЕФ, 2019. – С. 99–101 (0,15 друк. арк.).

Апробація результатів дисертаційної роботи

№ з/п	Тип конференції	Назва конференції	Місце і дата проведення	Тип участі
1.	Міжнародна науково-практична конференція	Актуальні проблеми економіки, обліку, фінансів та права в умовах сучасних викликів	м. Ізмаїл, 16 грудня 2023 р.	Дистанційна
2.	Міжнародна науково-практична	Стратегічні пріоритети розвитку економіки, фінансів, обліку і права в Україні та світі	м. Полтава, 15 червня 2022 р.	Дистанційна
3.	Міжнародна науково-практична конференція	Економіка, фінанси, облік та право: проблеми та перспективи розвитку	м. Полтава, 17 листопада 2021 р.	Дистанційна
4.	Всеукраїнська науково-практична конференція	Менеджмент, аудит і фінанси: стан, перспективи та розвиток	м. Одеса, 13 листопада 2021 р.	Дистанційна
5.	Міжнародна науково-практична конференція	Сучасні аспекти розвитку міжнародних економічних відносин і світового господарства	м. Ужгород, 12-13 листопада 2021 р.	Дистанційна
6.	Науково-практична конференція	Бізнес, цифрові інновації, підприємництво: теоретичні підходи та практичні аспекти розвитку	м. Запоріжжя, 6 листопада 2021 р.	Дистанційна
7.	Науково-практична конференція	Сучасні тенденції трансформації регіональної економіки	м. Дніпро, 30 жовтня 2021 р.	Дистанційна
8.	Міжнародна науково-практична конференція для студентів, аспірантів та молодих учених	Стабілізація ринкової трансформації економіки: теорія, організація та методика	м. Київ, 21 грудня, 2019 р.	Дистанційна
9.	Міжнародна науково-практична конференція	Економічна система країни в контексті міжнародного співробітництва: стан та перспективи розвитку	м. Львів, 31 серпня 2019 р.	Дистанційна